REVISTA MUZEELOR 3 1971

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

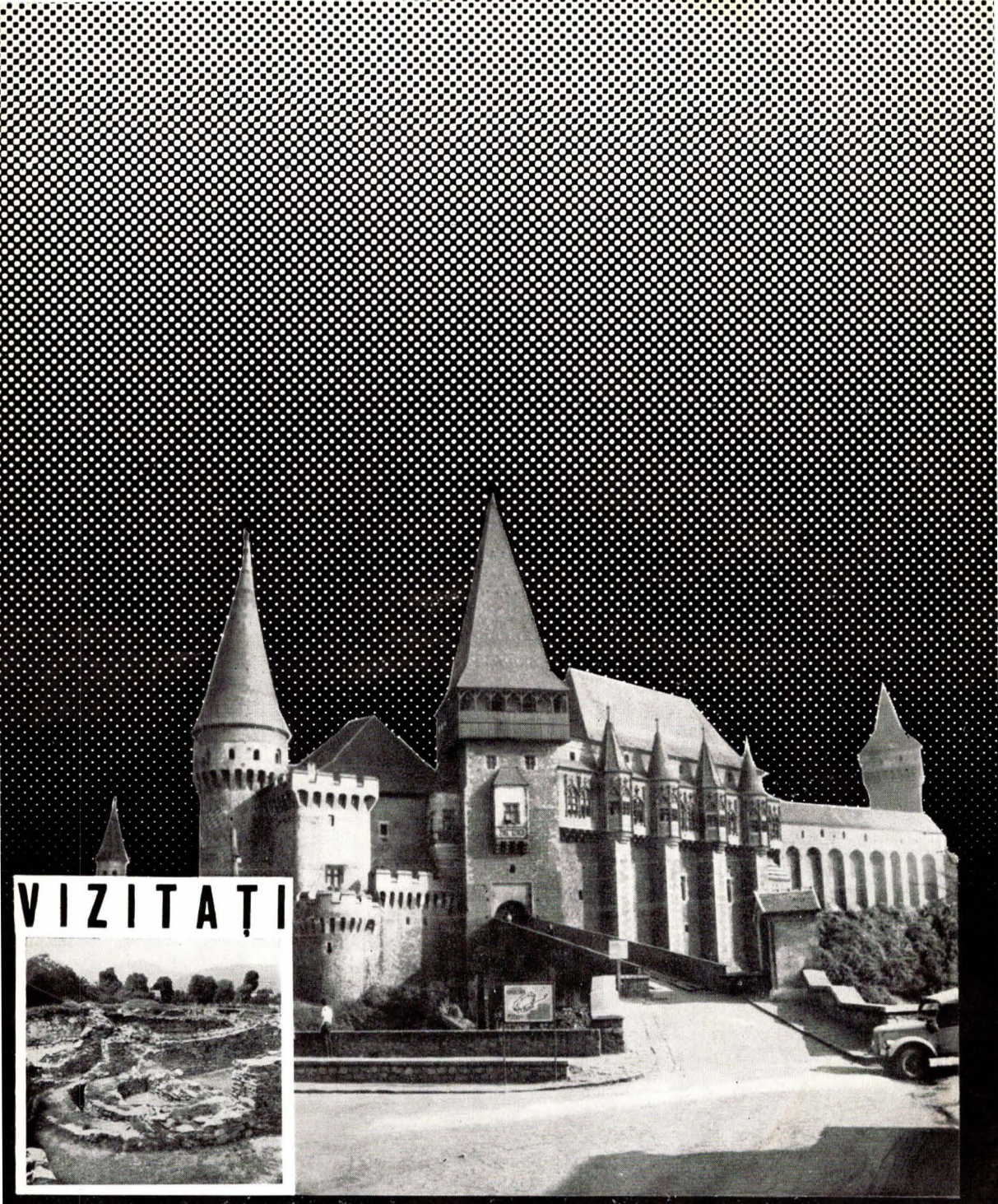

VIZITAȚI

MUZEELE JUDEȚULUI HUNEDOARA

*

MUZEUL JUDEȚEAN DEVA, Deva, str. Petru Groza nr. 39
MUZEUL ARHEOLOGIC SARMIZEGETUSA, comuna Sarmizegetusa ; MUZEUL MINERITULUI PETROȘANI, Petroșani, str. N. Bălcescu nr. 2 ; CASTELUL CORVINEȘTILOR HUNEDOARA, Hunedoara, str. Corvinești lor nr. 3 ; MUZEUL DE ARTĂ POPULARĂ ORĂȘTIE, Orăștie, Piața Aurel Vlaicu nr. 1 ; MUZEUL MEMORIAL „AUREL VLAICU", comuna Aurel Vlaicu

REVISTA MUZEELOR

COMITETUL DE STAT PENTRU CULTURĂ ȘI ARTĂ
REDACTOR ȘEF: LUCIAN ROȘU

https://biblioteca-digitala.ro

COLEGIUL DE REDACȚIE: Iulian ANTONESCU, Mihai BĂCESCU, Tancred BĂNĂȚEANU, Gheorghe BODOR, Valeriu BUTURĂ, Emil CONDURACHI, Hadrian DAICOVICIU, Irma FERENCZ, Radu FLORESCU, Florian GEORGESCU, Herbert HOFFMANN, Teodor IONESCU, Anatol MÎNDRESCU, Carol NAGLER, Mircea POPESCU, Marcel STANCIU, Zoltan SZEKELY

COPERTA I

Clădirea Muzeului Țării Crișurilor din Oradea

COPERTA IV

Camera curată din gospodăria Chereluș, jud. Arad, aflată în Muzeul satului

Redacția: Calea Victoriei 120, Sectorul I, București, Telefon 13.98.17
Administrația: str. Brezoianu nr. 23-25, Telefon 14.67.99

https://biblioteca-digitala.ro

ICOM

MUZEUL ŞI PUBLICUL

dr. Florian GEORGESCU, Vasile IACOB, Panait I. PANAIT

În cadrul activităţii culturale ce se desfăşoară în patria noastră, instituţiilor muzeale le revine un rol important. Posesoare ale unui bogat şi valoros patrimoniu, continuatoare ale unor experienţe acumulate timp de un veac şi jumătate, muzeele de istorie, de artă şi etnografie, de ştiinţe naturale, sau cu profil memorial îşi aduc aportul lor la desfăşurarea cu succes a revoluţiei culturale iniţiate şi conduse de partid. Reţeaua muzeistică naţională cuprinde în prezent un număr de 276 instituţii, dintre care peste 65% au fost înfiinţate în anii puterii populare. Nu există nici o unitate muzeală rămasă la stadiul de acum un sfert de veac. Sub îndrumarea organelor de partid şi de stat, muzeologia românească a înregistrat o amplă şi plurivalentă dezvoltare, stabilindu-şi coordonatele activităţii de conservare, cercetare şi difuzare a cunoştinţelor referitoare la patrimoniul muzeal. S-a creat pe plan naţional o evidentă opinie de masă favorabilă creşterii activităţii şi rolului muzeelor.

În grija instituţiilor muzeale se află în prezent milioane de obiecte, ce reflectă atît bogăţiile naturale ale patriei, cît şi îndelungul proces de locuire şi de creaţie omenească.

Muzeul contemporan este o instituţie complexă, ştiinţifică şi cultural-educativă, care îşi propune, în primul rînd, să cerceteze, să conserve şi să valorifice obiectul muzeistic. Muzeologia, prin specialiştii ei, are îndatorirea difuzării informaţiilor ştiinţifice obţinute din studierea patrimoniului cultural, contribuind astfel la istoricele transformări ce au loc în patria noastră. „*Se ştie* — se subliniază în Raportul prezentat la cel de al X-lea Congres al P.C.R. — *că o caracteristică fundamentală a dezvoltării societăţii contemporane este amploarea fără precedent a cunoaşterii dezvoltării vertiginoase a tuturor ştiinţelor, a volumului de date care oferă cheia înţelegerii fenomenelor naturii, vieţii şi societăţii. S-a acumulat un tezaur imens de valori spirituale, de înţelepciune condensată, şi nici un om care vrea să fie la înălţimea epocii nu poate face abstracţie de existenţa lor*" [1]. Tendinţa de a face muzeul o instituţie apreciată şi utilă, cu un rol educativ permanent, duce în mod obiectiv la încadrarea lui în rîndul factorilor ce concură la dezvoltarea culturală a României. În tezele celui de al X-lea Congres al P.C.R. se arată că „*o dată cu dezvoltarea forţelor de producţie şi ridicarea nivelului de trai, o importanţă deosebită pentru îndeplinirea sarcinii fundamentale a dezvoltării multilaterale a noii orînduiri are intensificarea activităţii de educaţie, formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste a maselor*" [2].

Pentru analiza stadiului în care se află activitatea cultural-educativă a acestor instituţii, Direcţia muzeelor din C.S.C.A., a studiat îndeaproape experienţa instituţiilor muzeale din municipiul Bucureşti şi din judeţele Bacău, Braşov, Constanţa şi Sibiu. De asemenea, în colaborare cu Comitetul naţional român pentru ICOM a fost lansat un chestionar analitic privind raportul muzeu-public, datele obţinute pe această cale constituind o valoroasă bază documentară.

Ceea ce se degajă din materialul informativ studiat este faptul că mişcarea muzeistică înregistrează în prezent un ritm viu de dezvoltare şi că la baza muncii culturale a muzeelor se găseşte, în cele mai multe cazuri, expoziţia permanentă.

---

[1] Nicolae Ceauşescu, *Raportul Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la activitatea P.C.R. în perioada dintre Congresul al IX-lea şi Congresul al X-lea şi sarcinile de viitor ale Partidului*, în „Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român", Ed. politică 1969, p. 70.

[2] *Ibidem*, p. 69.

https://biblioteca-digitala.ro

După decenii de mari acumulări, numeroase sînt instituțiile muzeale care posedă un patrimoniu corespunzător organizării unor expoziții interesante. Beneficiind de sprijinul material multilateral acordat de stat, marea majoritate a muzeelor își desfășoară munca în condiții bune. Acest fapt favorizează concentrarea activității cu publicul în expoziția permanentă. În anii 1968—1970 s-a înregistrat, aproape în toate muzeele județelor analizate, o creștere continuă a numărului de vizitatori. Pe primul loc se situează Acvariul din Constanța, care s-a bucurat de o atenție deosebită din partea publicului din țară și de peste hotare. Numărul vizitatorilor pe trim. I—III/1970 reprezintă 124% față de întregul an 1968. Creșteri substanțiale se constată la Muzeul județean din Brașov, la muzeele de artă și de arheologie din Constanța, la Muzeul Cetății Bran sau la Muzeul de istorie din Bacău. O situație aparte s-a creat la Muzeul de istorie din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Muzeul din Făgăraș și altele, unde s-a înregistrat, în același timp, un procent scăzut de vizitatori, fapt explicat în bună măsură prin nivelul scăzut al expozițiilor permanente.

Este o realitate indiscutabilă că, printre condițiile esențiale ale atragerii vizitatorului, un loc de seamă îl ocupă valoarea exponatelor, modul lor de prezentare și competența personalului muzeal în a face cunoscute aceste valori [3].

Omul zilelor noastre are tot mai mult nevoie de repere reale în mijlocul masei imense de reproduceri [4], în condițiile dispariției rapide a unor obiecte etnografice, a transformării ample a naturii. De aceea, el caută în exponatul muzeal un mesaj direct, iar în expoziția permanentă sau temporară un mijloc de informare și instruire și nu numai o sursă de delectare. Altfel spus, se înregistrează o evidentă mutație de concepție a opiniei contemporane, care inserează instituțiile muzeale mijloacelor de adaptare la noua existență. În acest context, exigența prinde dimensiuni crescînde, imprimînd personalului muzeistic sarcini noi, legate, în primul rînd, de valorificarea patrimoniului muzeal. Oricît de numeroase și de reușite ar fi manifestările organizate de muzeologi în afara instituției, ele nu vor putea suplini cu nimic carențe existente în expoziția permanentă. De aici, concluzia firească a realizării unor expoziții științifice și estetice cu obiecte originale, în continuă primenire [5]. Experiențele Muzeului de istorie a municipiului București, a Muzeului de artă al R. S. România etc. dovedesc că fiecare etapă de primenire a pieselor din expozițiile de bază are un vădit ecou în rîndurile vizitatorilor, mulți dintre aceștia fiind la a treia sau chiar la a patra vizită în sălile de expoziții.

Un loc de seamă în activitatea cu publicul revine însă personalului de îndrumare. Cu foarte puține excepții, în prezent, în muzeele noastre, ghidajul se face prin metoda clasică, orală. Grupul de îndrumare este alcătuit, în cea mai mare parte, din absolvenți ai învățămîntului superior, deși unii conducători de muzee socotesc mai utilă angajarea ca îndrumători a unor absolvenți ai învățămîntului mediu. Pretutindeni, funcția de îndrumare este considerată o treaptă aproape obligatorie de acces în munca muzeologică și de promovare în celelalte funcții. Acest fapt creează o situație de provizorat în munca cu publicul din muzeu, de schimbare neîntreruptă a personalului de specialitate. Situația se repercutează în lipsa de preocupare a muzeologilor în domeniul psiho-pedagogiei muzeale, disciplină larg studiată în momentul de față pe plan mondial.

Crearea unor colective cultural-educative, pe lîngă cîteva muzee-pilot, ar putea aduce elemente noi în domeniul îndrumării muzeale.

Pornind de la considerentele enunțate mai sus, subliniem și de această dată că activitatea muzeală nu poate face abstracție de legile sociologiei, pedagogiei și psihologiei. Oricît s-ar strădui un muzeolog să-și însușească aceste discipline, să fie un bun conservator și, în același timp, un cercetător în domeniul unei specialități date, el nu va putea atinge niciodată nivelul cerut de societatea contemporană în toate aceste preocupări. De aici, necesitatea specializării muzeologilor în interesul dezvoltării muzeologiei ca disciplină de sine stătătoare.

În stadiul de față, circa 10% din instituțiile muzeale [6] utilizează ghidajul acustic sau studiază posibilitatea aplicării lui. La Muzeul de artă al R. S. România funcționează un aparataj modern, care permite vizitatorului să urmărească, prin banda de magnetofon, caracteristicile fiecărui exponat. Totuși, datele obținute în urma unui sondaj arată că publicul vizitator manifestă unele rezerve față de sistemul respectiv. Majoritatea celor care s-au referit la această problemă au arătat deficiențele legate, îndeosebi, de emisia concomitentă, în aceeași sală, a mai multor aparate, ceea ce face practic imposibilă vizionarea exponatelor [7]. La Muzeul de științe naturale din Sibiu, la Muzeul de științe naturale din Ploiești, ca

[3] Florian Georgescu, *Organizarea muncii educative de masă în instituțiile muzeale*, în „Revista muzeelor" an I (1964) nr. 4, p. 51.

[4] *Musée et développement*, în „ICOM News", vol. 22, nr. 3, 1969.

[5] Vasile Iacob, *Realizări și perspective în domeniul muzeelor de științele naturale*, în „Revista muzeelor", an VII (1970), nr. 3, p. 252.

[6] Florian Georgescu, Panait I. Panait, *Aspecte ale activității cultural-educative muzeale*, în „Revista muzeelor", VII (1970), nr. 6, p. 485.

[7] Petre Oprea, *Rezultatele unui sondaj la Muzeul de artă al R. S. România*, în „Revista muzeelor", an V (1968), 4, p. 317.

https://biblioteca-digitala.ro

și la Muzeul de istorie naturală „Grigore Antipa" din București, s-a experimentat un sistem de imprimare, pe bandă de magnetofon, a sunetelor diferitelor păsări sau animale. Metoda este interesantă, dar prezintă deficiențele constatate și la Muzeul de artă al R. S. România, alături de altele, specifice acestui mod de prezentare.

Concluzia ce se degajă din aceste cîteva exemple este că există preocupări în domeniul modernizării sistemului de îndrumare în muzee. Fără îndoială, aceste căutări sînt menite să înlocuiască munca îndrumătorului, al cărui efort poate fi canalizat spre alte preocupări. Rămîne însă de discutat în ce măsură dotarea noastră tehnică poate satisface exigențele crescînde ale publicului și cum textul imprimat, oricît de bine alcătuit ar fi, este în măsură să suplinească personalul de îndrumare. Dar, oricît de perfecționate vor fi aparatajele introduse, ele nu vor putea înlocui elementul uman de îndrumare. De aceea, chiar în stadiul de față, majoritatea muzeologilor din România consideră îndrumătorul ca factor fundamental al contactului între vizitator și exponat. Tot efortul trebuie depus pe făgașul consolidării unui corp de îndrumare, bine pregătit profesional, cunoscător al mai multor limbi de uzanță internațională. În acest sens, se impune organizarea unor instructaje care să asigure pentru îndrumători un volum minim de cunoștințe în domeniul psiho-pedagogiei muzeale.

În ultimii ani a crescut mereu numărul vizitatorilor străini, fapt pentru care, la muzeele din Capitală, ca și la cele din Sibiu, Brașov, Constanța, Bacău ș.a., se asigură deja îndrumarea în una-tres limbi străine. Ghidajul în limba franceză și în limba germană este cel mai bine asigurat de muzeologii români. Majoritatea oaspeților străini urmăresc cu interes și respect muzeele și monumentele noastre. Însemnările făcute în cărțile de impresii sînt excelente și vădesc modul în care cultura materială multimilenară a populației autohtone sau bogățiile pămîntului românesc impresionează pe cei care le cunosc sau care abia acum le descoperă. În general, putem spune că se manifestă pretutindeni o atitudine corespunzătoare față de oaspeții de peste hotare.

În decursul existenței sale, muzeologia românească și-a completat sfera de activitate cu o gamă largă de manifestări cultural-educative. Unele dintre acestea, cum sînt comunicările științifice, conferințele, articolele în presă, au fost practicate timp de aproape un veac și au intrat în fondul de bază al mișcării muzeale. Dar, ca orice instituție vie, muzeul s-a adaptat fiecărei etape de dezvoltare social-economică și și-a sporit considerabil formele de raporturi cu publicul. În prezent, muzeologia românească organizează peste 20 genuri de manifestări culturale și educative, care se adresează unui public larg, de la tineretul școlar la specialiștii în diferite domenii. Conferințe, simpozioane, seri muzeale, concursuri, brigăzi științifice, caravane muzeistice etc. au intrat de mult în domeniul manifestărilor muzeale. Conferențiarii din muzee expun aproape 3 000 de teme anual.

Trebuie subliniat că aceste manifestări se împart în două categorii : unele care reflectă direct valoarea fondului muzeal, activitatea instituției muzeale respective, iar altele care urmăresc aspecte diverse ale culturii generale. În stadiul de față se pune mai stringent ca oricînd problema orientării activității prin conferințe, din partea personalului muzeistic. Fără îndoială că nu se pot stabili soluții definitive, dar va trebui să se ajungă la concluzia că o manifestare susținută de un muzeolog trebuie subordonată în primul rînd interesului imediat al instituției muzeistice. Și acest interes este popularizarea valorilor muzeale și stimularea creșterii patrimoniului muzeistic. Din experiența acumulată în ultimii ani se constată o tendință de lărgire a tematicii manifestărilor cu publicul, fenomen îndreptățit prin creșterea, pe de o parte, a capacității lucrătorilor din muzee, iar pe de alta, prin solicitarea instituțiilor organizatoare Chiar și în această situație ponderea manifestărilor muzeale va trebui să revină acelor conferințe,simpozioane, seri muzeale, chiar concursuri, izvorîte din preocupările directe ale instituțiilor muzeale. O experiență interesantă în acest sens oferă Muzeul de istorie a municipiului București, unde colaborarea cu Universitatea Populară are ca element de bază cîteva cursuri ținute la case de cultură și întreprinderi sub titlul „Pagini de istorie bucureșteană". Profilul muncii culturale și educative desfășurată de acest muzeu este dat de însăși natura științifică a activității lui.

Conferințe expun și membrii corpului didactic, specialiștii din institutele Academiei R. S. România juriștii, lucrătorii M.A.I. dar și muzeologii. Manifestările cercetătorilor din muzee trebuie să se deosebească de cele ale celorlalți specialiști, prin scopul lor fundamental și anume : popularizarea patrimoniului muzeistic și prin aceasta evocarea istoriei, explicarea fenomenelor naturii sau creației artistice. Încadrînd acest fel de activitate culturală în coordonatele sale firești vom răspunde înseși misiunii profesionale, fără să se neglijeze și celelalte îndatoriri, căci un muzeolog nu este numai un conferențiar ci și un conservator de înaltă răspundere, în grija căruia se găsește patrimoniul cultural național, și, în același timp, un cercetător asiduu al acestui patrimoniu [8].

---

[8] Vasile Drăguț, *Muzeul — instituție de cercetare, valorificare și conservare a patrimoniului de cultură*, în „Revista muzeelor", an. VI (1969), nr. 5, p. 389.

https://biblioteca-digitala.ro

Din informările obținute recent rezultă cu claritate că cea mai mare parte a manifestărilor educative, inițiate și susținute de muzee, se adresează tinerei generații. Faptul se înscrie plenar în politica partidului și statului nostru, susținută cu consecvență, atît pe plan intern, cît și pe plan internațional. Se colaborează pretutindeni cu organizațiile de pionieri și U.T.C. [9], se organizează șantiere arheologice de tineret [10] și se recurge, ca de exemplu la Bacău, la ghidarea, la unele monumente, de către elevi, special instruiți. La Muzeul județean din Brașov a fost întocmit un grafic de vizitare a muzeului de către grupuri de școlari, asigurîndu-se în felul acesta condiții optime de îndrumare. O experiență pozitivă se realizează prin lectoratele de elevi de pe lîngă Muzeul de artă al R. S. România [11], iar la Acvariul din Constanța este stimulată acvaristica în rîndurile elevilor și pionierilor.

Pretutindeni se constată o strînsă legătură cu școala, de diferite grade, dar se urmărește mai mult aspectul cantitativ, decît cel de eficiență instructiv-educativă. Exceptînd Muzeul de artă al R. S. România, unde se efectuează o valoroasă analiză psihologică privind tinerii vizitatori [12], la celelalte muzee studiul psiho-pedagogic rămîne un deziderat. Nu ar fi lipsită de interes crearea unui grup mixt, alcătuit din specialiști din muzee și învățămînt, care să studieze și să fundamenteze științific colaborarea sistematică dintre muzeu și școală. Acest colectiv ar urma să elaboreze propuneri concrete privind introducerea în programele analitice, planurile de învățămînt și în metodicele de specialitate a lecțiilor și seminariilor în muzee, a unor activități practice cu elevii și studenții, în cadrul unor acțiuni de cercetare și de conservare a patrimoniului muzeal, precum și a unor activități cu caracter educativ, legate de manifestările comemorative sau festive inițiate de muzee. Căci este incontestabil faptul că muzeul este o completare a procesului de învățămînt și nu un loc întîmplător de vizitare [13].

În școli, în întreprinderi, case de cultură și cămine culturale, iar în ultimii ani și în afara granițelor țării noastre [14], se organizează de către muzee expoziții temporare și itinerante. Tematica acestor manifestări este variată și reflectă, în bună măsură, bogăția patrimoniului muzeal, preocupările muzeelor în domeniul popularizării operei și activității unor personalități. De asemenea, un număr mare de expoziții este dedicat unor sărbătoriri naționale sau evenimente istorice. Făcînd o distincție între expozițiile temporare, alcătuite de cele mai multe ori din obiecte originale, și cele itinerante, executate în majoritate din fotocopii, facsimile, schițe etc., este de subliniat eficiența precumpănitoare a celor dintîi. Experiența Muzeului de istorie naturală „Grigore Antipa", a Muzeului Brukenthal — secția de științe naturale — a Muzeului de artă al R. S. România, a Muzeului de istorie a municipiului București ș.a. a dovedit că organizarea unor expoziții temporare la sediul instituțiilor atrage o evidentă creștere a numărului de vizitatori. Totodată, devine posibilă expunerea unor colecții sau grupuri de obiecte care nu-și găsesc locul în expoziția permanentă. Expoziția temporară dă astfel nota de dinamism și noutate expoziției permanente.

În ceea ce privește expozițiile itinerante, ele sînt utile pentru cultura generală a masei de vizitatori. Tematica urmărită, forma de realizare grafică, componența exponatelor alcătuiesc aspecte viu disputate. Ancheta specială organizată în 1969—1970 arată că 10% din muzee folosesc, pentru organizarea expoziției itinerante, numai materialul complementar pe cînd un alt grup de instituții folosește numai obiecte muzeistice originale. Problema este complexă și ea frămîntă muzeologia românească. Date fiind condițiile de transport, de expunere, de securitate, este recomandabilă folosirea materialelor complementare bine stabilite din punct de vedere științific și estetic. Muzeologia noastră își găsește însă o formă propice de manifestare, în stadiul de față, mai mult prin expoziții temporare, etalate, îndeosebi, la sediul muzeului.

Un fenomen nou, cu tendință de largă extindere, este muzeul sătesc. În județele Brașov, Sibiu, Constanța etc. aceste puncte muzeale sînt organizate sub directa îndrumare a muzeelor județene de specialitate. Părerile asupra acestor micro-muzee sînt împărțite : unii specialiști apreciindu-le, pentru faptul că ele salvează unele obiecte istorice sau etnografice pe cale de dispariție [15]; alți factori de răspundere

---

[9] N. Constantinescu, *Cît mai mulți pionieri și școlari prieteni ai muzeelor*, în „Revista muzeelor", VI (1963), nr. 6, p. 506.

[10] Raluca Simionescu, *Elevi pe șantiere arheologice*, în „Revista muzeelor", VI (1969), nr. 6, p. 502—505.

[11] Marcela Săndulescu, *Forme ale relațiilor cu publicul la Muzeul de artă al R. S. România*, în „Revista muzeelor", VII, (1970), 1, p. 33.

[12] Dr. S. Marcus și Anca Dabija, *Psihologia în sprijinul îndrumării muzeale*, în „Revista muzeelor", VII (1970), nr. 3, p. 221.

[13] Elisabeta Ioniță, *Rolul muzeelor de istorie în activitatea școlară*, în „Revista muzeelor", an. VI, (1969), I, p. 43.

[14] Silvia Zderciuc, *Din activitatea Muzeului de artă populară al R. S. România, în anul 1969*, în „Revista muzeelor", an. VII (1970), 2, p. 287.

[15] Cornel Irimie, *Două noi muzee sătești în județul Sibiu*, în „Revista muzeelor", VI (1969), nr. 6, p. 621.

https://biblioteca-digitala.ro

din rețeaua noastră muzeistică semnalează grave neajunsuri, prin aceea că muzeul sătesc blochează de cele mai multe ori obiecte de preț, făcînd aproape imposibilă intrarea lor în circuitul științific. La unele județe s-au organizat atari muzee sătești, fără să existe condiții minime de păstrare, de expunere și de evidență științifică. Pasiunea păgubitoare cîteodată, a unor animatori locali, a dus la acțiuni de „braconaj" aheologic, lucru extrem de grav pentru monumentele străvechi și vechi. De aici rezultă îndatorirea ca muzeele județene municipale și orășenești să vegheze cu cea mai mare exigență față de atari manifestări care, în loc să sporească patrimoniul cultural-național, prejudiciază vestigiile istorice sau rezervațiile naturale. Calitatea muzeelor sătești nu poate fi asigurată numai de pasiunea inițiatorilor lor, ci și de competența acestora. În general, nu trebuie aprobate astfel de puncte muzeale decît acolo unde există condiții de expunere și de securitate.

În etapa actuală, popularizarea muzeului în țara noastră se face printr-o varietate de mijloace vizuale și auditive ca: panouri, afișe, pliante, diapozitive, diafilme, cărți poștale ilustrate, articole în presă, emisiuni la radio și televiziune etc. Dar trebuie precizat că nu toate muzeele beneficiază de pliante, afișe, cărți poștale ilustrate; sînt foate puține acelea care au diapozive sau diafilme. Chiar instituțiile cu un număr mare de vizitatori ca: Acvariul din Constanța, Muzeul satului, Muzeul Bran ș.a., nu au aceste materiale de popularizare foate solicitate, în special de oaspeții străini.

În general, gama materialelor de popularizare pe care muzeele le oferă vizitatorilor este restrînsă și aproape uniformă. Sînt foarte puține materiale color, lipsesc brelocurile, insignele, mulajele după obiecte de preț, obiecte ale creatorilor populari ect. deși unele posibilități există, altele fiind asigurate chiar prin Direcția muzeelor. O gamă tot mai variată ar satisface, pe de o parte, cerințele publicului iar, pe de alta, ar completa veniturile bugetare ale muzeului.

În întreaga sa activitate cu publicul, mnzeul trebuie să se sprijine pe un grup de colaboratori voluntari, organizați în „Cercuri de prieteni ai muzeului". Este de fapt un procedeu caracteristic întregii mișcări muzeistice. Prietenii muzeului au, în cele mai multe cazuri, o valoroasă contribuție, mobilizînd un public larg la manifestările muzeului, donînd obiecte de preț sau sesizînd descoperiri arheologice. Totuși, opinia lucrătorilor din muzeele noastre, asupra alcătuirii și activității acestor cercuri, este extrem de variată. În multe localități, prietenii muzeului sînt școlari din diferite clase, în altele sînt conducători de instituții, care, prin funcția lor, pot facilita munca muzeului, Sînt muzee care, în loc să primeaască un sprijin din partea cercului de prieteni, se simt împovărate cu îndatoriri suplimentare.

Fără îndoială că abordarea formală a acestei probleme nu poate duce decît la un rezultat modest. Prietenii muzeului sînt, indiferent de vîrsta și numărul lor, aceia care își manifestă dorința de a colabora și de a sprijini muzeul — în toate acțiunile lui. La rîndul ei, instituția muzeală iese în întîmpinarea prietenilor ei, asigurîndu-le o îndrumare, o bază de informare și un cîmp de manifestare. Îmbinarea unor preocupări reciproce stă la baza deplinei reușite a legăturilor dintre muzeu și cercul prietenilor lui.

Sondarea opiniei publice reprezintă, în momentul de față, o metodă de lucru eficientă și în activitate muzeologică. Cu toate că abia în ultimii ani s-au inițiat primele anchete publice, pe bază de chestionare, de către muzeele: de artă al R. S. România, de istorie a municipiului București, de istorie a Moldovei, din Sfîntu Gheorghe, Ploiești și Galați rezultatele au fost interesante dar nu pe măsura așteptărilor. Astfel, la una din anchetele Muzeului de artă al R. S. România au răspuns doar 18% dintre cei solicitați. Or, în aceste condiții este anevoios de a se trage concluzii judicioase. Acea comunitate spirituală între vizitator și exponate, între public și muzeu, poate găsi în anchetă, în sondajul opiniei publice, o oglindire fidelă și un barometru orientativ.

Muzeul și publicul, această simbioză stabilită timp de decenii, își caută făgașe noi. Experiența bogată acumulată prin strădania muzeologilor noștri stă la baza activității creatoare a instituțiilor muzeale, aducînd totodată o valoroasă experiență pentru dezvoltarea muzeologiei contemporane mondiale.

RÉSUMÉ

Les auteurs Communiquent les réultast d'une étude plus ample sur les relations entre le musée et le public relevant en premier lieu le fait que la base de l'activité culturelle-éducative déployée par un musée est constituée par la duallté de l'exposition de base, son caractére dynamique, la valeur des objets exposés.

Les auteurs émettent ensuite des appréciations sur le système de guidage du public, appliqué dans nos musées, soulignant la nécessité de professionaliser cette fonction, en prenant pour base la connaissance des catégories de public fréquentat ce musée- On énonce les formes d'activité culturelle-éducative pratiquées dans les musées de Roumanie, tout en proposant extension de celles qui présentent le plus d'intérê.

РЕЗЮМЕ

Авторы сообщают результаты исследований связей музей — посетитель, отмечая, в первую очередь, что основой культурно-воспитательной работы, проводимой музеем, является уровень основной экспозиции, ее динамичный характер, ценность музейных экспонатов.

Далее авторы уточняют систему гидажа в музеях нашей страны, подчеркивая необходимость специализации этого вида работы, исходя из категории посетителей. В статье перечисляются формы культурно-воспитательной работы в музеях Румынии и предлагается более широкое распространение самых интересных из них.

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL ȚĂRII CRIȘURILOR

I. ORDENTLICH, N. CHIDIOȘAN, V. BUȘILĂ, T. SINIGALIA

Străvechi ținut cu bogate tradiții istorice, etnografice, literare, Bihorul și-a prețuit dintotdeauna vestigiile culturale, fiind printre primele județe din țară care și-au construit o clădire anume pentru muzeu, încă de la sfîrșitul secolului trecut.

De-a lungul deceniilor, vechea construcție a devenit neîncăpătoare, mai ales că pe lîngă prima secție — istorie și arheologie, s-au deschis și cele de științele naturii, etnografie și artă.

Apreciind valoarea remarcabilă a colecțiilor adunate și rolul cultural-educativ al muzeului în contextul orădean, conducerea de partid și de stat a luat în 1965 hotărîrea de a repartiza pentru muzeu impozanta clădire a Palatului baroc, construit între 1762—1776, cu un spațiu vast și care se pretează circuitelor muzeale.

După terminarea lucrărilor de restaurare, „Muzeul Țării Crișurilor" și-a deschis porțile la 17.I.1971 (vezi „Revista muzeelor", 2/1971) unui numeros public, doritor să cunoască cele trei secții: istorie, artă, etnografie. În cursul anului 1972 se va redeschide, în aceeași clădire, și secția de științele naturii.

SECȚIA DE ISTORIE

Expoziția de bază a secției de istorie oglindește evoluția societății din zona geografică cunoscută sub denumirea de Crișana, mai exact teritoriul străbătut de cele trei Crișuri. Acest lucru se precizează la începutul expoziției printr-o hartă geografică a R. S. România, în care zona amintită este distinct marcată.

Secția de istorie a muzeului ia ființă în anul 1872, cînd Societatea de Istorie și Arheologie a județului Bihor înregistrează primele obiecte colecționate și inaugurează o modestă expoziție de prezentare a celor cîteva piese adunate. Peste două decenii, aceeași societate, dispunînd deja de un fond valoros, a inițiat construirea unei clădiri anume destinate pentru muzeu. Această clădire a găzduit timp de 75 de ani (1896—1971) colecțiile de istorie ale muzeului. În ianuarie al acestui an, o dată cu inaugurarea Muzeului Țării Crișurilor, se redeschide și expoziția de bază a secției de istorie.

În elaborarea planului grafic și al aranjamentului muzeografic a trebuit să se țină cont și de arhitectura interioară a Palatului baroc. Aceasta a permis o împărțire a circuitului în 5 subsecții. Pe culoarul central s-a organizat expoziția comunei primitive, pe cel lateral cea a epocii sclavagiste și a perioadei de trecere la evul mediu, în cele 5 săli ale aceleiași aripi expoziția epocii feudale, iar în 6 săli din partea centrală cea a epocii moderne și contemporane. Astfel expoziția se desfășoară în 13 săli și două coridoare largi din aripa stîngă a parterului, ocupînd aproximativ 1 000 mp.

Tematica a fost concepută astfel încît expoziția să cuprindă întreaga istorie a Țării Crișurilor de la apariția primelor comunități umane pînă în zilele noastre, mai exact pînă la Congresul al X-lea al P.C.R. S-a realizat astfel o prezentare evolutivă neîntreruptă, neexistînd în prezentarea expoziției nici un hiatus.

Una din caracteristicile expoziției de bază o reprezintă și marcarea și reliefarea acelor momente, etape sau fenomene care configurează aspectul local, regional al dezvoltării istoriei. Acest lucru se conturează cu mai mare pregnanță la perioadele mai intens cercetate. Trebuie să remarcăm faptul că datorită amplelor cercetări arheologice întreprinse de muzeul nostru în mai multe puncte din zona amintită,

https://biblioteca-digitala.ro

cuprinzînd toate perioadele istoriei din paleolitic pînă în secolul al XII-lea e.n., în expoziția de bază s-a putut introduce un sistem inedit tematic : prezentarea evoluției societății pe baza unor complexe închise cercetate. Astfel epocile sînt ilustrate în ordinea lor firească, cronologică, pe baza materialelor descoperite în așezările sau în necropolele cercetate. De exemplu, epoca paleolitică este ilustrată numai prin așezarea de la Iozășel, epoca neolitică prin cea de la Oradea — Salca, epoca eneolitică prin așezarea și necropola Călățele, iar epoca de bronz prin cele trei mari așezări aparținînd culturilor Wietenberg și Otomani, Derșida și respectiv Sălacea și Otomani. Deoarece aceste două culturi aparțin epocii bronzului, binecunoscută istoriografiei noastre și datorită amplelor cercetări întreprinse de muzeul orădean, dat faptului că mai ales cultura Otomani reprezintă poate aspectul cel mai specific zonal din istoria comunei primitive din această zonă, am socotit că este justificată acordarea unei expuneri extensive și intensive. Cu titlu informativ amintim că acestui capitol i s-a acordat o sală specială, de fapt un intrînd de pe culoarul lateral, cu 13 vitrine verticale și alte cîteva vitrine speciale.

Un spațiu mai mare pentru expunere de material i s-a dat și civilizației dacice și interferențelor etnoculturale cu aceasta. Prezentarea s-a făcut tot pe principiul complexelor cercetate, eșalonate din Latènul dacic (Berindia) pînă în perioada secolului III e.n. S-au prezentat însă alături și o necropolă celtică (Curtuiușeni), celto-dacică (Tărian), importante tezaure monetare dacice, grecești și romane, obiecte provinciale romane, piese din necropola daco-sarmatică (Șimand) și alte obiecte datate în secolul IV e.n.

Alături de prezentarea inventarelor mai multor necropole aparținînd populațiilor migratoare, au fost expuse și podoabe ale populației strămânești și românești. Firește, alături de piesele tridimensionale, expoziția a fost îmbogățită și prin hărți, fotografii etc.

La capitolul „Formațiunile statale de tip voievodal de la sfîrșitul mileniului I", s-a dat un contur deosebit prezentării voievodatului lui Menumorut. Alături de harta primelor formațiuni statale românești, unde s-a fixat voievodatul Bihorului, de macheta cetății Biharia, de un facsimil și un citat din cronica lui Anonymus sînt expuse un mormînt dublu, „in situ", din secolul X, cîteva piese de inventar din mormintele de la Biharia, Galoșpetreu, Oradea, obiecte din așezarea românească de la Oradea etc.

Pentru ilustrarea istoriei evului mediu s-a dat o pondere mai mare capitolelor : evoluția uneltelor agricole, dezvoltarea breslelor, relațiile comerciale, marile mișcări sociale, dezvoltarea culturii medievale. Pe această linie tematică, alături de prezentarea momentelor politice importante au fost înglobate și diferitele aspecte care oglindesc relațiile Bihorului cu Țările Române.

Exemplificăm realizarea muzeotehnică a două capitole dintre cele amintite. Dezvoltarea relațiilor comerciale a fost prezentată cronologic în mai multe săli. Este expusă o hartă cu drumurile și vadurile comerciale din Bihor în sec. XIII, acordîndu-se totodată o vitrină specială vămii de la Sălacea. Aici, alături de reproducerea documentului care atestă această vamă de pe „drumul sării", sînt expuse un tezaur monetar din sec. XIII, precum și binecunoscutul medalion bizantin reprezentînd pe sfîntul Gheorghe, ambele descoperite la Sălacea. Tot în cadrul acestui capitol am prezentat supradimensionat stampa orașului Oradea, cel mai important centru comercial al acestei regiuni, harta drumurilor comerciale ce legau Bihorul de Transilvania, Țara Românească și Moldova și, într-o vitrină-masă, pe fundalul unei hărți a Europei, țările cu care Bihorul a avut schimburi comerciale. În dreptul fiecărei țări s-au fixat monedele bătute la locul respectiv. În aceeași vitrină este expus și cel mai mare tezaur de monede din colecția muzeului, descoperit la Ghighișeni și aparținînd secolului XVI. Mai sînt expuse harta cursului Dunării din 1693, mai multe tezaure monetare, unități de măsură, cîntare, balanțe, lăzi pentru transportul banilor etc.

Capitolul „Arta și cultura evului mediu" a fost restrîns într-o singură sală deoarece este singurul capitol în care piesele expuse nu au fost eșalonate cronologic pe circuitul expoziției, ci au fost prezentate unitar.

Alături de obiectele de artă autohtonă, relicvare din sec. XII—XIII, cupe și pahare din sec. XVI, cornuri ornamentate, au fost expuse și o serie de piese străine găsite în Bihor, ca: placă emailată persană din sec. XVIII, căni și cupe de argint din sec. XVI—XVII, o bardă gravată etc. Cultura medievală este reprezentată prin cîteva stampe, portrete, fotografii, cărți tipărite la Oradea, manuscrise ale preoților ortodocși bihoreni, cărți liturgice românești (Cartea românească de învățătură), ceas solar, compas astronomic etc. Tot în aceeași sală sînt expuse și cîteva piese originale, detalii de piatră din monumente de arhitectură (chei de bolți, ancadramente și altele).

În subsecțiile de istorie modernă și contemporană, recent create, transpunerea muzeografică a planului tematic primește un caracter aparte. În primul rînd sînt marcate distinct momentele istoriei generale naționale, pe care au fost ancorate apoi acele materiale care înfățișează fie răsunetul, sau influența fenomenului în această parte a țării, fie alte documente care redau unul sau altul din evenimentele locale.

Astfel, revoluția de la 1848 este prezentată sub aspectul unitar al acestei mișcări pe întreaga țară. Sînt expuse : harta centrelor revoluționare și documentele programatice, portretele lui Bălcescu, Kogălniceanu și Avram Iancu. Alături de marcarea momentului general al anului 1848, apar însă și materiale locale privind încercările românilor și maghiarilor din Bihor pentru crearea unui front comun antihabsburgic (Poruncitorul bilingv al generalului Bem dat în Oradea, scrisoarea deputatului beiușan Ion Dragoș, registrul honvezilor maghiari și români din Bihor și altele).

https://biblioteca-digitala.ro

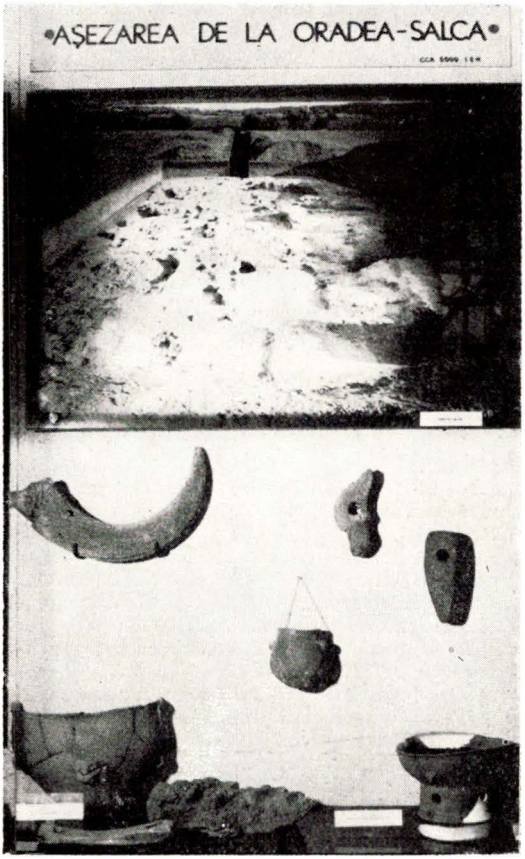

Așezare din epoca neolitică

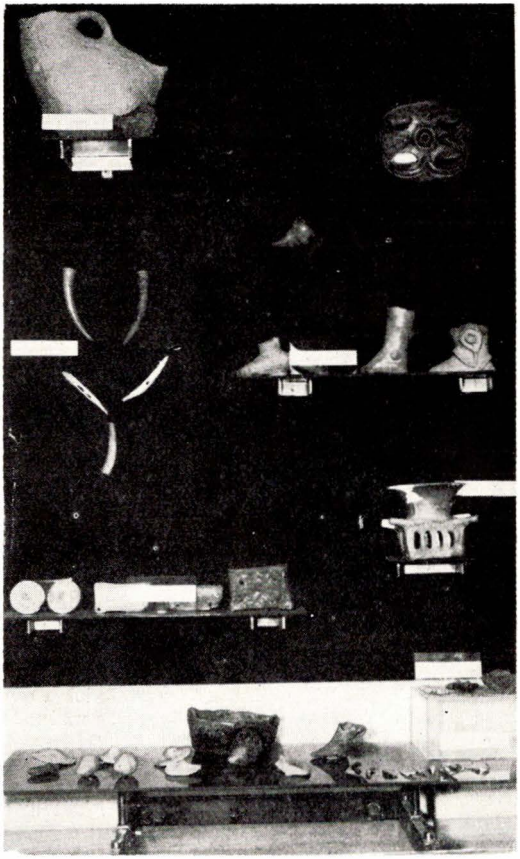

Materiale provenite din așezarea de la Sălacea

La capitolul „Războiul pentru cucerirea independenței" sînt prezentate stampe privind războiul, portrete de eroi, costume militare și arme, extrase din presă, dar și materiale care ilustrează solidarizarea românilor bihoreni cu acest măreț eveniment (lista subscripțiilor pentru ajutorarea soldaților, cronica războiului apărută în revista „Familia" etc.).

Relațiile capitaliste din a doua jumătate a sec. XIX sînt prezentate sub aspectul dezvoltării acestora în Bihor și printr-un grafic al dezvoltării fabricilor și atelierelor meșteșugărești, acte privind constituirea unor instituții de credit la Oradea, fotografiile primelor fabrici și cîteva piese tehnice.

În cadrul marelui capitol al începutului mișcării muncitorești în a doua jumătate a sec. XIX sînt prezentate și o serie de materiale locale (statutul calfelor din Oradea 1870, Asociația de ajutor reciproc a brutarilor din Oradea 1878, steagul Asociației meșteșugarilor din Valea lui Mihai, articolul lui Iosif Vulcan despre Karl Marx, apărut în revista „Familia" 1871). Aceste materiale constituie însă doar un subcapitol al ilustrării fenomenului pe întreaga Românie.

La capitolul „Primul război mondial și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie" au fost inserate materiale locale ca : fotografia cu voluntari ardeleni depunînd jurămîntul în armata română, lista și fotografia participanților bihoreni la Revoluția din Octombrie, fotografia demonstrației din Oradea în 1918 și altele.

În capitolul creării P.C.R. și al evenimentelor care au premers marele moment au fost integrate în expoziție documentele locale sau ziare centrale care vorbesc despre aspectele mișcării muncitorești din Oradea și Bihor (manifest al socialiștilor români din Oradea Mare, telegramă adresată de către prefect Ministerului de Interne în legătură cu desfășurarea grevei generale din Oradea — 1920, fotografii — grupa participanților de la manifestația de 1 Mai 1921).

Pe lîngă această formulă expozițională, unele dintre evenimentele de importanță majoră pentru istoria politică, socială și culturală locală au fost substanțial evidențiate printr-o gamă variată de exponate

https://biblioteca-digitala.ro

Necropola de incinerație de la Oradea—Salca

Momente din acțiunea de eliberare a Bihorului și Oradei (sep.—oct. 1944)

și printr-o suprafață de prezentare mărită, subliniindu-se și în acest fel particularitățile și specificul local. Proporția la aceste subcapitole, dintre materialul local și cel general crește vădit în favoarea primului.

Astfel au fost prezentate plenar lupta românilor din Bihor de la sfîrșitul secolului XIX și începutul secolului XX pentru drepturi sociale și naționale, mișcările țărănești din Bihor din primul deceniu al sec. XX (grevele de seceriș și mișcarea de la Aleșd — 1904), mișcarea culturală română și maghiară și interferențele culturale între cele două popoare, activitatea organizațiilor locale ale P.C.R. în perioada interbelică, acțiunile organizațiilor legale conduse de P.C.R. între 1921—1935, aplicarea politicii partidului pentru industrializare, dezvoltarea socialistă a agriculturii și creșterea nivelului de trai în Bihor.

Ca mijloc de etalare s-au folosit patru tipuri de vitrine: 1. Vitrine verticale în formă de „L" care, atașate una de cealaltă, au permis formarea unui sistem de vitrine continue de lungimi variate. Acestea au o osatură metalică și de lemn, suprafața vizibilă este cașerată cu marmoroc. 2. Mese vitrate cu surse proprii de iluminat. 3. Vitrine metalice dreptunghiulare și pătrate, vitrate și relativ scunde. 4. Vitrine metalice speciale pentru piesele „in situ".

În modulii verticali, expunerea s-a făcut prin atașarea pieselor de panoul fundal, evitîndu-se, pe cît a fost posibil, folosirea rafturilor. Multe din panourile fundal au fost perforate de cutii dreptunghiulare cu sistem de iluminat propriu. În aceste cutii s-au montat diapozitivele cu conținut diferit (hărți, stampe, documente, fotografii etc.). În partea nevitrată de la baza modulului s-au fixat rafturi nichelate pe care, de la caz la caz, s-au expus piese izolate de dimensiuni mai mari.

Documentele, fotocopiile, xerosurile, fotografiile, textele de prezentare, citatele, folosite cu deosebire la secțiile modernă și contemporană au fost cașerate pe cristale independente, care au fost fixate apoi printr-un sistem de tije de osatura vitrinelor verticale.

În vitrinele-mese au fost expuse tezaure monetare, depozite de bronzuri, piese de o valoare deosebită, cărți, manuscrise, ziare etc.

https://biblioteca-digitala.ro

Sumane lucrate în comuna Sîrbești

Vitrinele metalice au fost folosite la expunerea unor piese mari care trebuie ferite de mediul exterior (aparate, instrumente muzicale etc.).

Pentru evitarea unei monotonii, pentru o diversificare expozițională, au fost expuse mai multe piese liber, pe stative speciale de fier forjat, pe piedestale cașerate cu marmoroc, pe suporturi de lemn etc.

SECȚIA DE ETNOGRAFIE

Bihorul reprezintă una din cele mai interesante zone etnografice ale țării, pînă nu demult neexploatată suficient din punct de vedere muzeistic.

Varietatea reliefului—cîmpie, deal, munte—a contribuit la varietatea așezărilor, ocupațiilor, portului, obiceiurilor. Pornind de la elemente tradiționale comune, s-a ajuns la o mare bogăție de aspecte caracteristice unor arii mai largi, dar cu diferențe sensibile chiar între sate învecinate.

Necesitatea salvării creațiilor populare bihorene deosebit de frumoase și originale, ca și a prezentării lor marelui public, au determinat muzeul din Oradea să organizeze, începînd din 1965, ample campanii de cercetări de teren și achiziții de obiecte, care au dus treptat la concretizarea ideii înființării unui muzeu etnografic reprezentativ pentru Țara Crișurilor. În toate marile muzee de caracter general (Muzeul satului, Muzeul etnografic al Transilvaniei, Muzeul de artă populară al R. S. România), alături de celelalte zone ale țării este înfățișat și Bihorul prin elementele sale esențiale, dar prin noul muzeu se realizează, cu adevărat, o monografie etnografică a acestui județ, în care persistă încă multe meșteșuguri populare, altădată predominante în economia rurală. Menționăm că în această prezentare am folosit termenul de „muzeu" și nu pe cel — mai degrabă administrativ — de „secție", deoarece avem de-a face efectiv cu un muzeu de etnografie în accepțiunea sa de unitate de sine stătătoare, bine închegată, cu colecții bogate și o activitate în plină desfășurare.

Dispunîndu-se de un spațiu amplu ce permite crearea unui circuit de vizitare, tematica noii expoziții a fost concepută pe mari ansambluri : centrele de olărit cu produsele lor, prelucrarea lemnului în cadrul centrelor specializate sau în gospodărie, portul popular din diferitele microzone, țesături, reconstituiri de interioare, obiecte de cult. Vizitarea expoziției este gradată astfel de la formele simple dar elegante ale ceramicii și lemnului la bogăția portului și țesăturilor de interior.

https://biblioteca-digitala.ro

Interior din comuna Pietroasa

Cele două săli afectate ceramicii prezintă produsele centrelor care au lucrat în Bihor, și din care o bună parte își continuă și astăzi activitatea, ca de pildă Bîrsa (una din cele mai frumoase ceramici nesmălțuite din țară, astăzi mai lucrînd din păcate doar un singur olar), Leheceni, Leleşti, Vadul Crişului, Hălmăgel, Tîrnăvița. Pe lîngă vase mai vechi, unele de la începutul secolului nostru, cu forme tradiționale (ulcioare cu gura bilobată, străchini decorate cu motivul „pana cocoşului", oale de provizii sau de pregătit mîncarea la vatră, cu decor alveolar, oale cu baieră — de dus mîncare la cîmp), sînt expuse și forme noi, majoritatea smălțuite, uneori imitînd vasele de fabrică. Jucării de copii, unele cu fluierici și altele fără, reprezentînd șarpele, ursul, berbecul sau alte animale — vechi simboluri, ca și cahlele de sobă confecționate altădată în mare cantitate îndeosebi la Leleşti, sînt prezente cu exemplare mai vechi sau recente.

Urmează uneltele agricole de lemn, mobilierul țărănesc — scaune deosebit de frumoase cu reprezentări umane stilizate, lingurare, cuiere, uneltele necesare torsului și țesutului, ca și un panou mare rezervat uneltelor de fier, lucrate în satul specializat altădată în întregime în fierărit, Vărzarii de Jos.

Deși lucrate de gospodari pentru nevoile casei lor, obiectele de mai sus se remarcă prin frumusețea formei și a decorului, concurînd cu piesele confecționate în centrele specializate în prelucrarea artistică a lemnului, ca Budureasa, Preuteasa, vestite îndeosebi pentru lăzile de zestre, bogat împodobite cu decor scrijelat, uneori și colorat, prezente și ele în expoziție.

Însemnele de mormînt — realizate impresionant, de o mare gravitate și noblețe, ca cel de la Uilacul de Șimleu, unele piese de arhitectură — stîlpi de casă, porți, se înșiruie pe coridorul ce duce la sălile de port, intercalate cu fotografii reprezentînd construcții întregi.

Prezentarea portului începe cu un panou mare, pe care sînt expuse tipurile principale de cămăși de femeie și de bărbat, cămașa fiind elementul principal de determinare a portului în această zonă. Cele opt cămăși femeiești, „spăcele", înfățișează atît tipul vechi cu elemente tradiționale — decorul ales și plasat „peste cot", croiul de tip poncho — cît și cămașa nouă, cu platcă și motive cusute. Selecția cămășilor bărbătești s-a făcut după același principiu — cămașa veche, cu motive alese sau lucrate în broderie, cu croiul larg, și cămașa nouă cu motive florale cusute, cu guler și manșete.

Costumele întregi de femeie și de bărbat ilustrează microzonele etnografice ale ținutului : văile Crasnei și Barcăului, bazinul Crişului Repede, Valea Crişului Negru și Valea Crişului Alb. Au fost alese

https://biblioteca-digitala.ro

costume vechi și mai noi, de bătrîni și de tineri, de miri, port de iarnă și de vară românesc, maghiar, slovac, ca și piese de podoabă expuse separat în vitrine.

Pe lîngă aceste caracteristici, fiecare costum și fiecare piesă luată separat prezintă caractere artistice deosebite, ornamentație bogată, în tehnici diferite, asociate deseori la același costum, colorit viu, forme bogate, intervenind și unele elemente împrumutate de la populațiile conlocuitoare sau, mai noi, din portul orășenesc.

Pe un panou sînt montate cojoace din bazinul Crișului Repede: cohănesc (din Vașcău), binșenesc (din Beiuș), poieneresc, din Roșia, inean, din Chereluș, ca și pieptare, contușe, șerpare, fiecare tip prezentînd alt colorit și alte motive decorative.

Dată fiind deosebita dezvoltare a sumănăritului, practicat și azi în această zonă, o sală întreagă a fost rezervată expunerii de sumane pe centre de producție, în frunte situîndu-se cele din Sîrbești, lucrate pentru sat și pentru vînzare, toate pe pănură albă, apoi cele din Valea Barcăului din pănură sură, cu cusături, Roșia — tot din pănură sură cu decorul în verde, maghiare—albe sau negre, cu platcă mare pe spate.

O încăpere este rezervată interiorului țărănesc. Sînt reconstituite trei interioare: din Pietroasa, cu o sobă din cahle lucrate la Lelești, din Șicula, cu pat „cu arneu" (cu baldachin) și cuptor încălzit din tindă, iar al treilea — maghiar — este din Finiș.

Fîntînă din Petrileni

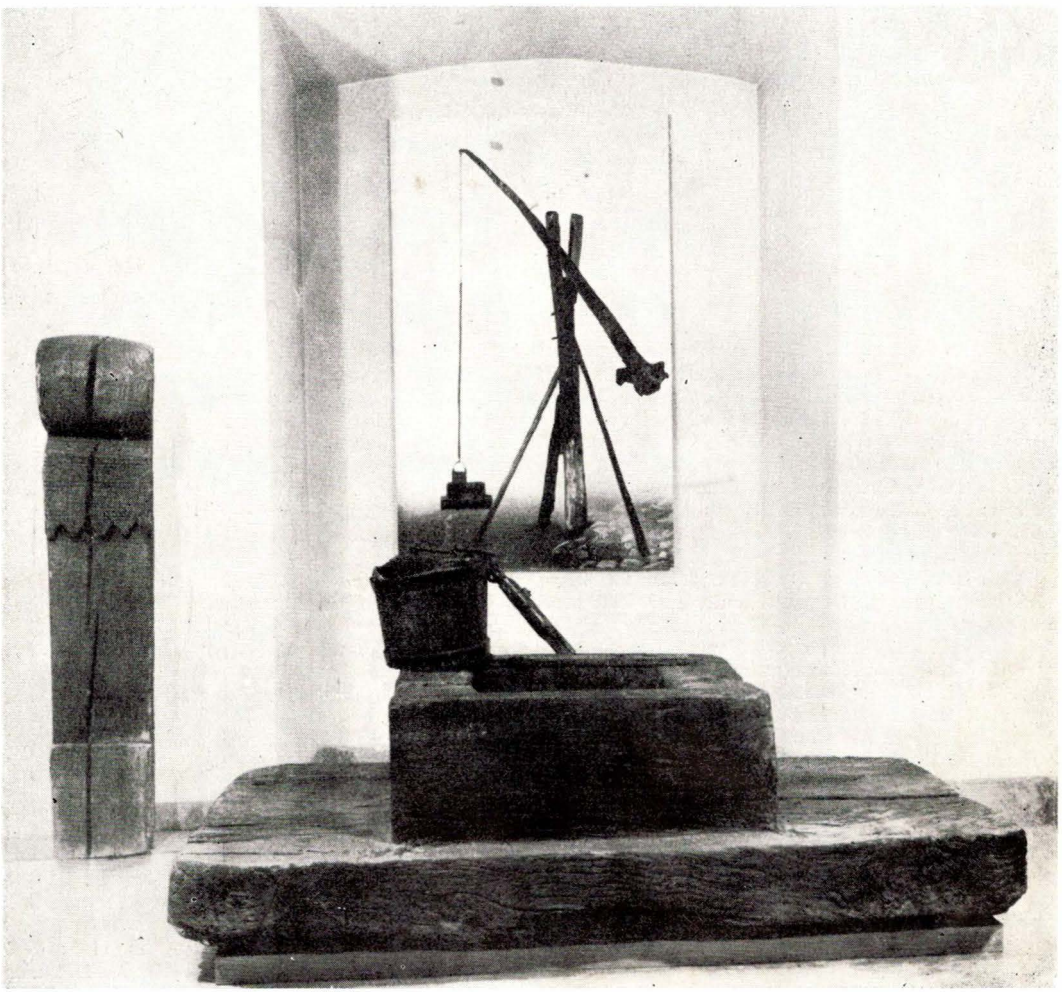

https://biblioteca-digitala.ro

Pe panouri verticale sînt montate ştergare şi alte ţesături de interior din toată Ţara Crişurilor, din bumbac, într-o cromatică cu puţine culori dominante: alb, roşu, negru, albastru, dar cu motive foarte variate. Pereţii culoarelor sînt îmbrăcaţi cu ponievi de lînă, lucrate în tehnica chilimului şi cu un colorit viu, armonios. În ultima sală se află obiectele de cult şi cele legate de obiceiuri. Sînt expuse icoane pictate pe sticlă la Nicula, sau chiar în Bihor — într-un centru încă neprecizat, —, precum şi ouă încondeiate, diferit colorate sau vopsite în fiertură de ceapă, după un procedeu local.

Micul colectiv de muzeografi (Tereza Mozeş, iniţiatoarea secţiei şi principala organizatoare — nu prin funcţie ci prin pasiune — atît a colecţiei cît şi a expoziţiei, Ion Godea, Olivia Lungescu, Suzana Toth, pentru un timp mai scurt şi Maria Bocşe, restaurator textile Aurica Stanoe) a depus un volum de muncă extrem de mare, atît pentru depistarea obiectelor celor mai reprezentative şi mai reuşite din punct de vedere artistic — şi din care o bună parte se află şi în depozite, cît şi în realizarea expoziţiei Secţiei de etnografie bihoreană.

Poate mai mult ca în oricare alt muzeu din ţară, aici s-a evitat vechiul sistem de expunere, cu mult material îngrămădit, dînd impresia de depozit de lucruri vechi, folosite. Cu o mică excepţie, la ceramică — unde s-au făcut adaosuri inutile de ultim moment şi care se vor putea remedia uşor, fiecare sală are individualitatea sa, fără nimic de prisos sau de adăugat. Unele panouri şi podiumuri, prin frumuseţea obiectelor şi compunerea expoziţională, capătă valori artistice în sine, cum sînt panoul cu unelte agricole de lemn, podiumul cu scăunele antropomorfe sau colţul cu ghizdurile fîntînii de la Petrileni, avînd ca fundal imaginea fîntînii cu cumpănă la locul său din sat. Socotim ca o victorie muzeografică renunţarea la grafică — obositoare, fără gust şi costisitoare, atît de des folosită în muzeele noastre. Rarele fotografii, de mărimea panoului — un olar modelînd un vas, o femeie torcînd, sau diferite construcţii — adevărate monumente de arhitectură populară, se încadrează foarte bine tematic şi înviorează expunerea, ca şi cele cîteva hărţi, nu toate bine realizate însă.

Mobilierul expoziţional a fost foarte bine conceput, de tipuri variate, folosindu-se vitrine mari de perete sau orizontale — tip masă, podiumuri, suporturi. Foarte reuşită ni s-a părut soluţia micilor rafturi de sticlă transparentă, cu suport de metal, în vitrinele pentru ceramică, şi mai cu seamă meritã o menţiune specială suporţii din ţeavă de aluminiu pentru costume. Faţă de manechinele groteşti sau chiar faţă de expunerea pe panou — bună cel mult pentru o expoziţie temporară — aceşti suporţi oferă posibilitatea de a privi un costum în întregime şi au o maleabilitate care permite schimbarea poziţiei lor, de la un costum la altul.

S-a urmărit să se creeze în această nouă secţie o atmosferă caldă, îmbietoare, în tonuri neutre dar plăcute, care să nu estompeze efectul obiectelor ci dimpotrivă, să le pună în valoare. Tonalitatea dominantă este bej-maro — de la pereţii tencuiţi într-o nuanţă crem, textilele — perdele din pînză de lînă, mocheta bej, podiumuri îmbrăcate în ţesătură de aceeaşi nuanţă, ca şi fîşiile verticale din fibră de tei puse în vitrină, la lemnul folosit în culoare natur pentru ramele vitrinelor sau pentru suporţi.

Sînt soluţii simple, dar de un deosebit rafinament, care ne scapă de monotonia eternei pînze de sac sau a panourilor caşerate.

Pentru iluminat s-a folosit atît lumina naturală, în mai mică măsură şi acolo unde nu dăunează (lemn, ceramică), şi mai cu seamă iluminatul artificial — tuburi de neon aplicate în partea de sus a vitrinelor în interior, sau pe tavanele camerelor, iar la port şi ţesături, ferestrele au fost complet închise cu obloane de lemn.

În general, se poate spune că, printr-o strînsă şi efectivă colaborare cu efectivul muzeului, „Decorativa" a reuşit să-şi depăşească şabloanele şi să realizeze un mod de prezentare superior, adecvat stilului şi cerinţelor muzeografice moderne. Tocmai de aceea regretăm unele deficienţe, ca de pildă faptul că, necomandîndu-se din timp sticla potrivită pentru vitrine, s-a folosit sticlă prea subţire şi nerezistentă, ceea ce a dus la introducerea unui sistem de închidere incomod şi urît, cu o placă de metal aplicată distonant.

Dintr-un spirit de colegialitate şi nu pentru a micşora munca enormă a bihorenilor, am dori să semnalăm unele mici deficienţe care, tocmai din cauza perfecţiunii ansamblului, trebuie să fie remediate. Astfel, lipseşte din tematica expoziţiei categoria instrumentelor populare muzicale, atît de viabile încă la noi în ţară, răspîndite şi în Bihor, cu unele aspecte regionale interesante.

Unele forme de vase mai noi, imitînd producţia de fabrică au un aspect hibrid şi necaracteristic pentru ceramica populară. Hărţile sînt slab concepute şi realizate: la harta cu drumurile olarilor nu se înţelege care sînt centrele de producţie şi care punctele de desfacere; era necesară — credem noi — mai degrabă o hartă clară cu centrele de olărit din judeţ, la intrarea în expoziţie.

Pe lîngă faptul că etichetele sînt prea puţine şi discrete, uneori incomplet formulate, ceea ce este îndeosebi regretabil este lipsa textelor. Nu sîntem pentru vechile panouri cu texte explicative, urîte şi greoaie, dar etichete detailate şi mici texte concise cu datele esenţiale sau unele lucruri mai puţin cunoscute, puse în vitrine sau chiar pe perete, socotim că-şi au menirea lor. Bine gîndite şi alcătuite, aceste texte nu dăunează caracterului artistic al expoziţiei, care — oricum — nu trebuie să primeze în dauna celui educativ-muzeal. Specificul zonei, vechimea şi persistenţa unor meşteşuguri ca şi specializarea unor sate întregi în realizări artistice deosebite, indicarea scopului unor unelte mai rare sau forme ceramice, folosirea unor procedee mai puţin cunoscute (încondeierea ouălor) sînt noţiuni utile care, asociate cu obiectele, se reţin uşor de către vizitatori.

https://biblioteca-digitala.ro

Poate că unul din principalele merite ale expoziției de etnografie bihoreană îl constituie și faptul că a demonstrat posibilitatea unei realizări majore, valoroasă nu numai ca exponate ci și ca mod de prezentare, respectiv sub aspect muzeistic. Acordul între muzeu și „Decorativa", sprijinul dat de C.S.C.A. — atît de conducere cît și de inspectorul de resort N. Ungureanu, asistența colegială din partea Muzeului de artă populară al R.S.R. la montarea expoziției, au fost elemente care au contribuit la o deplină reușită.

În fața colectivului mai stau încă unele acțiuni, în primul rînd aranjarea depozitelor — pentru care s-au stabilit deja norme științifice de păstrare în condiții superioare a obiectelor. Colecțiile vor fi studiate și valorificate prin materiale, iar cercetările de teren vor fi continuate, ca și achizițiile de noi obiecte reprezentative, cu care se vor putea deschide expoziții temporare.

Bisericuța de lemn din comuna Brusturi, care se află în spatele Palatului baroc, va putea forma nucleul unui viitor muzeu în aer liber, al Țării Crișurilor.

Nu ne îndoim că și proiectele viitoarelor realizări își vor afla în curînd optima rezolvare, după frumosul exemplu al expoziției de bază a Secției de etnografie.

SECȚIA DE ARTĂ

Splendida realizare pe care o constituie Secția de artă a Muzeului Țării Crișurilor este rodul unei munci intense și pasionate de numai 4 ani și jumătate, rodul dăruirii totale a unui colectiv restrîns, harnic și întreprinzător, care a dat dovadă nu numai de pricepere, dar și de un gust deosebit în selectarea și etalarea operelor de artă, îmbogățite printr-o prezentare muzeografică modernă și cu reale calități estetice.

Hotărîrea de a crea o secție de artă în cadrul Muzeului din Oradea datează din 1966. În fața colectivului stăteau sarcini deosebit de dificile. Secția ce avea să ia ființă urma să fie alcătuită din mai multe sectoare: artă plastică românească din perioada dintre cele două războaie mondiale, artă plastică românească contemporană, artă decorativă contemporană românească, artă străină (plastică și decorativă), grafică românească și străină.

Patrimoniul viitoarei secții era însă la acea dată deosebit de sărac: un număr restrîns de picturi și gravuri străine, de valoare medie, provenite din vechea colecție episcopală, mult restrînsă prin mutarea la Esztergom a unei părți importante din ea, în 1940.

O dată stabilite coordonatele mari ale tematicii, se trecea la cel de-al doilea pas: alcătuirea colecțiilor. Fără a exagera, se poate spune că aici munca a fost titanică, fiecare problemă însemnînd aproape implicit și o stavilă.

În intenția colectivului stătea crearea unei secții, care, cel puțin în ceea ce privește arta românească, trebuia să cuprindă lucrări nu numai reprezentative pentru diversele momente și fenomene din evoluția ei, începînd cu anii de după primul război mondial și pînă astăzi, dar și lucrări de mare valoare.

A fost studiat foarte atent modul în care trebuia structurată colecția. Existau fonduri locale importante, dar se cerea o muncă asiduă pentru depistarea lucrărilor conform deziderateior planului tematic. În principiu s-a urmărit și s-a realizat crearea unei colecții alcătuite numai din lucrări bune și foarte bune, punîndu-se mai puțin accentul pe numărul achizițiilor și mai mult pe valoarea lor. Aceasta a însemnat însă zile și chiar luni de căutări, efortul pentru descoperirea operelor, comparații între lucrări aflate sau oferite, uneori căutarea unor lucrări anume pentru a ilustra o idee, un artist sau un moment.

În acest context, fiecare dintre sectoarele prestabilite ale viitoarei secții punea probleme speciale. Este cunoscut faptul că astăzi este deosebit de greu să formezi o colecție — pornind de la zero — de artă românească interbelică, în care artiști și tendințe să fie ilustrate prin ce au bun și reprezentativ. Totuși, muzeografii orădeni au reușit. Din diverse colecții particulare au cumpărat lucrări importante de Th. Pallady, Gh. Petrașcu, N. Tonitza, F. Șirato, I. Iser, C. Ressu, N. Dărăscu, V. Popescu, S. Mützner, J. Al. Steriadi, L. Grigorescu, Al. Phoebus, I. Țuculescu, G. Anghel, G. Tudor. De asemenea, au fost obținute, prin transfer de la Muzeul de artă al R. S. România, o serie de lucrări pentru completarea unor lacune din tematică (de ex. *Portret de femeie* de Gh. Petrașcu). Complicate, dar de altă natură, au fost și problemele ridicate de sectoarele de artă plastică și decorativă contemporană. Procurarea de lucrări este, în general, într-un fel frînată aici de legislația care nu permite muzeelor cumpărarea directă de lucrări de la artiștii în viață; aceste lucrări nu pot fi obținute decît prin intermediul C.S.C.A., care le reține din diferite manifestări publice și apoi le transferă muzeelor.

Pentru aceste două sectoare, coordonatele selecției s-au diversificat și mai mult. S-a pornit de la ideea reprezentării artiștilor a căror activitate actuală o continuă pe cea interbelică (D. Ghiață, H. Catargi, I. Jalea, O. Han, M. H. Maxy, I. Musceleanu), sau a celor care s-au afirmat plenar de abia la cumpăna dintre deceniile IV și V (Al. Ciucurencu, C. Baba, C. Bogdan), dar și a celor mai tineri, a creatorilor care și-au început activitatea în urmă cu un deceniu sau un deceniu și jumătate (B. Covaliu, I. Gheorghiu, I. Pacea, D. Bucur, V. Almășan, C. Piliuță, I. Oniță, P. Balogh) și al unora care au pășit de puțină vreme în viața artistică a țării (I. Grigore, G. Năpăruș, V. Grigore, I. Gînju, C. Iacob, I. Kassargian). În sălile destinate plasticii contemporane, un loc important trebuia să revină mișcării artistice transilvănene în general, dar și celei locale orădene. Au fost astfel achiziționate lucrări de A. Ciupe, Tasso Marchini, Nagy Albert, A. Popp, S. Szolnay, Al. Ziffer, E. Szervatiusz, V. Geza, I. Vlasiu,

https://biblioteca-digitala.ro

Anonim flamand (sfîrșitul sec. XV — începutul sec. XVI), *Madona cu pruncul*

Tasso Marchini (1907—1936), *Floarea-soarelui*

M. Teutsch, P. Abrudan, A. Fülop, A. Kós, Kovacs Zoltán, iar dintre orădeni — picturi de A. Macalick, C. Hora, N. Iacobovits, T. Goga, F. Pamfil și sculpturi de I. Fekete.

Primind o dispensă, Muzeul din Oradea a putut cumpăra lucrări direct de la C. Baba, Al. Ciucurencu, D. Ghiață, astfel încît, diversele etape din creația acestor artiști să fie bine ilustrate.

Dintre lucrările reținute de C.S.C.A. și de Comitetul județean pentru cultură și artă, muzeografii orădeni au ales cu grijă și discernămînt numeroase picturi, sculpturi, opere de artă decorativă, lucrări de grafică, care le-au fost transferate și care alcătuiesc un patrimoniu bogat, variat și expresiv pentru activitatea creatoare din România.

Pentru completarea sectorului de artă universală, muzeul a primit, sub formă de transfer sau de împrumut, o serie de lucrări de la Muzeul de artă al R. S. România: picturi din școlile franceză, italiană și flamando-olandeză, obiecte de artă decorativă, cîteva sculpturi.

O dată pusă baza colecțiilor—care însumează cîteva sute de piese— ele urmează a fi completate în timp, astfel încît muzeul să reflecte permanent evoluția artei românești contemporane. Pe măsură ce vor fi depistate și noi lucrări de valoare din plastica interbelică, ele vor veni să-și ocupe locul în muzeu. În acest sens, procurarea de lucrări caracteristice fazelor mature din creația lui Tonitza și Jalea, de sculpturi de Paciurca și Medrea se impune. Va trebui poate să se insiste în îmbogățirea seriei de lucrări reprezentative pentru plastica transilvăneană, avîndu-se în vedere sporirea numărului de opere ale artiștilor deja reprezentați, dar și completarea unor aspecte care lipsesc (arta tinerilor transilvăneni, mișcarea artistică din Baia Mare etc.).

★

Prin munca prețuită a unui colectiv de restauratori, încăperile pe care astăzi le ocupă secția — întregul etaj întîi, vechea parte oficială a palatului — și-au reprimit o parte din strălucirea de odinioară: ornamentele din stuc de pe bolți și pereți au fost cu migală refăcute, au fost restaurate vechile sobe monumentale din faianță, s-a înlocuit jocul geometric al parchetului, au fost lustruite și redecorate cu foiță aurie ușile de stejar existente și au fost înlocuite cele care lipseau, într-o manieră care să nu le deosebească flagrant de cele originale.

Douăsprezece camere pe fațadele est și sud, cărora le corespund două coridoare lungi, în formă de L, orientate spre curtea interioară, găzduiesc sectoarele de artă românească, iar 6 camere mari plasate pe fațada de est — arta universală.

Specialiștii orădeni au ținut ca realizarea muzeografică să fie la înălțimea colecției atît de îngrijit întocmite.

https://biblioteca-digitala.ro

Din acest punct de vedere, o interferență subtilă de factori a dus la crearea unuia dintre cele mai frumoase muzee de artă din țară.

Dacă întreg patrimoniul secției este bogat, expoziția de bază trebuia să reprezinte nu numai ceea ce secția deține mai bun, dar fiecare piesă trebuia să fie astfel prezentată, încît valoarea ei intrinsecă să iasă cît mai pregnant în evidență, dar în același timp ea să intre într-un raport armonic cu lucrările din jur.

Parcurgînd sălile, o gîndire unitară a spațiului și a exponatelor îl frapează pe privitor.

În fond, spațiul ca atare exista : el a fost doar rațional folosit și exploatat, după necesitățile muzeografice. Diferențierea tematică a secției este subliniată și spațial : arta românească și cea universală sînt separate de marele palier al scării de onoare a palatului. În stînga, arta românească interbelică este găzduită de marile saloane și săli de recepții, decorate cu stucaturi, dotate cu sobe monumentale ; încăperile mai mici, întrucîtva mai simple și deosebit de luminoase din aripa sudică a palatului au fost destinate plasticii românești contemporane, iar culoarul — artei decorative. Arta universală ocupă partea opusă a clădirii, în care se găsea o altă serie de încăperi somptuoase ale fostului palat episcopal.

În sectoarele artei românești, succesiunea spațiilor servește bine criteriul cronologic al expunerii și circuitul logic al vizitării, iar în dreapta, grupajul de încăperi facilitează etalarea lucrărilor în funcție de școli.

Dar sistemul de gîndire unitar al organizatorilor nu s-a rezumat la aceasta.

Un factor de cea mai mare importanță, a cărui pondere echivalează cu cea a alcătuirii selecției expunerii, a fost amenajarea expoziției înseși. Se pare că aici nu a fost neglijat nici unul dintre elementele de care trebuia să se țină seama pentru ca factorii științific-estetic și implicit educativ să acționeze concomitent și cu cele mai fericite rezultate.

Cunoscîndu-se în linii mari patrimoniul și spațiul, au fost selectate, după îndelungi deliberări operele care să figureze în mod permanent în expoziție. În funcție de aceasta, de criteriul cronologic și de cel valoric, de unele afinități tematice și stilistice, de apartenența la o anume arie geografică, de suprafețele existente în fiecare încăpere și în cele din urmă de numărul de lucrări aparținînd unui artist, de calitatea și de trăsăturile lor plastice, operele au fost repartizate pe săli, încercîndu-se, pe cît posibil, crearea unui profil cît mai personal fiecăreia dintre ele.

În spiritul criteriilor mai sus enunțate, la efectul general a contribuit în mod esențial gruparea compozițională a fiecărui perete, capacitatea creării unor pauze sau a plasării unor accente.

Pentru detașarea lucrărilor de artă, organizatorii au căutat fonduri cît mai neutre și mai odihnitoare care, fără să fie total asemănătoare — în general, pereții sînt văruiți într-un gri perlat — variază ca nuanță, unele săli avînd o dominantă verzuie (sala L. Grigorescu), altele ușor cenușie (sala Pallady-Petrașcu), iar ultimele — una apropiată de alb (sălile cu contemporanii, culoarele).

Elementele care întrerup continuitatea pereților (ferestre, uși, nișe, sobe) sînt folosite pentru a servi unor necesități muzeografice : separarea lucrărilor aparținînd unor artiști diferiți (o ușă separă în prima sală lucrări de Petrașcu și Șirato ; cele trei picturi de Tonitza se detașează pe peretele dintre ferestre al aceleiași săli) ; punerea în valoare a unor sculpturi (un *Portret* de Anghel, singura sculptură dintr-o sală, e plasat în nișa unei foste sobe). Din acest punct de vedere este foarte bine folosit spațiul de pe cele două coridoare unite în L. Afectarea lui sectorului de artă decorativă se impunea, căci spargerea pereților prin uși înalte, la distanțe de circa 3 m, n-ar fi fost propice etalării unor picturi ; acestea s-ar fi pierdut pe un perete înalt și îngust, iar între ele s-ar fi realizat cu greu o continuitate de idei Aceasta, cu atît mai mult cu cît suprafețele mari, cafenii ale ușilor (majoritatea închise, căci comunică cu sălile de expunere continuă ale plasticii) ar fi creat pauze foarte neplăcute. Pe suprafețele astfel create între uși, a căror ritmică impunea un anume ritm de expunere, calm și destul de sever, au fost expuse tapiseriile mari (Angela Balogh — *Căsuțe maramureșene*, Eva Birsan — *Țara Românească*, *Moldova*, *Transilvania*, Mimi Podeanu — *Săpături arheologice*), iar în spațiul rămas între acestea și canatul ușii — sculpturi în lemn și lucrări de dimensiuni medii de ceramică ornamentală, așezate la înălțimi diferite pentru evitarea monotoniei.Peretele opus, fragmentat adînc de golurile ferestrelor, a fost utilizat mai variat. Pe suprafețele dintre ferestre au fost expuse tapiserii înguste, rezolvate pe înălțime (I. Pacea — *Pasăre*, M. Ciupe — *Compoziție*), și lucrări pictate pe lemn (Dipticul de inspirație medievală *Domnul și Doamna* al lui Al. Berczedi). În dreptul unora dintre golurile ferestrelor au fost plasate lucrări monumentale de ceramică, în altele — vitrine cu obiecte mici de sticlă și ceramică decorativă sau metal ciocănit.

Impresia deosebită pe care ți-o creează sălile reiese atît din valoarea lucrărilor înseși (aminteam grija pentru selecția pe acest criteriu), cît și din modul de a le amplasa.

Pentru o perfectă vizibilitate și o bună *izolare* — necesară fiecărei opere în măsura în care trebuie să se individualizeze în raport cu celelalte — a fiecărei lucrări, spațiul dintre două picturi este destul de mare, impresia de aerat a pereților adăugîndu-se la efectul creat de *compoziția* acestora.

Într-adevăr, se poate vorbi la Oradea despre o compoziție în sens plastic a marilor panouri pe care le reprezintă pereții. Aparent, este respectat pretutindeni criteriul devenit clasic al dispunerii în funcție de o axă de simetrie. În realitate, este vorba de un aranjament savant, de o viziune picturală a ansamblului (Coriolan Hora — muzeograful căruia i se datorește în cea mai mare măsură această realizare — este pictor), de materializarea unei gîndiri adînci în care tablourile nu își corespund doar ca dimensiune sau ca poziție (orizontală sau verticală), ci uneori ca temă (pe pereți alăturați, despărțiți

https://biblioteca-digitala.ro

de alte lucrări, dar cu clara intenție de racordare — *Autoportretul* lui Macalick și *Portretul* lui Szolnay), alteori cromatic (cele două *Odalisce* de Iser sînt gîndite aproape pe complementare : una este îmbrăcată în galben, cealaltă într-un violaceu-ciclamen ; albastrul din *Acvarium*-ul lui Pacea și cel din *Pisica* lui I. Gheorghiu încadrează roșul dominant din *Cocoșul*, pictat tot de cel din urmă) sau creînd rapeluri volumetrice (*Clopotnița de la Tîrgoviște* și promotoriul din *Marina* lui Petrașcu ; formele din cele două compoziții atît de rafinat și de modern monocrome ale lui Ciucurencu etc.) între elementele diferitelor picturi.

Există cîteva realizări impresionante prin unitatea lor și prin calitățile rezolvării compoziționale : în primul rînd — sala consacrată lui Lucian Grigorescu, care reunește zece lucrări ale acestuia, mai ales *peisaje*, într-o explozie de culoare în cioburi de lumină, o *Natură statică* și un *Autoportret* și două portrete sculptate, unul aparținînd lui G. Anghel, celălalt Miliției Pătrașcu ; apoi unitatea ansamblului Pallady și clasica ordonanță a peretelui pe care sînt expuse operele lui Dumitru Ghiață (plasat totuși în mod nejustificat în sala consacrată ardelenilor).

La viziunea de ansamblu se adaugă amplasarea sculpturilor. În selecția lor, ținîndu-se seama că totuși sălile nu sînt foarte mari, au fost alese lucrări de dimensiuni mai curînd mici, care să se poată adapta spațiului și să se poată integra și compozițional în ansamblurile dominate de pictură și de tapiserie.

Dacă în unele cazuri rezolvarea este izbutită, ca de exemplu în flancarea *Autoportretului* lui Lucian Grigorescu de cele două portrete sculptate, de G. Anghel și M. Pătrașcu, sau alăturarea severului *Cap de țăran* de I. Fekete, de *Compoziția*, inspirată din pictura medievală, a Magdalenei Rădulescu, în altele, monotonia plasării sculpturilor în colțuri, numai pe lîngă pereți, deranjează, mai ales că nici nu pot fi privite de jur împrejur.

Obiectele de artă decorativă, unele puțin cam baroce ca gust, sînt prezentate în vitrine mici, cu un anume farmec al alăturării de forme încărcate sau simple, de culori, din aceeași gamă, ori contrastante.

Trecînd de partea cealaltă a palierului, în sectorul de artă universală, constatăm că problemele care stăteau în fața organizatorilor erau în trucîtva mai simple. Lucrările, mult reduse ca număr, au fost grupate pe școli (franceză, flamando-olandeză, germană, engleză, italiană, austriacă și maghiară), acolo unde s-a putut, creîndu-se centre de interes în jurul unora mai valoroase (mica *Madonă* flamandă, plasată într-un colț deasupra unui șemineu, sau *Cavalerul*, lucrare de școală germană, care formează nucleul unui alt perete în aceeași sală). O pondere mai mare o au operele școlii maghiare de pictură (în special lucrări cu teme istorice și portrete, dar și scene de gen — vezi M. Bárabas, *Țărani sălișteni mergînd la tîrg*), dar și o serie de lucrări franceze, nu deosebit de valoroase, dar prinse în ansambluri unitare ca

Vasile Popescu, *Natură statică cu oglindă*

Iosif Fekete, *Cap de țăran*

https://biblioteca-digitala.ro

tematică și tratare (sala de lucrări atribuite școlii lui Poussin ; sala cu lucrări de mici dimensiuni aparținînd unor pictori și sculptori din secolul al XIX-lea).

În unele săli (franceză, germană), vitrine cu obiecte de artă decorativă completează atmosfera.

În sectorul artei universale sînt încă multe de făcut : achiziționarea de lucrări de artă decorativă și, în măsura posibilului, de plastică, identificarea numeroaselor picturi rămase anonime sau îndoielnic atribuite etc.

Ar trebui să ne îndreptăm atenția și asupra unor rezolvări care nu mai țin de competența muzeografului — fie el chiar artist — și pînă la un punct nu depind de el. Este vorba de elementele complementare ale expunerii, dar care prin funcția și natura lor pot deveni esențiale într-un muzeu : sistemul de iluminat și mobilierul auxiliar.

Sistemul de iluminat se bazează, pentru majoritatea timpului, pe lumina de zi, lumină de care secția beneficiază — datorită orientării sălilor — din plin. Pentru restul timpului sînt folosite lămpi cu lumină fluorescentă, cu becuri cu spot dirijabil, construite pe două sisteme : plafoniere rectangulare cu număr variabil de becuri pe fiecare latură, în funcție de dimensiunile sălii, și stative cu becuri multiple, acestea din urmă folosite pentru iluminatul coridoarelor. Deși gîndite funcțional, aceste corpuri de iluminat nu-și îndeplinesc decît în mică parte menirea : sălile sînt foarte înalte și foarte mari, iar raza de lumină nu ajunge pînă la pereți decît cu unele excepții ; stativele sînt plasate nu în fața pereților care ar avea nevoie de proiecția luminoasă, ci lîngă ei, deci sînt aproape ineficiente. În plus, lipsa diversificării luminării, a creării unei regii luministice, care să concureze la reliefarea anumitor piese sau la sublinierea anumitor idei, sărăcește întrucîtva realizarea muzeografică.

O problemă care ar fi meritat a fi mai atent gîndită ar fi fost rezolvarea soclurilor pentru sculpturi. Realizate din lemn de culoare deschisă, paralelipipedice, ele au fost adaptate, în general, formei operei pe care trebuiau să o susțină. Plasarea unei sculpturi de Szervatiusz, gingașă și elansată, pe un soclu tot de lemn și dintr-o nuanță apropiată, cu o pauză cromatică între ele, nu este supărătoare. Piatra, bronzul, marmura, ceramica, beneficiază însă de același tip de soclu (ca de altfel și vitrinele de cristal pentru arta decorativă), ceea ce poate, cu un surplus de imaginație din partea arhitectului decorator, ar fi putut fi evitat, prin nuanțare.

Discutabile sînt și banchetele de odihnă din fiecare sală, cu gracile picioare în volute, pretențioase, nepractice ca tapițerie și nepotrivite cu plafonierele ultramoderne ca formă. Dorința de a le armoniza cu arhitectura, pentru un muzeu modern nu ni se pare suficientă.

★

În afară de lucrările expuse, depozitele secției conțin un număr aproape dublu de opere. Desigur, valoarea acestora nu este egală, dar printre ele se găsesc numeroase lucrări foarte bune, mai ales dintre cele aparținînd tinerilor artiști contemporani. Operele bune din depozitul de artă plastică, ca și viitoarele achiziții, vor putea fi din cînd în cînd interschimbate cu unele aflate acum în expunere sau vor putea figura — ca și lucrările de grafică — în expoziții temporare.

Probabil s-ar putea face mult mai mult în cadrul sectorului de artă decorativă românească. Dacă alături de tapiserii s-ar introduce și imprimeuri de artă, dacă s-ar diversifica gama exponatelor de ceramică și sticlă, mergîndu-se eventual pe unele grupaje cu profil de design, poate că expoziția ar căpăta o notă în plus de modern, dar și de inedit, cel puțin pentru țara noastră. Cunoscîndu-se tendința de a introduce tot mai mult frumosul în viața cotidiană și înalta accepțiune a sensului funcționalității, poate că nu ar fi lipsit de interes ca în cadrul acestui muzeu, singurul din țară care prezintă în chip

Aspect din expoziția Secției de artă (grup de lucrări semnate de Th. Pallady)

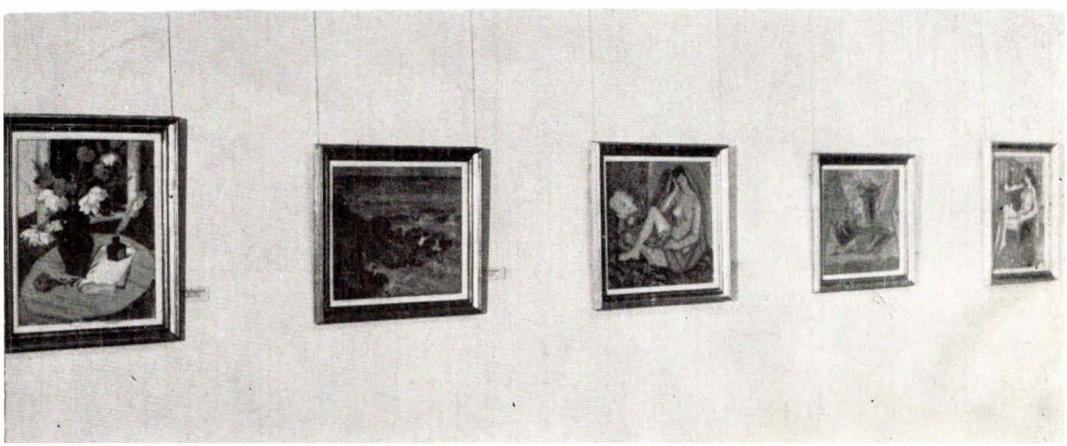

https://biblioteca-digitala.ro

Eva Birsan, *Țara Românească, Moldova, Transilvania*

manifest și masiv artă decorativă contemporană românească, să se experimenteze amenajarea unei săli permanente de expoziții periodice, care să cuprindă cele mai reușite realizări, cu valoare de unicat, în domeniul imprimeriei, al ceramicii, sticlei, lucrului în metal, al bijuteriei prețioase etc.

Unul dintre capitolele importante din munca muzeografilor este și rămîne deschis : continuarea activității științifice. Începută o dată cu stabilirea și detalierea tematicii, continuată cu depistarea de lucrări valoroase, achiziționarea și selectarea lor pentru expoziția de bază, ea continuă cu studiul aprofundat al acestora și cu valorificarea lor prin lucrări de mai restrînsă sau mai largă cuprindere.

Pînă acum, lucrările, atît cele din expunere, cît și cele din depozite, sînt inventariate și fișate. O parte dintre ele au fost fotografiate, iar după unele s-au realizat și diapozitive.

Personalul secției, deși restrîns ca număr, s-a gîndit în acest răstimp și la activitatea viitoare a muncii cu publicul. Au fost întocmite o serie de texte de ghidaj, care, pe măsura confruntării cu diversele categorii de vizitatori, urmează a fi îmbunătățite și diversificate. Un *ghid* al secției așteaptă lumina tiparului, iar în pregătire se află un *catalog* al tuturor lucrărilor de artă românească din secție. La deschiderea muzeului erau deja gata un set de cărți poștale ilustrate și un mic pliant oglindind aspecte (nu totdeauna dintre cele mai semnificative și nu realizate în cele mai bune condiții grafice) din sectorul de artă decorativă românească și universală.

Și-a deschis porțile o nouă și importantă instituție muzeală din țară, Muzeul Țării Crișurilor, a cărui secție de artă alcătuită prin munca devotată a cîtorva muzeografi (Coriolan Hora, Alexandru Avram, Elena Crișan), sprijiniți de conducerea muzeului și de forurile politice și culturale locale și centrale, se oferă vizitatorului ca una dintre cele mai închegate, mai bine realizate și mai frumoase din întreaga țară.

https://biblioteca-digitala.ro

EXPOZIŢII SPECIALE ALE MUZEULUI ETNOGRAFIC AL TRANSILVANIEI

Károly KÓS, Viorica PASCU

Este un lucru cunoscut că expoziţia de bază a unui muzeu pune în valoare numai o parte a patrimoniului existent în depozitele muzeului. Expoziţiile speciale constituie o formă fertilă atît de valorificare a patrimoniului muzeistic, cît şi de comunicare susţinută, mereu reînnoită, cu marele public.

Lucrătorii Muzeului etnografic al Transilvaniei, în cadrul muncii de reorganizare, după punerea la adăpost a colecţiilor, conform exigenţelor ştiinţifice ale muzeografiei moderne, după organizarea expoziţiei de bază, au avut mereu în vedere valorificarea patrimoniului prin expoziţii pe teme speciale, organizate periodic. Una dintre primele griji a fost construirea unui mobilier simplu, ieftin, uşor de mînuit (podiumuri şi panouri mici şi uniforme), cu ajutorul cărora se pot rapid „construi" suprafeţe de expunere variate, corespunzătoare tematicii expoziţiei şi formei obiectelor. În ultimele două decenii, muzeul a organizat un număr de 32 de expoziţii speciale; aceste expoziţii au suplinit, deseori, lipsa expoziţiei de bază, închisă fie pentru restaurarea clădirii, fie pentru reorganizare, şi au completat, sau au dezvoltat, întotdeauna, teme cuprinse în expoziţia permanentă.

În nota de faţă ne vom opri asupra cîtorva dintre expoziţiile noastre speciale, care au stîrnit un interes deosebit în rîndul publicului şi au primit o bună apreciere din partea specialiştilor.

1. *Aspecte ale culturii popoarelor de pe alte continente*

Expoziţia a fost prezentată în 4 săli, în felul următor: a) Africa neagră şi arabă; b) Asia Mică şi restul Asiei; c) America indiană şi d) Oceania şi Australia. Cu această expoziţie, muzeul a prezentat pentru prima oară colecţia sa extraeuropeană, suplinind unele goluri cu exponate împrumutate de la Muzeul Brukenthal şi de la cel din Aiud. Expoziţia a avut un indiscutabil rol de informare şi instruire a publicului, apropiindu-l de modul de trai, de gîndirea artistică, de aspiraţiile de libertate ale unor popoare de pe alte continente.

2. *Industria populară alimentară*

Tema a fost, de cele mai multe ori, superficial tratată în expoziţiile de etnografie. De această dată, în organizarea însăşi a expoziţiei s-a vădit interesul publicului, dintre care o mare parte au constituit-o muncitorii. Sălile ne-au fost puse la dispoziţie de o uzină, un spaţiu destul de mare ca să putem înfăţişa exponatele în felul următor: a) depozitarea şi conservarea; b) prelucrarea mecanică; c) prepararea chimică; d) alimentele în consumul tradiţional al populaţiei.

Expoziţia a fost vizionată de un mare număr de vizitatori şi s-a bucurat de cronici elogioase în presă.

3. *Arta populară nouă din Transilvania*

Expoziţia a fost cu insistenţă solicitată de Casa de creaţie şi de Uniunea judeţeană a cooperativelor meşteşugăreşti. În cîteva săli din Palatul culturii au fost expuse obiectele achiziţionate în ultimii ani, din creaţiile de artă populară contemporană, obiectele de artizanat reflectînd specificul creaţiei populare meşteşugăreşti contemporane: continuarea tradiţiilor, valorificarea formelor tradiţionale ale creaţiei populare, cu un conţinut şi cu noi funcţii, corespunzătoare noului mod de viaţă şi cerinţelor maselor în condiţiile societăţii socialiste.

4. *Covoare populare româneşti*

A fost prima expoziţie care a beneficiat de spaţiul amenajat în muzeu pentru expoziţii temporare. Expoziţia debuta cu un capitol introductiv privind aspectele economice şi tehnice legate de confecţio-

https://biblioteca-digitala.ro

narea covoarelor (oieritul, pregătirea și desarea lînei, torsul, țesutul, vopsirea firelor cu coloranți vegetali), evoluția motivelor și compozițiilor ornamentale, cu diverse variante pe zone, funcțiile covoarelor în diferite interioare țărănești. Sala următoare prezenta diferitele tipuri, cele mai importante, ale covoarelor, repartizate pe zone : Banat, Arad, Hunedoara, Țara Moților, Năsăud și Secuime, apoi Moldova, Muntenia și Oltenia. Oricît de splendide ar fi fost covoarele expuse, ni s-a părut că înșiruirea lor ar crea un ritm prea monoton. Ca atare, spațiile mari au fost împărțite în boxe, nișe etc., iar piesele au fost înfățișate pe spații restrînse, arătînd și funcțiunea lor (păretar, față de masă, cuvertură de pat, rudar etc.). Expoziția s-a încheiat cu ilustrarea valorificării tradițiilor artei populare în confecționarea covoarelor în satul de astăzi, în atelierele cooperatiste, în atelierele de artizanat și în fabrici.

Pe lîngă marele număr de vizitatori pe care l-a înregistrat, expoziția a constituit un fel de originală școală frecventată de artiști, proiectanți, studenți și elevi ai școlilor de artă, care au stat zile întregi și au făcut schițe după covoarele expuse. Solicitată de sate și orașe diferite, ea a fost transformată la închidere în expoziție volantă.

5. O experiență interesantă și reușită a constituit-o expoziția (organizată în anul 1964 cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la Eliberare), *„Douăzeci de ani de activitate a Muzeului etnografic al Transilvaniei"*.

Dificultatea mare consta firește în transpunerea acestei teme — ușor de epuizat într-o conferință de pildă — în limbajul concret, vizual al expunerii muzeale. A fost desfășurată o muncă amplă pentru selecționarea materialelor și „punerea în scenă", a unor date și procese abstracte, pentru realizarea unei expuneri multiple dar închegate. În prima sală, se înfățișa vizitatorilor caracterul multilateral al activității muzeale, concretizîndu-se apoi această idee în desfășurarea „vieții" unui obiect muzeal (un plug de lemn), de la achiziționarea și intrarea lui în colecții, pînă la operațiunile de conservare și restaurare, studiere și prezentare în expoziție și publicații a acestuia.

Aspect din expoziția „Cioplituri și crestături în lemn din Transilvania"

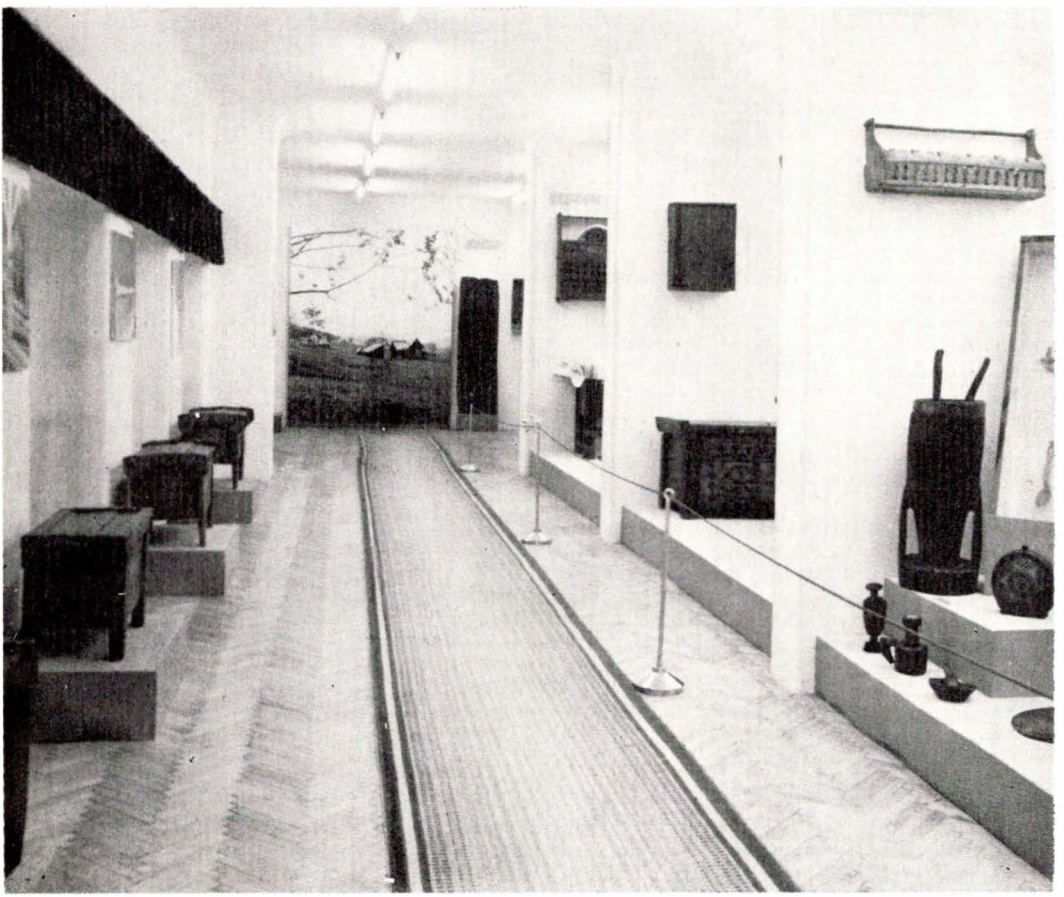

https://biblioteca-digitala.ro

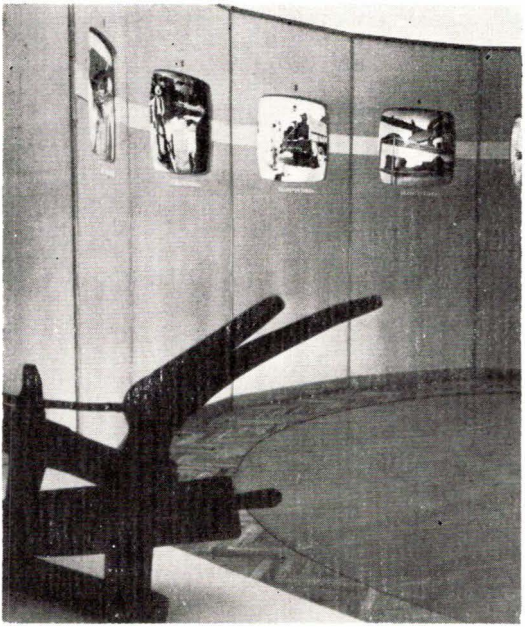

Sectorul „Viața unui obiect muzeal" transformat și în expoziție volantă

În sălile următoare, expoziția releva dezvoltarea muzeului, creșterea colecțiilor prin noi achiziții, desăvîrșirea sistemelor de păstrare a colecțiilor (depozit, evidență, conservare și restaurare), formele de activitate cultural-educativă, materialele de popularizare (volume, pliante, afișe). În ultima sală se înfățișau formele multiple ale valorificării colecțiilor. Ultimul exponat din această ultimă sală, a fost o hartă mare a lumii, pe care erau indicate, prin sute de puncte, localitățile din toate continentele de unde au venit, în ultimele două decenii, numeroși specialiști interesați de vastul material documentar pe care îl furnizează colecțiile muzeului. Un aparat automat de proiecție dădea posibilitate vizitatorilor să vizioneze, în diapozitive color, diferite aspecte ale creației populare în Transilvania. Unele fragmente ale expoziției — îndeosebi temele „Viața unui obiect muzeal" și „Fazele organizării unei expoziții" — au cutreierat, ca expoziții volante, o serie de orașe din Transilvania.

6. *Cioplituri și crestături în lemn din Transilvania*

A fost ultima dintre expozițiile amintite, închisă de puțin timp și asiduu vizitată și studiată. Depozitele noastre dețin un bogat și valoros material pentru ilustrarea acestei teme, care ne-a dat posibilitatea să dezvoltăm expunerea pornind de la tradițiile străvechi de folosire și prelucrare a lemnului, cu evoluția de-a lungul veacurilor, pînă în zilele noastre. Expoziția cuprindea 3 mari sectoare: în primul sector au fost prezentate esențe lemnoase, adică trunchiuri de stejar, mesteacăn, carpen, brad etc. și unelte de prelucrare a lemnului. Într-o boxă au fost prezentate diferite obiecte de lemn, rezultate prin intervenția minimă a omului, asupra unui material găsit în stare naturală, într-o formă apropiată de unealta necesară omului (bîtă cu măciucă, furcă de tors, furcă de fîn — la care coarnele sînt crengile de pe ram —, căuc din nod, cîrlig, cutie sau cuier din scoarță de copac etc.). Exponatele înfățișate în continuare au subliniat specificul artei populare, în care ornamentica obiectelor este organic legată de funcția sa practică și de tehnica aplicată în ornamentare. Exponatele din următoarele sectoare au prezentat arta cioplirii în lemn pe cele mai diverse obiecte de uz, folosite de păstori și de plugari, în industria casnică textilă, în interioarele țărănești, în arhitectura populară. Ultimul sector al expoziției ilustra valorificarea tradițiilor străvechi în prelucrarea lemnului, cu evidențierea celor mai reușite producții ale cooperativelor meșteșugărești și ale industriei de artizanat.

★

În rîndurile de mai sus am amintit doar în treacăt soluțiile tehnice adoptate în organizarea expozițiilor speciale.

Ne simțim datori să înfățișăm muzeografilor cîteva din principiile noastre de lucru, ca și cîteva din soluțiile găsite, cu valoare care s-a dovedit de durată. Expozițiile au fost, absolut toate, organizate de personalul de specialitate al muzeului, care a urmărit cu rigurozitate echilibrarea perfectă a modului de prezentare cu conținutul științific al tematicii expoziției, caracterul sobru, lipsa oricăror „înfloriturii" formaliste sau „decorativiste". Noi considerăm că frumosul rezidă, în cadrul expozițiilor, în valoarea exponatelor, în rigurozitatea științifică a expunerii, în plasticitatea reprezentării ideilor, prin limbajul specific, muzeografic.

Am pomenit mai sus că muzeul a comandat, pe lîngă mobilierul folosit în expoziția permanentă, un mobilier simplu, alcătuit dintr-un număr mare de podiumuri mici și uniforme (75 × 50 × 20 cm) — cutii de scîndură — care pot fi ușor combinate și așezate, după forma, dimensiunile și gruparea reclamate de tematică și de caracteristicile exponatelor. Acestea, completate cu panouri de aceleași dimensiuni, înlesnesc compartimentarea spațiului din sălile de expunere, crearea unui fond corespunzător, iar vitrinele fără rame, ușoare, se adaptează și ele perfect la cerințele expozițiilor speciale.

Tot acest mobilier, ușor de manevrat, lipsit de orice rigiditate, în stare să devină neutru, neobservabil, la care adăugăm tuburile fluorescente și reflectoarele pentru obținerea unor efecte de lumină,

https://biblioteca-digitala.ro

s-a dovedit la noi foarte potrivit și util pentru scoaterea în evidență a obiectelor și grupurilor de obiecte originale.

Necesitatea de a arăta aria de răspîndire și variantele zonale ale unor obiecte de creație populară ne-a condus la confecționarea cîtorva hărți, foarte sugestive, despre care aș dori să amintesc. Harta „Tipuri de covoare românești", confecționată dintr-un panou aglomerat, de 5 mp, avea decupate, în dreptul zonelor menționate, niște „ferestruici", în cadrul cărora am montat cîte un fragment de covor. Harta „Variante zonale de căuce", a căpătat o mare plasticitate prin montarea căucelor originale, jumătate îngropate în adîncimea materialului lemnos al hărții României.

În sfîrșit, expuneri clare am obținut completînd tratarea temei prin exponate, cu ajutorul seriilor de diapozitive mari (de pildă la tema „Viața unui obiect muzeal").

★

Expozițiile temporare ale Muzeului etnografic al Transilvaniei ne-au adus satisfacții pe măsura efortului depus în organizarea lor. An de an, numărul vizitatorilor a crescut, ajungînd la cifra de aproape 70 000 oameni din Cluj, din alte orașe ale țării și din străinătate. Expozițiile speciale au constituit o sursă de învățătură și inspirație pentru un mare număr de creatori, un mijloc de atragere a publicului și un instrument de educare a acestuia în spiritul cunoașterii și înțelegerii modului de trai și culturii tradiționale, bogăției și profunzimii creației populare din țara noastră.

Detaliu din sectorul introductiv al expoziției „Cioplituri și crestături în lemn din Transilvania"

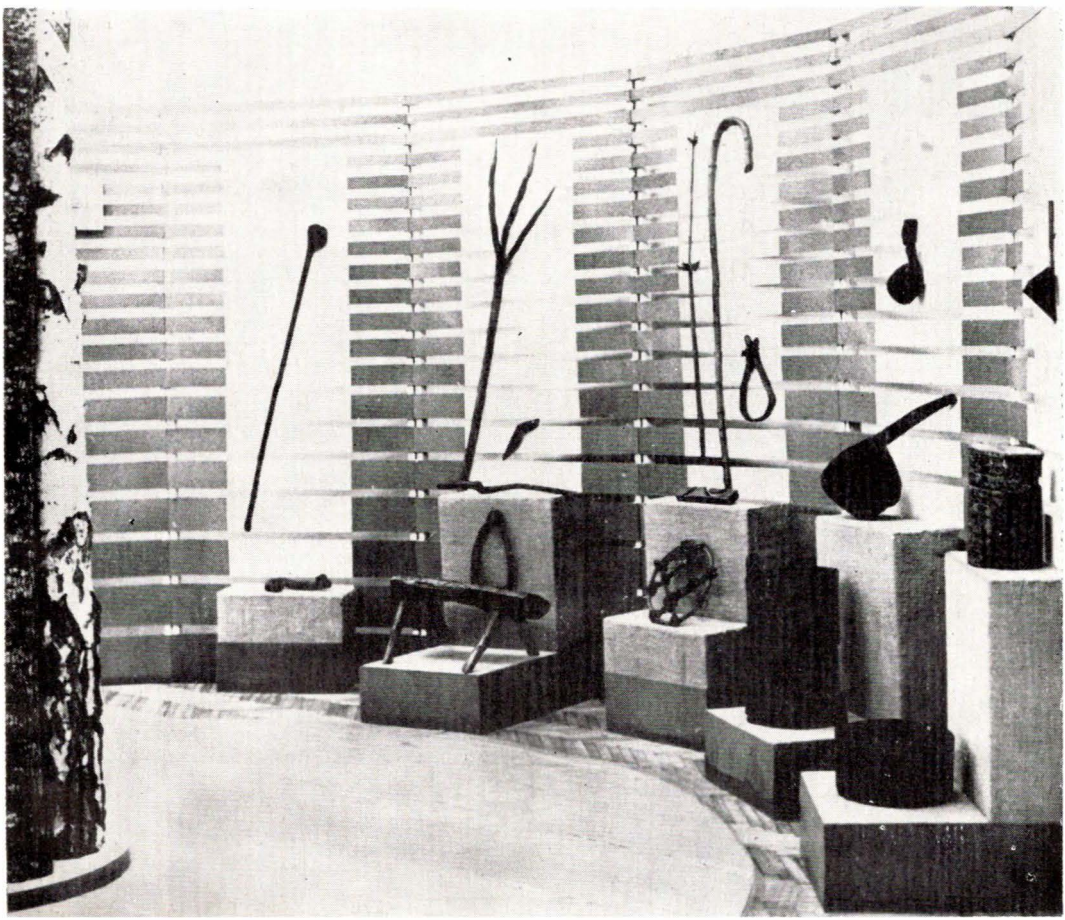

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL MEMORIAL „ION JALEA"

Petre OPREA

La Constanța, într-un perimetru extrem de restrîns, în imediata apropiere a mării, în dreptul clădirii Cazinoului și a digului de pe care poți privi panoramic desfășurarea febrilă a activității unui mare port, sînt concentrate, cum rar se poate întîlni în alte orașe ale țării, sau de peste hotare, toate muzeele orașului : Muzeul edificiului roman cu mozaic, Muzeul de arheologie, Muzeul de artă și, cel mai recent deschis, Muzeul memorial „Ion Jalea", inaugurat la 23 August 1968.

Ion Jalea, *Cap de fată*

Acesta din urmă, al doilea pe țară prin profilul său — primul este Muzeul memorial „C. Medrea" din București, înființat în 1948 * — se înscrie printre foarte puținele instituții muzeale din lume dedicate exclusiv sculpturii.

Muzeul este instalat în str. Muzeelor nr. 26, într-o vilă spațioasă, avînd o frumoasă perspectivă către mare și cuprinde, în cele cinci încăperi de la parter și tot atîtea la etaj, 118 sculpturi donate orașului de către artistul poporului Ion Jalea. Astfel, sînt reunite și prezentate cea mai mare parte a sculpturilor maestrului realizate de-a lungul a peste 50 de ani de activitate, nelipsind nici una dintre lucrările cele mai reprezentative pentru fiecare perioadă de creație. În majoritatea cazurilor sînt expuse operele originale în gips, bronz și piatră sau, ca în cazul binecunoscutei sculpturi *Arcaș odihnindu-se*, este prezentat un gips turnat recent după lucrarea în bronz aflată într-o colecție publică. Privindu-le, aflăm totodată multitudinea genurilor abordate de artist — statuara de mici dimensiuni, sculptura de postament, portretul, compoziția, nudul și portretul compozițional, compoziția istorică — realizate în cele mai variate tehnici (plat-relief, basorelief, altorelief, ronde-bosse) și materiale (pămînt, gips, bronz, marmură, piatră artificială).

Spațiul impropriu pentru sculptură oferit de clădire, deși bine și judicios folosit și exploatat muzeografic pentru a prezenta armonioase ansambluri de sculpturi, a determinat ca expunerea să nu poată fi cu rigurozitate organizată pentru a răspunde exigențelor criteriului cronologic sau tematic. O singură sală de la etaj, unde sînt expuse basoreliefurile, constituie o excelentă prezentare a unei teme.

În consecință, vizitatorul neavizat are legitima dorință să poată consulta un catalog (este în curs de tipărire) în care, prin existența unei cronologii a sculpturilor (actualmente etichetele lucrărilor nu au și data realizării lor), ar putea să urmărească evoluția creației artistului de-a lungul anilor. Acum această lacună este suplinită de ghidaj.

*Petre Oprea, *Muzeul Cornel Medrea*, „Arta plastică", nr. 8, 1968.

https://biblioteca-digitala.ro

Ion Jalea, *Împărat și proletar*.

Dintre lucrările mai importante din anii debutului sculptorului Jalea citām grupul statuar *Căderea îngerilor*, realizat în 1915 sub influența rodiniană.

Tot din această perioadă datează una din variantele la lucrarea *Lucifer*, o temă care l-a preocupat mulți ani pe artist.

Perioada următoare din creația artistului, cea din timpul studiilor la Paris (1919—1922) este reprezentată prin mai multe sculpturi, dintre care se remarcă compoziția statuară *Hercule doborînd centaurul* și macheta *Monumentului soldaților francezi căzuți în România*, dezvelit în grădina Cișmigiu din București în 1922. Prima lucrare precizează preocupările viitoare ale artistului îndreptate spre redarea volumelor masive și abordarea scenelor mitologice; a doua prezintă un stadiu, demn de semnalat, din elaborarea îndelungată a monumentului.

Din perioada cea mai fructuoasă — 1926-1944 — se desprinde îndeosebi *Arcaș odihnindu-se*, una din cele mai reprezentative opere din creația lui Jalea, care l-a consacrat de atunci printre artiștii de frunte ai țării noastre. În această lucrare, artistul a concretizat chintesența preocupărilor sale din acea vreme și de mai tîrziu, ce constă, așa cum el afirma la acea dată în presă, în redarea monumentalului, *„printr-o tehnică fermă, tare, esențială"* **.

Dintre celelalte sculpturi remarcabile din această perioadă mai citām din expoziție: *Victorie — căutare în antic*, *Avînt*, *Monumentul infanteriei* (machetă), *Centaur*, *Căderea îngerilor*, *Caii soarelui*, *Icar*, basoreliefurile cu figurile domnitorilor *Dragoș* și *Basarab* și *cei patru evangheliști* și sculpturile monumentale a doi apostoli.

Perioada de după 23 August 1944 este extrem de bine reprezentată în muzeu prin mai toate operele realizate de sculptor în această vreme.

Revedem numeroase portrete cunoscute: *George Enescu*, *Mihail Eminescu*, *acad. Ștefan Nicolau*, basoreliefurile *Împărat și proletar* și *Învățătura lui Lenin*, lucrările inspirate din viața satului, *Țarancă cu dovleci*, *Țărancă* ș.a. care i-au adus numeroase titluri și distincții acordate de regimul nostru democrat-popular.

Credem că puternica impresie lăsată vizitatorilor de bogata și valoroasa operă a sculptorului Jalea poate fi amplificată, luîndu-se în viitor unele măsuri pentru a îndepărta impresia de aglomerare a muzeului.

Cîteva din lucrările mai mari, realizate în materiale rezistente, ar putea fi plasate în curtea spațioasă a muzeului (aflată la intersecția a două străzi) ceea ce ar crea nu numai un mediu ambiant propice, dar ar degaja și o parte din spațiul de expunere. În plus, unele lucrări ar putea fi scoase temporar și prezentate prin rotație, permițîndu-se astfel ca exponatele să fie privite firesc, din toate părțile, de către public; actualmente prea multe lucrări sînt adosate pereților.

** Interviu dat în „Rampa", din 2 decembrie 1926.

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL MEMORIAL „COSTACHE NEGRI"

Paul PĂLTĂNEA

La puține zile după moartea bunului său prieten, Vasile Alecsandri scria: *„Negri era ultimul reprezentant al marilor noștri strămoși, model al tuturor frumoaselor însușiri care fac cinste omenirii... În mijlocul tulburărilor noastre, în toiul nenorocirilor, cînd se părea că orice nădejde era pierdută pentru totdeauna, multe inimi își regăseau puterea la ideia mîngîietoare că Negri era acolo, mereu gata să se sacrifice pentru patria sa"*. Mărturisirea prietenului de o viață împlinește, în căldura cuvîntului, convingerea întregii generații pașoptiste care a preamărit nestrămutatul crez al lui Negri *„de a lucra cu toții la ridicarea din țărînă a României și de a ne trezi în sfîrșit la glasul eroicului său trecut, strigînd cu toții: „Trăiască Unita Românie"*.

Posteritatea a fost, însă, nedreaptă cu fapta lui Costache Negri, lăsînd, prea lesne, să se așternă uitarea peste pilduitoarea viață statornicită în ideile revoluției de la 1848. Arareori pagini răzlețe și puține, foarte puține cărți au mai amintit de strădaniile lui Negri pentru înfăptuirea Unirii și a reformelor din anii domniei lui Alexandru Cuza.

Să-i amintim pe C. Missail, D. Teleor, Al. Papadopol-Calimach, Emil Gîrleanu, Gh. N. H. Munteanu-Bîrlad, sau pe Nicolae Iorga a cărui înflăcărată vorbă a răsunat la Galați, în 1912, la dezvelirea statuii lui Costache Negri. De altfel, la Galați, s-a păstrat tradiția cinstirii lui Costache Negri, deschiderea Muzeului memorial de la Mînjina (astăzi comuna Costache Negri) marcînd o împlinire a acestei tradiții.

Inițiativa gălățeană, alăturată ultimelor volume închinate lui C. Negri de Emil Boldan, Pericle Martinescu și Constantin C. Giurescu, creează perspectiva necesară înțelegerii vieții lui Negri în dimensiunile ei reale.

Legăturile familiei Negri cu județul Galați sînt vechi — mai sigur de la mijlocul secolului al XVIII-lea. Începătorul de neam, Apostol Negre *, jitnicer, îndeplinește funcții în județul Covurlui. Fiul acestuia, Constantin biv vel stolnic, hotărnicea, la 25 septembrie 1785, moșiile Ipotești și Săulești de pe apa Hobălnei, din ținutul Tecuci. Acum ajung, poate, în posesia familiei Negre mai multe moșii din ținuturile Tecuci și Covurlui, printre care și Mînjina. O carte domnească din 10 februarie 1825 amintește Mînjina printre moșiile casei *„răposatului aga Petrache Negre"*. Nu era o moșie prea mare. Venitul anului 1831 a fost de 23 449 lei, din care scăzîndu-se cheltuielile de 19 776,26 lei a rămas un beneficiu net de 3 672,14 lei. În 1844 moșia avea o suprafață de 1 021 fălci.

Nu am găsit, deocamdată, documente referitoare la construcția casei ce adăpostește astăzi muzeul. Exista, probabil, la data de 16 ianuarie 1836, cînd, împărțindu-se averea rămasă de la Petrache Negre, lui Costache i se dă Mînjina.

Expoziția, folosind un bogat material arhivistic, prezintă o suită de momente din viața și activitatea luptătorului moldovean. Dintre documentele legate de copilăria și adolescența lui Costache Negri atrag atenția scrisoarea surorii mai mici, Zulnia, adresată lui Alexandru Papadopol-Calimach, amintind data morții tatălui ei, 12 martie 1823; cererea lui Costache Conachi, din 20 aprilie 1832, pentru plecarea tînărului Negri la studii; și cea a lui Negri pentru a i se elibera pașapoartele necesare unor călătorii la Viena și în Anglia.

Întîlnirile de la Mînjina, cunoscute prin mărturisirile lui Vasile Alecsandri și Ion Ionescu de la Brad, participarea lui Costache Negri la împlinirea năzuințelor revoluționare pașoptiste, sînt ilustrate prin numeroase documente. Deosebit de importantă este scrisoarea adresată lui N. Bălcescu, la 25 iulie 1848,

*Costache Negri își modifică numele de familie (Negre), după prima sa călătorie în Franța.

https://biblioteca-digitala.ro

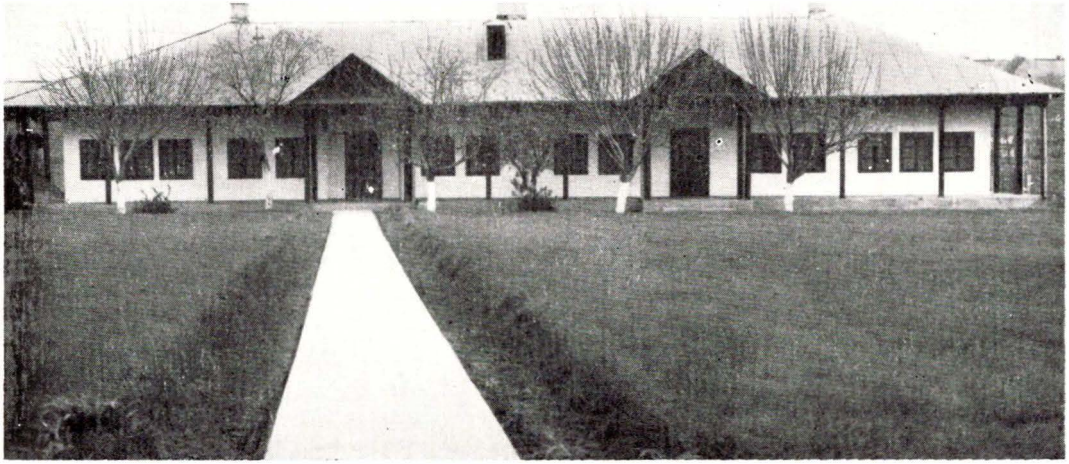

Muzeul memorial „Costache Negri" de la Mînjina

subscrisă și de V. Alecsandri, în care, o dată cu urări pentru izbînda revoluției, Negri adăugă : *„Vă mărturisim că mai întîi dorința noastră iaste de a ne uni cu voi neapărat, și spre acest sfîrșit ce are a ne aduce a forma o țară puternică și cu îndoit viitor, vom lupta cu cît ne va fi prin putință*".

Extrase din corespondența lui N. Bălcescu, referitoare la alegerea lui Negri ca șef al emigrației, subliniază prețuirea ce i se acorda lui „moș Costache" de către fruntașii revoluției de la 1848.

Alte documente se referă la primele funcții publice exercitate de Negri în anii premergători Unirii. Unele mărturii privesc activitatea desfășurată de Negri la Galați, ca pîrcălab, între anii **1851—1853**, contribuind în mod esențial la modernizarea portului dunărean. Altele se referă la cea de director al Departamentului lucrărilor publice, în cadrul căreia a depus eforturi deosebite. O mare atenție a acordat introducerii telegrafiei în Moldova.

Costache Negri, omul politic, format în efervescența revoluționară ce anunța anul 1848, poate fi cunoscut prin multe din acțiunile desfășurate în anii Unirii și în vremea domniei lui Cuza. Se cuvine să subliniem faptul că Negri este unul dintre puținii sfetnici ai lui Cuza care a susținut cu tot entuziasmul întregul program social-politic al domnului Unirii. Este de ajuns să reamintim cuvintele cu care susține proiectul de împroprietărire a țăranilor: *„Pentru a conlucra cu durere și sfîntă datorie la statornicirea, înflorirea și mai vîrtos la apărarea țării, trebuie ca elementul cel mai numeros și temeinic al acestei țări să fie strîns legat de ea, încît pentru a apăra ceva trebuie să aibă și ceva de apărat*". Întreaga activitate desfășurată la Constantinopol pentru recunoașterea Unirii definitive este caracterizată tot prin cuvintele lui Negri : *„Unirea se va face, și dinspre partea mea, sînt foarte mulțumit căci cel puțin toate ostenelile pe care mi le-am dat în privința asta, vor fi compensate de izbînda cauzei, fără să fiu altceva decît a cincezecea roată la căruța împrejurărilor*"...

Alte mărturii privesc preocupările lui Negri după abdicarea lui Vodă Cuza, ani în care, cu toate insistențele lui Kogălniceanu, Negri a refuzat, cu demnitate, să colaboreze cu guvernele lui Carol. A rămas toată viața consacrat convingerii că România nu are nevoie și nu trebuie să fie condusă de un prinț străin. A fost, de altfel, singurul dintre cei 19 semnatari ai actului de înființare a societății „Unirea", 25 mai 1856, care s-a opus aducerii unui prinț străin pe viitorul tron al României.

Materialele muzeistice expuse completează reproducerile de documente cu ajutorul cărora vizitatorul poate cunoaște momente din viața aceluia, despre care M. Eminescu scria : *„Constantin Negri reprezenta nu numai cel mai curat patriotism și caracterul cel mai dezinteresat, dar și o capacitate intelectuală extraordinară căreia-i datorăm, în bună parte, toate actele mari săvîrșite în istoria modernă a românilor*".

Mobila stil Boule și florentină sau țesătura japoneză cu însemnări, prezente în muzeu, ne reamintesc de omul de artă, mare prețuitor al culturii umane. Dintre obiectele personale muzeul posedă narghileaua lui C. Negri, o carte de vizită, un porte-feuille cu o însemnare autografă, și mapa folosită în activitatea desfășurată la Constantinopol.

Modesta casă de la Mînjina, în care orice oaspete venit, mai de aproape sau mai de departe, a fost primit cu multă ospitalitate, n-a putut cuprinde decît o parte din cinstita viață trăită de Negri.

În încheiere dorim să evidențiem prețiosul sprijin pe care ni l-a acordat Ministerul Învățămîntului și Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj la organizarea muzeului, transferîndu-ne biroul lui Costache Negri, birou *„la care s-a scris Unirea"*, după mărturisirea lui G. Sion. Regretăm că nu am găsit aceeași înțelegere la unele muzee, ca acelea de la Ploiești și T. Severin, care au refuzat să ne cedeze unele documente.

https://biblioteca-digitala.ro

CASA MEMORIALĂ „STEPHAN LUDWIG ROTH"

W. HERMANN

În cadrul desfășurării festivalului cultural „Cibinium'70" a fost inaugurată, la data de 25 septembrie, Casa memorială „Stephan Ludwig Roth", omagiu revoluționarului mediășean, al cărui loc este printre personalitățile de seamă din prima jumătate a veacului al XIX-lea.

Stephan Ludwig Roth, născut la Mediaș la 24 noiembrie 1796, și-a închinat întreaga viață poporului, a cărui ființă a cunoscut-o în toate dimensiunile sale. Militînd pentru dreptate socială și egalitate națională, pentru libertatea și fraternitatea dintre națiunile transilvănene, avînd concepții și atitudini progresiste în problema națională, St. L. Roth și-a meritat pe deplin locul în istoria poporului nostru.

„În această galerie de oameni de seamă ai revoluției, a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa la adunarea populară cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la Revoluția din 1848, *se înscriu Avram Iancu, — Crăiul Munților — conducător înflăcărat al maselor, luptătorii patrioți Eftimie Murgu, Ioan Ghica, Mihail Kogălniceanu, frații Golescu și frații Mureșanu, Simion Bărnuțiu, Gheorghe Barițiu, Ion Ionescu de la Brad, Al. Ioan Cuza, C. A. Rosetti, Vasile Alecsandri, militanții maghiari Petőfi Sándor și Táncsics Mihály, eroul secui Gábor Áron, luptătorii sași Stephan Ludwig Roth, Anton Kurz și mulți alții*".

Legat de masa truditoare, St. L. Roth a înțeles că exploatarea nu cunoaște limite naționale, ajungînd la concluzia că acesteia trebuie să i se opună cei ce muncesc, uniți în baza unor idealuri de esență socială. Pătruns de aceste convingeri, el s-a dăruit luptei pentru realizarea înfrățirii și a eliberării sociale.

Umanistul mediășean s-a ridicat, în contextul marilor frămîntări sociale, cu hotărîre împotriva discriminărilor naționale, pentru recunoașterea limbii române ca limbă de stat. În lucrarea sa „Lupta pentru limbă", Roth precizează: *„...noi avem deja o limbă a țării. Nu este nici limba germană, nici cea maghiară, ci este limba română"*. Nu întîmplător în „Foaia pentru minte, inimă și literatură" din 28 septembrie 1842 se precizează: *„Noi putem fi mulțumiți și recunoscători domnului Roth cu atît mai vîrtos, cu cît știm că, foarte puțini sînt aceia dintre străini, care ne-ar da atîta dreptate cîtă ne dă domnia sa"*.

Participînd la Adunarea Națională de la Blaj, în mai 1848, Roth este alături de români împotriva „unirii" Transilvaniei cu Ungaria și constată în scrierile sale: *„Ideia unui stat al Românilor trăiește în mii de inimi..."*

Stephan Ludwig Roth, intelectual și pedagog cu idei avansate, în cei zece ani de activitate (1822 — 1831) ca învățător și apoi ca rector la gimnaziul din Mediaș, a luptat pentru introducerea unor reforme progresiste în învățămînt, iar în activitatea sa în mediul rural, (Nemșa, jud. Sibiu — între anii 1837—1847 și Moșna, jud. Sibiu — între anii 1847—1849) s-a zbătut pentru luminarea țăranilor, pentru înlăturarea obscurantismului, misticismului, neștiinței de carte.

Organizarea și deschiderea casei memoriale de la Mediaș se înscrie în practica statului nostru de valorificare a tot ce este progresist, avansat în istoria patriei.

În imobilul din actuala stradă V. I. Lenin nr. 10 (fostă str. Pietrelor), în care a locuit Stephan L. Roth ca învățător, fapt amintit și de o placă din marmură neagră așezată pe fațada clădirii în anul 1913, cu inscripția în limba germană *„Aici a locuit St. L. Roth ca învățător, născut la 24 noiembrie 1796, decedat la 11 mai 1849"*, trei încăperi au fost destinate unei expoziții care comunică vizitatorului date biografice, momente mai importante din activitatea pe tărîm pedagogic și social-politic a lui Stephan Ludwig Roth.

Sub poarta boltită, care se deschide spre curtea imobilului, este așezat chipul în bronz a lui St. L. Roth executat de E. R. Boege.

https://biblioteca-digitala.ro

Fațada Casei memoriale „Stephan Ludwig Roth"

Expoziția debutează, în prima încăpere a casei, cu o prezentare succintă a frămîntărilor politice din Europa și din Transilvania în prima jumătate a secolului al XIX-lea ; sînt apoi reliefate date biografice privind copilăria, adolescența, anii de studii ai lui St. L. Roth la Tübingen și apoi la Institutul pedagogic al lui Heinrich Pestalozzi din Yverdon (Elveția).

Se relevă în continuare, prin texte și fotocopii, activitatea pedagogică și publicistică a lui Roth, după întoarcerea sa din străinătate.

Un bust din ipsos al lui Roth executat de F. Hermann, așezat într-o nișă practicată și luminat cu un reflector încheie partea expozițională documentară a casei memoriale.

În încăperea următoare, mai mare și de formă pătrată, sînt expuse obiecte legate de activitatea lui Roth și obiecte rămase din moștenirea lui : un scrin din lemn pirogravat, cu sertare secrete, folosit de St. L. Roth la gimnaziu, pe timpul cît era rectorul acestuia ; două dulapuri și două fotolii, arma sa de vînătoare cu aer comprimat și un încălzitor de pat. Pe pereți se află două picturi în ulei reprezentînd pe părinții lui St. L. Roth (autor necunoscut), un portret a lui Roth, în ulei, executat de pictorul ardelean M. Barner și o compoziție grafică în cărbune, de Horst Zay, reprezentînd pe pedagogul Roth înconjurat de elevi.

Un text face o descriere succintă a vieții sale familiale, în care soarta i-a rezervat lovituri grele. Este urmărit ani la rînd de boală și de moartea care îi răpește mama, sora, doi copii ; rămîne văduv cu cinci copii minori și cu un copil maghiar orfan, pe care-l înfiase. Un destin atît de asemănător cu a multor oameni, care însă nu a înfrînt spiritul său lucid, înflăcărat.

În centrul încăperii sînt plasate două vitrine în care s-au expus publicațiile principalilor biografi ai lui Roth : Andreas Gräser, Otto Folberth, Carol Göllner, alături de aprecierea marelui istoric român Nicolae Iorga : *„Ceeace constituie originalitatea acestui om capabil de a exprima într-un stil personal idei de un adînc adevăr, găsite în cetirea sa desigur, dar și în propria sa intuiție, e, într-o epocă de formule și formalism, desfacerea de «lucruri din afară», căutarea sinceră a soluțiilor în jurul său însuși, prin observație și iubire"* („Neamul Românesc", nr. 40 din 20.II.1925).

O serie de articole apărute în presa contemporană subliniază cu prisosință aprecierea justă a acestei personalități mediești.

A treia și ultima încăpere, de formă dreptunghiulară, alungită, a fost camera de lucru a lui Roth. El prefera, cum relatează biograful său, Otto Folberth, camere de acest gen, deoarece în timpul cînd medita asupra unor lucrări, se plimba incontinuu.

În această încăpere este înfățișat ultimul episod al vieții și activității sale, în perioada anilor revoluției de la 1848—1849. Texte, fotografii, fotocopii, hărți, ne fac cunoscută activitatea sa amplă din această perioadă, subliniind convingerile sale social-politice, pentru care și-a cheltuit fiecare zi a vieții și a plătit cu viața sa. A fost condamnat la moarte prin împușcare și executat pe „Cetățuia" din Cluj, la 11 mai 1849.

O nișă în perete adăpostește un pahar și un pocal din sticlă precum și o tabacheră din cositor, care au aparținut lui Roth. Într-o vitrină sînt expuse mantia și basca purtate de Roth în momentul execuției iar alături, în fotocopie și în traducere în limba română și maghiară scrisoarea către copiii săi, scrisă cu patru ore înainte de execuție. Ea subliniază pentru ultima dată că Stephan Ludwig Roth și-a dăruit viața dorinței de a propovădui sinceritate și iubire, principiile nobile ale umanismului și progresului.

https://biblioteca-digitala.ro

COLECȚIA ETNOGRAFICĂ ȘI NUMISMATICĂ A PROF. IOAN ȚUGUI DIN CÎMPULUNG-MOLDOVENESC

Grațian JUCAN

Colecția originală de linguri a pasionatului cercetător și profesor Ioan Țugui din Cîmpulung-Moldovenesc, prin numărul ei impresionant (peste 3 000), este unică în țara noastră. Ea arată că, pe lîngă utilitatea casnică, lingura are și o valoare etnografică și artistică. Colecția aceasta de linguri de diferite forme și mărimi, cu ornamente variate, cele mai multe piese din nordul țării, prezintă un interes deosebit. Sînt linguri de uz casnic, linguri ciobănești și huțănești. Aranjate și catalogate pe teme și motive, unele din ele își au istoria lor, deoarece, colecționîndu-le, cercetătorul a notat și povestea unora din ele; de asemenea, unele poartă și denumiri speciale: împletita cîmpulungeană, lingura logodiților, a căsătoriților etc.

Expuse în vitrine, pe rafturi, pe pereți și pe coloane, pentru a putea fi privite din toate părțile, lingurile, în totalitatea lor, capătă un relief deosebit. Realizate cu unelte simple, cu dalta și cu tesla, ce au dat forme ornamentale de o rară frumusețe, inspirate din motivele vegetale și animale ale mediului, lingurile prezintă o mare inventivitate a formelor: linguri obișnuite, însă frumos stilizate, cu coada în încrestături scrijelate artistic și cu găvanul de diferite forme; sînt apoi: linguroaie, verzoburi, jintuitoare, căușe etc. Unele au coada împletită în opt, în șase ori în patru; altele au ornamentații reprezentînd cerbi, coarne de cerb, cocoși, pește, coadă de pește, șerpi, păsări etc.

★

A doua colecție este de numismatică, numărînd 1 307 monede, unele de o mare valoare, ce au circulat pe teritoriul patriei noastre în diferite timpuri. O importanță deosebită prezintă monedele vechi grecești — o monedă de argint din colonia grecească Histria, găsită la Isaccea, o monedă grecească de argint de la Alexandru cel Mare, aflată în Dobrogea la Măcin, o tetradrahmă de argint de la Filip al III-lea (316 î.e.n.). Urmează apoi o serie de monede romane — denari de argint de la Vespasian, Traian, Hadrian, sesterți de la Antoninus Pius, precum și monede de la Maximianus, Gallienus, Aurelian, Constantius II; monede bizantine din perioada 850—1050; monede moldovenești: de la Ștefăniță Vodă (1517—1527), cu capul de bour, ce pare să fie de bilon; un obol de influență lituaniană, pe care scrie: „Stephanus Voievoda moneta Moldaviae" — de la Ștefan al VI-lea cel Tînăr, fiul lui Bogdan al III-lea cel Orb, o monedă de la Ștefan Lăcustă (1538—1540), nepot al lui Ștefan cel Mare; un groș de bilon avînd pe avers scutul, bourul, rozeta și luna nouă, una din ultimele monede moldovenești cu legendă slavonă.

În colecția de monede românești emise între 1867—1967, se află exemplare de argint și alte metale. Amintim de asemenea monedele Ecaterinei a II-a, bătute la Sadagura cu ocazia războiului ruso-turc din 1768—1774, sînt apoi monede din Imperiul romano-german, Imperiul austro-ungar, din Austria și Ungaria, Muntenegru și Serbia, Germania, precum și din alte țări din Europa și de pe alte continente.

https://biblioteca-digitala.ro

Denar de argint de la Traian

Denar de argint de la Vespasian

Siliqua de la Constantius II

Monedele mai valoroase sînt expuse în clasoare, iar celelalte într-un scrin special. De asemenea, bancnotele formează conținutul a cinci albume deosebit de interesante. Menționez că o colecție specială de 336 de monede este prezentată la Școala generală nr. 3 din Cîmpulung-Moldovenesc, unde funcționează profesorul Ioan Țugui.

Atît colecția etnografică de linguri, cît și colecția numismatică solicită din plin atenția vizitatorului și fac cinste colecționarului, a cărui muncă plină de abnegație își găsește răsplata în aprecierile unanime din țară și din străinătate.

„Împletita cîmpulungeană".

Lingură cu șarpe

Lingură cu cocoș

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEELE ȘI MONUMENTELE DIN JUDEȚUL VRANCEA

Mircea DUMITRESCU

În ultimul sfert de veac muzeele noastre s-au bucurat de o atenție deosebită din partea conducerii de partid și de stat. Apreciind importanța științifică și implicit educativă a instituțiilor muzeale, s-au acordat fonduri considerabile, clădiri impunătoare, personal competent căruia i-au fost create bune condiții de cercetare și valorificare a rezultatelor muncii.

Pentru a răspunde acestei griji considerăm ca o datorie a tuturor specialiștilor să militeze ca muzeele noastre să devină instituții cu profil propriu, care să urmărească problemele specifice fiecărui județ sau regiune, privite, în evoluția lor, la scara întregii țări.

În planul tematic pe anul 1971 al „Revistei muzeelor", aprobat de conducerea Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă și de colegiul de redacție, s-a prevăzut publicarea unei serii de materiale în care să se prezinte stadiul actual al activității muzeelor din țară.

Ne va preocupa și modul în care comitetele județene pentru cultură și artă sprijină și îndrumă instituțiile muzeale de care răspund, ca și starea în care se află monumentele istorice și de cultură din județul respectiv.

Abordarea acestor probleme comportă consemnarea unor realizări, dar și a unor minusuri pe care le-am dori depășite cît mai curînd.

★

Vrancea, județ cu profunde tradiții istorice, posedă o bogată rețea de unități muzeale. În orașul Focșani funcționează Muzeul de istorie și etnografie și Muzeul de științe naturale, cu secții la Adjud și Panciu, iar în județ, casele memoriale Ion Roată (Cîmpuri), Alexandru Vlahuță (Dragosloveni), punctele muzeale Ștefan cel Mare (Bîrsești) și Ion Vodă (Jilițe), mausoleele de la Focșani, Mărășești, Mărăști și Soveja.

Urmărind activitatea muzeelor din capitala județului am insistat asupra următoarelor probleme: planul de cercetări și achiziții, conservarea și restaurarea, modul în care este ținută evidența științifică a obiectelor din colecții, activitatea expozițională, relațiile dintre aceste unități și publicul larg.

Ne vom opri, pentru început, asupra *Muzeului de științele naturii.*

În cei 23 de ani ce au trecut de la înființarea acestei unități, datorită sprijinului permanent de care s-a bucurat din partea organelor locale de partid și de stat, colecțiile au cunoscut o creștere spectaculoasă, de la 200 la peste 30 000 de piese.

Nu putem să nu menționăm pasiunea și exigența cu care restrînsul colectiv științific al muzeului își desfășoară activitatea. Buna organizare a muncii a făcut ca rezultatele să nu se lase așteptate, ele concretizîndu-se în modul exemplar de organizare a depozitelor, în evidența științifică ținută la cel mai înalt nivel, într-o expoziție valoroasă din punct de vedere muzeografic și științific, unanim apreciată.

https://biblioteca-digitala.ro

Muzeul de ştiinţele naturii. Aspect din expoziţie

Toate acestea, împreună cu permanenta grijă pentru păstrarea unor legături strînse cu publicul, fac din Muzeul de ştiinţele naturii din Focşani o unitate modernă, cu care muzeografia noastră se poate mîndri. Ţinînd seama tocmai de aceste realizări, Comitetul judeţean pentru cultură şi artă ar trebui să-i acorde o atenţie sporită, rezolvînd în primul rînd problema spaţiului de depozitare, din păcate nu numai insuficient, dar şi impropriu.

Tovarăşul director Nagler ne-a informat şi despre o nouă sarcină pe care muzeul pe care-l conduce şi-a asumat-o. Este vorba despre proiectatul Muzeu al viticulturii, ce urmează să se deschidă în cursul anului viitor la Panciu.

Această iniţiativă va trebui urmărită cu atenţie avînd în vedere tocmai caracterul său complex. Concret, va fi realizat un muzeu mixt, care va prezenta sub aspect istoric, biologic, etnografic şi economic, problemele legate de cultura viţei de vie în această zonă, vestită şi peste hotare pentru calitatea vinurilor sale.

Intenţia amenajării, în impresionanta pivniţă a clădirii muzeului din Panciu, a unei crame tipice în care se vor desface (dar nu şi consuma) mostre ale celor mai reprezentative produse ale întreprinderii de vinificaţie din localitate, merită o discuţie a muzeografilor interesaţi din ţară.

Muzeul de istorie şi etnografie din Focşani, care funcţionează, cu aceste două secţii, din anul 1954, are ca sarcină de bază prezentarea, din punct de vedere istoric şi etnografic, a străvechii ţări a Vrancei.

Luînd în considerare caracterul complex al temei, în analiza noastră vom urmări, pentru fiecare secţie, cîteva probleme : modul de realizare a expoziţiilor de bază, planul de muncă pe anul în curs, posibilităţile efective de cuprindere a sarcinilor de către cadrele existente, evidenţa ştiinţifică a obiectelor muzeale şi organizarea depozitelor.

Principalul obiectiv cuprins în planul de muncă al muzeului de care ne ocupăm îl constituie reorganizarea expoziţiei de etnografie, acţiune începută deja, cu sprijinul unor specialişti din Bucureşti (George Anania, din partea Direcţiei muzeelor şi Gheorghe Nistoroaia de la Muzeul de artă populară al R. S. România).

Această sarcină trebuie privită de colectivul muzeului focşenean cu toată răspunderea, mai ales că sînt angajate prestigiul întregului judeţ şi sume importante.

Fără a insista prea mult în analiza nivelului actualei expoziţii de etnografie, ne simţim datori să atragem atenţia colectivului ştiinţific al muzeului asupra unor deficienţe care trebuie evitate în modul de organizare a viitoarei expoziţii.

https://biblioteca-digitala.ro

În primul rînd este necesar, credem noi, să se renunțe la prezentarea unor ocupații cu pondere relativă în această zonă, sau pentru care materialul existent în depozite nu este suficient de expresiv. Ne gîndim la pescuit, căruia îi este acordat un spațiu mult prea mare, explicabil poate pentru vremea în care orașul Focșani făcea parte din fosta regiune Galați, și la olărit, reprezentat doar prin cîteva obiecte de interes și prin foarte multe fotografii, lipsite din păcate chiar de valoare documentară.

De fapt, în actuala expoziție, abundența fotografiilor și textelor explicative (unele chiar cu greșeli de ortografie), înecă materialul original și distrage atenția privitorului.

Această carență putea fi ușor evitată întrucît în depozitele muzeului există numeroase piese valoroase, a căror prezență ar fi dus la o creștere însemnată a valorii expoziției.

O altă impresie pe care ți-o lasă vizitarea acestei secții este că organizatorii ei s-au simțit obligați ca într-un spațiu de cca 300 mp. să prezinte : culesul din natură, albinăritul, vînătoarea, pescuitul, agricultura, păstoritul, viticultura, olăritul, textilele de port și de interior, elemente de arhitectură, măști și chiar să reconstituie un interior din zonă, toate acestea însoțite de numeroase texte explicative și fotografii, unele de dimensiuni considerabile.

Inevitabil s-a ajuns la o anume îngrămădire a obiectelor, la o expunere neaerisită, departe de cerințele muzeografiei moderne. Nimeni nu are de cîștigat dintr-o asemenea practică, nici exponatele, care, nereușind să rețină atenția, pierd din valoare, nici vizitatorul, care nu va sesiza specificul și ponderea fiecărei categorii de obiecte expuse, în arta populară din Vrancea.

Expoziția de etnografie, în forma descrisă mai sus a dăinuit mult mai mult decît ar fi trebuit. Abia în 1971 specialiștii Comitetului județean pentru cultură și artă au luat măsuri pentru reorganizarea ei ; după opinia noastră lucrul acesta era necesar imediat după ce noua organizare administrativă a fost adoptată.

Tematica viitoarei expoziții de etnografie a muzeului din Focșani, care este axată pe prezentarea ocupațiilor tradiționale din județ și pe punerea în valoare a specificului artei populare vrîncene, ni se pare mult mai apropiată de ceea ce cu adevărat ar trebui făcut.

Considerăm însă că realizarea acestei sarcini implică un efort substanțial al colectivului, care va trebui să pornească o susținută campanie de cercetări și achiziții, cu precădere în acele zone din care depozitele muzeului nu conțin suficient material.

Secția de etnografie este compusă din 1492 obiecte, adunate în decursul a 16 ani, ceea ce înseamnă achiziționarea a 94 piese pe an. Ritmul de creștere al colecțiilor, într-o zonă de mare interes etnografic, ni se pare cu mult sub nivelul admisibil, mai ales într-o perioadă în care creații de mare valoare ale artei noastre populare dispar în fiecare zi.

Rezolvarea urgentă a situației va trebui să preocupe în mod serios Comitetul județean pentru cultură și artă, ai cărui președinte și inspector șef au lucrat pînă nu demult în această unitate.

În continuare, ne vom opri puțin și asupra secției de istorie a muzeului din Focșani. Înființată în 1951, are o colecție bogată (4 040 obiecte), reprezentativă pentru unele perioade din istoria teritoriului pe care-l reprezintă.

Tematic, expoziția reorganizată la sfîrșitul anului trecut este împărțită în două : prima parte, ilustrînd istoria județului Vrancea din neolitic pînă în secolul X, iar a doua, intitulată „Focșanii în

Secția de etnografie: o expunere îngrămădită, în cadrul căreia nici un obiect nu se poate privi în voie; ar fi bine ca, în viitoarea expoziție, materialul auxiliar să se reducă sensibil.

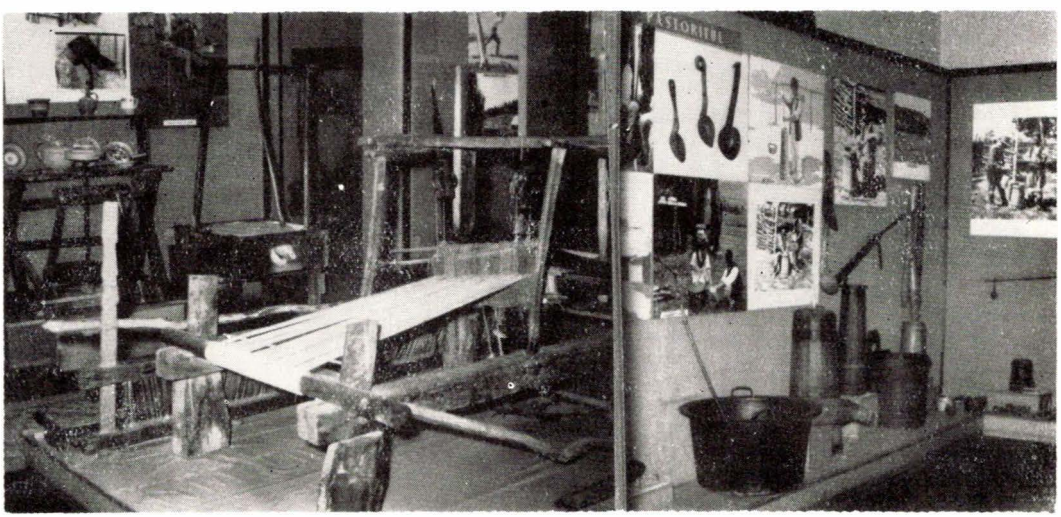

https://biblioteca-digitala.ro

epoca modernă", începe cu primul document care atestă existența orașului, continuă cu punctarea unor evenimente de seamă din istoria patriei și se încheie cu prezentarea fugară a unor personalități legate de acest oraș.

Secția de istorie veche se deschide cu o hartă pe care figurează principalele descoperiri arheologice din județ. Ideea în sine este bună, deoarece în acest mod vizitatorul va fi pregătit, teoretic, pentru cele ce va vedea.

Însă aceasta se va obține numai cu condiția ca materialul respectiv să fie corect din punct de vedere științific și realizat la un înalt nivel artistic. Or, la Focșani, harta prezintă unele neconcordanțe, unele inexactități, care o fac să piardă mult din valoare. Astfel, ca stațiuni paleolitice figurează două localități : Bîrsești și Vitănești. Din lucrarea „Așezări din Moldova. De la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea", reiese că la Bîrsești s-au descoperit doar materiale din epoca bronzului și din cele două perioade ale epocii fierului. De altfel, prezența localității printre punctele paleolitice stîrnește nedumeriri chiar și tovarășilor care au răspuns de organizarea muzeului.

În schimb, lucrarea amintită referindu-se la localitatea Tichiriș (pag. 369), care nu este trecută pe harta din muzeu ca stațiune paleolitică, notează : *„Pe terasa Putnei, s-au descoperit numeroase așchii și lame de silex puternic patinat, aparținînd paleoliticului superior. Se pare că inventarul este asemănător cu acela descoperit anterior în satul Colacu, situat în imediata apropiere. Semnalare Gh. Constantinescu, 1958"*.

Și parcă pentru a împăca pe toată lumea, în expoziție nu figurează nici o piesă paleolitică, deși din depozitele muzeului nu lipsesc.

Sala I, destinată neoliticului, conține un material interesant și frumos expus. Aici se observă o deficiență care va continua în întreaga expunere. Ne referim la faptul că în muzeu primează ceramica. Expunerea, aproape exclusiv a ceramicii, este o rezolvare facilă și unilaterală. Lipsesc materiale, existente de altfel în depozitele muzeului, care să demonstreze progresele realizate, în fiecare epocă istorică, în domeniul uneltelor.

În sala a doua sînt expuse rezultatele săpăturilor arheologice din Vrancea din epoca bronzului și din cea a fierului.

Și aici există însă unele probleme pe care dorim să le supunem atenției specialiștilor.

Obiectele sînt expuse numai în vitrine dispuse monoton, cîte trei pe fiecare perete al încăperii. Este ușor de imaginat faptul că acest sistem nu evidențiază valoarea pieselor, ci duce la o simetrie obositoare și la pierderea unui spațiu considerabil.

Se mai observă în această sală o delimitare foarte strictă a perioadelor istorice prezentate, ceea ce conduce, implicit, la o fragmentare a însăși ideii de evoluție istorică. Considerăm că în condițiile date trebuia să se evidențieze continuitatea în locuirea Vrancei, să se comunice vizitatorului însemnătatea metalurgiei bronzului și a fierului, care au asigurat unelte mai trainice și mai eficace și, pe această bază, să se explice evoluția societății umane.

Grupat altfel, chiar materialul din expoziție ar conduce la lămurirea acestor teme.

Sala II se încheie cu un text care ne-a provocat nedumerirea și în care se spune că cultura Dridu este documentată arheologic pe tot teritoriul patriei noastre. S-a uitat cumva că prima cerință a unui text muzeal este exactitatea științifică ?

Punem această întrebare deoarece un text greșit întocmit întîlnim și în sala III, care prezintă „Epoca prefeudală — Mileniul I e.n.", iar primele obiecte expuse datează din secolul II. Normal, se pot trage două concluzii : că epoca prefeudală cuprinde întreg mileniul I, lucru contrazis de însăși muzeografii focșeneni, deoarece materialele secolului I sînt expuse în sala II, sau că mileniul I începe cu secolul II.

Orice comentariu ni se pare de prisos.

În partea a doua a expoziției „Focșanii în epoca modernă" s-a încercat să se prezinte și aspecte ale dezvoltării orașului, și evenimentele de la 1848, 1877, 1907 și primul război mondial, într-un spațiu care în mod normal ar fi ajuns pentru una dintre aceste teme.

Se mai poate adăuga și că 80% dintre exponate sînt hărți, fotocopii, citate, fotografii, texte, lucru care scade interesul vizitatorului și îi creează o imagine deformată asupra rolului și posibilităților de expresie, proprii unui muzeu.

Oare ar fi fost mai puțin interesantă întocmirea unei expoziții care să prezinte Focșanii în secolul XIX, urmărindu-se evoluția teritorială, economică, socială și culturală a acestui oraș ?

Să nu uităm, și este doar un exemplu, că la 1869 Ion Ionescu dela Brad în „Agricultura română în județul Putna" afirmă că la Focșani tabacii și olarii ocupă 1/4 din întinderea tîrgului dinspre munte. Sîntem convinși că documente interesante, unele inedite, se mai pot găsi încă în număr mare la Direcția județeană a arhivelor statului și, desigur, la particulari.

Munca într-un muzeu presupune o temeinică cercetare științifică și în acest sens muzeografii ar putea fi ajutați de Comitetul județean pentru cultură și artă, primul for de îndrumare și control, care ar trebui să stăruie în aprofundarea muncii muzeale, nu în risipirea forțelor în noi sarcini care în situația dată sînt inoportune.

În această direcție, am dori să menționăm că Muzeul de istorie și etnografie a primit ca sarcină organizarea unui muzeu sătesc în comuna Gugești, pentru care Comitetul județean a și cheltuit 10 000 lei cu reparațiile unei case care nu are altă calitate decît că este liberă.

https://biblioteca-digitala.ro

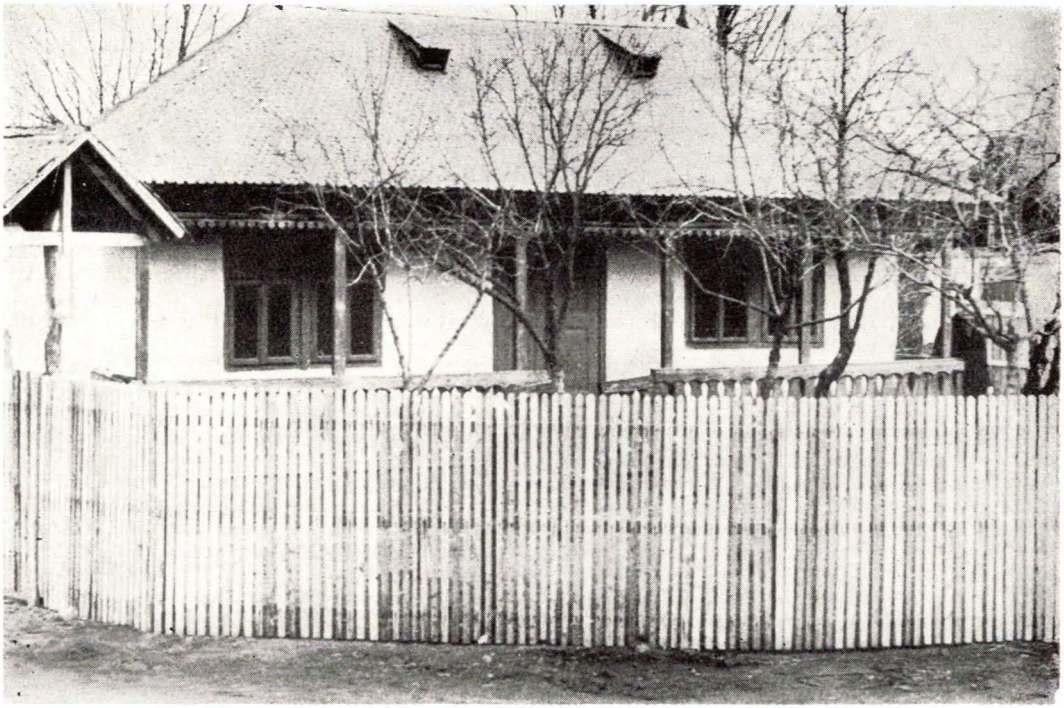

Proiectata casă-muzeu din Gugești

Nereprezentativă din punct de vedere arhitectonic, nepotrivită pentru destinația pe care urmează să o primească, este și amplasată într-un loc destul de greu accesibil turiștilor. În afara acestor inconveniente, colecția ce urmează să fie expusă este haotic întocmită și aproape fără valoare.

Din cele peste 500 piese, maximum 20 sînt valoroase: restul îl constituie obiecte care nu au ce căuta într-o unitate muzeală (sticle de diferite forme, lămpi cu gaz, greutăți de cîntar, pipe și țigarete).

Avem toată admirația pentru un om care și-a consacrat o bună parte din viață colecționării unor obiecte care, într-un anume fel, reflectă viața satului, însă aceasta nu credem că este suficient pentru investirea unor sume destinate deschiderii unei noi unități muzeale, nereprezentativă și lipsită de interes. Muzeografii din Focșani au suficiente probleme care țin de bunul mers al instituției lor, așa că sarcinile care li se trasează trebuie bine cumpănite și cu adevărat însemnate.

Un exemplu îl constituie sistemul de evidență folosit în muzeu. Practic, această unitate dispune de două registre inventar în care materialele sînt trecute în ordinea intrării.

Lipsa unor fișe științifice (dacă la secția de etnografie sînt întocmite fișe pentru marea majoritate a obiectelor, istoria nu are fișat decît cca 40% din patrimoniu) face dificilă orientarea în colecții.

Chiar în registrul inventar existent descrierea obiectelor este făcută în grabă și incomplet. Am reținut cîteva exemple: la numărul 2201, un tablou este prezentat în felul următor: *„Pictură în ulei. Munca țăranilor cu uneltele epocei, vite slabe"*, iar sub numărul 2334 apare *„Un document din timpul lui Eustratie Dabija. 1662"*.

Nu considerăm că mai trebuie să pledăm pentru un sistem de evidență întocmit pe baze științifice, deoarece această sarcină trebuie, în mod normal, să stea în atenția tuturor muzeografilor. Tocmai de aceea colectivul Muzeului de istorie și etnografie va trebui să aibă în vedere remedierea urgentă a acestei carențe majore din activitatea sa.

Dorind să aflăm care este stadiul în care se găsesc lucrările de restaurare a unor monumente de care Comitetul județean pentru cultură și artă răspunde, am aflat că, în cursul anului 1970, nu s-a cheltuit nici un leu pentru intervenții urgente, cu toată că situația unora (Mausoleul de la Mărășești, de exemplu) reclamă măsuri energice.

Tovarășul Constantinescu, încercînd să explice această situație, afirmă că în cursul anului trecut nu s-a reușit să se găsească un executant pentru asemenea lucrări. Pentru 1971 am fost asigurați că fondurile, puse din nou la dispoziția Comitetului județean, vor fi utilizate.

https://biblioteca-digitala.ro

Mausoleul din Focșani, înconjurat de construcții recente.

Organele locale trebuie să aibă în vedere că fiecare an ce trece duce la accentuarea degradări unor monumente : în felul acesta, aminîndu-se luarea unor măsuri de salvare, sumele cheltuite pentru restaurare vor fi mai mari, iar lucrările mai dificile.

O altă problemă care ar trebui să stea permanent în atenția Comitetului județean pentru cultură și artă este și încadrarea monumentelor de cultură în planul de sistematizare. Știm cu toții că, datorită investițiilor masive făcute de conducerea partidului și statului, orașele din țara noastră își schimbă într-un ritm rapid înfățișarea. Aceasta presupune și pentru lucrătorii din sistemul Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă răspunderi sporite, deoarece orice hotărîre pripită poate duce la rezultate nefericite care compromit atît monumentul în sine, cît și înfățișarea unui nou cartier, ridicat cu eforturi.

Am fi curioși să aflăm în numele cărui „principiu" urbanistic s-a permis ca mausoleul din Focșani, edificiu cu mare valoare emoțională, să fie încadrat de blocuri care încalcă și spațiul de protecție al monumentului? Oare Comitetul județean pentru cultură și artă nu trebuia să-și spună cuvîntul și să se opună cu toată hotărîrea aplicării unei astfel de soluții ?

Se vorbește frecvent în presă, la radio și televiziune, despre însemnătatea educației publicului larg prin monumente, idee compromisă în mare parte la Focșani datorită acestei inițiative nefericite.

Cu tot atîta atenție specialiștii Comitetului județean ar trebui să urmărească și modul în care se desfășoară acțiunea „Căutătorii de comori", inițiată de Consiliul național al pionierilor în colaborare cu C.S.C.A. Aceasta deoarece în albumele de ornamente populare lucrate de membrii cercurilor „Mîini îndemînatice", văzute de noi la Consiliul județean al pionierilor, sînt lipite și fragmente tăiate din țesături autentice.

Trebuie să se atragă atenția în modul cel mai stăruitor că acțiuni de felul acestora, care aduc un uriaș deserviciu educării tinerei generații în spiritul respectului pentru păstrarea valorilor culturii noastre populare, să nu se mai repete.

Este păcat ca o intenție bună, care ar putea da rezultate dintre cele mai interesante, să fie compromisă în acest mod.

În încheierea celor spuse pînă acum, considerăm că situația întîlnită în județul Vrancea va putea fi remediată numai printr-o muncă susținută și prin colaborarea asiduă a factorilor locali cu Direcția Muzeelor din C.S.C.A.

https://biblioteca-digitala.ro

COLECȚIA DE PORT ȘI ȚESĂTURI POPULARE ROMÂNEȘTI A MUZEULUI REGAL ONTARIO DIN TORONTO (CANADA)

Veronika GERVERS
(Canada)

Secția de textile a Muzeului regal Ontario din Toronto posedă o colecție importantă de artă populară românească, cuprinzînd cca. 380 piese de costume populare și alte țesături cu motive cusute sau alese (de pildă șervete, cearșafuri, fețe de masă, covoare etc). Cea mai mare parte a colecției (302 piese) a fost adunată de către Amice Mary Calverley (1896—1959), o englezoaică extrem de dotată, de profesie desenator arheologic. Pe lîngă ilustrația pentru celebra carte a preistoricianului V. Gordon Childe privind epoca bronzului în valea Dunării (*The Danube in prehistory*, Oxford, The Clarendon Press, 1929), d-ra Calverley a pregătit între anii 1928—48 reproducerile frumoaselor basoreliefuri de la faimosul templu al lui Sethos I de la Abydos, în Egiptul superior (desenele sale au fost publicate în patru mari volume de către Societatea de explorare a Egiptului și Institutul oriental al Universității din Chicago).

Cîțiva ani după sosirea la Abydos, d-ra Calverley a făcut cunoștință cu prințesa Martha Bibescu și cu soțul său, Valentin Bibescu. La invitația lor, a venit în România pentru prima dată în 1931 sau 1932. Fascinată de bogăția și frumusețea artei populare românești, a revenit de mai multe ori pînă în 1939 și a cercetat amănunțit satele, palatele și bisericile pictate. În satele din diferite zone ale țării, a studiat și a fotografiat locuitorii, costumele și obiceiurile lor. Pe lîngă această importantă documentare, a colecționat și costume, diferite țesături și ceramică.

Costum de femeie din Năruja, Vrancea

În 1941, d-ra Calverley a donat marea sa colecție de costume și textile populare românești Muzeului regal Ontario din Toronto. Cu toate că mai tîrziu muzeul a mai achiziționat și alte textile românești și a mai primit cîteva mici donații, colecția Calverley rămîne baza secției de artă populară românească.

Cea mai reprezentativă parte a colecției (aprox. 200 piese) provine din Moldova de nord, îndeosebi din zona Suceava. Cele mai multe sînt iile și cămășile, care ilustrează tipurile vechi regionale. Examinînd piesele diferite, se potgăsi aproape toate variantele posibile de croi și de decor. Cea mai mare parte a materialului datează din perioada anterioară primului război mondial și înfățișează un tip vechi de ie, în care forma reiese din încrețirea materialului la gît și mîneci pe bentițe. Sînt cîteva piese din a doua jumătate, poate chiar din ultima treime a secolului XIX, care au altița din benzi cusute cu lînă roșie și fir metalic, cu motive geometrice. Dar cea mai mare parte a iilor sînt cusute simplu, cu cîteva culori doar, păstrînd astfel tradițiile vechilor cămăși moldovene din sec. XVI — XVII. Alte exemplare, probabil din zona Cîmpulung-Moldovenesc, „cu pene", în negru și albastru închis, înfățișează tradiția populară, fiind probabil influențate de țesăturile mai vechi. Unele cămăși împodobite cu eleganță pe altiță sau încreț, amintesc chenarele pictate ale bisericilor și mănăstirilor din Moldova de nord.

Alte exemplare cu mai multe motive, mai vesele, cu culori diferite și adesea bogat împodobite cu mărgele, sînt mai moderne, fiind lucrate către sfîrșitul sec. al XIX-lea sau începutul secolului XX.

https://biblioteca-digitala.ro

Cămăși din Moldova de nord, zona Cîmpulung-Moldovenesc

Din Moldova de nord, R.O.M. nu posedă un ansamblu de piese de port femeiesc, dar pe lîngă ii, mai sînt în colecție cîteva fote, bete și 12 splendide „ștergare de cap", decorate „alb pe alb", uneori și cu șiruri de mărgele și paiete; mărgelele sînt adesea țesute în pînză, în șiruri plasate aproape de capete. Tot din această zonă mai sînt în colecție două costume de bărbat aproape complete. În plus, mai sînt nouă scoarțe remarcabile, folosite fie pentru a fi puse pe perete, fie drept cuverturi de pat. Unul din exemplare este din Putna. Aceste scoarțe, decorate cu flori stilizate, asimetrice și rigide, cu culori magnifice pe un fond brun închis sau bej, amintesc fondul înflorit al tapiseriilor orientale. Cea mai mare parte a acestor scoarțe a fost țesută, fără îndoială, către mijlocul secolului al XIX-lea, cînd lîna era încă vopsită cu culori vegetale.

Cca. 80 de piese din jurul Sucevei au fost lucrate sau purtate de către ucrainienii din zonă. Din punct de vedere al datării și al calității, aceste piese ucrainiene sînt mai puțin interesante decît exemplarele românești. Broderia cămășilor, mai degrabă naturalistă, cu motive florale, arată influența modei orășenești și este tipică pentru portul anilor 1920—30. Trebuie totuși spus că, în croi, aceste cămăși păstrează și tradițiile vechi, fiind astfel piese reprezentative. Covoarele ucrainiene din muzeul nostru sînt simple, dar de asemenea tipice. R.O.M. mai posedă cîteva piese huțule din aceeași zonă, mai puțin reușite, ca și un ștergar de cap ceangăiesc, provenind din zona Bacăului sau a Romanului.

Restul materialului moldovenesc provine din zona Vrancei, mai puțin bogat ca număr, dar conținînd două costume complete, unul de bărbat și altul de femeie, din satul Năruja. Aceste costume sînt foarte frumoase și reprezentative pentru această regiune la începutul secolului XX. Mai este o ie de Vrancea, destul de veche, cu motive admirabile, și cîteva ștergare împodobite cu benzi țesute, de asemenea caracteristice.

Pe lîngă materialul moldovenesc, R.O.M. mai posedă un mare număr de piese, adesea destul de vechi, din alte părți ale României. Nici o altă zonă, totuși, nu este reprezentată prin suficiente exemplare pentru a da o idee justă asupra costumelor sau țesăturilor care au fost purtate sau lucrate acolo. Din apropiere de Craiova — Oltenia — avem patru boscele foarte frumoase și fin țesute. Un costum de femeie din ultima treime a sec. al XIX-lea, cu ia cusută cu lînă neagră, provine din zona Tg. Jiului. Mai sînt două cojoace de piele de oaie, brodate, din apropierea Porților de Fier, ca și trei vechi scoarțe oltenești.

Materialul din Muntenia, cu toate că e mai numeros, este mai puțin interesant. Cea mai mare parte a fost lucrată între 1920—1939 și arată adesea gustul artizanal și unele influențe, necunoscute în arta populară de altădată. Cămășile cu motive alese cu roșu din zona Muscelului (Cîmpulung) nu sînt deosebit de importante, dar sînt piese tipice. Din Argeș posedăm cîteva ștergare și cămăși neremarcabile. Mai sînt cîteva costume și țesături din județul Ilfov, mai noi. Din satul Puțu Greci sînt cîteva piese bulgărești — un costum de femeie complet și trei cămăși cusute cu lînă colorată toarsă de mînă, cu motive florale puternic stilizate. Croiul cămășilor diferă de cel românesc și reprezintă un tip foarte vechi, venit din Peninsula Balcanică.

În colecția R.O.M. se află și cîteva piese tur cești și tătărăști din regiunea Constanța, dar numărul lor e prea mic pentru a servi ca bază de studiu.

https://biblioteca-digitala.ro

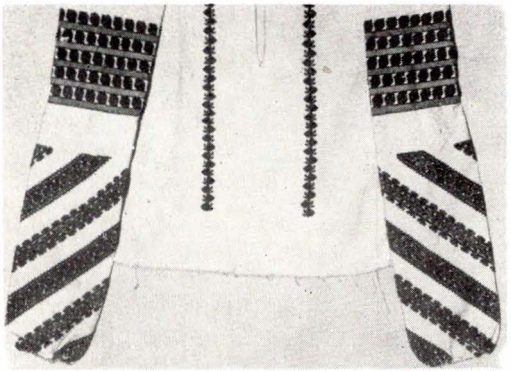

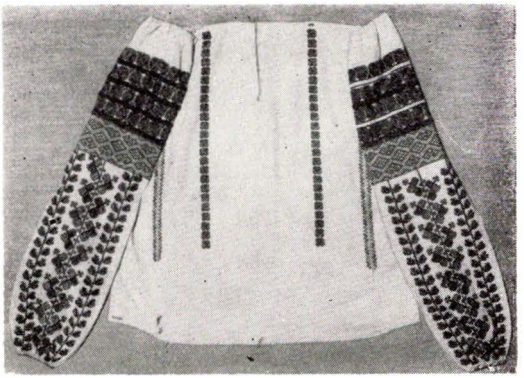

Cămăși din Moldova de nord.

Din Banat, muzeul nu posedă decît un costum de femeie aproape complet din anul 1920, cîteva oprege țesute și o catrință.

Material mai numeros avem din Transilvania, insuficient însă pentru a oglindi bogăția și varietatea acestui teritoriu, cu străvechi tradiții încă păstrate. Cele mai reușite piese sînt cele 11 ștergare admirabil țesute, cu modele variate, provenind de pe Văile Someșului și Arieșului. Foarte interesantă este și tehnica țesutului, folosită la fețele de masă și la o cămașă din Nimigea.

R.O.M. nu posedă decît două țesături săsești din zona Sibiului și o alta, cusută, de pe lîngă Bistrița — o piesă splendidă, lucrată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Exemplarele maghiare provin din mai multe zone, cele mai reușite fiind de pe valea Calatei. O piesă interesantă și valoroasă este o manta de bărbat (szür) de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, cu aplicații negre pe fond alb și lucrată probabil într-un atelier din Oradea sau Salonta. Celelalte piese de port (bluze, șorțuri, cămașă de bărbat cu pantaloni largi — gatya — și șort) sînt tipice și datează de la sfîrșitul secolului al XIX-lea sau începutul secolului XX. Două fragmente de pernă brodate de la mijlocul secolului al XIX-lea reprezintă stilul cusăturilor satelor călătene. Cîteva țesături (perne, cuverturi de pat și față de masă) și o fustă țesută, împodobită cu o bandă de catifea, aparțin populației secuiești din Transilvania.

Din bogata și interesanta regiune a Maramureșului, R.O.M. nu are decît cîteva piese.

Fără doar și poate că piesele din colecția de textile românești a Muzeului regal Ontario sînt exemplare deosebit de valoroase în domeniul artei populare. Este desigur cea mai bună colecție de acest gen din America de Nord și poate chiar din lume, în afara României. Este greu de apreciat valoarea sa după scurta descriere de mai sus, dar autorul acestor rînduri se ocupă în prezent cu realizarea unui catalog rezonat al materialului și în același timp cu un studiu istoric și etnografic tratînd tipurile diferitelor regiuni etnografice, relațiile lor reciproce, originea istorică și raportul lor cu costumele Europei vestice și ale Bizanțului.

Lista materialului românesc din Muzeul regal Ontario

Moldova de nord

1—112. Ii (inclusiv piese întregi și fragmente) și cămăși cu motive cusute, cîteodată cu detalii alese.
113. Cămășuță de copil.
114—125. „Ștergare de cap" din zona Sucevei.
126—130. Brîie și bete țesute din zona Sucevei.
131—136. Costume de bărbat (cămăși, pantaloni și brîie).
137—145. Scoarțe.
146. Fotă huțulă.
147. Covor huțul.
148—197. Cămăși și veste (inclusiv fragmente) cu motive cusute, fote, bete, traistă, covoare, ștergare (de uz casnic), pînzătură de pantaloni de vară, lucrate și purtate de ucrainieni.

Moldova centrală

198. „Ștergar de cap" ciangăiesc.

Vrancea

199—203. Piese de costum femeiesc (ie, fotă, bete, maramă de borangic) din Năruja.
204—206. Costum de bărbat din Năruja.
207—210. Ștergare.
211—228. Batiste decorative.

Oltenia

229—230. Cojoace din blană de oaie, cu cusături, din zona Porților de Fier.
231—234. Costum de femeie din zona Tîrgu-Jiu (cămașă, vîlnic, bete și maramă de borangic).

https://biblioteca-digitala.ro

235—238. „Boscea" din Dolj, aproape de Craiova.
239—240. Scoarțe oltenești.
241—243. Obiecte lucrate de meșteri.
244. Catrință din apropierea Dunării.

Muntenia

Județul Argeș

245—246. Ștergare.
247. Ștergar cu motive cusute.
248—251. Ii cusute din zona Curtea de Argeș.

Județul Muscel

252—258. Costume de femeie din Cîmpulung (cămașă, fotă, bete, material țesut pentru o ie).

Județul Ilfov

259. Cămașă cusută.
260. Fotă.
261—269. Ștergare (întregi și fragmente).
270—271. Bucăți de material țesut la război.

Județul Dîmbovița

272—273. Costum de femeie din Tîrgoviște (ie și fotă).

Județul Prahova

274. Ștergar cusut din zona Comarnic.
275—279. Obiecte de artizanat (covoraș din Tîrgoviște).
280—286. Costume bulgărești din Puțu Greci (cămăși, șorț de pus în față și șorț purtat la spate, bete, basma).

Dobrogea

287—291. Piese de port tătărăști și turcești din zona Constanța.

Banat

292—293. Costume de femeie (cămașă și bete).
294—295. Oprege.
296. Catrință.

Transilvania

297—299. Fețe de masă cu motive țesute (Prodănești, Nimigea).
300—310. Ștergare (Buru, Prodănești, Răstolnița).
311. Fotă (Nimigea).
312. Față de masă săsească țesută, din jurul Sibiului.
313. Față de masă săsească cusută, din jud. Bistrița-Năsăud.
Piese ungurești din zona Calatei.
314—316. Fețe de pernă cusute.
317. Cămașă.
318—319. Șorțuri femeiești (Căpușul Mare).
320—322. Costum bărbătesc din Căpușul Mare (cămașă, pantaloni largi — gatya), șorț plisat.
323. Papuci de femeie (Căpușul Mare).
324. Manta bărbătească (szür) din Sîncrăieni.
325. Ștergar cu decor țesut (Căpușul Mare).
326—327. Cearșafuri de pat, cu dantelă făcută cu croșeta și cusături.
328—329. Fețe de pernă țesute.

Piese secuiești

330—334. Față de masă, cuvertură de pat și fețe de pernă cu decor țesut (Vlahița).
335. Fustă (Harghita).
336. Ștergar cu decor cusut din zona Cîmpiei Ardealului.
337. Ștergar (Bonțida).
338. Centură cu motive.

Maramureș

339. Traistă din Vișeul de Sus.
340—341 Cămașă de copil din Săpința.

Material neindentificat

342—343. Două bete țesute.

https://biblioteca-digitala.ro

AŞEZARE ŞI LOCUINŢĂ ÎN BAZINUL MIJLOCIU AL ARGEŞULUI (SEC. XIV—XVI)*

Panait I. PANAIT

Dintre cursurile de apă ce pornesc din masivul muntos al Carpaţilor sudici spre Dunăre, Argeşul creează cel mai larg bazin, delimitat spre est de rîurile Dîmboviţa şi Colentina. Un păienjeniş de ape înscrie prin albiile orientate NV—SE un culoar închis pe aliniamentul Comana-Negoeşti de frîngerea bruscă a Argeşului. Zonă ideală de legătură între Piemontul getic şi bălţile dunărene, de întîlnire a stepelor întinse bărăgănene cu codrii seculari ai Vlăsiei, bazinul Argeşului a adăpostit comunităţi umane din cele mai vechi timpuri. Faptul acesta este cunoscut astăzi mai temeinic aici decît în alte părţi datorită cercetărilor arheologice mai vechi sau mai recente. Descoperirile de la Argeş [1] şi Cîmpulung [2], de la cetăţile ridicate pe crestele de munţi ce străjuiesc drumurile spre Transilvania [3], au fost completate cu date şi materiale găsite la Cetăţeni [4], Retevoeşti [5], Suslăneşti, la Stoeneşti şi Pescăreasca [6], la Mătăsaru [7], Popeşti Novaci [8], pe teritoriul Bucureştilor şi în împrejurimi [9], la Tînganu [10] ş.a. Se poate aprecia că această fîşie lată în medie de cca 20 km constituie una din zonele cele mai temeinic cercetate pînă în prezent, înglobînd configuraţii geografice variate: munte, deal, cîmpie. Ceea ce constituie o caracteristică esenţială pentru toate epocile istorice, este densitatea sporită a aşezărilor acestui bazin faţă de teritoriile învecinate. Harta aşezărilor atestate în documentele emise între 1352—1625 înscrie o suprafaţă triunghiulară, cu frecvenţa satelor aproape uniformă, baza acestui triunghi fiind între Argeş şi Buzău, vîrful coborînd spre Comana, deci spre colţul de sud-vest al culoarului argeşean [11]. Este de reţinut faptul că această situaţie s-a menţinut şi în sec. al XVIII-lea. O hartă întocmită în 1788 de F. Jos. Ruhendorf indică între Argeş şi Colentina 180 sate, pe cînd între Argeş şi Teleorman, pe o suprafaţă mult sporită, numai 100 aşezări. Situaţia este similară şi în ceea ce priveşte zona estică, acolo unde salba de aşezări se desfăşoară îndeosebi de o parte şi de alta a Ialomiţei sau pe cursul presărat cu ochiuri de bălţi al Mostiştei [12]. Bazinul Argeşului prezintă şi la acest sfîrşit de veac XVIII o distribuire aproape uniformă a aşezărilor, din mijlocul cărora se remarcă trei din cele patru principale reşedinţe domneşti: Argeşul, Cîmpulungul şi Bucureştii. Sînt de fapt localităţi pe care cronicile sec. al XVII-lea le pun în directă legătură cu însuşi procesul de constituire a statului feudal Ţara Românească [13]. Aceste centre urbane se prezintă ca nuclee ale unor grupări de aşezări rurale.

Este cunoscut faptul că pe baza documentelor scrise între 1453 şi 1625 au fost localizate pe teritoriul de astăzi al Bucureştilor şi în imediata apropiere peste 40 de sate, unele dintre ele ca Văcăreştii [14],

---

* Comunicare expusă la cea de-a VI-a sesiune ştiinţifică a muzeelor, decembrie 1970, Bucureşti.

[1] Virgiliu Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeş*, în „B.C.M.I." X—XVI (1917—1923). N. Constantinescu, *Cercetarea arheologică de la Curtea domnească din Argeş, 1967*, în „Studii şi Comunicări". Piteşti, 1968, p. 123—138.

[2] I. Barnea şi E. Lăzărescu, *Sondajul de la Cîmpulung, punctul „Cloaster"*, în „Materiale şi cercetări arheologice", VIII, 1962, p. 65—71. Se va cita „Materiale".

[3] D. Popescu, *Săpăturile arheologice din R.S.R. în anul 1968*, „SCIV", tom. 20 (1969), 3, p. 497. Gh. I. Cantacuzino, *Cetatea Poenari*, (mss).

[4] Dinu V. Rosetti, *Şantierul arheologic Cetăţeni*, în „Materiale", VIII, p. 73—86. Idem, *Raport preliminar asupra cercetărilor arheologice întreprinse la complexul de monumente feudale de la Cetăţeni — Argeş în anul 1965*, în „Monumente istorice. Studii şi lucrări de restaurare", D.M.I., 3 (1969), p. 94—98.

[5] Dorin Popescu şi D. V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoeşti*, în „Materiale", VI, (1959), p. 703—715.

[6] Materiale expuse în muzeele de istorie din Cîmpulung şi Piteşti.

[7] Bucur Mitrea, Constantin Preda, *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, Bucureşti, 1966, p. 113.

[8] Radu Vulpe, *Şantierul arheologic Popeşti*, în „Materiale", III, 1957, p. 227—242. *Ibidem*, V (1959), p. 337—347. *Ibidem*, VI (1959), p. 307—321. *Ibidem*, VII (1961), p. 321—336. *Ibidem* VIII (1962), p. 457—460.

[9] „Istoria oraşului Bucureşti", M.I.B., 1965, p. 19—70.

[10] P. I. Panait şi colaboratorii, *Complexul medieval Tînganu* în „Cercetări arheologice în Bucureşti", II (1965), p. 239—284. Se va cita în continuare C.A.B. Panait I. Panait şi Mioara Turcu, *Cercetări arheologice la Tînganu* în „Bucureşti. Materiale de istorie şi muzeografie", M.I.B. VI (1968), p. 83—95. Se va cita „Bucureşti".

[11] Ion Donat, *Aşezările omeneşti din Ţara Românească în secolele XIV—XVI*, în „Studii", an. IX (1956), 6, p. 80.

[12] Muzeul de istorie a municipiului Bucureşti, inv. 11058/147.

[13] „Istoria Ţării Româneşti 1290—1690", ediţie critică de C. Grecescu şi D. Simonescu, Ed. Acad. 1960, p. 2. Radu Popescu Vornicul, *Istoriile domnilor Ţării Româneşti*, Bucureşti, 1963, p. 5.

[14] „Documente privitoare la istoria României, veac. XVI, B. Ţara Românească", IV, p. 263; *Ibidem*, V, p. 16. Se va cita „D.I.R.".

https://biblioteca-digitala.ro

Grozăveștii [15] ș.a., avînd cîte două cătune, de sus și de jos. Această masivă densitate surprinsă și de călugărul dominican Ioan, trecător prin Țara Românească pe la 1404 [16], stîrnește legitima problemă a interdependenței satelor de apariția tîrgului feudal sau a rolului acestuia în polarizarea așezărilor rurale. Cu alte cuvinte vrem să dezbatem în ce măsură centrul urban de pe Dîmbovița este un rezultat al activității economice a așezărilor din bazinul mijlociu al Argeșului și felul cum orașul a influențat creșterea numărului de sate, pe care izvoarele scrise ni le atestă incontestabil.

În istoriografia noastră s-a acreditat de mulți ani teza că tîrgul medieval s-a constituit din dezvoltarea unui sat aflat într-o regiune cu densitate de cele mai multe ori mai sporită decît în alte părți. Este cazul Bucureștilor [17], Galaților [18], Cornățelului [19] ș.a. Studiind documentele și cartografia medievală, acest fapt este concludent pentru sec. XVI—XVIII, deci perioadelor ulterioare înfiripării vieții orășenești. Astfel, satele de pe teritoriul București apar în documente în următoarea succesiune:

B U C U R E Ș T I						
S a t e a t e s t a t e d o c u m e n t a r						
Sec. XIV	Sec. XV	Sec. XVI			Sec. XVII	Total sate
		1500—1550	1551—1600	Sec. XVI	1600—1625	Sec. XVII	
—	2	2	24	3	9	1	41

[15] *Ibidem*, III, p. 94—95.
[16] „Călători străini despre țările române", I, București, 1968, p. 39, Șerban Papacostea, *Un călător în țările române în veacul XV*, în „Studii", an XVIII (1965), 1, p. 172—173.
[17] V. Mihăilescu, *București*. Extras din Revista „Natura", an XXXI (1942), 3, p. 81. „Istoria orașului București", M.I.B., 1965, I, p. 74.
[18] Paul Păltănea, *Citeva date privind începuturile orașului Galați*, în „An. Inst. de ist. și arh. „A. D. Xenopol", Iași, VI (1969), p. 141.
[19] C. C. Giurescu, *Un vechi oraș al Țării Românești, Cornățelul*, în „S.A.I.", II (1957), p. 107.

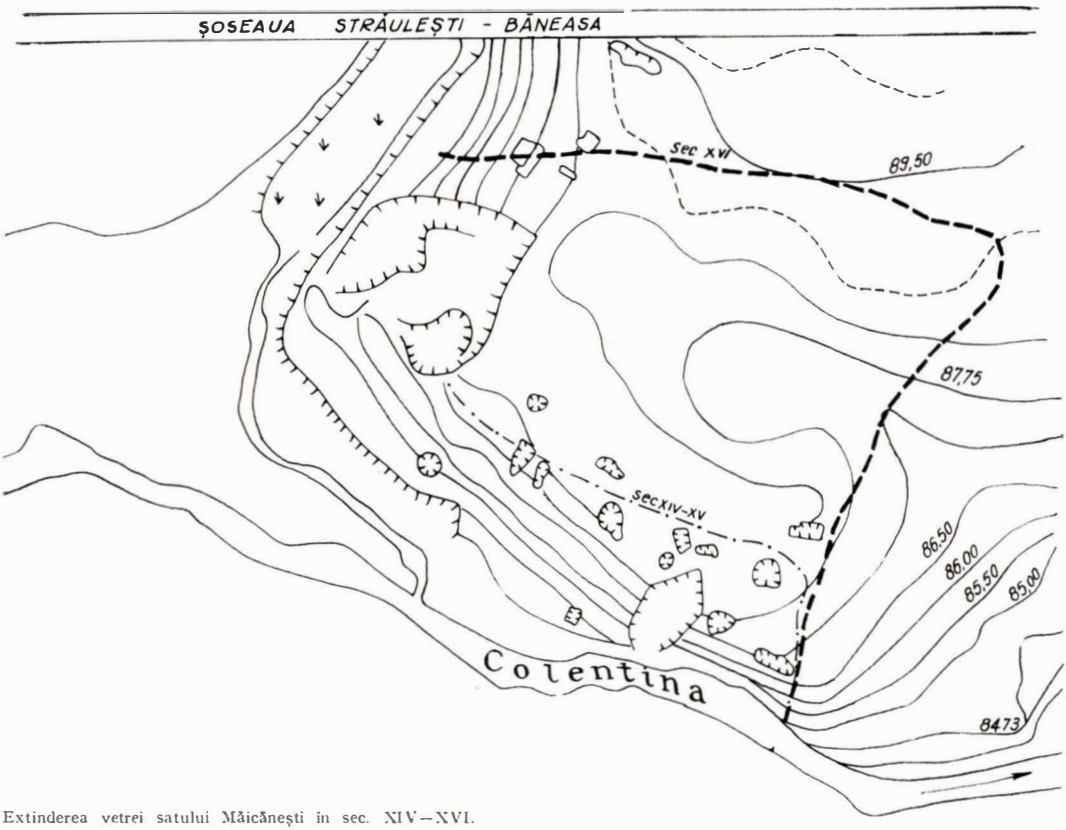

Extinderea vetrei satului Măicănești în sec. XIV—XVI.

https://biblioteca-digitala.ro

Ca atare nu avem menționat nici un sat în sec. al XIV-lea, sînt semnalate două în a doua jumătate a sec. al XV-lea; Dragomirești [20] și Grozăvești [21] și două în prima parte a veacului următor: Măgurele (1510—1512) [22] și Giulești [23] (1548). Lotul cel mai numeros (24 așezări) apare în izvoarele scrise după 1550 [24]. Dacă aceste documente ar consemna cu o relativ restrînsă aproximație data înființării satelor respective ar reieși că hinterlandul bucureștean s-a constituit în a doua jumătate a sec. al XVI-lea, adică în momentul în care organizarea vieții orășenești la București era consolidată. Dar cercetările complexe efectuate pînă în prezent, în cadrul cărora descoperirile arheologice au avut un rol însemnat, tind să confirme că între perioada de înfiripare a unei așezări în bazinul mijlociu al Argeșului și semnalarea ei în hrisoavele vremii se crează, de cele mai multe ori, un decalaj de cca 100—150 de ani. Descoperirile de la Grozăvești au arătat că satul respectiv exista la sfîrșitul sec. al XIV-lea [25] deși el apare într-un document din 9 octombrie 1492 [26]. Satul Măicănești este atribuit, prin monedele aflate în inventarul funerar și prin ceramica descoperită în locuințe, perioadei de domnie a lui Mircea cel Bătrîn [27], pe cînd în scris îl sesizăm abia la 18 octombrie 1560 [28]. Satul Lupești, menționat într-un hrisov din vremea lui Alexandru II Mircea (1568—1577) [29], este în mod incontestabil din prima jumătate a sec. al XV-lea [30]. Din cele nouă vetre de sate cercetate parțial sau complet la București rezultă că geneza acestor așezări nu este contemporană. Patru din ele sînt din a doua jumătate a sec. al XIV-lea [31], două din sec. XV [32] și trei din sec. al XVI-lea [33]. Ca atare descoperirile arheologice precizează sporirea locuirii medievale în sec. al XIV-lea, și totodată confirmă constituirea satelor din jurul reședinței domnești de-a lungul unei perioade mai îndelungi. Admițînd diferența de un veac și jumătate între consemnarea în documente și nașterea satului respectiv, putem formula ipoteza că jumătatea sec. al XV-lea alcătuiește a doua mare etapă de populare a bazinului mijlociu al Argeșului, prima petrecîndu-se, după cum vom vedea, cu un veac înainte. Fenomenul este întrutotul plauzibil avînd în vedere că, de la Vlad Țepeș și Radu cel Frumos, orașul București devine reședință voievodală, de mai îndelungă sau de mai scurtă durată. Or, faptul acesta a creat, cum era și firesc, unele perturbări în mersul proprietăților, în structura economică a întregii zone, chemată acum să contribuie la susținerea unei vieți urbane în plină afirmare. Rezultă așadar că teza privitoare la densitatea așezărilor rurale în jurul unui tîrg medieval trebuie analizată în perspectiva perioadelor de dezvoltare ale acelui centru. Datele arheologice și izvoarele scrise dovedesc pentru zona Bucureștilor, și este posibil ca fenomenul să fie identic și în alte părți, că inițial s-a constituit o grupare de sate a căror dezvoltare a contribuit la închegarea unui centru zonal de schimb și de producție meșteșugărească. O dată înfiripat, acest tîrg a influențat locuirea rurală atît prin constituirea de sate noi, cît și prin sporirea populației celor vechi. Este concludent faptul că între așezările rurale de pe Dîmbovița și Colentina, existente la sfîrșitul sec. al XIV-lea, și cetățuia înălțată pe locul viitoarei Curți domnești s-a creat o interdependență incontestabilă. Dar fixarea suitei voievodale în noua Cetate datorată lui Vlad Țepeș a contribuit la înjghebarea unor sate noi.

Deși cele mai multe din satele învecinate capitalei de astăzi sînt vechi (sec. XIV—XVI) procesul de îndesire a lor s-a manifestat pînă tîrziu în sec. al XVIII-lea, ritmul fiind însă din ce în ce mai lent. Harta publicată de Stolnicul Constantin Cantacuzino la Padova în 1700 consemnează 26,30% din satele Țării Românești în Ilfov și numai 21,04% în Argeș, ambele județe ocupînd locuri fruntașe în ceea ce privește numărul de locuitori [34]. Rezultă așadar că existența reședinței domnești a avut un rol însemnat atît în păstrarea vechilor așezări, cît și în constituirea altora noi. În acest sens este de remarcat și faptul că procentul satelor dispărute în bazinul mijlociu al Argeșului este extrem de scăzut față de alte regiuni [35].

Datele analizate tind să dovedească faptul că orașul a concentrat, a menținut și apoi a înglobat în cuprinsul lui așezările rurale din imediata apropiere.

Pentru sec. al XIV-lea fenomenul demografic prezintă unele trăsături caracteristice. În primul rînd grupul de sate cunoscute pînă acum, ele fiind fără nici o îndoială mult mai numeroase, crește brusc fără a beneficia de cele mai multe ori de o continuitate ale cărei antecendente ar trebui căutate în sec. XII—XIII. În bazinul mijlociu al Argeșului sînt suficiente mărturii de existență omenească din vremea

---

[20] „D.I.R.", B. Țara Românească, sec. XIII, XIV și XV, p. 125.
[21] *Ibidem*, p. 212—213.
[22] *Ibidem*, Veac XVI, vol. I, p. 65.
[23] *Ibidem*, vol. II, p. 372.
[24] Situația a fost întocmită pe baza izvoarelor cuprinse în corpusul de „Documente privind istoria României", tipărit de Ed. Academiei.
[25] Panait I. Panait, *Însemnări arheologice pe șantierele de construcții din București* (II), în „București", VII (1969), p. 38.
[26] Idem, *Începuturile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, în „București", V, (1967), p. 14—15.
[27] „D.I.R.", Veac XVI, B. Țara Românească, III, p. 143; Ioana Cristache Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești. Date istorice*, în „C.A.B.", II (1965), p. 223.
[28] „D.I.R.", Veac. XVI, B. Țara Românească, IV, p. 473. Documentul este dat la 14 mai 1580 amintind o vînzare anterioară.
[29] P. I. Panait, *Însemnări arheologice pe șantierele de construcții din București* (II), „București", VII, 1969, p. 34.
[30] Măicănești, Tinganu, Bragadiru, Dămăroaia.
[31] Lupești, Greci (Vitan).
[32] Otopeni, Mărăcinești, Pantelimon II.
[33] Panait I. Panait, *Cetățuia Bucureștilor in sec. XIV*, Comunicare la Sesiunea muzeelor din 1969, Mss.
[34] C. C. Giurescu, *Harta Stolnicului C. Cantacuzino*, în „Revista Istorică Română", 1943, p. 15. Sînt menționate 526 de sate dintre care 51 în Dîmbovița, 50 în Ilfov, 48 în Teleorman, 40 în Argeș ș.a.m.d.
[35] Ion Donat, *op. cit.*, în „Studii", an IX (1956), 6, p. 78.

https://biblioteca-digitala.ro

feudalismului timpuriu, îndeosebi izvoare numismatice [36], dar nu se cunosc cazuri în care satul din sec. al XIV-lea să cuprindă elemente mai vechi. Ca atare trebuie să admitem în stadiul de față un proces rezultat dintr-o pulsație demografică [37] pe care cronicile medievale au intitulat-o impropriu descălecare, sau coborîre de țară. Istoriografia noastră a înregistrat numeroase ipoteze în acest sens. A. D. Xenopol scria că *„Ieșirea în număr mai mare a poporului român către șes se făcea pe timpul descălecării"* [38]. I. Nistor presupune că îndesirea elementului românesc la sud și răsărit de Carpați s-a datorat *„admigrării continuie din Ardeal"* [39]. În schimb P. P. Panaitescu respinge orice mișcare a populației de la munte spre cîmpie sau viceversa [40].

Datele pe care le cunoaștem astăzi sînt suficiente pentru a dovedi că sec. al XIV-lea a creat condițiile unei pulsații demografice de la munte spre Dunăre. Este vorba de lichidarea stăpînirii tătare în așa-numita Cumania neagră, de o îndesire a așezărilor omenești în unele zone prin ieșirea populației din Piemontul getic. În aceste condiții cursurile Argeșului și ale principalilor lui afluenți au înregistrat o creștere demografică care a dus într-o fază mai tîrzie la constituirea tîrgului Bucureștilor [41]. Unul din factorii hotărîtori ai stabilirii centrului vieții economice în vecinătatea așezării Bucureștilor a fost existența cetății, înălțată în sec. al XIV-lea, care va polariza într-un timp scurt viața meșteșugărească și comercială a proaspetei așezări urbane.

Deși presupus de origine deluroasă, satul medieval din bazinul Argeșului a prezentat tot timpul caracteristicile așezării de cîmpie. Toate vetrele de sate cunoscute pînă acum sînt constituite din locuințe adunate în imediata vecinătate a unui curs de apă. Se locuiește pe resturi de terase înalte, ca la Grozăvești sau Dealul Spirii [42], dar și pe luncă în imediata apropiere a luciului apei ca la Măicănești [43], Bragadiru [44], Vitan [45], Dămăroaia [46], Pantelimon [47] etc. Acolo unde este ales terenul înalt, locuințele ocupă mai întîi botul de deal, iar în luncă ele se desfășoară pe o fișie lată de 150—200 m de-a lungul rîului. Suprafața locuibilă a unuia din aceste sate din timpul lui Mircea cel Bătrîn era de cca 6 000 m.p.[48]. Pe măsura înaintării în timp, satul se extinde cuprinzînd în zonele periferice locuințe mai răsfirate. Astfel, dacă unei gospodării din sec. XIV—XV îi revenea, în medie, un teren de cca 500 m.p., gospodăriei din sec. al XVI-lea de la Măicănești îi corespundea o suprafață aproape dublă. La șase din cele nouă vetre de sate cercetate arheologic pe teritoriul Bucureștilor au fost semnalate și necropole. De obicei suprafețele rezervate înhumării locuitorilor sînt periferice la început, apoi ele sînt înscrise în suprafața locuită. Cimitirul vechi de la Măicănești se afla pe latura de sud-vest a satului, pe cînd necropola din sec. XV—XVI va ocupa zona nord-estică a satului, devenită centrală. Comparînd așezările medievale cu acelea ce datează din perioada prefeudală și care au dăinuit pe același teritoriu, se constată că obiceiul de amenajare a necropolelor la o distanță de cîteva sute de metri, practicat de cei vechi, a fost abandonat. Feudalii au drept componentă strînsă a așezării lor necropola. Faptul se poate explica prin aceea că înhumarea celor dispăruți se face acum în jurul unui lăcaș de cult care nu poate rămîne într-un loc izolat. Deși nu s-a descoperit în vetrele sătești cercetate pînă acum o astfel de biserică, ea poate fi presupusă la Măicănești [49]. Bucățile mari de chirpic semnalate în zona necropolei, frecvența mai mare a mormintelor și diferențierea calitativă a inventarului funerar într-o anumită zonă tind să indice existența bisericii sătești în partea centrală a cimitirului. Că ea va fi funcționat și în sec. al XIV-lea într-un bordei [50] nu se poate ști, dar în sec. XV—XVI lăcașul trebuie să fi fost în mod cert deasupra solului, avînd pereții de paiantă. Existența acestor necropole, dintre care unele adăpostesc peste 400 de morminte, vădește caracterul de permanență, pe perioade îndelungi, al locuirii vetrelor respective. Satul medieval din bazinul mijlociu al Argeșului nu s-a menținut însă continuu în vechea vatră. Se cunosc mutații intervenite, de cele mai multe ori, în sec. al XVI-lea, la mici distanțe, amenajîndu-se de fiecare dată noi necropole, noi locuințe, noi gropi de cereale etc.[51]. Aceste mutații s-au datorat, presupunem, de cele mai multe ori, unor epidemii sau altor calamități care s-au abătut asupra așezării respective.

---

[36] „Istoria orașului București", I.M.I.B., 1965, p. 69.

[37] Panait I. Panait, *Cercetări arheologice privind cultura materială a Țării Românești în secolul al XIV-lea*, Comunicare la Conferința națională de arheologie din decembrie 1969. Craiova, sub tipar.

[38] A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, ed. III, p. 70.

[39] I. Nistor, *Emigrările de peste munți*, București, 1915, p. 5.

[40] P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrîn*, 1944, p. 61.

[41] Panait I. Panait, *Începuturile orașului București în lumina cercetărilor arheologice*, „București" (1967), p. 23.

[42] Idem, *Însemnări arheologice pe șantierele de construcții din București* (II), în „București", VII (1969), p. 33—39.

[43] *Ibidem.*

[44] Săpături efectuate în 1968 în colaborare cu M. Constantiniu, nepublicate.

[45] A. Ștefănescu, *Cercetări arheologice în cartierul Vitan* (manuscris).

[46] Dinu V. Rosetti în „Germania", XVIII (1934), p. 212 ș.a.

[47] Săpături de salvare efectuate în 1969, nepublicate.

[48] Panait I. Panait, *Șantierul Băneasa — Străulești. Cercetările din sectorul Măicănești (1964—1966). Așezarea feudală*, în „București", VI (1968), p. 69.

[49] Existența unei biserici sătești apare consemnată și într-o danie a lui Mircea cel Bătrîn pentru Cozia și Cotmeana, în care se amintește un loc pe apa Prahovei cu biserică, moară și metoh. A. Sacerdoțeanu, *Așezările omenești în Țara Românească pînă la 1418*. Extras din „Arhiva Românească", tom. VII (1941), p. 15.

[50] C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Biserici, bordeie*, în „Arhivele Olteniei", Craiova, 1939.

[51] Panait I. Panait, *Tipuri de locuință în așezările sătești din zona Bucureștilor în sec. XIV—XVI*, Comunicare la Sesiunea științifică a muzeelor din decembrie 1967, manuscris.

https://biblioteca-digitala.ro

Din toate cercetările de pînă acum, satul medieval se conturează ca o aglomerație de locuințe formată la început din 10—15 gospodării[52]. Tipul de locuință, generalizat în sec. al XIV-lea, este bordeiul de suprafață ce oscilează între 9 m.p. și 12 m.p. Groapa bordeiului, de formă patrulateră, se adîncea față de nivelul de călcare cu 0,50—1 m. Toate locuințele de acest gen datînd din sec. XIV—XVI, cunoscute astăzi, au o singură încăpere[53]. Bordeiul s-a menținut ca tip preponderent în așezările din bazinul mijlociu al Argeșului, fiind foarte răspîndit pînă tîrziu în sec. XVIII și în vatra Bucureștilor[54]. Cea mai mare parte a bordeielor din sec. XV—XVI au în interior vatră sau cuptor. La cele vechi, din sec. XIV, nu au fost găsite decît resturi de țest sau vetre foarte puțin folosite[55]. Cu sec. al XV-lea, în configurația satului de pe teritoriul de astăzi al Capitalei, este semnalată casa de suprafață cu pereți din paiantă. Dotată tot cu o încăpere, ea nu depășește ca dimensiune bordeiul. La Măicănești, din sec. al XVI-lea, este cunoscută o locuință cu parter și pivniță[56]. Cu toată frecvența sporită a caselor de paiantă, tipul de locuință dominant în satele bazinului mijlociu al Argeșului rămîne bordeiul, în structura și dimensiunile căruia intervin continui îmbunătățiri. Cu ani în urmă, în punctul Alba de pe Colentina, a fost descoperit un astfel de bordei datînd din sec. al XVIII-lea, cu suprafața mult sporită față de aceea a locuințelor similare din sec. XV—XVI[57]. Descoperiri asemănătoare s-au făcut și la Fundeni, Pantelimon etc.

Un element surprins în toate vetrele de sate feudale este groapa de cereale, de diferite dimensiuni. De fapt sec. XIV—XVI au cunoscut, atît în tipul de așezare, cît și în cel al locuinței, unele transformări remarcabile. Ele sînt evidente nu numai în trecerea la locuința de suprafață, în inventarul gospodăresc și funerar, ci și în dotarea așezării cu unele elemente noi. Așa sînt de exemplu morile ce se întîlnesc în multe din satele de pe Dîmbovița, Colentina sau Argeș. Cele mai vechi instalații de acest gen sînt menționate în legătură cu unele stăpîniri pe Neajlov, în anul 1400[58]. În sec. al XVI-lea numai pe Dîmbovița și Colentina se cunosc șapte sate care beneficiau în mod cert de astfel de mori[59]. Domnia întărește stăpînirea unor mari boieri „peste case și peste mori și peste vie și peste toate averile lor"[60]. Hrisoavele vorbesc de *„casele din sat și vii"*[61] despre livezile de fîn de la Detcoi[62], despre pometul stăpînit de mănăstirea Sf. Nicolae Caplea în apropierea orașului[63]. Satul din bazinul mijlociu al Argeșului beneficiază așadar de terenuri agricole, mori, pădure, pomet, ape de pescuit, pășuni, pe care cresc *„mulțime de vite"* care impresionează pe călătorul Michael Bocignoli în Țara Românească în 1524[64]. În două secole, procesul acesta de metamorfoză a fost amplu, afectînd atît modul de producere a bunurilor materiale, cît și viața de toate zilele. Multe din elementele componente ale satului medieval intervenite în sec. XV—XVI vor rămîne permanente în structura acestor așezări pînă în plină epocă modernă.

---

[52] În documentul din 14 mai 1580 dat de Mihnea Vodă mănăstirii Sf. Troiță se arată că satul Lupești a fost vîndut în timpul lui Alexandru II Mircea, avînd 13 case.
„D.I.R." Veac XVI, B. Țara Românească, vol. IV, p. 473.
[53] Panait I. Panait, *Cercetări arheologice privind cultura materială a Țării Românești în sec. XIV*.
[54] La 20 septembrie 1792 Dumitru și soția sa Neaga vindeau *„o căscioară cu bordei în mahalaua Foișorului din Vitan"*, Arh. M.I.B., inv. 74.397.
[55] Panait I. Panait, *Șantierul arheologic Băneasa-Străulești. Așezarea feudală Măicănești*, în „C.A.B." II (1965), p. 191.
[56] Idem, *Șantierul Băneasa-Străulești. Cercetările din sectorul Măicănești (1964—1966). Așezarea feudală*, în „Bucureștii" VI (1968), p. 73.
[57] Idem, *Săpăturile de la Bucureștii Noi, 1960. Sectorul Alba*, în „C.A.B.", I (1963), p. 106.
[58] M. Andronescu, *Repertoriul documentelor Țării Românești*, în „B.C.I." 1937—1938, p. 32. O altă moară a mănăstirii Bolintin, vezi I. Ionașcu, *Vechimea mănăstirii din pădurea cea mare de la Bolintin*, București, 1938, p. 6.
[59] Văcărești, Cîrstienești, Roșiu, Lupești, Sfîrcești, Grozăvești, Mogoșoaia.
[60] „D.I.R." Veac, XVI, B. Țara Românească, V, p. 363. Document din 9 iunie 1588 privitor la satul Roșu.
[61] *Ibidem*, VI, p. 12. Document din 24 iulie 1591.
[62] *Ibidem*, V, p. 221.
[63] *Ibidem*, p. 186—188.
[64] „Călători străini despre țările române", I, București, 1968, p. 176.

RÉSUMÉ

Le bassin de la rivière d'Argeș représente l'une des zones les plus amplement investiguées du point de vue archéologique. Les découvertes faites dans le rayon des villes de Curtea-de-Argeș, Cimpulung et Bucarest ont permis d'expliquer quelques aspects majeurs concernant le processus de peuplement au cours des siècles XIV—XV, ainsi que le rapport entre les agglomérations urbaines et celles rurales. Neuf villages ont été complètement ou partiellement investigués sur le territoire de Bucarest, ce qui a permis de tirer la conclusion que pendant la dernière moitié du XIV-ème siècle il y a eu une pulsation démographique. Ce phénomène représente l'un des facteurs qui ont rendue nécessaire l'existence de la bourgade de Bucarest. Ayant pris consistance, celle-ci a influencé l'habitat rural, tant par la constitution de nouveaux villages que par l'accroissement de la population des anciennes localités. Quoique la plupart des villages voisins de Bucarest aient pris naissance au cours des siècles XIV—XV, le processus de leur augmentation s'est manifesté pour une période plus prolongée, son rythme étant toutefois bien plus lent pendant le XVIII-ème siècle.

Toutes les agglomérations rurales étudiées présentent les caractéristiques du village de plaine, les habitations étant concentrées à l'immédiate proximité d'un cours d'eau. À la fin du XIV-ème siècle, la surface d'un tel village atteignait 6000 m², chaque foyer occupant environ 500 m². On habitait tant sur les sommets des restes de terrasse, que dans la zone inondable, près de l'eau. La nécropole occupait d'habitude une place périphérique — au début — puis elle est restée inscrite dans la surface habitée. On connait certains cas où les nécropoles ont été déplacées, généralement à une distance de quelques centaines de m. Au XIV—XVI-ème siècles le nombre des ménages habitant un village oscillait entre 10 et 15. C'est la chaumière de forme quadrilatère, avec une seule chambre, qui constituait le type d'habitation généralisé au XIV-ème siècle. La maison de surface ayant toujours une seule chambre, apparait pendant le XV-ème siècle dans la configuration du village situé sur l'actuel territoire de Bucarest. Toutefois, c'est la chaumière qui a continnué de prédominer dans le milieu rural et elle a connu une évidente extension au cours des siècles suivants. Les doccuments attestent l'existence — le long des siècles XV—XVI — de moulins paysans, de nombreux vignobles, vergers, pâturages etc.

https://biblioteca-digitala.ro

CONTRIBUȚII PRIVIND CREAREA SECȚIUNII DIN BRAȘOV A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN (IULIE 1922)

Mircea BĂLTESCU

Sărbătorim în acest an 50 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, eveniment de importanță crucială în istoria contemporană a României, marcînd o cotitură radicală în dezvoltarea mișcării muncitorești și revoluționare din țara noastră.

Partidul Comunist Român, detașament de avangardă al clasei noastre muncitoare, s-a constituit în anul 1921, ca rezultat al unui îndelungat proces istoric, ca urmare a clarificării ideologice, politice și organizatorice din Partidul Socialist, a maturizării mișcării muncitorești din România, a creșterii conștiinței și combativității proletariatului în condițiile ascuțirii contradicțiilor în societatea românească după primul război mondial, și a influenței Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

De-a lungul celor 50 de ani de existență, Partidul Comunist Român și-a consacrat întreaga activitate apărării intereselor fundamentale ale poporului român, fiind continuatorul celor mai bune tradiții ale luptei de veacuri a oamenilor muncii, pentru eliberare socială și națională, militînd cu răspundere pentru apărarea independenței și suveranității patriei, pentru transformarea revoluționară a societății și edificarea socialismului în România.

Întemeierea Partidului Comunist Român a însemnat un stadiu superior în dezvoltarea mișcării noastre muncitorești; el s-a constituit ca un partid revoluționar de tip nou, marxist-leninist, pătruns de spiritul internaționalismului proletar, stînd permanent în fruntea maselor populare pe care le-a condus spre realizarea aspirațiilor lor majore.

Subliniind importanța făuririi partidului revoluționar de tip nou pentru dezvoltarea societății în patria noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu relevă: *„Crearea Partidului Comunist Român pe baza ideilor înaintate ale marxism-leninismului, ca detașament de avangardă al clasei muncitoare, reprezintă o etapă superioară în mișcarea revoluționară și democratică din România"* [1].

★

Perioada care a urmat grevei generale din octombrie 1920 — caracterizată prin creșterea avîntului revoluționar, accelerarea procesului de clarificare ideologică și politică din mișcarea muncitorească, lupta aripii de stînga pentru transformarea Partidului Socialist într-un partid consecvent revoluționar, care să conducă cu fermitate lupta maselor, pentru înlăturarea reformismului și oportunismului — a avut o puternică influență asupra activității socialiștilor din Țara Bîrsei.

Pe baza realităților din mișcarea muncitorească și din Partidul Socialist, se desfășurau și în cadrul secției Brașov a Partidului Socialist discuții aprinse, cu caracter ideologic și politic, pentru crearea unui partid revoluționar de tip nou.

O importanță de prim ordin în procesul de clarificare ideologică, politică și organizatorică din mișcarea muncitorească a constituit-o unificarea Partidului Socialist [2].

---

[1] Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 1, Editura politică, București 1966, p. 335.

[2] La Congresul reprezentanților organizațiilor social-democrate din Transilvania care a avut loc la 19—20 ianuarie 1919, la Sibiu, au luat parte și delegați din Brașov, consfințindu-se transformarea Secțiunii Române a Partidului Social-Democrat din Ungaria în Partid Social-Democrat din Ardeal și Banat. Delegații prezenți, printre care și cei din Brașov, s-au pronunțat pentru unificarea partidelor socialiste din România (*Documente din istoria mișcării muncitorești din România*, 1916—1921, Editura politică, București, 1966, p. 151). Poziția mișcării socialiste și muncitorești din Transilvania privind unificarea mișcării socialiste și aderarea la principiile Internaționalei a III-a Comuniste s-a manifestat și la Congresul Partidului Socialist și al Sindicatelor din Transilvania, ținut la 15—16 august 1920, unde s-a adoptat o rezoluție care cerea întemeierea Partidului revoluționar și afilierea lui la Internaționala Comunistă. *Idem*, p. 475.

https://biblioteca-digitala.ro

Partidul Socialist din Țara Bîrsei s-a remarcat în anii avîntului revoluționar prin conducerea luptei proletariatului brașovean, a bătăliilor de clasă împotriva exploatării capitaliste și asupririi regimului burghezo-moșieresc, în confruntările avute cu guvernanții care duceau o politică anti-populară și antimuncitorească, în mobilizarea oamenilor muncii la greva generală din octombrie.

Un loc de seamă în procesul de clarificare ideologică și politică în direcția făuririi Partidului Comunist Român, în mobilizarea oamenilor muncii brașoveni la lupta revoluționară contra asupririi și exploatării, în consolidarea pozițiilor elementelor înaintate și combative, l-a avut ziarul „Dreptatea", apărut, semnificativ, la data de 1 Mai 1921 [3] ca organ al presei socialiste și revoluționare din Transilvania, ziar în care reprezentanții aripii de stînga din Partidul Socialist al Țării Bîrsei au reușit să se impună în perioada convocării congresului Partidului Socialist din 8 mai 1921. Această publicație socialistă din Brașov, care avea ca redactor principal pe Tiron Albani a tipărit articole teoretice, a luat atitudine contra elementelor social-democrate de dreapta, a oportunismului, a cerut intransigență de clasă, îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale muncitorilor.

În programul ziarului se nota : „*Voim să biciuim toate relele care ne zdrobesc, voim să risipim întunericul ce învăluie mintea celor săraci și să facem lumină în jurul lor. Voim să desființăm toate nedreptățile din lume, pentru transformarea societății capitaliste în societatea socialistă și să întronăm dreptatea, egalitatea și frățietatea*" [4].

Grăitor pentru orientarea tematică și conținutul problemelor dezbătute în ziarul „Dreptatea" este articolul *În fața Congresului* [5], în care se arăta deschis necesitatea transformării Partidului Socialist în partid de tip nou, ideile care trebuie să călăuzească acest partid în activitatea sa, rolul său în conducerea luptei proletariatului.

Secțiunea locală Brașov a Partidului Socialist din Transilvania și Banat a editat și un organ de presă în limba maghiară, ținînd cont de faptul că la lupta revoluționară participau oameni ai muncii români și maghiari și se simțea nevoia unei publicații socialiste care să antreneze muncitorii de naționalitate maghiară la lupta pentru făurirea Partidului Comunist, să contribuie la dezvoltarea conștiinței lor.

Astfel, a apărut în orașul Brașov, între anii 1920—1922, ziarul „Világosság" [6], care a ocupat un loc central în lupta ideologică și politică pentru crearea Partidului Comunist Român, publicînd o serie de articole și materiale privind evoluția mișcării muncitorești din țara noastră, răspîndind ideologia marxist-leninistă, exprimînd adeziunea proletariatului brașovean la poziția aripii de stînga din Partidul Socialist care milita împotriva reformismului și a oportunismului, pentru afilierea Partidului la Internaționala a III-a.

Ziarul „Világosság" a chemat oamenii muncii din județul Brașov, indiferent de naționalitate, să lupte pentru înfăptuirea programului partidului marxist-leninist al clasei muncitoare, pentru realizarea misiunii istorice a clasei muncitoare, pentru eliberarea de orice asuprire [7].

Constituirea secțiunii locale Brașov a P.C.R. poate fi înțeleasă numai în contextul general social-politic al României, din perioada anilor 1917—1921, în funcție de lupta dusă de forțele revoluționare și aripa de stînga din Partidul Socialist, pentru făurirea unui partid revoluționar de tip nou, în raport de clarificarea și precizarea teoretică a principiilor leniniste, care trebuiau să stea la baza Partidului Comunist Român.

O trăsătură a activității de creare a secțiunii locale Brașov a partidului comunist a constituit-o consecvența luptei împotriva reformismului, a oportunismului, declarată mai ales în perioada luptelor revoluționare din 1920—1921, după greva generală, cînd activitatea de transformare a Partidului Socialist în partid comunist s-a intensificat.

Astfel, secțiunea Partidului Socialist din Brașov a criticat și condamnat elementele social-democrate de dreapta și reformiste care au înființat un Comitet Central provizoriu al Social-Democrației Române și un Birou sindical, la Cluj, după succesul aripii de stînga la lucrările Consiliului general al Partidului Socialist întrunit la 30 ianuarie — 3 februarie 1921 [8].

Acțiunile social-democraților de dreapta, care au declarat că sînt împotriva constituirii Partidului Comunist Român și afilierii lui la Internaționala a III-a Comunistă, cerînd menținerea Partidului Socialist la programul adoptat în mai 1919, au fost dezavuate de elementele înaintate din mișcarea muncitorească și socialistă din Brașov, demascîndu-se conținutul moțiunii fracțiunii social-democrate de dreapta [9].

---

[3] „Dreptatea", anul I, nr. 1, din 1 mai 1921.

[4] Ibidem.

[5] „Dreptatea", anul I, nr. 2, din 8 mai 1921.

[6] Titu Georgescu, Mircea Ioanid, *Presa P.C.R. și a organizațiilor sale de masă 1921—1944*, Ed. științifică, București, 1963, p. 25.

[7] Congresul al II-lea al P.C.R. (octombrie 1922) a arătat necesitatea editării unor ziare în limbile minorităților naționale cum era ziarul „Világosság" la Brașov, ca organ de presă de orientare comunistă. („Socialismul", nr. 192, din 8 octombrie și nr. 194 din 15 octombrie 1922).

[8] „Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916—1921", p. 550, 556—571. Delegații sindicatelor din Cluj și Comitetele Executive ale unor secțiuni socialiste, au constituit, la 12 februarie 1921, ca răspuns la trădarea elementelor social-democrate de dreapta care căutau să împiedice transformarea Partidului Socialist într-un partid de tip nou, „Consiliul provizoriu Ardelean al Partidului Socialist Român", care s-a declarat că acționează pe pozițiile aripii de stînga din Consiliul general al Partidului Socialist. Vezi : „Documente din istoria Partidului Comunist Român, 1917—1922", Ed. politică, ed. a II-a, vol. I, p. 293—295.

[9] „Dreptatea", anul I, nr. 2, din 8 mai 1921, p. 3; *idem*, anul I, nr. 7, din 12 iunie 1921, p. 1, 4; *idem*, anul I, nr. 12, din 17 iulie 1921, p. 1 și 2.

https://biblioteca-digitala.ro

În lunile premergătoare creării partidului comunist și a pregătirii lucrărilor istoricului congres al Partidului Socialist din România, care se va reuni la 8 mai 1921, a avut loc în cadrul secțiunii locale Brașov a P.S. o largă dezbatere a documentelor incluse pe ordinea de zi, unele din ele fiind publicate în ziarul „Dreptatea" [10].

Adunarea generală a Partidului Socialist din Țara Bîrsei a analizat activitatea depusă în perioada premergătoare desfășurării lucrărilor congresului Partidului Socialist, convocat pentru 8 mai 1921 și a desemnat delegații pentru a participa la lucrările congresului [11].

Delegații secțiunilor Partidului Socialist din Țara Bîrsei și Făgăraș, desemnați pentru a participa la lucrările congresului Partidului Socialist din România, au fost Carol Bartha, Gheorghe Mamina, Gheorghe Vlad, care au primit mandat imperativ de a vota pentru crearea Partidului Comunist și afilierea lui la Internaționala a III-a Comunistă, dar cu rezerve [12].

Delegații secțiunilor Brașov și Făgăraș reprezentau curentul socialist-unitar din Partidul Socialist, curent care făcea încercări de împăcare între aripa de stînga și de dreapta pentru a păstra unitatea partidului (mai ales la lucrările Consiliului general al Partidului Socialist din 30 ianuarie — 3 februarie 1921), socialiștii unitari declarîndu-se în principiu pentru doctrina comunistă și afilierea la Internaționala a III-a, dar în realitate neavînd o atitudine radicală în privința reformismului și oportunismului [13].

La lucrările congresului Partidului Socialist din România, deschis în dimineața zilei de 8 mai 1921, delegații socialiștilor unitari, încă înainte de a intra în ordinea de zi, au prezentat o moțiune prin care cereau amînarea congresului, organizarea unei consfătuiri a delegaților, care să discute pregătirea lucrărilor viitorului congres, iar Comitetul executiv să inițieze un referendum în ceea ce privește afilierea partidului la Internaționala Comunistă [14].

Moțiunea socialiștilor unitari a fost respinsă cu majoritate de voturi, aspru criticată de către majoritatea delegaților, subliniindu-se că congresul a fost bine pregătit, iar problema afilierii la Internaționala a III-a Comunistă a fost larg discutată (între cei 9 delegați, care au votat moțiunea socialiștilor unitari, s-au numărat și cei din Brașov) [15].

Fiind respinsă propunerea socialiștilor unitari, delegații au început să examineze, la 9 mai, problemele fundamentale înscrise pe ordinea de zi și larg dezbătute în presa muncitorească și socialistă [16].

Delegații secțiunii Brașov a Partidului Socialist din România au făcut parte și din comisiile de lucru ale congresului. Astfel, Carol Bartha a intrat în componența comisiei de validare, luînd parte activă la buna desfășurare a lucrărilor congresului Partidului Socialist, din mai 1921 [17].

Participînd la dezbaterile privind raportul asupra afilierii la Internaționala a III-a Comunistă, delegații curentului socialist-unitar (centriștii) au prezentat congresului o moțiune în care se declarau pentru afilierea cu rezerve la Internaționala a III-a Comunistă. În moțiunea propusă la 10 mai 1921, de către curentul socialist unitar, după audierea raportului asupra afilierii la Internaționala a III-a Comunistă și a programului partidului, delegații acestei grupări care erau pentru afilierea cu rezerve își motivau punctul de vedere astfel : *„Fracțiunea socialist-unitară, acceptînd tezele, rezoluțiile și majoritatea condițiilor Internaționalei Comuniste, înțeleg că Partidul Socialist să-și rezerve dreptul de a hotărî, prin organele sale responsabile, modalitățile de adaptare a acestor teze, rezoluțiuni și condițiuni la situația țării"* [18] (delegații din Brașov și Făgăraș au susținut și această moțiune).

Majoritatea delegaților comuniști la congres au respins moțiunea socialiștilor unitari, pronunțîndu-se pentru transformarea Partidului Socialist în Partid Comunist și aderarea lui la Internaționala Comunistă.

---

[10] „Dreptatea", anul I nr. 1, din 1 mai 1921. Delegații ardeleni și bănățeni care au fost aleși pentru a participa la lucrările congresului Partidului Socialist din România (mai 1921), au ținut ședințe preliminare în zilele de 6 și 7 mai 1921. În ziarul „Dreptatea", (nr. 3, 4, 5) s-au publicat extrase din programul agrar expus la congresul Partidului Socialist, precum și desfășurarea lucrărilor congresului, pe baza unor corespondențe speciale și comentarii pe marginea documentelor. Alegerea delegaților s-a făcut pe baza indicațiilor Consiliului general al Partidului Socialist. Vezi : „Documente din istoria mișcării muncitorești din România, 1916—1921," Ed. politică, p. 582, 594 și „Socialismul", din 11 martie 1921.

[11] Arhiva Muzeului județean Brașov, fond istorie contemporană a României, dosarul privind constituirea organizației P.C.R., la Brașov.

[12] Titu Georgescu, *Concepția lui Vladimir Ilici Lenin despre partidul de tip nou. Crearea Partidului Comunist Român — întruchipare a leninismului*, în „Anale de istorie", anul XVI, nr. 2, 1970, p. 35 ; Constantin Mocanu, Gheorghe Unc, *Procesul de clarificare ideologică și politică în mișcarea muncitorească din România (1918—1921)*, în „Anale de istorie", anul XVII, nr. 1, 1971, p. 27 ; *De la începuturile mișcării muncitorești pînă la crearea Partidului Comunist Român*, în „Anale de istorie", anul XVI, nr. 6, 1970, p. 67.

[13] Ion Popescu Puțuri, *Crearea Partidului Comunist Român — rezultat al dezvoltării mișcării revoluționare și democratice din România*, în „Anale de istorie", anul XII, nr. 2—3, 1966, p. 80—81 ; A. Deac, Fl. Dragnea, *Lucrările Congresului I al Partidului Comunist Român*, în „Anale de istorie", anul XII, nr. 2—3, 1966, p. 87.

[14] „Socialismul", din 11 mai 1921 ; A. Deac, Fl. Dragnea, *Lucrările Congresului I al Partidului Comunist Român*, în „Anale de istorie", anul XII, nr. 2—3, 1966, p. 87—89 ; Arhiva C.C. al P.C.R., fond nr. 1, dos. nr. 7914, fila 26.

[15] „Socialismul", din 11 mai 1921.

[16] A. Deac, Fl. Dragnea, *Lucrările Congresului I al Partidului Comunist Român*, în „Anale de istorie", anul XII, nr. 2—3, 1966, p. 26—28.

[17] Din comisia de validare făceau parte : Nicolae Marian, Ion Mirescu, Elek Köblös, Evanghelie Stanef și Carol Bartha. Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosar nr. 7914, filele 68—81.

[18] „Socialismul", din 12 și 14 mai 1921.

https://biblioteca-digitala.ro

În seara zilei de 11 mai, trecîndu-se la vot, majoritatea delegaților a votat pentru crearea Partidului Comunist Român și afilierea lui la Internaționala a III-a, fără rezerve[19].

Astfel, se poate spune că la congresul Partidului Socialist din România s-a consfințit transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român, pe baza ideologiei marxist-leniniste, ceea ce a constituit un moment de mare însemnătate politică în mișcarea revoluționară din România, cu adînci implicații în lupta clasei muncitoare[20].

O dată cu înființarea Partidului Comunist Român, moment care a marcat o nouă epocă în istoria luptei revoluționare a clasei muncitoare și a maselor de oameni ai muncii din țara noastră, regimul burghezo-moșieresc și clasele dominante au dezlănțuit o cruntă prigoană împotriva comuniștilor, cu scopul de a împiedica activitatea partidului de tip nou, detașament de avangardă al proletariatului.

Împotriva arestării comuniștilor participanți la congresul de creare al P.C.R., care au votat afilierea fără rezerve a partidului la Internaționala a III-a Comunistă, au avut loc în Brașov, ca și în alte centre industriale ale țării, mitinguri de protest.

Secțiunea din Brașov a partidului și comisia locală a sindicatelor a protestat împotriva arestării delegaților la primul congres al P.C.R., care însemna încălcarea libertăților cetățenești și democratice, a constituției țării.

În cadrul întrunirilor de protest care au avut loc la Brașov, menționăm adunarea publică, organizată de secția din Brașov a Partidului Socialist, unde Tiron Albani a prezentat o moțiune cu privire la arestarea delegaților comuniști: *„Muncitorii adunați își exprimă disprețul lor față de acest sistem de guvernare și pretinde guvernului să respecte legile țării, reparîndu-și greșelile săvîrșite față de clasa mucitoare, să se redea libertatea tovarășilor arestați pe nedrept... Adunarea primește moțiunea cu unanimitate și cu aplauze îndelungate"* [21].

Opinia publică din Brașov a protestat de asemenea contra terorii autorităților represive ale regimului burghezo-moșieresc, împotriva măsurilor guvernului, cerînd respectarea libertății de întrunire, de organizare a presei, înlăturarea stării de asediu și eliberarea celor arestați la congresul din mai 1921.

Ziarul „Gazeta Transilvaniei", organ de presă burghez cu tendință democratică, a condamnat politica antipopulară și antidemocratică a guvernului român și și-a exprimat dezaprobarea față de arestarea delegaților la congresul de făurire a P.C.R., a cerut respectarea libertății de gîndire și de opinie, eliberarea celor arestați.

Într-un editorial publicat în ziarul „Gazeta Transilvaniei" [22], se condamna teroarea burghezo-moșierească, măsurile luate de autorități împotriva elementelor revoluționare și comuniste, se protesta împotriva arestării delegaților la congresul din mai 1921, luîndu-se atitudine mai ales împotriva lui Constantin Argetoianu [23], a declarațiilor sale făcute în fața parlamentului.

În acest articol, „Gazeta Transilvaniei" încerca să susțină necesitatea respectării libertății de opinie și gîndire menționate în legislația țării: *„Este clar că toate cauzele invocate sînt doar pretexte și că faptele petrecute se înscriu în stilul de lucru al guvernului, care în permanență nesocotește libertățile constituționale. Împotriva acestor nesocotiri flagrante a libertăților constituționale* — se spunea în articol — *ne ridicăm cu toată energia și protestăm din toate puterile. Ținem prea mult la libertatea individuală pentru ca să n-o apărăm, chiar cînd este vorba de adversarii noștri politici cei mai înverșunați și de aceea vorbim pentru libertățile constituționale și le vom apăra întotdeauna. De aceea, cerem sus și tare respectarea libertăților constituționale, luptînd totodată pentru ele"*.

Activitatea politică, ideologică și organizatorică a Partidului Comunist Român, după făurirea sa, la Congresul din mai 1921, a fost îngreuiată din cauza arestării delegaților care au votat afilierea

---

[19] Congresul partidului a hotărît crearea Partidului Comunist Român cu o majoritate de 428 voturi (numărate), care au fost pentru afilierea fără condiții la Internaționala Comunistă, iar 111 voturi (mandate) ale centriștilor s-au pronunțat pentru afiliere cu rezerve. Delegații brașoveni au votat pentru afiliere cu rezerve. (*Mișcarea muncitorească în anii avîntului revoluționar. Crearea Partidului Comunist Român (1918—1921)*, în „Anale de istorie", anul XV, nr. 3, 1969, p. 84—88. Petre Constantinescu-Iași, *Semnificația, istorică a creării Partidului Comunist Român pentru dezvoltarea societății în patria noastră*, în „Anale de istorie", anul XVII, nr. 1,1971, p. 3—5; Titu Georgescu, *Concepția lui Vladimir Ilici Lenin despre partidul de tip nou. Crearea Partidului Comunist Român, întruchipare a leninismului*, în „Anale de istorie", anul XVI, nr. 2, 1970, p. 36—37).

[20] La primul congres de constituire al P.C.R. s-a propus ca noul partid să poarte denumirea de Partidul Socialist-Comunist exprimînd astfel continuarea tradițiilor mișcării socialiste din România și relevînd transformarea Partidului Socialist într-un partid de tip nou.

[21] M. C. Stănescu, *Ecoul intern și internațional al arestării comuniștilor, participanți la Congresul de creare a P.C.R.*, în „Anale de istorie", anul XVI, nr. 3/1970, p. 73—74, 76. „Dreptatea", anul I, nr. 8, din 19 iunie 1921. Protestul muncitorilor brașoveni împotriva terorii și presiunilor la care erau supuși militanții revoluționari și comuniștii arestați la primul congres al P.C.R., s-a manifestat și cu alte ocazii. Astfel, în ziarul „Dreptatea" (anul I, nr. 9, din 26 iunie 1921), se publică un articol: *Este legală arestarea comuniștilor?* în care se exprimă părerea oamenilor politici cu vederi democratice, referitoare la libertățile publice, sau se înfierează tratamentul aplicat în închisorile Jilava și Văcărești, celor arestați („Dreptatea", anul I, nr. 11, din 10 iulie 1921). Congresul sindical din octombrie 1921, care a avut loc la Brașov, a hotărît să se întreprindă largi acțiuni din partea sindicatelor pentru ajutorarea materială și morală a celor închiși și cărora li s-a inventat procesul din Dealul Spirii, („Viața sindicală", anul II, nr. 47, din 4 iunie 1922).

[22] „Gazeta Transilvaniei", anul 85, nr. 111, din 25 mai 1921.

[23] Constantin Argetoianu, ministru de interne în guvernul condus de general Averescu (13 martie 1920 — 16 decembrie 1921), în oficiosul său „Îndreptarea" încerca să justifice de ce au fost arestați delegații la congresul de creare al P.C.R. (Vezi „Revista arhivelor", anul XXXII, vol. XXXII, nr. 2, București 1970, p. 443).

https://biblioteca-digitala.ro

la Internaţionala a III-a Comunistă fără rezerve — majoritatea dintre ei militanţi de frunte ai mişcării muncitoreşti din ţara noastră — precum şi a măsurilor de teroare luate împotriva partidului.

Primul congres al P.C.R. n-a putut clarifica problemele cardinale care stăteau în faţa partidului, legate de strategie şi tactică, de adoptarea statutului şi a structurii organizatorice, precum şi alegerea organelor conducătoare, deoarece lucrările sale au fost întrerupte în 12 mai, tocmai cînd trebuiau adoptate hotărîri şi ales Comitetul Central.

O activitate susţinută au desfăşurat-o comuniştii care în diverse centre ale ţării au continuat să militeze pentru răspîndirea ideilor marxist-leniniste, pentru stabilirea construcţiei organizatorice a partidului, pentru ridicarea conştiinţei de clasă a proletariatului, pentru soluţionarea unor probleme ideologice şi politice de însemnătate în lupta revoluţionară a poporului.

În aceste condiţii grele, Partidul Comunist Român a desfăşurat o intensă muncă în cursul anilor 1921 — 1922, pentru reorganizarea secţiunilor şi consolidarea organizaţiilor sale, pentru ajutorarea juridică, materială şi morală a victimelor terorii burghezo-moşiereşti, pentru unitatea mişcării muncitoreşti.

Un moment important în activitatea Partidului Comunist Român în direcţia conducerii luptelor revoluţionare a maselor, a organizării rîndurilor sale, a stabilirii structurii organizatorice, a afirmării sale în arena vieţii politice româneşti, l-a constituit formarea comitetului provizoriu al secţiunii Bucureşti al P.C.R., care a asigurat reapariţia ziarului „Socialismul" la 14 decembrie 1921 şi constituirea unor organizaţii ale partidului în diferite centre [24].

S-a constituit, la începutul anului 1922, un Comitet Executiv provizoriu al P.C.R., care a acordat o deosebită atenţie intensificării legăturilor partidului cu secţiile locale din Transilvania şi Banat, pentru răspîndirea ideilor marxist-leniniste, pentru afilierea secţiilor şi organizarea muncitorilor în sindicate, pentru dezvoltarea mişcării greviste [25].

Pentru întărirea organizatorică a Partidului Comunist Român şi înarmarea sa cu o concepţie marxist-leninistă în vederea soluţionării unor probleme majore care stăteau în faţa partidului, se impunea convocarea unei conferinţe pe ţară, care să stabilească sarcinile ce revin comuniştilor în etapa respectivă.

În acest scop, conducerea P.C.R. a convocat o conferinţă pentru 9 — 11 aprilie la Bucureşti, la care urmau să participe delegaţi ai organizaţiilor din ţară, care recunoşteau hotărîrile primului congres de făurire a P.C.R., conferinţă care n-a fost aprobată de autorităţi. Delegaţii s-au întrunit totuşi, reprezentînd unele secţiuni din Transilvania, Dobrogea, Ploieşti, Iaşi, Galaţi etc. [26].

Delegaţii prezenţi la această conferinţă au adoptat hotărîri importante care au contribuit la întărirea partidului revoluţionar de tip nou, la organizarea lui, au cerut legalizarea partidului şi recunoaşterea Comitetului Executiv provizoriu (acesta a primit împuternicirea să convoace o conferinţă mai reprezentativă). S-a mai hotărît desemnarea unui secretariat al partidului pentru Transilvania care să îndrume munca comuniştilor în vederea afilierii secţiilor locale la P.C.R., să se întărească legăturile partidului cu masele muncitoare, să se manifeste mai multă combativitate şi fermitate în acţiunile întreprinse de partid.

Activişti şi militanţi de frunte ai Partidului Comunist Român, Constantin Ivănuş, Ioan Cloţan, David Fabian, au fost trimişi în Transilvania pentru intensificarea muncii politico-ideologice, pentru constituirea secţiilor locale ale P.C.R.

Din analiza activităţii desfăşurate de P.C.R. în anii 1921 — 1922, un moment important se evidenţiază pe linia constituirii secţiilor locale ale P.C.R. în Transilvania, şi anume, Conferinţa regională a organizaţiilor de partid din Transilvania, care a avut loc în mai 1922. La această conferinţă s-au luat hotărîri importante care au accelerat procesul de organizare pe baze comuniste a secţiilor P.C.R. din Transilvania: intensificarea procesului de clarificare ideologică şi politică la un nivel superior, subliniindu-se necesitatea afilierii tuturor secţiilor locale la P.C.R., dezbătîndu-se probleme legate de strategia şi tactica partidului [27].

Ca urmare a acţiunilor desfăşurate de P.C.R. în Transilvania, a hotărîrilor conferinţei regionale a activităţii aripii de stînga din mişcarea socialistă a Braşovului, la 30 iulie 1922, adunarea generală a Partidului Socialist din Ţara Bîrsei a hotărît în unanimitate constituirea secţiunii locale a P.C.R. Braşov şi afilierea la Internaţionala Comunistă.

---

[24] Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 95, dos. nr. 26, fila 25; M.C. Stănescu, *Din activitatea P.C.R., în anii 1921 — 1922; Congresul al II-lea al Partidului*, în „Anale de istorie", anul IX, nr. 6, 1963, p. 23—24; „Socialismul", nr. 88, din 14 decembrie 1921.

[25] Ibidem.

[26] „Socialismul", nr. 130, din 15 martie 1922; Arhiva C.C. al P.C.R., fond nr. 1, dosar nr. 13, fila 16; fond nr. 95, dosar nr. 26, filele 30—31; „Socialismul", nr. 136, din 27 martie 1922.

[27] „Socialismul", nr. 172, din 30 iulie 1922; Arhiva C.C. al P.C.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 13, fila nr. 16.

https://biblioteca-digitala.ro

Pentru a înțelege procesul care a avut loc în cadrul Partidului Socialist din Țara Bîrsei, unde elementele revoluționare de stînga, care predominau în secția locală, au impus concepția lor și au determinat adoptarea principiilor partidului marxist-leninist, este necesar să explicăm confruntarea care a avut loc la adunarea generală.

Pe ordinea de zi a adunării generale a Partidului Socialist din Țara Bîrsei, care a avut loc la 30 iulie 1922, în sala Teatrului național din Brașov (Apollo), în prezența a 500 — 600 de delegați, au figurat probleme importante: darea de seamă materială; darea de seamă morală; raportul comisiei de control; descărcarea comitetului; alegerea noului comitet; reorganizare și tactică [28]. La adunare au participat socialiști români, maghiari, germani, care, împreună, au luat atitudine împotriva exploatatorilor și au militat pentru făurirea unei organizații comuniste, cu adevărat marxist-leniniste, care să contribuie la răsturnarea burgheziei și a moșierimii, pentru progresul societății românești și făurirea unei noi orînduiri sociale. Cei prezenți în sală au intonat *Internaționala* în limba română și maghiară după care, Carol Bașa, președintele secției locale din Brașov, deschide adunarea, salută pe cei prezenți și prezintă ordinea de zi [29].

Cel mai important punct care figura pe ordinea de zi — reorganizare și tactică — a suscitat vii discuții cu caracter ideologic și teoretic, dezbătîndu-se problema transformării secției locale a Partidului Socialist în secțiune a P.C.R., avînd la bază principiile partidului revoluționar de tip nou. La acest punct înscris pe ordinea de zi a luat cuvîntul Eugen Rozvan, (redactorul responsabil al ziarului „Világosság"), care a supus unei critici demascatoare regimul politic burghez din România, a arătat măsurile teroriste luate contra muncitorilor, a menționat necesitatea conducerii proletariatului de către un partid marxist-leninist și a propus adunării generale să hotărască afilierea la P.C.R. Propunerea sa a fost primită în unanimitate de majoritatea delegaților [30].

De la tribuna adunării, a luat apoi cuvîntul David Fabian, care a transmis salutul conducerii P.C.R., și a vorbit despre eroismul militanților revoluționari implicați în procesul din Dealul Spirii, scopurile urmărite de burghezie de lichidare a partidului comunist, făcînd cunoscute sarcinile politice, ideologice și organizatorice care revin partidului comuniștilor în conducerea luptei generale a clasei muncitoare, în democratizarea reală a vieții politice, în apărarea drepturilor și libertăților democratice.

În cadrul discuțiilor, la ultimul punct care figura pe ordinea de zi — reorganizare și tactică — au luat cuvîntul Carol Bartha, Anastasie Manta, Gheorghe Stroia, care au susținut menținerea vechiului program al Partidului Socialist, a tacticii sale, s-au opus afilierii secției locale Brașov la P.C.R., considerînd că nu sînt create condițiile în România pentru aplicarea principiilor și a programului Internaționalei a III-a Comuniste. Fiind în minoritate, n-au reușit ca propunerea lor să fie inclusă pe ordinea de zi.

După dezbaterea largă a problemelor referitoare la reorganizare și tactică, Carol Bașa a pus la vot propunerea lui Eugen Rozvan privind crearea secțiunii locale a P.C.R. Brașov și a aderării ei la Internaționala a III-a Comunistă. În unanimitate, delegații prezenți au votat pentru transformarea secției locale a Partidului Socialist din Țara Bîrsei în secțiune a P.C.R. și și-au manifestat adeziunea la principiile leniniste ale partidului de tip nou.

La încheierea lucrărilor adunării socialiștilor din Țara Bîrsei, a luat cuvîntul Constantin Ivănuș, care a salutat constituirea noii secțiuni a P.C.R. în orașul Brașov — important centru industrial și al mișcării revoluționare din România. S-a ales Comitetul Executiv al secțiunii locale a P.C.R. Brașov, avînd ca secretar pe Carol Bașa.

Organizația comuniștilor din Brașov a devenit un detașament revoluționar de tip nou, avînd la bază ideologia marxist-leninistă, continuînd cele mai bune tradiții revoluționare ale mișcării muncitorești și socialiste din Brașov, fiind puternic ancorată în împlinirea aspirațiilor spre progres, libertate, dreptate a maselor. La congresul al II-lea al P.C.R., ținut la Ploiești în octombrie 1922, au participat și delegați ai secțiunii locale P.C.R. din Brașov, care număra la acea dată 900 membri, ei aducînd o importantă contribuție la adoptarea hotărîrilor și rezoluțiilor, la alegerea organelor conducătoare ale P.C.R., la adoptarea statutului și la elaborarea liniei politicii generale a partidului. În jumătatea de veac care a trecut de la constituirea P.C.R., comuniștii brașoveni au luptat cu abnegație și spirit de sacrificiu în condiții grele și complexe, conducînd lupta oamenilor muncii din județul Brașov pentru făurirea orînduirii noi socialiste, a unei vieți fericite și libere.

---

[28] Arhiva Muzeului județean Brașov, fond istorie contemporană, dosarul adunarea socialistă din Țara Bîrsei, 30 iulie 1922; „Világosság", anul IV, din 30 iulie 1922.

[29] „Világosság", anul IV, nr. 171, din 1 august 1922; „Socialismul" din 3 august 1922. Raportul material a fost prezentat de casierul partidului, Bartalis, iar Dobri, editor al ziarului „Világosság", a prezentat situația materială a ziarului; Kerekes Mauriciu a prezentat raportul cu privire la activitatea partidului, care a fost aprobat, iar Juga și Milosevits au susținut raportul comisiei de cenzori.

[30] „Világosság", anul IV, nr. 171, din 1 august 1922.

https://biblioteca-digitala.ro

RESTAURAREA CA MIJLOC DE IDENTIFICARE

Pia Vera ANASTASIU

Pînă acum, stabilirea paternității unui tablou aparţinea în exclusivitate domeniului de cercetare al istoricului de artă care, în unele cazuri, nedispunînd de suficiente probe, lăsa loc incertitudinii.

Datorită extinderii sferei de cercetare, activitatea restauratorilor se interferează pe acest tărîm cu cea a istoricului de artă, restauratorul devenind un aliat preţios al acestuia, legătură pe care o demonstrează şi lucrarea luată în studiu.

Tabloul *Interior* atribuit lui Simon Frederic, (pictură în ulei pe pînză), de la Galeria universală a Muzeului de artă al R. S. România (nr. inventar 1.55/G.G.400), a intrat în atelierul de restaurare pictură al muzeului pentru a i se pune diagnosticul şi a i se aplica tratamentul curativ.

În urma studiului preliminar, s-a constatat că, în cursul unei restaurări anterioare, tabloul a fost dublat pe lemn, cu scopul de a fi consolidat. Această operaţie nereuşind, s-a stabilit că boala iniţială „*lipsa de aderenţă între straturile componente ale picturii şi suport*" (fişa de sănătate) a devenit cronică; i s-au adăugat numeroase deformări ale tabloului original, cauzate de acţiunea diferită pe care o exercită schimbarea factorilor atmosferici asupra celor două suporturi, pînză şi lemn. S-a semnalat, de asemenea, existenţa unui strat gros de verni, uşor colorat, care joacă rolul unui voal interpus între privitor şi pictura propriu-zisă.

Tratamentul impus de starea tabloului a fost consolidarea stratului de culoare şi grund la suport, precum şi îndepărtarea deformărilor existente, tratament a cărui reuşită urma să fie asigurată de redublarea picturii şi a suportului original pe un alt suport de pînză. Cele două suporturi fiind de aceeaşi natură, avînd acelaşi coeficient de dilatare şi contractare, sub influenţa mediului ambiant vor acţiona simultan, reducîndu-se astfel la minimum posibilitatea de continuare a procesului de desprindere a peliculei de culoare şi grund. Se impunea, deopotrivă, şi subţierea stratului de verni.

După luarea măsurilor de prevedere pentru ocrotirea suprafeţei pictate, s-a trecut la înlăturarea panoului de lemn, pentru ca pînzei originale, o dată eliberată, să i se poată înlătura şi deformările.

În continuarea procesului de restaurare s-a efectuat consolidarea propriu-zisă, prin introducerea adezivului între pînză şi grund, operaţie care nu s-a putut face decît prin singura cale de acces posibilă, pe verso, prin porii pînzei, din cauza stratului gros de verni care bloca craclurile, prin care s-ar fi putut ajunge la suprafaţa picturii.

S-a trecut apoi la îndeplinirea ultimei acţiuni, aceea de subţiere a stratului de verni. În urma acestei intervenţii, stratul de culoare nu a cîştigat în preţiozitate, aşa cum era de aşteptat, în schimb a căpătat o claritate care a permis să se constate o serie de anomalii ce au declanşat un nou studiu, dar de data aceasta, nu din punct de vedere al stării clinice, ci din punct de vedere al autenticităţii picturii.

Prima remarcă a constituit-o absenţa craclurilor în jumătatea din dreapta a picturii, în timp ce în restul suprafeţei ele există, înmulţindu-se şi devenind foarte clare pe personajul feminin din stînga tabloului.

Existenţa craclurilor pe porţiuni determinate poate să fie o urmare firească a folosirii unui pigment sau liant anumit. În aceste situaţii însă, craclurile se produc numai în zonele în care s-a întrebuinţat pigmentul respectiv.

https://biblioteca-digitala.ro

În momentul în care aceste cracluri se observă răspîndite egal pe mai multe tonuri, înseamnă că sînt cracluri specifice grundului şi ele trebuie să existe pe toată suprafaţa tabloului.

În cazul în speţă, craclurile erau răspîndite pe mai multe tonuri, ceea ce denotă că ele aparţineau stratului de grund şi ca atare trebuia să fie răspîndite pe întreaga suprafaţă. Inexistenţa lor pe porţiunea din dreapta este justificată de o repictare ulterioară craclurilor.

Acest nou strat de culoare putea să fie o intervenţie tîrzie a autorului, sau a unei mîini străine, executată fie cu scopul de a restaura, fie cu intenţii mai puţin oneste.

Pentru a stabili cu precizie apartenenţa repictării este necesar ca studiul să fie îndreptat spre o pătrundere cît mai adîncă a procesului de creaţie a artistului, să fie alese elementele caracteristice care-i conturează personalitatea şi să le căutăm corespondentul în zonele suspecte.

Sub acest aspect, singurul element demn de luat în seamă, din punct de vedere plastic, este personajul din stînga tabloului.

Dacă am încerca să facem abstracţie de existenţa lui, s-ar pune în evidenţă lipsa de calităţi artistice a spaţiului din jur; de aceea tehnica de lucru a personajului va constitui baza de comparare. Elementele lui caracteristice, pensulaţia şi pasta, le vom analiza şi compara cu restul picturii.

Penelul mînuit cu destulă competenţă, în sensul planurilor componente ale personajului, face ca acestea să se detaşeze clar. Dar nu numai atît; pentru a marca diferenţa între lumină şi umbră, autorul, dovedind cunoştinţe tehnice, foloseşte o pensulaţie foarte puţin vizibilă în partea din umbră, pentru a acorda lipsa materiei din umbră cu o lipsă de materialitate în pensulaţie.

În afară de demarcarea planurilor, pictorul este preocupat şi de diferenţierea materiilor între ele. Pentru aceasta el a dozat nu numai tuşele, pe care le-a aşternut mai prelungi, mai scurte, sau ţinute în loc, dar şi suculenţa şi bogăţia pastei, în funcţie de carnaţie sau felul de ţesătură pe care îl trata. Caracteristică pentru autor este şi moliciunea pastei şi felul şters al tuşei în locurile de trecere de la pasta proaspătă la cea veche.

Aceste caracteristici calitative nu le mai găsim în restul tabloului, unde pasta este răspîndită atît ca abundenţă, cît şi ca pensulaţie în mod egal, fără să marcheze trecerea de la lumină la umbră sau de la o materie la alta.

Pensulaţia catifelată a autorului personajului este înlocuită cu o pensulaţie aspră. Dispare de asemenea şi acea trecere sensibilă de la pasta veche la cea proaspătă, remarcată la autor ca tehnică de lucru.

Constatările enumerate duc la certitudinea unei intervenţii străine de autor.

Rămîne de stabilit, în măsura posibilităţilor, scopul repictării. Unul din mijloacele eficiente în acest caz este folosirea razelor Röentgen, cu ajutorul cărora străbatem zidul de incertitudini, prin datele pozitive căpătate în urma descifrării clişeului radiografic.

Clişeul ne-a relevat lipsa stratului de pictură şi a grundului în mai multe locuri, fapt ce duce la presupunerea că repictarea a fost o consecinţă a unei restaurări necompetente.

O dată ajunşi la această ipoteză, s-a trecut la efectuarea de probe de înlăturare a repictărilor, sub microscop, pentru a se constata starea picturii de dedesubt. Probele făcute au scos la iveală un strat de pictură destul de bine conservat, precum şi continuarea craclurilor existente pe zona de pictură rămasă originală.

Ca atare se impunea descătuşarea picturii originale de tot ce era străin.

Această operaţie este îndeobşte dificilă, iar în cazul de faţă a prezentat aspecte singulare, necesitînd executarea întregii operaţii de înlăturare a adaosurilor străine cu bisturiul, sub microscop, întrucît se suprapuneau tonuri foarte greu de deosebit cu ochiul liber şi datorită durităţii mediumului folosit la repictare. O altă dificultate era faptul că se cereau înlăturate şi primele retuşuri, întrucît lucrarea se afla la cea de a doua restaurare.

Deşi complicată, acţiunea de degajare a originalului a fost compensată de surpriza pe care a produs-o apariţia celui de al doilea personaj feminin în dreapta tabloului, care se integrează perfect în tehnica de lucru a autorului.

Acest personaj prezintă pe faţă unele lipsuri în stratul de pictură şi grund, care s-ar părea că reprezintă cauza repictării.

Momentul culminant l-a constituit însă apariţia, în colţul din stînga, a unei iscăliturі „Turka", în culoare roşie, pe stratul original de culoare.

În studiul microscopic efectuat s-a constatat că, în mare parte, iscălitura a fost executată după apariţia craclurilor, numai ici—colo prezentînd cracluri comune cu stratul de culoare original.

Acesta poate să fie rezultatul intervenţiei primului restaurator, care, cunoscînd autorul, în urma unui accident soldat cu pierderea parţială a iscăliturii originale, a completat lipsurile.

Înclin către această ipoteză, întrucît lipsa de celebritate a autorului nu presupune intenţia de fals.

Această iscălitură, în orice caz, anulează atribuirea anterioară a tabloului şi acuză pe cel de al doilea restaurator care a intervenit asupra lucrării, nu numai de o slabă pregătire şi lipsă de conştiinţă profesională, dar şi de rea intenţie. Este evident acum faptul că procesul de acoperire a unor părţi din tablou a fost premeditat, cu scopul de a induce în eroare asupra paternităţii.

Cu aceasta, misiunea restauratorului este încheiată, urmînd ca ea să fie continuată de istoricul de artă care are menirea de a aduce la lumină noi amănunte privind lucrarea şi autorul actual.

https://biblioteca-digitala.ro

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA MIGRAȚIEI CARPATICE A PĂSĂRILOR

Mircea Mihai MĂTIEȘ

De la sinteza efectuată de Rudescu (1958) apar și alte lucrări referitoare la influența lanțului carpatic asupra migrației păsărilor. Astfel de date, cu referire la bazinul Transilvaniei — situat în interiorul lanțului carpatic — publică Filipașcu (1966, 1968, 1968 a), Gomboș-Szabo (1969), Mătieș (1970) și alții. Filipașcu (1966 a, 1968 a) ne face cunoscute și date fragmentare despre migrația aviană prin zona masivului Rodna, iar Munteanu (1969) aduce — și în acest sens — o contribuție însemnată referitoare la bazinul montan al Bistriței moldovenești. Papadopol-Mîndru (1967), Rang (1968) și alți autori semnalează unele documente de migrație pentru podișul moldovenesc. Mătieș (1969) se ocupă de influența prezenței Carpaților Meridionali asupra desfășurării migrației de primăvară peste Argeș. Mătieș-Kiss-Kohl (1969) și Mătieș-Kohl (1965) semnalează — și din zona Carpaților — noi aspecte hivernal-avifenologice. Studii de sinteză cu privire la dinamica avifenologică pentru întreaga țară sînt publicate de Radu (1962), Papadopol (1966, 1967), Kováts (1968, 1968 a), Vasiliu (1968) și Munteanu (1969 a).

Ca urmare a cercetării unor colecții muzeale, sau potrivit cu unele investigații avifenologice întreprinse în ultimii 12 ani, vom face cunoscute unele noi aspecte — fragmentare — privind migrația prin zona carpatică ; aceasta, pentru un număr de 9 specii de păsări*.

Prezentarea comparativă a rezultatelor :

Ord. Gaviiformes

1. *Gavia stellata* (Pont.). Dintre cele 21 de exemplare colectate în țară între X—I și în IV, 1852—1967, unul singur provine de la sud de Carpați — București, 17.X.1959 (Kováts, 1968). Vasiliu (1968) îl socotește accidental în interiorul țării.

Menționăm colectarea unui exemplar la sud de Carpații Meridionali, în timpul migrației postnuptiale : 8.XI.1969, rîul Argeș—Pitești, colecția I. Balmuș (exemplarul — fără leziuni evidente — a fost găsit mort ; aripa = 275 mm ; ciocul = 46 mm ; tarsul = 86 mm ; penajul cenușiu).

2. *Ciconia ciconia* (L.). Migrația prenuptială peste Transilvania, mai des, de la SSE la NNV (Rudescu, 1958) ; primăvara — după alți autori (Filipașcu, 1966 a, 1968 a) — traversează jumătatea nordică a Carpaților Răsăriteni și pe direcția VVS—EEN. Trecerile de primăvară, excepțional, pînă la jumătatea lui aprilie ; nu se citează peste Carpați migrații din timpul perioadei nupțiale (Dementiev et. collab., 1951 ; Linția, 1955).

Indicăm — în perioada de nidificare — existența unor migrații neobișnuite peste Transilvania. În acest sens am fost informat de către W. Klemm că peste Sibiu, în 19.VI.1959, au trecut aproximativ 200 de berze într-un singur stol, la mare înălțime, urmînd direcția SV—NE. În aceeași zi la orele 10, alte 21 de exemplare migratoare au fost văzute de St. Kohl la Reghin, de-a lungul Mureșului, aproximativ cu aceeași direcție de zbor.

* Mulțumim și pe această cale biologilor : D. Munteanu, G. D. Vasiliu, W. Klemm, St. Kohl, I. Bechet, R. Gava, ca și lui F. Mîrțu (istoric), paznicului piscicol P. Chiorean din Zau precum și naturalizatorului I. Balmuș din Pitești, tuturor, pentru prețioasele materiale sau informații furnizate.

https://biblioteca-digitala.ro

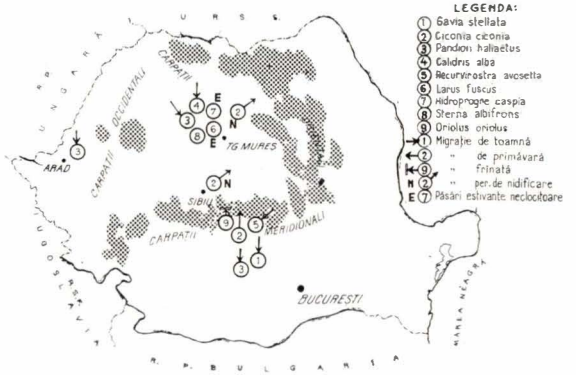

Localizarea și semnificația documentelor avifenologice (cifrele indică nr. de ordine al speciilor de păsări discutate în text; desen: Pestroiu P.).

Gavia stellata — 8.XI.1969, Platforma Pitești (colecția: I. Balmuș — Pitești).

În sezonul de primăvară al anului 1969 — mult mai rece decît în mod obișnuit — au fost constatate alte migrații întîrziate. La 2.V, orele 11, 4 berze au trecut spre nord, peste porțiunea nordică a lacului Vidraru, evident în direcția zonei alpine a Făgărașului; în aceeași zi la orele 13, peste defileul Argeșului superior am observat alte 45—48 de berze, care au zburat în cercuri largi — la 300—500 m de sol — spre barajul Vidraru (acestea, după ce au ajuns deasupra barajului, tot la înălțime, și-au transformat „rotirile" într-un zbor drept și rapid, de-a lungul uriașului bazin acvatic montan, adică exact spre nord).

Ord. Falconiformes

3. *Pandion haliaëtus* (L.). Cu un secol în urmă uliganul-pescar apărea regulat prin Cîmpia Transilvaniei (Hermann, 1873). În ultimul deceniu, ivirea lui este iarăși citată din aceeași zonă: 6.V.1955, Zau (Radu-Tălpeanu-Nadra, 1962); 29.IX.1966, Țaga (Filipașcu, 1968). Migrează peste Carpați (Radu, 1967; Munteanu, 1969), dar nu a fost identificat în bazinul Argeșului.

Vom face cunoscute unele noi apariții ale uliganului-pescar prin zona influențată de prezența lanțului carpatic. Între 21—23 IX.1963 un exemplar a fost văzut la heleșteul Tăul Zaului și alte 4 exemplare la heleșteul Tăul Tăureni — valea Ludușului; dintre acestea s-a colectat o femelă (Tăureni — jud. Mureș, 23.IX.1963; lungimea = 580 mm; aripa = 485 mm; coada = 218 mm; tarsul = 58 mm; ciocul = 40 mm; ca hrană, exclusiv *Cyprinus carpio*). I. Bechet îl identifică în vestul țării (Arad) la 16.IX.1964. Muzeul Argeșului posedă un alt exemplar, colectat din sudul Carpaților, pe rîul Argeș (Pitești) în același sezon de migrație ca și precedentul — X.1964 (aripa = 485 mm; ciocul = 40 mm; naturalizarea — I. Balmuș).

Ord. Charadriiformes

4. *Calidris alba* (Pall.). În afara capturii din 8.IX.1957 de la Zau, jud. Mureș (Munteanu, 1960) **, nu se cunoaște nici un exemplar doveditor pentru zona din interiorul Carpaților (Vasiliu, 1968). În perioada migrației postnuptiale este citat la nord de Carpații Pădurosi (Strautman, 1963).

În timpul sezonului de migrație postnuptială al anului 1957 am recoltat exemplarul din Cîmpia Transilvaniei, în 8.IX la Tăul Zau, jud. Mureș (mascul tînăr: lungimea = 190 mm; aripa = 123 mm; coada = 54 mm; tarsul = 25 mm; ciocul = 24 mm; staționa singuratic, pe un țărm nisipos; colecția M. Mătieș).

5. *Recurvirostra avosetta* L. Linția (1955) susține migrația prin Transilvania a ciocîntorsului, fără documente; Filipașcu (1966) menționează o captură, mai veche, din IX.1912 — Someș-Cluj; nu există nici o dovadă cu privire la trecerea postnuptială peste Carpații Meridionali.

** Menționea nu a fost însă citată de Papadopol (1966 -1967).

https://biblioteca-digitala.ro

În timpul migrației postnupțiale din anul 1953, la 16.X, a fost prins cu mîna un exemplar slăbit, ce staționa prin mlaștinile de la Bughea-de-Jos, jud. Argeș (Muzeul Cîmpulung — nr. de inventar : 287 ; inf. R. Gava și F. Mîrțu). Considerăm că această ivire — a unei păsări de lagune — în zona subcarpatică, imediat la sud de pasul Bran, a putut să fie posibilă numai ca urmare a traversării Carpaților Meridionali, prin trecătoarea menționată.

6. *Larus fuscus* L. În cîmpiile și depresiunile extra sau intracarpatice, excepțional și în VI—VII : la 17.VI.1934 a fost semnalat un mascul la Ocani (com. Bihar) în Ungaria, aproape de Salonta (Satori, 1939 ; Linția, 1955) ; VII.1877 lîngă Lvov, în vestul U.R.S.S. (Strautman, 1963) ; în România la 9.VI și 29.VII.1962, exemplare adulte pe lacul Bicaz (Munteanu, 1969) ; pentru bazinul Transilvaniei, literatura noastră menționează o singură observație din VI—VII (Zeyk, 1920).

În colecția autorului se păstrează un alt exemplar colecționat din Transilvania — Tăureni, jud. Mureș — în perioada de nidificare (Mătieș, 1969 a). Iată datele acestuia : mascul în vara a doua sau a treia ; lungimea = 530 mm ; aripa = 423 mm ; coada = 153 mm ; tarsul = 62 mm ; ciocul = 51 mm ; în penaj, resturi din îmbrăcămintea de imatur, mantaua negru-murdar și cu ușoare nuanțe brune. Considerăm acest exemplar ca făcînd parte din grupa păsărilor „estivante, imature", deci neclocitoare.

7. *Hydroprogne caspia* (Pall.). Exemplarele de pasaj din țară provin în mare parte din Finlanda ; migrează sporadic prin Moldova (Papadopol, 1966) ; din Transilvania există menționată specia doar într-o singură „invazie" : VII—IX.1955, Sibiu (Stein-Spiess, 1956, 1957). În literatura citată — pentru bazinul Transilvaniei — nu figurează prezența speciei în perioada nupțială (Hermann, 1873 ; Filipașcu, 1968). Rosetti-Bălănescu (1956) afirmă că pot exista la această specie și reîntoarceri întîrziate din Africa, uneori chiar și în luna iunie ***.

Prin Cîmpia Transilvaniei, la Tăul Zau (jud. Mureș), am surprins o altă apariție neobișnuită în perioada de nidificare. Astfel, în 19.VI.1968 între orele 14—15 am observat un singur exemplar în societatea a 3 *Larus ridibundus* și a 4 gîște de casă (asociația de păsări menționată — aproape singura existentă pe cele 160 ha de apă liberă a bazinului — staționa pe lîngă marea peninsulă a țărmului stîng). În aceeași zi la orele 15 pasărea a dispărut.

8. *Sterna albifrons* Pall. Linția (1955) nu menționează dovezi cu privire la migrația postnupțială prin Transilvania ; de asemenea Filipașcu (1968) și Vasiliu (1968) nu atestă identificarea speciei la principalele iazuri ale Cîmpiei Transilvane. La nord de Carpații Păduroși, cuibăritul îi este citat de Strautman (1963), lîngă Lvov.

La începutul migrației postnupțiale din anul 1964 am surprins infiltrarea speciei prin Transilvania. Astfel, la 24.VIII, pe Tăul Tăureni (jud. Mureș) am identificat 6—8 exemplare (acestea staționau prin preajma unei mari aglomerări de păsări acvatice — inclusiv 15 *Sterna hirundo* și 3 *Larus minutus* — accidental reținute, deoarece bazinul piscicol respectiv a fost menținut scurs toată vara).

Ord. Passeriformes

9. *Oriolus oriolus* (L.). Nu i se indică migrația peste zonele înalte ale Carpaților ; mai sus de 800—1 400 m altitudine nici nu a fost citat (Dombrowski-Linția, 1946 ; Radu, 1967 ; Vasiliu, 1968). Sosirea medie, în porțiunile joase ale bazinului montan al Bistriței moldovenești, la 9.V. (Munteanu, 1969).

Pentru anul 1969 indicăm unele noi date avifenologice, din timpul migrației prenupțiale prin bazinul Argeșului, date care indică și posibilitatea traversării zonelor înalte ale Carpaților Meridionali, spre Transilvania. Astfel, în 21.VI, orele 10—12, prin zăvoiul Ștefănești—Pitești, lipsă ; tot acolo, orele 16—17, primul cîntec ; în același loc, 23.IV, orele 17—20, alte 10—12 cîntece repetate ; 2—3.V, Argeșul superior, lacul Vidraru, muntele Clăbucet (1 700 m altitudine) din Făgăraș, lipsă ; 4.V, orele 5,30, locul de rotit pentru *Tetrao urogallus* de la Clăbucet — 3 fluierături repetate, puternice, deschise (confuzia cu *Garrulus glandarius* este exclusă).

DISCUȚII

Migrații prenupțiale. Trecerile din 2.V.1969 la *Ciconia ciconia* — foarte mult întîrziate — se pot corela cu existența unei îndelungate perioade reci anterioare, în care temperatura s-a menținut mai coborîtă față de valoarea ei normală. La orientarea speciei spre culmile înalte ale Făgărașului, un important rol l-a avut, desigur, prezența lacului Vidraru.

Migrații din perioada nupțială. Sursa migrației din iunie prin bazinul Transilvaniei — menționată de noi pentru *Ciconia ciconia* — o putem considera ca fiind efectivul de berze clocitoare al Africei de NV ; direcția de migrație precizată confirmă acest lucru, iar Géroudet (1960) identifică în același an mici treceri, în perioada nupțială, și prin Elveția, țară în care barza nu cuibărește. Prezența în VI.1968 la iazurile din Transilvania a două specii marine — *Larus fuscus* și *Hydroprogne caspia*, ambele raritățI ornitologice pentru interiorul țării — se pare că a fost determinată, probabil, de lipsa excesivă a precipitațiilor din întreaga perioadă caldă anterioară a acelui an.

*** În acest caz, poate fi vorba de păsări subadulte sau juvenile (inf. D. Munteanu).

https://biblioteca-digitala.ro

Migrații postnupțiale. Pentru micile efective clocitoare din Cîmpia Panonică ale speciilor *Recurvirostra avosetta* și *Sterna albifrons*, calea de migrație transilvană, evident, este doar accidentală; traversarea în perioada postnupțială a Carpaților Meridionali — dinspre Cîmpia Transilvaniei — nu a fost precizată pentru *Sterna albifrons*, iar singura migrație, identificată de noi la *Recurvirostra avosetta* prin pasul Bran, s-a produs cu un mic eșec; pentru ambele, mult mai potrivită apare migrația de-a lungul Dunării— Tălpeanu (1965), Papadopol (1965).

CONCLUZII

În încheierea acestui studiu, care înfățișează o mică contribuție privind migrația carpatică a păsărilor, putem desprinde următoarele concluzii:

1. În timpul migrației prenupțiale, *Oriolus oriolus* poate fi întîlnit și la 1 700 m altitudine, în Carpații Meridionali. Prin zona carpatică pot fi semnalate migrații întîrziate la *Ciconia ciconia*, uneori chiar și în lunile mai-iunie.

2. *Pandion haliaëtus* și *Gavia stellata*, în situația actuală, migrează accidental și peste bazinul mijlociu al Argeșului, situat imediat la sud de Carpații Meridionali.

3. Bazinul Transilvaniei poate constitui, în mod excepțional, teren de migrație sau de vagabondaj și pentru unele raritați ornitologice: *Larus fuscus*, *Hydroprogne caspia* — iunie (ambele, specii estivante neclocitoare); *Calidris alba*, *Sterna albifrons* și *Recurvirostra avosetta* — VIII—X. Pentru ultima specie există și prima semnalare a traversării Carpaților Meridionali, în zona pasului Bran.

4. Amploarea migrațiilor prin bazinul Transilvaniei — situat între bariere carpatice — apare mai mică decît prin regiunile dinafara lanțului carpatic. Acest fapt poate fi scos în evidență, spre exemplu, arătînd că unele raritați ornitologice pentru interiorul țării: *Calidris alba*, *Hydroprogne caspia* și *Sterna albifrons* — întîlnite accidental și în Transilvania — migrează ceva mai frecvent prin exteriorul lanțului carpatic, adică prin Cîmpia Panonică sau peste zona colinară situată la nord de Carpații Pădurești.

BIBLIOGRAFIE

1. DEMENTIEV, G. P., GLADCOV, N. A., et collab., (1951), „*Ptiți Sovetskogo Soiuza*", Moskva, 2: 384—386.
2. DOMBROWSKI, R., (1964), „*Păsările României* (*Ornis Romaniae*)", traducere, completare, ilustrare de D. Linția, București.
3. FILIPAȘCU, A., (1966), „Rev. Muzeelor" 4: 326.
4. FILIPAȘCU, A., (1966 a), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 6: 275—316.
5. FILIPAȘCU, A., (1968), „Ocrot. Nat.", 1.
6. FILIPAȘCU, A., (1968, a), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 9: 549—563.
7. GÉROUDET, P., (1960), *Nos oiseaux*, 4: 23.
8. GOMBOȘ, A., SZABO, I., (1969), „Vin. Pesc. Sp.", 7: 25.
9. HERMANN, O., (1873), *Erdélyi Muz. — Egy. Evköny.*, 6, 1871—1873, Cluj: 42—67.
10. KOVÁTS, L., (1968), „Rev. Muzeelor", 1: 55—56.
11. KOVÁTS, L., (1968 a), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 8: 973—990.
12. LINȚIA, D., (DOMBROWSKI, R.), (1954): *Păsările din R.P.R.*, 2.
13. LINȚIA, D., (DOMBROWSKI, R.), (1955): *Păsările din R.P.R.*, 3.
14. MĂTIEȘ, M., (1969), „Studii și Comunic.", Pitești, 1: 73—90.
15. MĂTIEȘ, M., (1969 a), „Vin. Pesc. Sp.", 6: 20.
16. MĂTIEȘ, M., (1970), „Natura", 4.
17. MĂTIEȘ, M., KISS, I., KOHL, St., (1969): „Rev. Muzeelor", 4: 339—342.
18. MĂTIEȘ, M., KOHL, I., (1965), „St. și Cerc. de Biol.", Ser. Zool., 6: 533—539.
19. MUNTEANU, D., (1960), „Vin. Pesc. Sp.", 4: 14.
20. MUNTEANU, D., (1969), *Cercetări asupra avifaunei bazinului montan al Bistriței moldovenești*. Teză de doctorat. Univ. București.
21. MUNTEANU D., (1969 a), „Bull. British Ornithologists, Club" 5, 33—35.
22. PAPADOPOL, A., (1965), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa" 5: 347—380.
23. PAPADOPOL, A., (1966), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 6, 227—247.
24. PAPADOPOL, A., (1967), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa" 7: 379—395.
25. PAPADOPOL, A., MÎNDRU, C., (1967), Soc., St. Nat. Geogr., Comunic. de zoolog., București, 4: 89—100.
26. RADU, D., (1962), „Probl. Biol., Acad. R.P.R.", : 513—574.
27. RADU, D., (1967), *Păsările din Carpați*, București: 93.
28. RADU, D., TĂLPEANU, M., NADRA, E., (1962), „Comunic. Acad. R.P.R.", 3: 354.
29. RANG, C., (1968), „Studii și Comunic.", Bacău, 1: 79—90.
30. ROSETTI-BĂLĂNESCU, C., (1956), *Păsările vînătorului*, 1: 208—210.
31. RUDESCU, L., (1958), *Migrația păsărilor*, București: 149.
32. SATORI, J., (1939), „Aquila", 42—45: 702.
33. STEIN-SPIESS, Sylvia (1956), „Vin. Pesc. Sp.", 7: 14.
34. STEIN-SPIESS, Sylvia (1957), „Aquila", 63—64: 314.
35. STRAUTMAN, F. I., (1963), *Ptiți zapadnih oblastei S.S.S.R.*, Lvov: 47, 73.
36. TALPEANU, M., (1965), „Trav. Mus. Hist. Nat. „Gr. Antipa", 5: 232.
37. VASILIU, G. D., (1968), *Systema Avium Romaniae*, Edit. Alauda, Paris: 120.
38. ZEYK, N., (1920), „Aquila", 27: 165—242.

RÉSUMÉ

L'auteur a éfectué, entre 1957 et 1969, des recherches avaphénologiques dans la zone pér- et intra-carpathique et il a étudié plusieurs collections muséales. Sur ces bases il expose quelques aspects particuliers concernant 9 espèces d'oiseaux.

L'on y décrit la traversée, éfectuée par *Oriolus oriolus* et *Ciconia ciconia* en période nuptiale, de la barrière des Carpathes Méridionales. En ce qui concerne le bassin de la Transylvanie on présente quelques documents moins communs sur la migration de *Ciconia ciconia* au mois de juin, et sur le vagabondage d'espèces „estivantes non-couveuses" *Larus fuscus et Hydroprogne caspia*. L'on indique la première apparition de *Calidris alba* en Transylvanie, ainsi que le premier cas connu de traversée des Carpathes en Transylvanie, ainsi que le premier cas connu de traversée des Carpathes Méridionales par *Recurvirostra avosetta*, dans la période post-nuptiale.

https://biblioteca-digitala.ro

BUTEO LAGOPUS MENZBIERI DEMENTIEV, 1951, SUBSPECIE NOUĂ ÎN FAUNA ROMÂNIEI

S. PAŞCOVSCHI, L. MANOLACHE

Un exemplar din această subspecie, pe care o denumim şorecar-încălţat-siberian, se află în colecţia ornitologică a Laboratorului de Vînătoare din Institutul de cercetări, studii şi proiectări silvice, Bucureşti (ICSPS). Este ● ♀juv. colectată la 25.XI.1957, în raza comunei Gh. Lazăr, jud. Ialomiţa (nord-est de Slobozia). Colector C. D. Ionescu, nr. de inv. 122.

Faţă de subspecia nominată, acest exemplar se deosebeşte — de la prima vedere — printr-o coloraţie foarte deschisă.

Capul, gîtul, guşa şi partea anterioară a spatelui sînt albe, uşor gălbui, cu pete cenuşii-deschise în lungul rahiselor, tivite cu roşcat-deschis. Tectricele supraalare la fel; pe cele mici şi mijlocii tivurile roşcate sînt mai puternic dezvoltate, dar pe cele mari lipsesc complet. Remigele albe la bază, brune-închise cu luciu metalic spre vîrf; pe fanionul intern, albul avansează mai mult spre vîrful penei. Partea posterioară a spatelui, brun-deschisă uniformă. Supracaudalele albe-gălbui, cu striaţiuni brune. Coada albă cu o nuanţă cenuşiu-albăstruie, spre vîrf; o singură bandă transversală brunie spre vîrful cozii, iar mai sus cîteva pete mici de aceeaşi culoare. Pe piept o pată mare, bine conturată („plastron"), brun-mată, mai îngustă decît la subspecia nominată. Penajul picioarelor gălbui, cu puţine pete brunii în lungul rahiselor. Abdomenul gălbui, cu dungi transversale brunii. Subcaudalele gălbui-murdare. Rectricele văzute dedesubt cenuşii-albicioase, banda se vede slab prin transparenţă.

Aspectul general mai deschis al penajului, faţă de subspecia nominată, se datoreşte atît întinderii mult mai mari a fondului alb, cît şi culorii mai deschise a desenului.

Sinonimiile mai vechi sînt: *Archibuteo pallidus* Menzbier, 1888 (Dombrowski, 1912; Linţia, 1954, ca sinonimul subspeciei nominate); *Buteo lagopus pallidus* Menzb. (Hartert, 1910—1923; Portenko, 1929); *Triorchis Lagopus pallidus* Menzb (Molineux, 1930—1931).

Arealul de cuibărit al subspeciei se întinde în nordul Asiei, de la fluviul Obi spre răsărit. În timpul iernii, exemplare eratice au fost semnalate în partea europeană a U.R.S.S., aproximativ pînă la linia Leningrad—Harkov—Herson (Portenko, 1929). A mai fost menţionată apariţia accidentală în Polonia (Molineux, 1930—1931).

Atragem aici atenţia asupra unui aspect nomenclatoric neobişnuit. Anume, la început s-a considerat că în tot nordul Siberiei trăieşte ● singură subspecie — *pallidus*. Ulterior populaţia din Extremul Orient a fost deosebită sub numele de *B. l. kamtschatkensis* Dementiev, 1931. După aceea *pallidus* s-a dovedit „nume preocupat" (*B. pallidus* Lesson, 1830) şi a fost înlocuit cu *B. l. menzbieri* Dementiev, 1951 (Dementiev şi Gladkov, 1951). Acest punct de vedere este adoptat şi de Ch. Vaurie (1965).

Dar prof. L. A. Portenko din Leningrad, monografistul şorecarilor palearctici, consideră în continuare că în nordul Siberiei ar exista o singură subspecie care, în conformitate cu legile priorităţii, trebuie să fie denumită, *B. l. kamtschatkensis* (1951 et in litt).

Neavînd competenţa de a formula un punct propriu de vedere, am socotit indicat de a folosi numele adoptat de Vaurie.

https://biblioteca-digitala.ro

Şorecarul încălţat siberian (dreapta) alături de un adult (stinga) şi un tînăr (mijloc) de subspecie nominată (spate şi partea ventrală).

Menţionăm că am rugat pe prof. L. Portenko să ne comunice părerea asupra exemplarului nostru. Ne-a răspuns cu multă amabilitate că, în măsura în care poate judeca după descrierea şi fotografiile trimise, îl consideră într-adevăr şorecar încălţat siberian. Nu este lipsit de interes să subliniem că domnia-sa nu socoteşte ca un fapt extraordinar apariţia accidentală în România a acestei subspecii, deoarece toţi şorecarii execută în afara perioadei de cuibărit deplasări foarte lungi în căutarea hranei (in litt).

Aducem şi pe această cale prof. L. Portenko călduroasele noastre mulţumiri.

★

În încheiere trebuie să remarcăm că şi printre exemplare tinere, aparţinînd subspeciei nominate, care apar iarna la noi în număr mare, se observă diferenţe sensibile în ce priveşte aspectul general al penajului. Păsările cele mai întunecate — ca în fotografiile alăturate — sînt cele mai numeroase. Există însă şi unele exemplare mai deschise, de altfel destul de rare. În materialul examinat de noi ele prezintă cel puţin trei gradaţii treptate. Dar, şi cel mai deschis (♂, 11. III.1938, Săcălaz, jud Timiş, la Muzeul Banatului din Timişoara, numărul de inventar 273/9) rămîne mult mai întunecat decît exemplarul de şorecar siberian descris de noi.

BIBLIOGRAFIE

1. Dementiev, G. P., Gladkov, N. A. — 1951, „Ptiţi SSSR" vol. II, Moscova.
2. Dombrowski, R. — 1912, *Ornis Romaniae*, Bucureşti.
3. Hartert, E. — 1910—1923, *Die Vögel der paläarktischen Fauna*, Berlin.
4. Linţia, D. — 1954, *Păsările din R.P.R.*, vol. II, Bucureşti
5. Molineux, H. G. K. — 1930—1931, *A Catalogue of Birds*, Eastborne.
6. Portenko, L. A. — 1929, *Ueber den taxonomischen Wert der Formen der paläarktischen Bussarde*, „Bulletin de l'Académie des Sciences de l'URSS", No. 7 şi 8.
7. Idem, 1951, *Falconiformes*, in „Ptiţi SSSR"; vol. I. Moscova—Leningrad.
8. Vaurie, Ch. — 1965, *The Birds of the Palearctic Fauna. Non Passeriformes*, London.

RÉSUMÉ

Les auteurs signalent l'apparition accidentelle de la buse pattue sibérienne (*Buteo lagopus menzbieri* Dementiev, 1951). jusqu'au présent inconnue en Roumanie. C'est une jeune femelle capturée à 25.XI.1957 aux environs du village de Gh. Lazăr distr. de Ialomiţa) à 100 km est de Bucarest). Elle est conservée dans la collection ornithologique de l'Institut des Recherches, Études et Projections en Sylviculture.

https://biblioteca-digitala.ro

DIPTERE DIN COLECȚIA MUZEULUI BRUKENTHAL-SIBIU (FAMILIA CONOPIDAE)

Medeea WEINBERG

Pentru a valorifica pe plan științific materialul existent într-una din cele mai vechi colecții de diptere din țară, au fost revizuite pînă în prezent familiile Asilidae (3, 4) și Bombyliidae (5), aflate în Secția de științe naturale a Muzeului Brukenthal din Sibiu.

Dipterele Conopidae conservate în acest muzeu reprezintă prima colecție a acestei familii la noi în țară.

Conopidele sînt diptere parazite, folosind drept gazdă în exclusivitate Hymenopterele și ocazional Orthopterele. Aspectul lor este caracteristic. Talia lor variază de la 2 mm pînă la 28 mm. Adulții vizitează florile, zburînd de la începutul primăverii pînă la sfîrșitul toamnei. Femelele posedă o apofiză asimetrică, la capătul abdomenului, care le permite să-și fixeze oul în zbor pe abdomenul himenopterelor ce vor deveni gazda viitoarei larve. Deosebit de interesant este felul cum larva, în procesul dezvoltării, evită de a distruge organele vitale ale gazdei, pentru a nu o omorî înainte de a-și fi desăvîrșit propria dezvoltare.

Aceste diptere sînt reprezentate pînă în prezent pe tot globul prin 500 de specii.

Colecția conservată în Muzeul Brukenthal numără 116 exemplare, cu reprezentanți din 25 de specii și o subspecie, ce aparțin la 10 genuri.

Cu ocazia verificării și reactualizării colecției am identificat, ca noi pentru fauna țării, un gen (*Abrachyglossum*), și două specii (*Conops ceriaeformis* Mg și *Myopa variegata* Mg).

Abrachyglossum capitatum (Loew) 2 ♂♂ Sibiu din 28.VI.1953, legit E. Worell și determinat drept *Conops scutellatus*. Are culoarea corpului neagră, cu prăfuire aurie și picioare galbene. Față de datele din literatură, noi am constatat la exemplarele studiate următoarele particularități: partea anterioară a primului articol antenal este în întregime galbenă (după M. Chvala (1), culoarea antenelor este neagră), iar scutelul este galben la amîndouă exemplarele și negru doar la bază (după O. Kröber (6), culoarea scutelului este neagră, cu apexul brun-galben). Lungimea corpului 10—11 mm. Specia este întîlnită în Europa centrală și sudică.

Conops ceriaeformis Mg. 1 ♂. Împrejurimile Sibiului, 4.IX 1952, 3 ♂♂ și 1 ♀ Dumbrava—Sibiu 27.VIII.1954. Toate exemplarele au fost colectate și determinate drept *C. scutellatus* de E. Worell. Ele se încadrează în diagnoza dată, față de care am sesizat următoarele: la masculi există o variație a inelului întunecat de pe femurul 3 și anume, la două exemplare inelul este incomplet, iar la unul acesta apare doar ca o pată ovală postero-dorsală. La celelalte perechi de picioare, femurele poartă cîte o pată variabilă ca dimensiune și culoare (de la brun-negru la roșu-galben). Lungimea corpului este de 10—12 mm. Cunoscut în Europa centrală și meridională și Africa de Nord.

https://biblioteca-digitala.ro

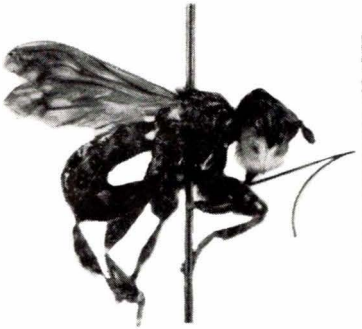

Myopa picta (Panz.) ♂ profil

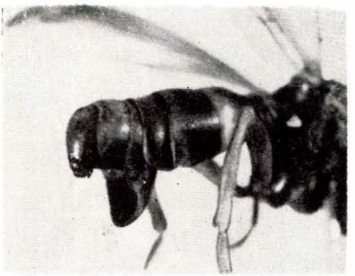

Conops vesicularis (L.) ♀ apex abdominal (foto Ş. Boicescu)

Physocephala rufipes (F.) ♀ aspect dorsa

Myopa variegata (Mg.) 1♀, Ocna Sibiului, 4.VII. Determinată drept ♂ de *M. fasciata*. Specie brun-roşcată, cu o prăfuire caracteristică argintie. Antenele galbene-roşcate. Pilozitatea capului este alb-gălbuie, doar pe frunte şi occiput sînt peri negri. Toracele brun-roşcat pe partea dorsală, cu o pată mare neagră; aripile hialine şi picioarele galben-brune, cu porţiuni mai întunecate şi pe femure cu cîte o pată prăfuită argintiu. Abdomenul are o prăfuire caracteristică ce corespunde întocmai diagnozei. Lungimea corpului este de 8 mm. Specia are o repartiţie geografică destul de mare, fiind cunoscută din Europa centrală şi meridională, Caucaz, Asia Mică, Arabia, Asia Centrală, Siberia, Mongolia şi China.

Colecţia cuprinde următoarele specii din cele 3 subfamilii palearctice: Conopidae-*Abrachyglossum capitatum* (Loew), *Leopoldius coronatus* (Rohd), *Conops ceriaeformis* Mg., *C. flavipes* L., *C. insignis* Loew, *C. quadrifasciatus* (Deg.), *C. scutellatus* (Mg.), *C. strigatus* (Wied.), *C. vesicularis* (L.), *Physocephala pusila* (Mg), *P. rufipes* (F.), *P. vittata* (F.), *P. vittatta dorsalis* (Wied.); Myopinae — *Zodion cinereum* (F.), *Myopa buccata* (L.), *M. dorsalis* (F.), *M. picta* (Panz.), *M. testacea* (L.), *M. variegata* (Mg.), *Melanosoma bicolor* (Mg.), *Thecophora fulvipes* (Rob. Des) *T. distincta* (Wied.), *T. pusilla* (Wied.), *Sicus ferrugineus* (L.); Dalmaniinae — *Dalmannia aculeata* (L.), şi *D. punctata* (F.).

Întregul material prezentat este bine conservat şi provine din ţară, cu excepţia cîtorva specii colectate în Bulgaria, Ungaria şi Austria. Materialul a fost colectat între anii 1880 şi 1957 de către G. Strobl, care a lucrat pentru acest muzeu încă de la finele secolului trecut, A. Müller în primele decenii ale secolului actual şi pasionaţii colecţionari amatori — farmacistul O. Silbernagel, dr. C. Orendi şi dr. E. Worell.

Deşi majoritatea speciilor aveau determinări, acestea nu corespundeau totdeauna speciei la care figurau, iar acolo unde erau mai multe exemplare, unele din ele erau greşit plasate la o specie sau alta. Revizuirea întregului material, determinarea exemplarelor nedeterminate şi reactualizarea nomenclaturii, repun în drepturi depline Colecţia de diptere Conopidae din Muzeul Brukenthal, care pentru studiul dipterelor are o valoare deosebită atît istorică, cît şi ştiinţifică.

După revizuirea colecţiei, conspectul ei a fost prezentat la a 11-a sesiune ştiinţifică a muzeelor din România, ce a avut loc în decembrie 1965.

BIBLIOGRAFIE

1. Chvala M. — 1961 — Czechoslovak species of the subfamily Conopidae (Diptera, Conopidae), *Acta Univ. Carolinae — Biol.* 2. 103—145.
2. Chvala M. — 1965 — Czehoslovak species of the subfamilies Myopinae and Dalmanniinae (Diptera, Conopidae), *Acta. Univ. Carolinae — Biol.* 2 : 93—149.
3. Ionescu M. A. şi Medeea Weinberg, — 1963 — Some dipterous insects (Fam. Asilidae) from the collection of the Brukenthal Museum — Sibiu, *Trav. d. Mus. d'Hist. Nat. „Gr. Antipa"*, 4 : 291—314.
4. Ionescu M. A., şi Medeea Weinberg, — 1966 — Diptera from the collection of the Brukenthal Museum in Sibiu (Fam. Asilidae) IInd. part. *Trav. d. Mus. d'Hist. Nat. „Gr. Antipa"* 6 : 125—129.
5. Ionescu M. A., şi Medeea Weinberg, — 1967 — Diptere din colecţia Muzeului Brukenthal — Sibiu (Fam. Bombyliidae). *Com. de Zoolog.*, 4 : 37—46.
6. Krober O., — 1925 — Conopidae în E. Lindner *„Die Fliegen der palearktischen Region*, 35 : 1—48.

RÉSUMÉ

On présente des données concernant la collection de Diptères Conopidae du Musée Brukenthal de Sibiu, la première en Roumanie, contenant 116 exemplaires. Ce matériel comprend 25 espèces et 1 sous-espèce des trois familles Paléarctiques. C'est pour la première fois qu'on signale chez nous, le genre *Abrachyglossum* Kröb. et les espèces *Conops ceriaeformis* Meig. et *Myopa variegata* Meig.

https://biblioteca-digitala.ro

DENARI ROMANI REPUBLICANI DESCOPERIȚI LA BUMBEȘTI—JUDEȚUL GORJ

Gh. POENARU BORDEA, Cr. M. VLĂDESCU

În 1942 s-au descoperit la Bumbești trei denari romani republicani, care au fost aduși de curînd la cunoștința noastră. După informațiile obținute atunci, direct de la cel care făcuse descoperirea, acestea s-ar fi aflat chiar pe suprafața castrului. Încercarea de a mai găsi și alte exemplare, răspîndite dintr-un eventual tezaur, nu a dus la nici un rezultat.

Cercetările arheologice făcute pînă acum în castrul de la Bumbești, începute în 1897 de Gr. Tocilescu ajutat de Pamfil Polonic[1], continuate de C. S. Nicolăescu-Plopșor în 1937, reluate apoi de un colectiv condus de Gr. Florescu[2] și care sînt continuate în prezent de Exspectatus Bujor au scos la iveală numai monede romane imperiale[3]. Tot numai asemenea monede s-au găsit și în așezarea civilă învecinată, începînd cu emisiuni de la Antoninus Pius[4]. Așa stînd lucrurile și în imposibilitate de a mai verifica acum condițiile de aflare ale monedelor care ne reținatenția, trebuie, credem, să avem în vedere ca loc eventual de descoperire și așezarea dacică de la Bumbești[5], de care ele se leagă oricum ca epocă. Aceasta evident fără a putea afirma că ele s-au găsit mai degrabă acolo, decît în vecinătate, pe locul castrului din epoca romană.

Denarii, care rămîn în proprietate particulară, ne-au fost prezentați sub forma unui fragment de brățară (v. fig.) ceea ce ne-a împiedicat în stabilirea greutății fiecărui exemplar în parte. Greutatea totală a denarilor împreună cu a monturii este de 11,74 g. Este de presupus că din brățară făceau parte inițial și alte monede[6], dacă nu cumva se completa printr-o bucată mai lungă de lănțișor.

Cei trei denari sînt datați după cronologia lui H. A. Grueber[7], între 89 și 85, iar după cronologia lui E. A. Sydenham[8] între 93—91 și 83, după cum urmează:

1. *P. Servilius M. F. Rullus*
AR.→.19 mm.
Grueber, Roma, 1672, anul 89.
Sydenham, Roma, 601, anii 93—91.
2. *Man. Fonteius C.F.*
AR.↑.18—20 mm.
Grueber, Roma, 2476, anul 85.
Sydenham, monetăria auxiliară italiană B, 724, anul 84.
Incizie superficială pe av. și rv. în poziție corespondentă.
3. *C. Licinius L. F. Macer*
AR.←.17 × 20 mm.
Grueber, Roma, 2467, anul 85.
Sydenham, monetăria auxiliară italiană B, 732, anul 83.

O încercare mai recentă de datare a monedelor Romei republicane, datorată lui M. H. Crawford[9], pe baza unor criterii mai obiective decît analiza stilistică, avînd în vedere în primul rînd analiza comparativă a conținutului tezaurelor monetare, confirmă în mare pentru cazul nostru datele Sydenham, denarul P. Servilius M. F. Rullus plasîndu-se către sfîrșitul tabelului XI (124—91 î.e.n.) iar ceilalți doi, destul de aproape unul de altul, spre sfîrșitul grupei 91—82 î.e.n. din tabelul XII[10].

De tipuri binecunoscute în cataloagele de specialitate denarii datează dintr-o vreme din care monedele Romei republicane sînt foarte bine reprezentate în țara noastră[11]. Este însă imposibil să precizăm

---

[1] Gr. Tocilescu, *Neue Inschriften aus Rumänien*, în „Archaeologische-epigraphische Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn", Viena, XIX, 1896, p. 85; idem, *Fouilles et recherches archéologiques en Roumanie*, București, 1900, p. 138; D. Tudor, *Castra Daciae inferioris, I. Castrele romane de la Bumbești—Gorj*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice", 33, 1940, fasc. 103, p. 18—29; idem, *Oltenia Romană*, București, 1968, p. 270—272; 315—317; 326; 327.

[2] Gr. Florescu, Exspectatus Bujor, Ana Matrosenco, *Săpăturile de salvare de la Bumbești (r. Tg. Jiu, reg. Craiova)* în „Materiale și cercetări arheologice", IV, 1957, p. 103—116; Exspectatus Bujor, *Șanțierul arheologic Bumbești*, în „Materiale și cercetări arheologice", V, 1959, p. 419—423.

[3] D. Tudor, *op. cit.*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice", 33, 1940, fasc. 103; p. 28; Gr. Florescu, Exspectatus Bujor, Ana Matrosenco, *op. cit.*, p. 109—110; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*, București, 1966, p. 94.

[4] Gr. Florescu, Exspectatus Bujor, Ana Matrosenco, *op. cit.*, p. 110.

[5] D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, în „Arhivele Olteniei", nr. 104—106, 1939, p. 340.

[6] B. Mitrea, *Notiță despre un tezaur necunoscut de monede romane republicane descoperit în Muntenia*, în „Studii și cercetări de numismatică", IV, 1968, p. 381—384. Fig. 1, p. 382, brățară din nouă monede.

[7] H. A. Grueber, *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, I—III, London, 1910 = Greuber, în catalogul de mai jos.

[8] E. A. Sydenham, *The Coinage of the Roman Republic*, London, 1952 = Sydenham, în catalogul de mai jos.

[9] M. H. Crawford, *Roman Republican Coin Hoards*, „Royal Numismatic Society, Special Publication", nr. 4, London, 1969.

[10] M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 24—26. Tabelul XII cuprinde emisiunile dintre 91 și 79 î.e.n.

[11] I. Winkler, *Schatzfunde römischer Silbermünzen in Dakien bis zum Beginn der Dakerkriege*, în „Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte", 17, 1967, tabelul I, cu cifre care, chiar dacă vor suferi corecții de detaliu, datele nefiind unificate pe o singură bază (ar fi fost de utilizat cronologia Sydenham) sînt de considerat concludente pentru perioadele în cauză 94—90; 1295 exemplare; 89—85; 1517 exemplare; 84—80: 837 exemplare, dintr-un total de 7413 denari din sec. III î.e.n. pînă la 101 e.n.

https://biblioteca-digitala.ro

dacă cele trei monede mai sus publicate fac parte ori nu dintr-un tezaur, eventual încă de descoperit. Dacă fac parte, data ultimei monede nu ne dă decît un *terminus ante quem non* pentru momentul ascunderii, care s-ar putea să se fi petrecut chiar mult mai tîrziu, căci în acest caz ele ar putea reprezenta doar categoria de monede numeric dominantă [12].

Tezaur sau nu, această descoperire completează cunoştinţele noastre în legătură cu circulaţia denarului roman republican în zona judeţului Gorj de unde se cunoşteau pînă acum numai următoarele descoperiri: Polovragi, Suseni, Vîrţu, Poiana, Ţicleni, Negreni, Căpreni-Cornet [13], relativ puţin numeroase faţă de alte regiuni. Ca să ne mărginim la teritoriul Olteniei, ea rămîne, lateral, pe valea Jiului, faţă de linia de descoperiri Nedeia-Bistreţu, Dunăreni din apropierea Dunării, prin Roieşti, Ocniţa la Dăeşti, pe malul stîng al Oltului [14], care pare să fi format traseul, intens locuit, al unui drum, ce nu urmează importantele cursuri de apă ale Jiului şi Oltului.

Publicarea unei noi descoperiri de denari romani republicani are şi o importanţă mai generală în cadrul problemei emiterii în Dacia a unei părţi din aceste monede. Pusă la început, în legătură cu descoperirea ştanţelor monetare de la Tilişca, de către N. Lupu [15], problema a fost lărgită şi pusă pe baze noi de către B. Mitrea, care a constatat marea abundenţă a acestor monede în Dacia, în comparaţie cu alte regiuni geografice şi a explicat-o prin existenţa unei monetării dacice de tip roman republican [16]. Asupra criteriilor pe baza cărora se pot deosebi emisiunile originale de imitaţiile lor fidele geto-dacice nu avem a stărui aici [17], subliniem însă necesitatea publicării cît mai intense cu toate datele tehnice necesare şi însoţite de ilustraţia corespunzătoare a denarilor, progresul putîndu-se realiza numai prin studii de mare finete. În cazul nostru şi judecînd lucrurile prin prisma problematicii sumar enunţată mai sus, e greu de apreciat dacă aspectul de uzură accentuată al monedelor [18] este de pus pe seama unei îndelungate rămîneri în circulaţie sau se datorează unei „oboseli" a ştanţelor, poate rezultată dintr-o folosire abuzivă, exagerat de lungă a lor, poate congenitală, dacă e vorba de ştanţe fidel copiate în mediul local.

În încheiere ţinem să atragem atenţia că alegerea unei soluţii sau a alteia are serioase implicaţii cronologice privind momentul de emitere ca şi momentul de ieşire din circulaţie prin tezaurizare, altfel spus durata de circulaţie efectivă a monedelor. Aceste probleme noi, implicaţii normale ale unei abordări mai complexe a studiului denarilor republicani, necesită aprofundate cercetări speciale de care nu ne îndoim că vor avea parte în viitor.

---

[12] Gh. Poenaru Bordea, V. Mihăilescu Bîrliba, Al. Artimon, *Un mic tezaur de denari romani republicani descoperit la Ghindăoani (jud. Neamţ)*, în „Studii şi cercetări de istorie veche" 19, 1968, 4, p. 603 şi nota 15, pornind de la o teză a lui B. Mitrea, formulată mai pe larg în articolul acestuia şi al Emiliei Zaharia, *Descoperirea monetară de la Oboroceni (r. Paşcani, reg. Iaşi)*, în „Arheologia Moldovei", V, 1967, p. 86—88.

[13] C. S. Nicolăescu-Plopşor, *Le trésor dace de Poiana—Gorj*, în „Dacia", VII—VIII (1937—1940), p. 203—216, cuprinzînd podoabe şi denari romani republicani şi imperiali pînă la Domiţian, al căror catalog e datorat lui H. Metaxa, p. 217; O. Iliescu, *Tezaurul de la Căpreni, Dolj*, în „Oltenia", I (1940), p. 81—96, reluat de B. Mitrea, *Le trésor de Fărcaşele (dép. de Romanaţi). La pénétration du commerce romain dans la Petite Valachie, avant la conquête de la Dacie*, în „Dacia", IX—X (1941—1944) p. 388—390; C. Preda, *Descoperirea de monede romane republicane de la Locusteni (r. Gura Jiului, reg. Craiova)*, în „Studii şi cercetări de numismatică" III, 1960, p. 167; Gh. Popilian, *Tezaurul de monede romane republicane descoperit la Dunăreni (jud. Dolj)*, în „Historica", I, 1970, p. 64.

[14] Vezi la G. Popilian, *op. cit.*, fig. 2, p. 63.

[15] N. Lupu, *Die Münze in der dakischen Burg von Tilişca*, în „Forschungen zur Volks und Landeskunde" 7/1, Bucureşti, 1964, p. 3—38 şi idem, *Aspekte des Münzumlaufs im vorromischen Dakien*, în „Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte", XVII, 1967, p. 101—121.

[16] B. Mitrea, *Moneda republicană romană şi unitatea lumii geto-dace*, în vol. „Unitate şi continuitate în istoria poporului român", Bucureşti, 1968, p. 53—64, şi idem, *Unitatea geto-dacă reflectată în monetăria dacă*, în „Analele Universităţii Bucureşti — istorie", XVIII, 1969, p. 11—17; pentru o orientare comparativă rapidă, vezi indicele pe ţări al lui M. H. Crawford, *op. cit.*, p. 163—164, la care B. Mitrea adaugă un număr de 45 de descoperiri din ţara noastră în recenzia din „Studii şi cercetări de istorie veche", 20, 1969, 3, p. 505—510.

[17] Pe lîngă articolele lui B. Mitrea mai sus-citate, vezi Gh. Poenaru Bordea, Constanţa Ştirbu, *Tezaurul de denari romani republicani şi de la începutul Principatului descoperit la Breaza (com. Lisa, jud. Braşov)*, în „Studii şi cercetări de numismatică", V, 1970, p. 265—280 şi M. Chiţescu, *Copii şi imitaţii după denarul roman republican în Dacia*, comunicare la Institutul de Arheologie, martie 1970, sub tipar în „Memoria Antiquitatis", II, 1971.

[18] Observaţii amănunţite în legătură cu conservarea şi tocirea monedelor din tezaurul de la Gura Padinii, la B. Mitrea, *Un nou tezaur de denari romani din timpul republicii descoperit în Oltenia*, în „Studii şi cercetări de istorie veche", 21, 3, 1970, p. 433.

https://biblioteca-digitala.ro

TEZAURUL MONETAR ROMAN DE LA DRĂGHICENI

Ștefan CHIȚU

În toamna anului 1969, la C.A.P. Drăghiceni, lîngă Caracal, în punctul „Dealul bălții", s-au făcut arături în urma cărora țăranii cooperatori Goiceanu Dumitru, Cioceiu Floarea, Triță Dumitru și Groza Ioana au descoperit un ulcior întreg, pe care l-au crezut plin cu pămînt. L-au izbit de plug și tot conținutul, împreună cu cioburile vasului, s-a împrăștiat în arătura proaspătă. Văzînd că este vorba de monede vechi și necunoscute, țăranii cooperatori le-au strîns și împreună cu cioburile vasului le-au predat Muzeului orășenesc Caracal.

Personalul științific al muzeului a trecut la restaurarea vasului, la curățirea monedelor și la identificarea lor.

S-a stabilit, în primul rînd, că este vorba de un tezaur monetar roman, compus numai din denari de argint.

Format din 460 de piese, din care 452 au intrat în patrimoniul muzeului, iar 8 sînt încă deținute de persoane particulare din comuna Drăghiceni, tezaurul monetar constituie un important document al istoriei acestor locuri.

Monedele cercetate se înșiră pe o perioadă de aproape 250 ani : din timpul celui de-al doilea triumvirat pînă la împăratul Commodus (180—192). Este posibil ca aceste limite de datare să fie depășite după ce vom analiza cele opt monede neintrate încă în patrimoniul muzeului.

Prezentăm în continuare lista monedelor ce compun tezaurul după împărații care le-au emis :

— 2 monede republicane din timpul celui de-al II-lea triumvirat, emise de M. Antonius pentru legiunile sale ;
— 5 monede emise de împăratul Nero ;
— 2 monede emise de împăratul Galba ;
— 1 monedă emisă de împăratul Otho ;
— 6 monede emise de împăratul Vitellius ;
— 75 monede emise de împăratul Vespasianus ;
— 7 monede emise de împăratul Titus Vespasianus ;
— 23 monede emise de împăratul Domitianus ;
— 4 monede emise de împăratul Nerva ;
— 43 monede emise de împăratul Traian ;
— 68 monede emise de împăratul Hadrianus ; 7 din ele prezintă bustul soției sale Sabina ;
— 117 monede emise de împăratul Antoninus Pius ; dintre ele 44 cu portretul soției sale Faustina Diva ;
— 82 monede emise de împăratul Marcus Aurelius ; 34 din ele cu portretul soției sale Faustina Augusta ;
— 16 monede emise de L. Varus, coregent din 161 pînă în 169 cu Marcus Aurelius ; 7 din ele prezintă bustul soției sale Lucilla ;
— 1 monedă emisă de împăratul Commodus ;

Această ultimă monedă datează precis momentul cînd a fost ascuns tezaurul.

De culoare roșie, cu înălțimea de 19 cm și diametrul pîntecului de 15 cm, ulciorul aparține producției meșteșugarilor olari din secolul al II-lea e.n., corespunzînd prin caracteristicile siluetei, pastei și tehnicii de lucru, cu alte vase similare, descoperite în aceeași zonă.

Pe o rază destul de apreciabilă, avînd ca centru locul unde a fost descoperit tezaurul, terenul este bogat în fragmente de ceramică romană din secolul al II-lea și al III-lea, ceea ce face să presupunem că aci a existat o așezare romană rurală (un vicus sau un pagus) și că vasul a fost ascuns sub nivelul de călcare al unei locuințe. Culturile aflate pe acest teren ne-au împiedicat, pînă acum, să facem cercetări mai complete.

Este posibil ca tezaurul să fi aparținut unui ostaș sau unui grup de luptători dintr-o unitate militară, cantonată temporar în acel loc. Datorită evenimentelor din ce în ce mai precipitate de la sfîrșitul secolului al II-lea e.n. din sudul Daciei romane, l-au ascuns pentru a-l ridica mai tîrziu.

Urmărind înșiruirea monedelor tezaurului din punct de vedere cronologic, se constată că ele au avut o lungă perioadă de circulație.

Tezaurul monetar roman de la Drăghiceni, din punct de vedere istoric nu ridică probleme noi, venind doar să întărească părerile emise în alte studii și publicații privind circulația monetară și contribuind la cunoașterea gradului de dezvoltare social-economică a societății din Dacia romană.

https://biblioteca-digitala.ro

UN DOCUMENT AL BRESLEI OLARILOR DIN BAIA SPRIE

Silvia ZDERCIUC

Orașul Baia Sprie — „Medium Mons", cum este menționat în documentele medievale — își semnalează prezența în istoria ceramicii populare din țara noastră în anul 1815, o dată cu diploma de privilegii dată olarilor de către Francisc I, împăratul Austriei și regele Ungariei [1].

Un alt document de breaslă care ne atrage atenția asupra aceluiași centru, îl constituie o carte de călătorie (Vándorló Könyv), eliberată de Consiliul orașului liber regesc Baia Sprie, calfei de olar Lörincz György la 16 iulie 1834.

Documentul ne confirmă obligația calfei de a se perfecționa în tainele meseriei în mai multe centre de ceramică. Perfecționarea era obligatorie, înainte de a-și trece examenul de meșter.

Cartea de călătorie conține 16 file (32 pagini) și se păstrează de mai multe generații în familia Lörincz, al cărei ultim descendent, în vîrstă de 74 ani, mai trăiește încă și a practicat, de asemenea, olăria.

Textul primelor două pagini ne informează despre obligațiile pe care trebuie să le îndeplinească calfa (posesorul cărții de călătorie) în timpul călătoriilor sale de studii. Menționăm pe cele mai importante :

1. Se va abține de la cerșit și călătorii fără rost.
2. Călătoriile le va face în localități în care se găsesc meșteri în branșa lui.
3. La sosirea în oraș este obligat să se înregistreze la starostele breslei.
4. Se va strădui ca în timpul călătoriei sale să îndeplinească o muncă folositoare.
5. Starostele breslei este obligat să înregistreze durata călătoriei calfei în orașul respectiv, precum și modul de comportare în timpul studiului.

Pagina a IV-a cuprinde semnalmentele personale ale tinerei calfe Lörincz György.

Pagina a V-a conține certificatul de calfă al lui Lörincz György, eliberat de conducerea breslei olarilor din Baia Sprie, prin care se adevărește că a lucrat timp de 36 săptămîni în calitate de calfă. În acest timp s-a comportat în mod onorabil. Certificatul este eliberat la data de 19 octombrie 1834 și este întărit prin semnăturile starostelui de breaslă, ajutorului de staroste și a meșterului la care s-a calificat. Ultima semnătură e cea a notarului breslei, lîngă care este aplicat sigiliul de ceară.

În fiecare centru prin care trecea, calfa era obligată să lucreze la unul din cei mai buni meșteri, indicați de conducerea breslei locale.

După terminarea stagiului în orașul respectiv, calfei i se făcea o caracterizare într-o formulare identică, semnată de conducerea breslei și întărită prin sigilii (redăm în traducere o astfel de caracterizare) [2].

Conținutul paginilor 7—18 ne informează despre călătoria calfei în cîteva centre de ceramică.

Prima etapă a călătoriei este orașul Baia Mare [3], important centru de olărie, unde rămîne 9 luni și 2 săptămîni.

O scurtă întrerupere a călătoriei și revenirea în orașul natal este cauzată de moartea tatălui său. Întreruperea este aprobată de conducerea breslei locale.

Timp de 2 luni, calfa rămîne și lucrează în atelierul tatălui său.

A doua etapă a călătoriei o constituie orașul Debrețin, unde lucrează 81 săptămîni.

„Orașul liber regal", Satu Mare, este cea de-a treia etapă a călătoriei. În acest centru, Lörincz György rămîne 47 săptămîni.

Se oprește apoi, timp de 17 săptămîni, în localitatea Tășnad, centru de ceramică din jud. Satu Mare, rar menționat în literatura de specialitate.

Calfa își continuă călătoria de studii în orașul Zalău, important centru meșteșugăresc transilvănean [4], unde stă 3 săptămîni.

Ultima etapă a călătoriei o constituie orașul Cluj, menționat ca centru de olari încă în documentele secolului al XVI-lea [5], unde rămîne 4 luni și 2 săptămîni.

În total, călătoria de studii a calfei Lörincz György a durat 4 ani (1834—1839).

După terminarea călătoriei, calfa se întoarce în orașul natal. Îl vom găsi menționat ca meșter în registrele de cheltuieli și venituri ale breslei olarilor din Baia Sprie, în a doua jumătate a veacului al XIX-lea.

Documentul pe care-l prezentăm, unul din rarele documente de acest fel, păstrate în formă autentică, constituie o importantă mărturie privind dezvoltarea olăritului în Baia Sprie, centru în care meșteșugul a încetat din 1958. El ne aduce, totodată, informații valoroase despre o serie de bresle din orașele și tîrgurile : Baia Mare, Debrețin, Satu Mare, Tășnad, Zalău, Cluj.

---

[1] Această diplomă se găsește în posesia familiei Lörincz, vezi Silvia Zderciuc, *Centrul de ceramică Baia Sprie, regiunea Maramureș* (comunicare prezentată la cea de-a II-a sesiune științifică a muzeelor din decembrie 1965).

[2] *„Atestăm că acest tînăr cinstit Lörincz György a lucrat la tovarășul nostru de breaslă Szőke Iosif timp de 3 săptămîni, în care timp s-a purtat cinstit și aceasta o întărim cu sigiliul nostru".*

Dat în Zalău la 28 ianuarie 1839

ss. Staroste de breaslă : Molnár Iosif ss. Ajutor de staroste : Tezsi Iosif ss. Notarul breslei : Szabo Francisc. L.S. de ceară.

[3] Cea dintîi mențione documentară a centrului Baia Mare datează din secolul al XVI-lea. (Balogh Béla și Oszóczki Kálmán, *A nagybányai fazekas céh irataihoz* (Din documentele breslei olarilor din Baia Mare), în „Bányavidéki Faklya", 8 august 1970.

[4] Kovách Géza, *A zilahi céhek története* (Istoria breslelor din Zalău), Editura științifică, București, 1958.

[5] Ștefan Pascu, *Meșteșugurile din Transilvania pînă în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei R.P.R., 1954, p. 190.

https://biblioteca-digitala.ro

CATALOAGE MANUSCRISE SEMNATE DE DR. F. BAMBERG DESCOPERITE ÎN ARHIVA GALERIEI UNIVERSALE A MUZEULUI DE ARTĂ AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Anatolie TEODOSIU

În prefața cataloagelor rezonate, semnate de Léo Bachelin (1898) [1] și Alexandru Busuioceanu (1939) [2], se menționează că marea majoritate a operelor din fosta Galerie a lui Carol I provin din colecția doctorului Felix Bamberg, consul german, care în decursul carierei sale diplomatice a stat la Paris, Veneția, Messina, Genova și Nisa. Autorii publicațiilor mai amintesc că Bamberg a avut fericita ocazie de a achiziționa lucrări de mare valoare artistică din vînzările cîtorva colecții celebre ca aceea a lui Pereire, de la Paris, a marchizului de Las Marismas, a mareșalului Soult, a marchizului de Salamanca, precum și din vînzarea faimoasei Galerii spaniole a lui Ludovic Filip, expusă la Luvru din 1838 pînă în 1848.

Aceste informații, deosebit de importante pentru cunoașterea istoricului Galeriei noastre în general, prezintă totuși serioase lacune, în sensul că Bachelin, deținătorul documentelor provenite direct de la sursă, nu precizează, în afara cîtorva excepții, care anume lucrări vin din colecția Bamberg, iar Al. Busuioceanu, neavînd cunoștință de existența materialelor respective, nu a reușit, cu toate investigațiile făcute, să determine proveniența decît pentru un număr restrîns de tablouri. Și astfel, cînd problema istoricului operelor din Galerie părea de nerezolvat, au fost descoperite, cu cîțiva ani în urmă, trei cataloage manuscrise, semnate și datate de Felix Bamberg. Caligrafiate în limba germană cu caractere gotice, cataloagele sînt lipsite de prefețe sau note explicative care să aducă lămuriri asupra caracterului lor, iar semnăturile (Dr. F. Bamberg, Messina, den 15-ten Januar 1879 : Dr. F. Bamberg, Genua, den 3-ten März, 1886 ; Dr. F. Bamberg, Nizza den 20-ten Mai 1889), plasate între texte sau la sfîrșitul caietelor, au fost depistate abia după foiletarea din scoarță în scoarță a primului exemplar. Altfel exista riscul ca ele să fie luate drept ciorne pentru vreunul dintre inventarele existente, redactate după apariția catalogului lui Bachelin.

Ce constituie aceste cataloage și cum au ajuns la noi în țară se poate deduce dintr-o scrisoare a lui Carol I, adresată lui Felix Bamberg, prin care confirmă sosirea, în bune condițiuni, a primului lot de tablouri. Scrisoarea [3] poartă data de 29 iunie 1879, deci a fost întocmită cu cinci luni mai tîrziu decît primul catalog semnat de Bamberg, timp suficient pentru ca acest catalog, împreună cu lucrările, să fi putut ajunge în țară. Tot în acea scrisoare, Carol I face aprecieri asupra unor picturi și își exprimă dezacordul față de *Portretul ducesei de Alba*, de Goya. Toate aceste opere sînt incluse în catalogul respectiv, o nouă mărturie că el cuprindea anume lotul de tablouri oferite de Felix Bamberg lui Carol I, în 1879. Catalogul conține 82 poziții numerotate și înregistrează opere de valoare ca *Fecioara cu pruncul* de Domenico Veneziano, pictură care se bucură de aceeași faimă ca și varianta sa de la National Gallery din Washington, *Ursita bună* și *Ursita rea* de Ercole Roberti [4] — compoziții realizate în ultima etapă a activității artistului —, *Pietà* de Bramantino, replică — cu unele modificări — a lucrării de la Palais des Beaux-Arts din Lille, *Sfînta Familie* de Pelegrino Tibaldi [5], *Sf. Francisc ascultînd un înger muzicant* de Guercino, *Lupta lui Hercule cu centaurul Nessus* de Luca Giordano [6], *Familia lui Darius oferind coroana lui Alexandru cel Mare* de Mattia Preti, *Tînăra mamă* de Orazio Gentileschi [7] și *O minune a Fecioarei* de Muziano [8], compoziție foarte apropiată de tabloul *Învierea fiicei lui Iair*, de la Escurial.

Tot în acest manuscris sînt trecute majoritatea picturilor spaniole, expuse în galerie : *Logodna Fecioarei* de El Greco, *Extazul Sf. Magdalena* de José Antolinez, *Flagelația* de Alonso Cano, pînză a cărei semnătură a fost recent descoperită, *Sf. Blazius* de Zurbaran etc. Din școlile olandeză, germană și franceză se impun : impresionanta compoziție *Aman implorînd iertarea Estherei* de Rembrandt și tablourile *Flori* de Rachel Ruysch, *Venus și Amor* de Lucas Cranach cel Bătrîn (lucrare inspirată de picturile *Galateea* de Jacopo de Barbari — Galeria de la Dresda — și *Eva* de Dürer — Prado) și *Studiu pentru „Barca lui Dante"* de Delacroix.

Poziția 58 grupează un ciclu de 10 lucrări incluse de G. Oprescu în școala lui Lancret [9], iar poziția 67, cu *Portretul ducesei de Alba*, pictat de Goya, este anulată. Deasupra, sub același număr, este adăugat monumentalul tablou *Triumful Fecioarei înconjurată de îngeri* atribuit lui Juan de Juanes [10]. Nedumerirea privind refuzul operei renumitului maestru spaniol o explică celelalte opt poziții anulate. Toate lucrările refuzate reprezintă portrete, dintre care *Portretul renumitei pictorițe Rachel Ruysch* de Nicolaes Maes, *Portretul unei*

[1] L. Bachelin, *Tableaux anciens de la Galerie Charles I-er*, Catalogue raisonné, Paris, Dornach (Alsace) et New-York, 1898, p. VI, VII.

[2] Al. Busuioceanu, *La Galerie de peintures de Carol II de Roumanie*, Paris, 1939, p. X, XII.

[3] Al. Busuioceanu, *op. cit.*, p. XII

[4] În cat. mss. Bamberg — Luca Signorelli.

[5] În cat. mss. Bamberg — Rosso Rossi.

[6] José Ribera în cat. mss. Bamberg.

[7] Simon Vouet în cat. mss. Bamberg.

[8] În cat. mss. Bamberg — Sebastiano del Piombo.

[9] În cat. mss. Bamberg — Nicolas Lancret.

[10] În catalogul Bamberg apare cu același autor.

https://biblioteca-digitala.ro

sultănițe de la curtea lui Mahomed al II-lea de Gentile Bellini, *Portretul unei tinere femei* de Palma

Fig. 1. Semnătura dr. F. Bamberg din primul catalog

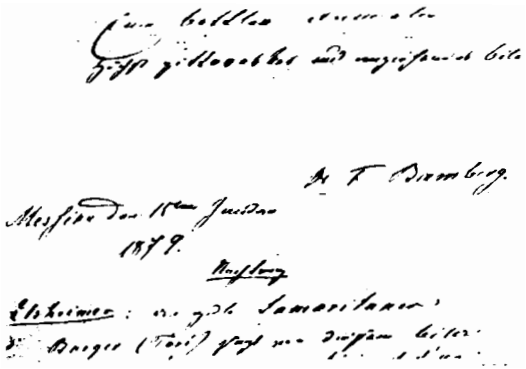

Vecchio și *Portretul unei tinere fete* de Piero della Francesca[11], care în cazul în care erau autentice, constituiau unicate de o mare valoare artistică.

După încheierea catalogului, marcată prin semnătură și dată, apar descrieri a încă zece ta-

[11] Celelalte portrete respinse sînt: *Frumoasa grădinăreasă* de Ch. Ditrich, *Portretul compozitorului Joseph Haydn* de Lampi, *Portretul contelui de Brabant* de A. Robeil și *Portretul contesei de Clermont* de Ary Scheffer.

Fig. 2. Fișa tabloului *Portretul ducesei de Alba*, de Goya

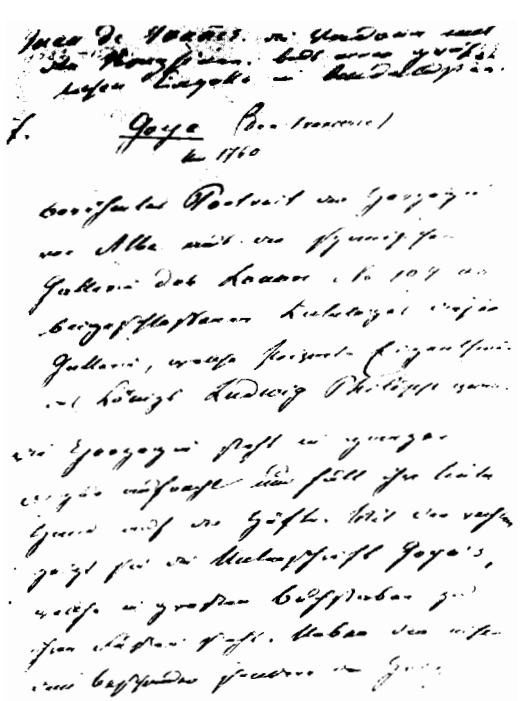

blouri fără însă a fi numerotate. Dintre acestea fac parte: *Bunul Samaritean* de Adam Elsheimer, *Peisaj cu un castel* de Van Goyen, *Vara* și *Iarna* de Pieter Brueghel[12], *Sfînta Magdalena* de Guido Reni etc. Cînd și de ce au fost adăugate ele se poate deduce numai după confruntarea textelor fișelor acestor tablouri cu cel al tabloului *Triumful Fecioarei înconjurată de îngeri*, atribuit lui Juan de Juanes care, după cum s-a mai arătat, completează poziția portretului de Goya, refuzat. Ele sînt scrise cu aceeași cerneală, mult mai consistentă decît cea utilizată pentru redactarea catalogului propriu-zis „și au fost oferite în schimbul celorlalte opt portrete respinse.

În final mai sînt adăugate cu creion violet încă două lucrări, *Peisaj cu personaje* de Van Goyen și *Buchet de flori* de Abraham Mignon. Scrisul, culoarea creionului apar în toate cataloagele și sînt prezente, cu excepția acestor două cazuri, numai la completări de date biografice, astfel că ar putea aparține lui Bachelin, interesat să le aibă în vedere pentru redactarea catalogului rezonat din 1898.

În încheierea acestui prim capitol s-ar putea conchide că, pînă la 29 iunie 1879, au intrat în fosta colecție regală 83 de tablouri. Zece lucrări au venit să înlocuiască cele nouă refuzate și au intrat după 29 iunie, fie în același an, fie în anul următor, iar două, cele scrise cu creion violet, posibil și mai tîrziu, sau o dată cu acestea din urmă, fiind omise din catalog și adăugate după sosirea lor în țară, de către Bachelin.

Al doilea lot de tablouri intrate în țară poate fi demarcat prin intermediul catalogului manuscris din 1886, în cuprinsul căruia descifrăm titlurile altor lucrări valoroase: *Punerea în mormînt* de Vincenzo Fopa[13], *Venus și Amor* de Bronzino, pictură a cărei variantă atribuită lui Hendrick van der Broeck este expusă la Museo di Capodimonte din Neapole, monumentalul portret al lui *Marc Antonio Barbaro*, atribuit lui Tintoretto[14], celebra compoziție *Adorația păstorilor* de El Greco și *Originea desenului* de Murillo. El grupează 75 de opere dintre care numai una, *Madona cu pruncul*, de Elisabeta Sirani, este anulată. La sfîrșitul catalogului, înainte de semnătură, Bamberg a specificat: *„La aceasta se adaugă un clavecin împodobit cu cinci picturi, sau cinci tablouri, la alegere"*. Dintre lucrările respective au intrat în fosta colecție regală 74 și, probabil, clavecinul, care ar putea fi identificat cu cel expus în sala de muzică a Castelului Peleș din Sinaia. Că tablourile au intrat în țară după 1879 este absolut sigur, deoarece două dintre picturi, *Vulcan făurind aripile lui Amor* și *Peisaj venețian cu figuri*, din școala lui Carpaccio[15], apar în catalogul de vînzări al colecției Bournonville din 1881 (prezența lor în catalogul respectiv, depistată de muzeograful specialist Carmen Răchițeanu). Felix Bamberg le-a

[12] În cat. Bachelin – Jan Brueghel.
[13] În cat. mss. Bamberg – Mantegna.
[14] În cat. mss. Bamberg – Tintoretto.
[15] În cat. mss. Bamberg menționate ca opere certe de Carpaccio.

https://biblioteca-digitala.ro

achiziționat în aceste împrejurări și le-a vîndut apoi lui Carol I. Am găsit necesară această remarcă, întrucît, din lectura prefeței catalogului alcătuit de Busuioceanu (1939), se poate înțelege că toate picturile provenite din colecția Bamberg au intrat în țară în anul 1879.

Ultimul catalog manuscris, datat 1889, cuprinde trei părți. Partea I este destinată picturilor și însumează 50 de lucrări, printre care: *Răstignirea* de Jacopo Bassano, *Întoarcerea fiului risipitor* de Bernardino Licinio[16], *Sfînta familie* de Pietro Candido[17] și *Sf. Mauriciu* de El Greco. Tot aici este trecută o compoziție de mari dimensiuni (3,80 × 4,75), *Deschiderea mormîntului lui Carol cel Mare de către regele Otto al III-lea* de Kaulbach care, conform textului adăugat în partea superioară, a fost oferită de rege Școlii de belle-arte din București.

Partea a II-a, cu titulatura „Mobilier și obiecte de artă", cuprinde 18 poziții dintre care opt anulate. Printre piesele acceptate figurează patul lui Andrea Doria, expus la Castelul Peleș din Sinaia, scaunul pentru pictură a lui Peter Paul Rubens și o teracotă de Michelangelo care a aparținut lui Thorvaldsen.

Partea a III-a, cu titulatura „Pentru fondarea unui muzeu într-o mare bibliotecă", este anulată în întregime. Ea reunește, printre altele, o colecție de autografe ale celor mai renumiți clasici germani: Schiller, Goethe, Herder, Klopstock etc. — o colecție de autografe ale renumiților oameni de stat, învățați și poeți francezi — Thiers, Montalembert etc., *Capricios* de Goya, calificat de Bamberg *„un excelent exemplar al acestor optzeci de compoziții de Goya, în primă și foarte rară ediție"*....

Faptul că și operele cuprinse în acest manuscris au intrat în țară după 1879 este absolut sigur, deoarece prima lucrare menționată, *Coborîrea de pe cruce* de Bassano, este însoțită de un pasaj, foarte convingător: *„Madona reprezintă același tip ca și cea din colecția Mareșalului Soult, în posesia regelui României"*. Este vorba de tabloul *Mater Dolorosa* tot de Bassano, menționat în catalogul din 1879, care făcea deja parte din fosta colecție regală. Mai mult, în catalogul respectiv este cuprins desenul *Cap de Madonă* atribuit lui Paris Bordone[18], care a făcut parte din colecția Gigaux și a fost achiziționat de Bamberg în anul 1882.

În total, cele trei cataloage manuscrise însumează 219 picturi, care, colaționate cu cele din catalogul Bachelin, — 214 — dau o diferență de cinci lucrări. Cum însă zece picturi din catalogul lui Bachelin nu figurează în cele semnate de Bamberg[19], rezultă că fostul bibliotecar al lui Carol I

[16] În cat. mss. Bamberg — Bonifazio Veronese.
[17] În cat. mss. Bamberg — Dosso Dossi.
[18] În cat. mss. Bamberg — Rafael.
[19] *Agarși Ismail in deșert* — școală bolognezâ, secolul al XVII-lea, atribuția actuală Pier Francesco Mola; *Crucificarea*, veche școală germană, secolul al XV-lea; *Sf. Magdalena*, școală flamandă, mijlocul secolului al XVI-lea; *Glorificarea Fecioarei* de Frans Franck; *Portretul lui Frederic al II-lea* și *Portretul Mariei Tereza*, ambele de Frederic Miethe O'Conell; *Drumuli crucii* de El Greco, *Ospăț întrerupt* de Jean de Boulogne; *Peisaj* de Willem Heusch; *Peisaj* de Renier de Vries.

Fig. 3. El Greco, *Adorația păstorilor*

https://biblioteca-digitala.ro

a înregistrat în publicația sa 204 lucrări provenind sigur din colecția consulului german. Deci 15 lucrări, din cataloagele semnate de Bamberg, nu apar în cel al lui Bachelin. Cu toate acestea, șapte dintre aceste picturi, printre care *Luther copil cîntînd în fața unei case patriciene* de Leys Hendrick, *Rembrandt în atelierul său* de Gilli, *Lecția de pictură* de Prud'hon [20] se găsesc în patrimoniul Galeriei universale. Două lucrări, *Pascal* de Detouche și *Natură statică* de I. V. Ostayen sînt menționate în monografia lui M. Haret [21], ca existente în anul 1924 la Castelul Peleș din Sinaia iar una, *Portretul ecvestru al prințului Wilhelm de Prusia*, de Rentzel, se găsea depozitată în 1928 — conform unui registru inventar din anul respectiv — în palatul din Calea Victoriei (București). De aici se poate trage concluzia că, cu excepția imensei lucrări reprezentînd *Panorama Veneției* (2,25 m × 5) care, asemenea compoziției de Kaulbach, o fi intrat în posesia vreunei instituții din București, celelalte trei[22] au fost și ele achiziționate de Carol I, mai cu seamă că în dreptul picturii de Gentileschi, este indicat cu creion roșu „Fr. Zimmer" — adică sala unde era expus tabloul și inițiala S, probabil Sinaia.

Importanța manuscriselor semnate de Felix Bamberg constă în faptul că ele rezolvă problema provenienței pentru un număr de peste o sută cincizeci de opere din Galerie, multe dintre ele de mare valoare artistică, și conțin o serie de amănunte privitoare la istoric, expoziții, semnături, rame de epocă, aprecieri făcute de specialiști sau de presa vremii. Tot pe baza lor s-a constatat că atribuirile (cu unele excepții), titlurile lucrărilor, micile istorioare etc., etc. au fost folosite de Bachelin pentru întocmirea catalogului său din 1898, că tablourile au intrat în fosta colecție regală în trei etape (1879, 1886 și 1889), și cuprind aproape întregul volum de picturi înregistrate de fostul bibliotecar al lui Carol I (204 din 214).

Prin intermediul cataloagelor amintite s-a mai stabilit că, în afara tablourilor inserate în publicația lui Bachelin, au intrat în fosta colecție regală — paralel cu alte picturi, dintre care o parte au și fost depistate — piese de mobilier, teracote și vase decorative.

Toate aceste date, asociate cu prețioase repere, cum ar fi stilul și profilul ramelor, etichetele, ale căror texte par a fi caligrafiate de mîna lui Bamberg, inscripții etc. impun extinderea cercetărilor și asupra altor obiecte provenite din fosta colecție regală, mai cu seamă sculpturi în lemn și mobilier, și deschid perspectiva de a reconstitui întregul volum de lucrări provenite din colecția Bamberg.

Articolul a fost alcătuit în așa fel încît, laolaltă cu informațiile trecute la note și registrul cuprinzînd pozițiile manuscriselor semnate de F. Bamberg în raport cu cele ale catalogului redactat de Bachelin, prezentat în continuarea notelor, să furnizeze specialiștilor datele esențiale privind manuscrisele și să poată fi determinată proveniența tuturor lucrărilor din fosta colecție regală, catalogate de Bachelin în 1898, fără a avea la îndemînă documentele semnate de F. Bamberg.

Cît privește atribuirile tablourilor cuprinse în manuscrise, ele au fost în multe cazuri schimbate de Léo Bachelin, Hautecoeur și Goulnat, Al. Busuioceanu (vezi catalogul din 1939), Valerian von Loga, Herman Voss, George Oprescu, B. Berenson, V. N. Lazarev, Roberto Longhi, Giuliano Briganti și de alți specialiști din țară și străinătate.

Anexă :

REGISTRU

cuprinzînd pozițiile manuscriselor semnate de F. Bamberg raportate la cele ale catalogului redactat de Bachelin în 1898 (1. Prima cifră reprezintă numărul de catalog Bamberg, iar cea de a doua numărul corespunzător din catalogul Bachelin; 2) cifrele însoțite de nume de autor scrise cu aldine reprezintă operele refuzate de Carol I; 3) cifrele însoțite de nume de autor scrise cu cursive reprezintă operele care nu sînt cuprinse în catalogul Bachelin; 4) cifrele însoțite de nume de autor cuprinse în paranteze reprezintă atribuțiile din cataloagele Bamberg schimbate sau puse la îndoială în catalogul Bachelin).

Catalogul din 1879

1/96 (A. Aldegrevers); 2/97 (Ch. Amberger); 3/113; 4/93; **5/Ch. Ditrich;** 6/124; 7/123; 8/99; 9/143; 10 **J. B. Lampi**; 11. **N. Maes**; 12/115; 13 *I. V. Ostayen*; 14/126; 15/127; 16/212; 17/102; 18/151; 19/114; 20/148; 21/146; 22/131; 23/88; 24/43; 25/72; 26 **G. Bellini**; 27/19; 28/208; 29/13 (Agostino Bramantino); 30/50; 31/56; 32/190;

[20] Celelalte lucrări depistate sînt: *Portretul unui prinț din Bayreuth* de Haugsen; *Frederic cel Mare copil* de Haugsen; *Portretul lui Petru cel Mare* și *Portretul lui Gustav Adolf, regele Suediei*, ambele trecute în școala franceză.

[21] M. Haret, *Castelul Peleș*, București, 1924, p. 73 și 85.

[22] *Portret* de Prud'hon; *Portretul unui învățat*, școala neerlandeză; *Chefful* (?) presupus a fi de O. Gentileschi.

https://biblioteca-digitala.ro

33/52 (Agnese Dolci); 34/7; 35/46; 36/47; 37/1; 38/203; 39/49; 40 **Palma Vecchio**; 41/62 B; 42 **Piero Della Francesca**; 43/34; 44/20; 45/30; 46/79 (S. Rosa); 47/80 (S. Rosa); 48/28; 49/8; 50/9; 51/68; 52/65; 53/69; 54/187; 55/5; 56/40; 57/41; 58/193 — 202; 59 *Școala franceză*; 60 *Școala franceză*; 61/209; 62 **Robeil**; 63 **A. Scheffer**; 64/211; 65/184; 66/180; 67/159; 67 **Goya**; 68/168; 69/163; 70/167; 71/157; 72/181 (Murillo); 73/160; 74/179; 75/172; 76/156; 77/171; 78/183; 79/178; 80/173; 81/175 (Zurbaran); 82/170.

Lucrări adăugate ulterior și nenumerotate. Cifrele reprezintă numerele de cat. din publicațiile lui Bachelin: 98;139; *Hangsen*; *Hangsen*; 112; 152; 70 (Alexander Veronese); 48 (Guido Reni); *Școala neerlandeză*; *Gentileschi*; 142; 103.

Catalogul din 1886

1/6; 2/137; 3/134; 4/135; 5/39 (Bronzino); 6/77; 7/57; 8/60 (Carpaccio); 9/61 (Carpaccio); 10/191; 11/185; 12/31; 13/53; 14/54; 15/12; 16/92 (Lucaș Cranach cel Bătrîn); 17/140; 18/51; 19/15; 20/122; 21/130; 22/2; 23/11; 24/109; 25/17; 26/18; 27/105 (Goltzius); 28/162; 29/161; 30/169; 31/204; 32/150; 33/21; 34/4; 35/108; 36/182 (Murillo); 37/87; 38/63; 39/33; 40/133 (Poelenburg); 41/188; 42/29; 43/22; 44/23; 45/24; 46/25; 47/128 (Rembrandt); 48/129; 49/101; 50/118; 51/119; 52/210; 53/84; 54/85; 55 **E. Sirani**; 56/10; 57/125; 58/3; 59/44; 60/45; 61/147; 62/86; 63/73; 64/74; 65/76; 66/75; 67/104; 68/67; 69/64 (Tiziano); 70/66 (Tiziano); 71/176 (Velasquez); 72/177; 73/144; 74/90; 75/174.

Catalogul din 1889

1/71; 2/62 (Bonifazio); 3/59; 4/58; 5/186 (Clouet); 6/158; 7/89; 8/32; 9/141; 10/206; 11/207; 12 *Detouche*; 13/14; 14/138; 15/94; 16 *Gilli*; 17/62 A (Giorgione); 18/165; 19/166; 20/205; 21/107; 22 *Kaulbach*; 23 *H. Leys*; 24/100; 25/82; 26/83; 27/111; 28/95; 29/189; 30/42; 31 *Prud'hon*; 32 *Prud'hon*; 33/26; 34 *Rentzel*; 35/27; 36/78 (S. Rosa); 37/120; 38/149; 39/153; 40/81 (Tavella); 41/116 (Teniers); 42/117; 43/121; 44/16 (Garofalo); 45/38; 46/37; 47/35; 48/36; 49/132; 50 *Marea panoramă a Veneției.*

Fig. 4. Lucas Cranach cel Bătrîn, *Venus și Amor*

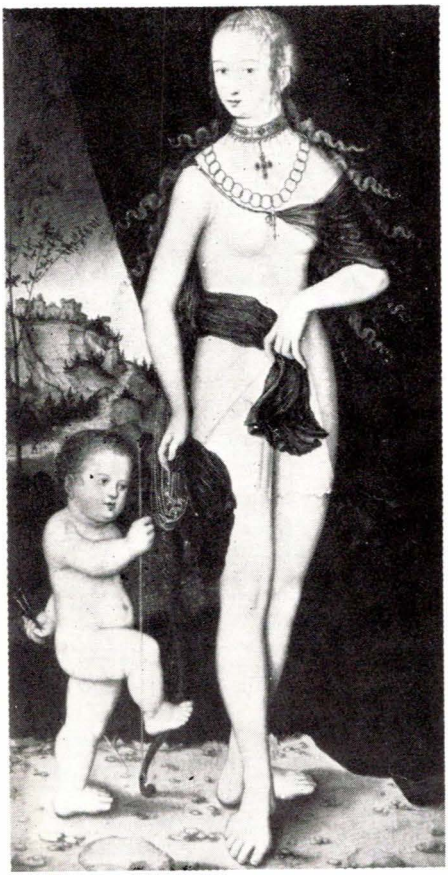

Fig. 5. Domenico Veneziano, *Fecioara cu pruncul*

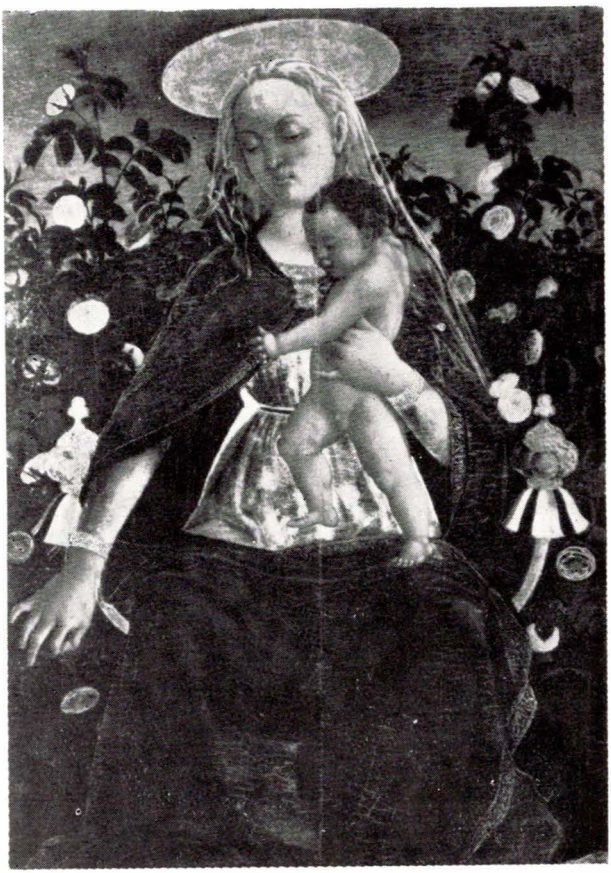

https://biblioteca-digitala.ro

O LUCRARE DE ERNST BARLACH LA MUZEUL DE ARTĂ DIN CLUJ

Alexandra RUS

Muzeul de artă din Cluj a achiziționat în ianuarie 1961 [1], din colecția dr. Schlinger, o lucrare turnată în bronz, *Bărbat citind*, despre care colecționarul presupunea că aparține sculptorului german Ernst Barlach (Wedel 1870 — Güstrow 1938) [2].

La o cercetare mai atentă a sculpturii *Bărbat citind* (nr. inv. MA2883), s-a observat în partea laterală stîngă o semnătură „*Ernst Barlach*". Asemănarea caracterelor acestei semnături cu semnăturile publicate [3] și mai ales cu semnătura de pe desenul intitulat *Der Lesende*, care este foarte asemănător, ca dispoziție compoziționată și expresie, cu sculptura *Bărbat citind*, aduce în discuție posibilitatea ca lucrarea să aparțină lui E. Barlach. Indicii mai sigure în privința autenticității piesei clujene ne poate aduce analiza stilistică a lucrării. Sculptura *Bărbat citind* de la Muzeul de artă din Cluj (înălțimea 45,5 cm) este o compoziție închisă (fig. 1). Curba descrisă de trupul bărbatului așezat, aproape ghemuit, secondată de traiectoria brațelor care susțin cartea, precum și modelеul centripet al faldurilor, cu planuri strict delimitate și subordonate întregului, contribuie la obținerea unui ansamblu compozițional unitar. Forma plastică — corolar al concentrării și profunzimii sentimentului — este sintetică, expresivă, mișcarea este minimă, forța este conținută în însăși masa sculpturii. În lucrările sale, Ernst Barlach evită mișcarea amplu desfășurată, ele fiind animate fie de o mișcare unică, fie mai frecvent, mișcarea este parcă pietrificată în însăși *forma-cub* [4] a sculpturii. În compozițiile sale *cubice*, în care planurile se implantează armonic și în care se resimt unele sugestii de stilizare tributare goticului timpuriu german [5], E. Barlach ajunge la un limbaj plastic foarte personal, „*expresionist*"[6]. Tendința de utilizare a formelor simple voit denudate, dar de o mare putere expresivă, este prezentă în întreaga sa operă, dar ea devine definitorie pentru ultima etapă de creație a artistului. Structura compozițională, forma plastică sintetică, ca și puterea ei expresivă, apro-

[1] Proces - verbal nr. 1/1961, arhiva Muzeului de artă din Cluj.

[2] Date biografice la: F. Schult, *Ernst Barlach. Das Plastische Werk*, Hamburg, 1960; W. Stubbe, *Barlach Plastik*, München, 1961; E. Fromhold, E. Niekisch, *Kunst im Wiederstand*, Dresda, 1968.

[3] * * * *Ernst Barlach, Zeichnungen*, München, pl. 1 și următoarele.

[4] D. Grigorescu, *Expresionismul*, București, 1969, p. 96.

[5] E. Fromhold, E. Niekisch, *op. cit.*, p. 321—323.

[6] *Ibid.* Considerat ca un reprezentant de seamă al expresionismului german, E. Barlach nu face parte totuși din nici una dintre grupările expresioniste consacrate (Die Brücke, Der Blaue Reiter).

https://biblioteca-digitala.ro

pie într-adevăr lucrarea din muzeul din Cluj de sculpturile lui Ernst Barlach, mai ales de cele din ultima perioadă de creație. Iar existența unui exemplar de Ernst Barlach la Hanovra în Städtische Galerie im Landesmuseum, intitulat *Lesender Mann im Wind* (bronz, înălțime = 45,5 cm) (fig. 2), identic cu *Bărbat citind* de la Muzeul de artă din Cluj, ne îngăduie să atribuim piesa clujeană sculptorului german Ernst Barlach ; ea ar putea fi, eventual, un alt exemplar din aceeași serie de turnare. Lucrarea de la Hanovra este publicată și datată [7] 1936, datare care confirmă implicit încadrarea piesei clujene în ultima perioadă de creație a lui Ernst Barlach.

[7] Gert von der Osten, *Plastik des 20. Jahrhunderts in Deutschland, Österreich und der Schweiz*, Königstein im Taunus, 1962, p. 46.

Fig. 1. Ernst Barlach, *Bărbat citind* (Muzeul de artă, Cluj)

Fig. 2. Ernst Barlach, *Lesender Mann im Wind* (Städtische Galerie im Landesmuseum — Hanovra)

https://biblioteca-digitala.ro

EXPOZIȚIA „150 DE ANI DE LA MIȘCAREA REVOLUȚIONARĂ CONDUSĂ DE TUDOR VLADIMIRESCU"

Anul acesta, atît de bogat în manifestări, a înscris, în preocupările Muzeului Bucureștilor, și organizarea unei expoziții dedicate celei mai puternice ridicări antifeudale din Țara Românească, condusă de Tudor Vladimirescu. Expoziția s-a inaugurat la 18 ianuarie 1971, la liceul ce poartă numele pandurului din Vladimiri, în prezența unui numeros public. Cu această ocazie a fost organizat un program artistic la care s-au prezentat compoziții ale elevilor școlii precum și creații consacrate evenimentelor din 1821.

Expoziția „150 de ani de la mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu" a grupat, conform unei tematici întocmite în dorința sprijinirii procesului instructiv-educativ, fotografii, stampe, tablouri, citate din cronicile vremii, cărți despre Tudor Vladimirescu etc. Au fost urmărite șase mari probleme, și anume : cauzele mișcării, începuturile ei în Oltenia, înaintarea Armatei Norodului spre București, Eteria, înăbușirea mișcării populare, memoria lui Tudor Vladimirescu transmisă posterității prin opere de artă plastică. Întrucît se împlinesc 25 de ani de la înființarea Liceului „Tudor Vladimirescu", ultima parte a expoziției a cuprins material ilustrativ privind sfertul de veac de existență a acestui mare liceu din București.

Materialul expus, aflat în cea mai mare parte în colecțiile muzeului, a urmărit, în primul rînd, să scoată în evidență caracterul social și național al mișcării din ianuarie - mai 1821. Pe primele panouri au figurat exponate care reflectă condițiile grele de viață a maselor țărănești și a orășenimii, ca și cauzele care le-au generat. În continuare au fost etalate materiale iconografice privind începuturile mișcării în Oltenia. În primul rînd atrage atenția facsimilul proclamației lui Tudor Vladimirescu citită la Padeș în dimineața zilei de 23 ianuarie 1821, document ce se găsește în original la Muzeul Bucureștilor. Tot aici au fost prezentate cele trei mănăstiri oltene întărite de Tudor Vladimirescu : Tismana, Strehaia și Motru, precum și harta privind desfășurarea mișcării revoluționare din 1821.

Un accent deosebit a fost pus asupra desfășurării mișcării în București. Din acest loc a fost pregătită mișcarea din 1821, aici a fost redactată de Tudor Vladimirescu proclamația citită la Padeș și tot aici, la întoarcerea din Oltenia, și-a fixat „Domnul Tudor" tabăra sa de panduri. Printre exponate remarcăm noua proclamație dată către bucureșteni și o imagine a Podului Calicilor (Calea Rahovei) pe care a trecut Tudor Vladimirescu cu cetele sale. Sînt prezentate vechi monumente arhitectonice bucureștene devenite sedii ale pandurilor ; mănăstirea Cotroceni, la fortificarea căreia a luat parte și Gh. Lazăr, ansamblul arhitectonic de pe Dealul Mitropoliei, Hanul Manuc, Palatul Ghica Tei, acesta din urmă transformat în reședință a lui Alex. Ipsilanti. Un panou special a fost rezervat prezentării unor litografii, stampe, ce redau figuri de panduri, tipuri sociale bucureștene precum și case ale unor căpitani de panduri ai lui Tudor Vladimirescu, cum este cea din str. Orzari nr. 63, care a aparținut, se pare, lui Ioniță Cehanu, casa din str. Militari (astăzi dispărută) a pandurului Roșca ș.a.

Un panou a fost rezervat Eteriei în țările române, folosindu-se unele reproduceri apărute de curînd la Atena, care înfățișează drumul urmat de modesta oaste a lui Alexandru Ipsilanti prin Moldova și Țara Românească pînă la București.

Penultima parte a acestei expoziții prezintă aspecte privind sfîrșitul mișcării. Aici turnul conacului de la Golești amintește locul unde în urma unui complot pus la cale de eteriști, Tudor Vladimirescu a fost arestat, iar litografia ce înfățișează Curtea domnească de la Tîrgoviște sugerează locul unde se pare că a fost aruncat corpul eroului. O litografie ce înfățișează uciderea lui bimbașa Sava și a detașamentului său în fața caselor Bellu de pe str. Șișlicari redă unul din momentele dramatice prin care a trecut Bucureștiul în timpul ocupației străine din mai-august 1821.

Un interes deosebit a stîrnit standul de publicații consacrate evenimentelor de la 1821 care cuprindea, printre altele, prima carte de istorie a faptelor lui Tudor Vladimirescu datorată lui C. D. Aricescu, volumul memorial al lui Mihai Cioranu, broșura „Domnul Tudor" a lui Nicolae Iorga, care a apărut în trei ediții ș.a.

Cu ocazia vizitării expoziției a putut fi admirată una dintre cele mai bune copii după drapelul Adunării Norodului, păstrată și ea la Muzeul Bucureștilor.

https://biblioteca-digitala.ro

Memoria energicului conducător al evenimentelor din 1821 este cinstită în multe oraşe şi sate româneşti. Expoziţia a cuprins atît imaginile impresionantului monument de la Padeş, cît şi ale statuilor sau busturilor de la Tg. Jiu, Cerneţi, Baia de Aramă, Tîrgovişte, Bucureşti etc.

Prin strădania colectivului de profesori şi elevi ai şcolii-gazdă au fost completate ultimele panouri, care au urmărit să surprindă felul cum această unitate liceală cinsteşte amintirea celui căruia îi poartă numele.

Maria GRIGORUŢĂ

MANIFESTĂRI ÎNCHINATE PERSONALITĂŢII LUI TUDOR VLADIMIRESCU

Muzeul de istorie şi etnografie din Slatina a marcat, în colaborare cu Direcţia judeţeană a arhivelor statului, împlinirea a 150 de ani de la mişcarea condusă de Tudor Vladimirescu, printr-un simpozion ştiinţific şi o expoziţie temporară intitulată „Mişcarea revoluţionară din 1821 şi judeţul Olt".

În cadrul simpozionului, care a avut loc la 11 februarie a.c. au fost prezentate comunicările: „Mişcarea revoluţionară din 1821 şi judeţul Olt" (Gh. Mihai), „Mişcarea revoluţionară din 1821 şi oraşul Slatina" (Mihail Butoi), „Personalitatea lui Tudor Vladimirescu" (Aglaia Mateescu), „Figura lui Tudor Vladimirescu în artă" (Maria Ungureanu).

În aceeaşi zi s-a deschis expoziţia temporară care prezintă la început documente (în copii xerox) şi fotografii ilustrînd cauzele economice şi sociale care au generat mişcarea revoluţionară de la 1821.

Materialele care înfăţişează, în continuare, desfăşurarea mişcării conduse de T. Vladimirescu, relevă îndeosebi legătura judeţului Olt şi a oraşului Slatina cu evenimentele: staţionarea forţelor revoluţionare la Slatina, sfatul orăşenesc care a avut loc în oraşul Slatina şi importanţa lui pentru desfăşurarea mişcării, luptele cu turcii, participarea maselor populare din jud. Olt şi din oraşul Slatina la mişcare.

Arhivele judeţului au furnizat un material bogat privind participarea populaţiei locale la mişcare.

Documentele şi fotografiile care încheie expoziţia concretizează sfîrşitul şi urmările mişcării revoluţionare de la 1821 şi continuarea frămîntărilor sociale pînă la 1848.

M. D.

EXPOZIŢIA „ARTĂ MILITANTĂ ROMÂNEASCĂ" LA GALAŢI

Cronicile, jurnalele de actualităţi, carnetele de reporter, nu vor reuşi să consemneze numărul mare de manifestări care au avut şi au loc în acest an sărbătoresc, care marchează aniversarea semicentenarului Partidului Comunist Român. Muzeele ţării noastre şi-au înscris în cinstea evenimentului acţiuni felurite: s-au deschis noi muzee sau secţii ale muzeelor existente, s-au organizat sesiuni, simpozioane etc., au luat amploare, sub forme diferite, activităţile cu publicul.

În numărul mare de asemenea acţiuni se înscrie deschiderea, la 20 martie a.c., la Muzeul de artă modernă şi contemporană din Galaţi a unei expoziţii de „Artă militantă românească". Pictură, sculptură şi grafică, lucrările ilustrează momente importante din lupta clasei muncitoare, a comuniştilor (*13 Decembrie* de Al. Ciucurencu, *Sculaţi, voi oropsiţi*, de Anastase Anastasiu etc.), cuceririle dobîndite în perioada avîntată a construirii socialismului din patria noastră (*Naţionalizare*, de Spiru Chintilă, *Despre congresul nostru* de Gh. Anghel, *Cazangerie* de H. Catargi, *Tinere fruntaşe* de Ion Pacea, *Turnătorii* de C. Piliuţă etc.).

Pagini de glorioasă istorie, chipuri de luptători şi constructori, reflectate în lucrările artiştilor din generaţia vîrstnică şi a celei tinere, sînt mărturie despre epoca noastră; epoca demnităţii, luptei pentru împlinirea celui mai înalt ideal al omului — victoria socialismului şi comunismului.

În ziua deschiderii expoziţiei de la Galaţi, o emoţionantă participare a avut Liceul de muzică şi arte plastice din localitate. Formaţia orchestrală şi soliştii — elevi ai liceului — au susţinut un concert, răsplătit cu aplauzele şi mulţumirile publicului vizitator.

M. Ş.

REALIZĂRI ŞI PERSPECTIVE MUZEALE LA CONSTANŢA

Muzeele din Constanţa şi-au cîştigat un binemeritat prestigiu, atît în rîndul vizitatorilor — români şi străini — cît şi a specialiştilor. Numărul mare de vizitatori care trec, anual, pragul acestor instituţii — peste 1 000 000 — la care se adaugă cel al cercetătorilor veniţi în documentare sau schimb de experienţă, este o dovadă a interesului de care se bucură aceste muzee cu o organizare ştiinţifică şi muzeografică demnă de relevat.

Realizările de pînă acum impun diversificarea mijloacelor şi formelor de valorificare muzeistică a vestigiilor multimilenarei istorii a Dobrogei

https://biblioteca-digitala.ro

și a bogatei și variatei flore și faune din această parte a țării. În acest sens, Comitetul județean Constanța al P.C.R., Consiliul popular județean au alcătuit un plan de măsuri, vast, care, pe de o parte, tinde la lărgirea rețelei muzeistice cu noi puncte de interes științific și educativ, iar pe de altă parte prevede dezvoltarea și organizarea la un nivel superior, a celor existente.

În cinstea semicentenarului partidului va fi organizată o sesiune de comunicări, cu participarea muzeelor din Dobrogea — jud. Constanța și Tulcea — avînd ca temă principală, „Adaptarea muzeelor la realitățile Dobrogei; evitarea repetării tematice a activității muzeelor". În cadrul sesiunii vor fi susținute, de asemenea, comunicări axate pe probleme de muzeologie.

Pentru localitățile cu obiective muzeistice sau arheologice, s-au făcut și se vor face în continuare deplasări colective avînd ca scop organizarea unor simpozioane, deplasări la care vor participa specialiști din toate muzeele.

Tot în această perioadă se va deschide, într-o nouă organizare, Muzeul vinului de la Murfatlar.

O acțiune începută mai de mult, și care-și va cunoaște finalizarea în curînd, este punerea rețelei de galerii subterane a Tomisului în circuitul turistic. Este vorba de artera care străbate peninsula constănțeană, între Edificiul cu mozaic și Portul sportiv Tomis. Se va face de asemenea un plan de sistematizare a porțiunii cuprinse între Edificiul cu mozaic și Poarta nr. I a portului modern, unde se află thermele romane și unde se vor face noi săpături (între mozaic și therme). Ruinele ce se vor descoperi, la care se adaugă mozaicul și thermele în curs de restaurare, vor forma un complex de monumente integrate unui mare parc arheologic. Toată zona din fața Edificiului cu mozaic va fi amenajată, prin expunerea în aer liber a unor elemente de arhitectură greacă și romană, de sculptură și epigrafice scoase din săpături și în special a unor piese scoase cu ocazia cercetărilor subacvatice.

Acvariul din Constanța se află în prezent în faza de reorganizare — reorganizare care la data apariției acestui material este încheiată — a expoziției de bază în vederea decorării interioarelor acvariilor în specificul fiecărui biotop. De asemenea acvariile vor fi mai intens populate cu noi specii de pești, obținuți prin colectare direct din mare și lacuri litorale, cît și prin schimb cu instituții similare din străinătate. În prezent se întreține relații de schimb cu 14 acvarii din R.F.G., R.D.G., R.P.U., R.S.C., S.U.A., Anglia și Franța.

În planul de extindere a activității Acvariului figurează și alte obiective, care vor fi puse în funcțiune în viitorul apropiat, unele chiar în cursul anului 1971. Este vorba în primul rînd de organizarea „Microdeltei" — un lac creat artificial, pe o suprafață de 2 ha, prin îndiguire, care va fi populat cu fauna și flora specifică Deltei. Nu vor lipsi lebedele, pelicanii, egretele, stîrcii, cormoranii ș.a.

În aceeași zonă se va organiza o volieră de mari dimensiuni, destinată păsărilor decorative (fazanul auriu, păunii, găinile pitice ș.a.).

Parcul de distracții al copilului se va organiza pe un teritoriu de 1 ha, în care se vor monta — într-un labirint vegetal de mari proporții — o serie de obiective de atracție pentru copii, ca: peștera piraților, castelul balaurului, dotat cu un caleidoscop uriaș, scoica fermecată ș.a. Nu vor lipsi instalațiile de joacă și divertisment, un mic lac de încercare și concurs a navomodelelor create de copii, colțul „tînărului constructor", o serie de landșafturi cu animale în stare juvenilă, cu care copiii vor putea intra direct în contact: ursuleți, iezi, miei, iepuri ș.a.

În cadrul parcului vor fi amplasate și obiective etnografice din specificul Deltei — mori de vînt, unelte pescărești etc.

În acest an, tot în viitorul complex, a început amenajarea — în colaborare cu Ministerul Turismului — a unui mare „delfinariu", construcție inedită din punct de vedere arhitectural, în care se vor da spectacole cu delfini dresați, colectați din Marea Neagră.

Este de menționat faptul că, pentru realizarea unora dintre obiectivele de mai sus, se vor folosi fondurile realizate de Acvariu, din taxele de intrare.

Muzeul de artă și-a trecut în planul său de acțiuni pentru sărbătorirea semicentenarului partidului, expozițiile: „Din lupta și realizările poporului român" (grafică) și „Expoziția de pictură", care va cuprinde un număr de 40 de lucrări. Ambele expoziții vor fi însoțite de afișe și cataloage. Pentru perioada cît vor fi deschise cele două expoziții muzeul va organiza vizite colective cu școlile și sindicatele. De asemenea, colectivul muzeului va face mai multe expuneri cu tema „Grafica militantă și arta în slujba luptei partidului", în mai multe comune din județ, expuneri ilustrate cu diafilme și diapozitive.

În afara celor două expoziții, enunțate mai sus, se vor mai organiza expozițiile: „90 de ani de la nașterea lui Iosif Iser", „Marius Bunescu — 90 de ani de viață" și se va itinera în țară — în colaborare cu Oficiul de expoziții din București — expoziția, „Selecțiuni din colecția Topalu".

Acest vast plan de activitate, de o mare semnificație științifică și culturală, a fost discutat în cadrul întîlnirii organizate la Comitetul județean Constanța al P.C.R., condusă de tov. Vasile Vîlcu, prim-secretar al Comitetului județean de partid, întîlnire la care au participat, de asemenea, reprezentanții Comitetului județean de cultură și artă, directorii muzeelor din orașul Constanța, reprezentanți ai Direcției Muzeelor din Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, redactorul șef al „Revistei Muzeelor" și „Buletinului Monumentelor Istorice".

Lucian ROȘU

https://biblioteca-digitala.ro

Putem spune, pe drept cuvînt, că muzeele sătești reprezintă un fenomen muzeistic al timpului nostru.

Mici colecții, de obicei școlare, s-au format și mai de mult în mediul rural, dar în ultimii ani constatăm un avînt deosebit în crearea și dezvoltarea acestor muzee, uneori destul de mari și cu colecții valoroase, egale cu ale unor muzee orășenești sau chiar depășindu-le (vezi de pildă Muzeul etnografic din Rășinari — Sibiu, întemeiat încă din secolul trecut, Muzeul etnografic din Lupșa — Cluj, Muzeul de artă Topalu, Muzeul de științele naturii din Tinca — Bihor).

Ținem să precizăm din capul locului că una din caracteristicile cele mai importante ale acestor muzee este faptul că s-au născut în întregime din donații și din pasiunea unor localnici, care au urmărit să salveze și în satul lor mărturii importante ale trecutului sau creații de seamă ale înaintașilor.

Asistăm la o acțiune vie, în plin mers, ireversibilă, pe care însă avem datoria s-o călăuzim pe drumul cel bun, pentru ca noile instituții muzeale să-și justifice cu adevărat menirea științifică și cultural-educativă.

Tocmai de aceea, nu sîntem de acord cu vandalismul, deghizat în cercetare științifică, al unor profesori care, fără nici o pregătire arheologică, merg cu copiii și fac săpături, provocînd distrugerea unor straturi sau chiar a unor stațiuni întregi. Altceva este achiziționarea de obiecte și depistarea lor, salvîndu-le de la pieire, și alta este „răscolirea după comori", soldată de multe ori cu colecții strict personale.

La fel, îngrămădirea de obiecte în încăperi insalubre, fără condiții bune de conservare, nu face altceva decît să dăuneze obiectelor, care stăteau oricum mai bine la proprietarii lor.

Considerăm, de asemenea, înființarea unui muzeu sătesc nu ca o datorie impusă, o sarcină care trebuie neapărat îndeplinită, în întrecere cu alte județe, așa cum a fost prost înțeleasă și pusă în practică în unele cazuri, ci decurgînd dintr-o realitate — prezența unei colecții de istorie, științele naturii, artă, deja constituită, sau a unor stațiuni arheologice, a unor valori etnografice etc. Muzeografia este o știință care necesită studii teoretice și practică muzeală, deci nu se poate ca dintr-o dată oricine să se considere muzeograf și să procedeze ca atare. Din acest punct de vedere, sînt de condamnat acțiunile unor comitete județene de cultură și artă care, nefăcînd apel la specialiștii muzeelor locale și în mod nejustificat de nici unul din criteriile de mai sus, au trecut la înființarea de muzee sătești, socotindu-le ca o înfăptuire ușoară cu care să-și poată acoperi alte lipsuri. În multe sate, muzeografii veniți după achiziții, au fost împiedicați de organele locale să le facă, sub motivul că au sarcina, dată de Comitetul județean, ca să deschidă un muzeu sătesc (jud. Iași).

Pentru a dezbate aceste probleme într-un mod fructuos *, „Revista muzeelor" a inițiat o masă rotundă împreună cu Muzeul județean Brașov, muzeu care a participat la toate acțiunile legate de înființarea muzeelor sătești din județ, în strînsă colaborare cu Comitetul de cultură și artă local, obținîndu-se astfel rezultate meritorii.

Au participat: colectivul științific al muzeului și al secțiilor județene, reprezentanți ai Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă și ai Comitetului județean, din partea „Revistei muzeelor", membri ai corpului didactic și responsabili ai muzeelor sătești.

Discuția a decurs firesc, fiecare vorbitor expunîndu-și punctul de vedere argumentat, cu date de cele mai multe ori bazate pe participarea sa directă în acest domeniu.

Prima problemă care a intrat în discuție a fost aceea a lipsei unei legislații a muzeelor, a unui statut juridic, cu clauze referitoare și la muzeele sătești, care să le reglementeze normele de înființare, funcționare etc. (Ion Ghiran, președintele Comitetului județean pentru cultură și artă Brașov, Paraschiva Pojar, inspector general C.S.C.A., Dan Mihăilescu, inspector muzee la Comitetul județean). De asemenea, trebuie precizat titlul de: muzeu, colecție sau punct muzeistic sătesc, muzeu școlar, termeni legați de importanța colecției respective, de rolul muzeistic îndeplinit etc. (Lucian Roșu, Ion Ghiran).

Exprimînd mai pe larg punctul de vedere al Comitetului județean Brașov, de care se va ține seama mai ales de acum înainte în activitatea muzeală sătească, Dan Mihăilescu a subliniat obligativitatea existenței unei colecții, a unui nucleu muzeal de la care să se treacă la înființarea unui muzeu sătesc și nu invers. Ca exemple pozitive pot fi socotite: Muzeul etnografic sătesc din Mateiaș, unde I. Iosif, cadru didactic din comună, a început să colecționeze obiecte încă din 1934, primind și numeroase donații, în vederea deschiderii muzeului; Muzeul arheologic din Rotbav, care a pornit de la colecția strînsă de soții Croitoru încă de acum 15 ani.

De asemenea, D. Mihăilescu a opinat pentru organizarea unor muzee sătești concentrate pe zone, deci 2—3 pe județ, nu în număr foarte mare, cu colecții mici, greu de supravegheat și ajutat.

Muzeul județean are datoria să îndrume, împreună cu Comitetul, activitatea celor care au în grijă aceste colecții, respectiv posesorii lor inițiali sau directorii de cămine culturale, de obicei însă, în majoritatea cazurilor, aceștia fiind cadrele didactice din comună. Și aici, în reglementarea unor funcții, atribuții etc., ar trebui să existe o colaborare între Ministerul Învățămîntului și

* De la simpla prezentare la luarea de poziție pro- sau contra, se publică din ce în ce mai multe materiale referitoare la muzeele sătești, ceea ce indică tocmai necesitatea clarificării aspectelor fundamentale ale acestor noi unități muzeale.

https://biblioteca-digitala.ro

C.S.C.A. În momentul de față, Ministerul Învățămîntului nu cunoaște aproape nimic din aceste acțiuni și nu participă în nici un fel, nici măcar în ceea ce privește muzeele școlare (P. Pojar). În comune, nu se face apel și la alți intelectuali, care cunosc bine specificul local, au uneori colecții de valoare și au donat în foarte multe cazuri obiecte și chiar colecții sau clădiri, ca în jud. Sibiu (V. Bușilă).

Deschiderea muzeelor sătești va trebui să fie prevăzută din vreme în planul muzeului județean, susținută și material — în special din punct de vedere administrativ, mai ales că donațiile se fac tot mai rar, deci vor fi necesare și unele achiziții de completare, cu plată (I. Iosif, Muzeul din Mateiaș, Mircea Băltescu, directorul Muzeului județean Brașov).

Pentru muzeu ar putea fi aleasă și chiar achiziționată o construcție — monument istoric sau de arhitectură populară, o casă memorială, ceea ce ar duce și la salvarea și conservarea clădirilor de valoare (Constantin Popescu, Muzeul din Făgăraș, Lucian Roșu, Mariana Marcu, Muzeul județean Brașov). În tot cazul, se va avea în vedere salubritatea clădirii și a mediului de expunere și depozitare, asigurarea condițiilor bune de conservare trebuind să fie, de fapt, una din premisele obligatorii ale înființării unui muzeu sătesc (L. Roșu, D. Mihăilescu).

Tot cu sprijinul muzeului județean, în laboratorul acestuia se vor întregi vase, restaura obiecte, putînd fi apoi expuse în muzeu, așa cum a procedat Muzeul din Brașov cu Rotbavul (M. Marcu).

Pe lîngă problema restaurării și conservării obiectelor s-a dezbătut o altă componentă a activității muzeale, evidența științifică. Prin întocmirea inventarelor de obiecte, a fișelor cu date complete, însoțite de fotografii, desene etc., sub îndrumarea colectivului de specialiști ai muzeului, acest patrimoniu intră în circuitul studiului științific, putînd fi valorificat în diferite domenii (Mircea Băltescu, L. Roșu).

Un aspect care a suscitat multe intervenții a fost acela al rolului muzeului sătesc în cadrul comunității pe care trebuie s-o deservească — după termenul folosit în cazul muzeelor americane, unde a devenit o realitate concretă.

Ca activitate cultural-educativă se poate vorbi de o eficiență sigură în cadrul procesului de învățămînt: de la antrenarea elevilor la efectuarea de periegheze pentru descoperit — nu scormonit. — stațiuni arheologice, prin adunarea de cioburi, silexuri etc., la colecționarea de plante, insecte, minereuri locale, depistarea de obiecte etnografice etc., la ținerea unor lecții în muzeu sau vizitarea cu explicații amănunțite, exemplificări la o temă etc. (I. Croitoru, Muzeul arheologic din Rotbav, Nicolae Frunteș, Muzeul din Șirnea, I. Iosif).

Locuitorii, vizitînd muzeul lor, află o serie de lucruri noi, se deprind să prețuiască realizările importante ale trecutului și mai ales, obișnuindu-se cu vizitele la muzeu, și le vor extinde și la muzeele din alte centre (V. Bușilă). Destul de puțin încă, apar totuși și vizitatori străini, pentru care aceste muzee prezintă interes prin oglindirea specificului local (N. Frunteș).

Pentru cercetători, muzeele sătești sînt o mină de informații utile, uneori unice, stimulînd însă și pe plan local o serie de cercetări fructuoase, ca apariția de studii monografice ale comunei etc. („Monografia comunei Rotbav" de I. Croitoru).

Se poate astfel ajunge la o valorificare științifico-educativă a elementelor de istorie și cultură locală — simpozioane legate de evenimente importante, ilustrate în muzeu sau cu referință la zonă, privitoare la scriitori, oameni iluștri (case memoriale), o întocmire a evidenței monumentelor de arhitectură populară, laică sau religioasă, a rezervațiilor naturale, luîndu-se măsuri de ocrotire a lor și de punere în valoare etc. (N. Frunteș, M. Băltescu, V. Bușilă).

Pentru păstrarea și valorificarea tradițiilor de folclor, artă populară, meșteșuguri, se pot lua unele inițiative ca: seri muzeale, conferințe, exemplificări muzicale, filme, realizate cu concursul muzeului (ca „Podoaba capului la Mateiaș"); imprimări de muzică populară, folclor — poezii, orații de nuntă etc., difuzate în muzeu (N. Frunteș, I. Iosif); organizarea unor cercuri de artă populară, ale căror realizări, îndrumate de specialiști în spiritul valorificării vechilor tradiții, să fie expuse sau chiar vîndute de muzee (C. Trocan, UCECOM Brașov, Titus Hașdeu, directorul Muzeului Bran, Olivia Moraru șefa secției etnografie Brașov, C. Popescu, I. Iosif).

*

Socotim că dezbaterea de la Brașov a constituit o inițiativă interesantă, cu bune rezultate, și care poate fi extinsă și la alte județe. Timpul s-a dovedit prea limitat pentru expunerea tuturor punctelor de vedere și a sugestiilor, interlocutorii noștri avînd încă multe lucruri pozitive de comunicat, sau de clarificat. În cele de mai sus am punctat doar discuțiile purtate, urmînd ca să publicăm unele materiale mai ample, pe aceeași temă a muzeelor sătești, în paginile revistei noastre.

V. BUȘILĂ

„EXPOZIȚIA ACHIZIȚIILOR" LA MUZEUL DE ARTĂ DIN CLUJ

În decursul celor nouăsprezece ani de existență, Muzeul de artă din Cluj a achiziționat valoroase obiecte de artă românească și străină, care au îmbogățit și împrospătat expoziția de bază; de asemenea ele au constituit obiectul unor cercetări și publicații muzeistice, printre care se înscrie elaborarea și tipărirea catalogului, cuprinzînd lucrări de pictură și sculptură, românească și străină, achiziționate între anii 1952 și 1967.

Pe baza unei selecții riguroase, s-a organizat în august 1970 „Expoziția achizițiilor", cu scopul de a face cunoscute iubitorilor de artă valorile acumu-

https://biblioteca-digitala.ro

late. Atenția vizitatorului a fost reținută la început de icoanele transilvănene din secolul al XVIII-lea, pictate pe lemn în culori sobre ce nu stinghereșc cu nimic desenul naiv, dar expresiv, al meșterilor anonimi, probabil din nordul Transilvaniei. Alături de acestea a fost expus un bust de sfînt, sculptat în lemn, indus cu stucatură, al cărui volum se reliefează printr-un accentuat joc de umbre și lumini. Sculptura, în stil baroc, a fost realizată spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea.

Printre operele de artă străină care au figurat în expoziție se numără celebra pictură a lui Henri Met de Bless, *Drumul crucii* și sculpturile *Leul strivind un șarpe* a lui Antoine Louis Bayer și *Bărbat citind* de E. Barlach.

Partea cea mai însemnată a achizițiilor și a expoziției la care ne referim o formează arta modernă românească, ce se impune nu atît prin numărul mare de lucrări cît mai cu seamă prin calitatea lor. Ne oprim doar asupra cîtorva nume de artiști și opere care vor ilustra importanța acestor achiziții. Printre aceștia Gheorghe Petrașcu cu o *imagine a Veneției*, un *Autoportret* cu o fizionomie solid construită și o adîncă analiză psihologică; de asemenea, o frumoasă *natură moartă cu flori de cîmp* și un *peisaj urban* în care adîncimea spațiului este obținută prin degradeuri tonale. Din creația lui Th. Pallady au fost expuse două *peisaje* de pe malul Senei și un *nud de femeie*, cu desen riguros, susținut de o gamă cromatică surdinizată, bazată pe armonii de griuri și ocruri.

Picturile Elenei Popea, *Casa din pădure* și *Călugărițe din Bretania*, marchează etape diferite din evoluția pictoriței. Prima, executată printr-o alternanță de culori calde și reci, de o consistență păstoasă, îi caracterizează preocupările stilistice din preajma anului 1920. A doua se situează în epoca maturității creatoare, cu compoziții clare, dominate de lumină.

Fr. Șirato a fost prezent în expoziție cu patru lucrări: *Peisaj, Femei în fotoliu, Natură moartă cu garoafe*, și *Natură moartă cu portocale*, din ultima etapă a activității sale, etapă în care a ajuns să îmbine armonios linia cu culoarea, într-un raport echilibrat și stabil. Alături cu aceștia s-au impus transilvănenii Nagy Istvan, Szolnay Sandor și Tasso Marchini.

Arta lui Țuculescu a fost punctată de trei lucrări din perioade de evoluție succesive: *Cîmpie cu tauri*, din perioada folclorică, *Scrutări*, din perioada simbolică și *Marină* (*Țărmul roșu*) din ultima perioadă, cea totemică.

Dintre sculpturile ce au figurat în „Expoziția achizițiilor" menționăm *Zeul războiului* de Dimitrie Paciurea, o *Maternitate* cioplită în lemn, realizată de Gallas Ferdinand, *Țăranul din Oaș*, materializat în teracotă de Ferenczi Beni, *Femeia cu cobilița* de Boris Caragea.

„Expoziția achizițiilor" s-a bucurat de mare succes în rîndurile vizitatorilor clujeni și a turiștilor străini. Se preconizează ca în viitor acest gen de expoziții să se organizeze la intervale mai scurte de timp, avînd în vedere creșterea din ce în ce mai mare a patrimoniului artistic muzeal și necesitatea popularizării noilor achiziții.

Maria CHIRA

„CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ISTORICULUI BIHORULUI" (I)

Apărută recent sub auspiciile Comitetului de cultură și artă Bihor și a Muzeului Țării Crișurilor, cartea semnată de muzeograful V. Faur, printr-o prezentare riguros științifică, aduce o contribuție de seamă la aprofundarea istoriei acestor ținuturi de la hotarele vestice ale țării.

Autorul face o analiză clară a cîtorva momente de seamă din viața și lupta românilor din Bihor pentru dreptate socială și națională. Încercăm o prezentare succintă a principalelor capitole ale lucrării.

1. *Date noi despre unul din momentele importante ale înființării gimnaziului din Beiuș.* Liceul „Samuil Vulcan" din Beiuș, care împlinește anul acesta 142 de ani de la înființare, s-a înscris în istoria culturii transilvănene ca un factor de primă importanță. Autorul se oprește asupra unor momente din evoluția școlii.

2. *Documente bihorene despre propaganda postpașoptistă a emigrației române.* După înfrîngerea revoluției de la 1848, o seamă de revoluționari români au luat drumul străinătății, fără să părăsească însă credința în idealurile pentru care luptaseră. Departe de patrie, ei încercau să învie flacăra revoluției. Publicațiile din străinătate ale revoluționarilor români erau socotite periculoase, autoritățile din Bihor încercînd să oprească pătrunderea acestora spre Transilvania centrală, iar pe răspînditorii lor să-i trimită în fața curții marțiale.

3. *Aspecte din lupta românilor bihoreni pentru menținerea limbii.* Nedreptatea instaurată veacuri la rînd în aceste părți ale Transilvaniei avea să genereze un noian de manifestări în sensul emancipării sociale și naționale a bihorenilor care cereau *„ca limba și naționalitatea română să fie asigurate, ca românii să fie reprezentați pretutindeni; acolo unde românii formează majoritatea, să fie aleși funcționari și deputați români; în fiecare sat românesc să fie școală română; să se tipărească cărți românești"* (p. 21). Petiții, memorii, rapoarte, dădeau glas voinței unanime a bihorenilor de a nu renunța la limba strămoșească.

4. *Momente din lupta țărănimii bihorene pentru drepturi sociale.* Autorul conchide că *„țărănimea*

https://biblioteca-digitala.ro

bihoreană n-a suportat cu pasivitate exploatarea capitalistă ci a încercat a-și face singură dreptate..." (p. 56). Drept mărturie pentru cele afirmate stau numeroasele mișcări din sate ca: Aleșd, Tinca, Valea lui Mihai, Tăgădău etc.

5. *Din corespondența unor mari muzicieni români cu Nicolaie Firu, dirijorul Reuniunii de cîntări „HILARIA" din Oradea.* N. Firu, dirijor al corului ce anul acesta a sărbătorit 95 de ani de la înființare, s-a impus în același timp ca un bun cunoscător al istoriei Bihorului, lăsînd în urma sa cîteva lucrări importante. În îndelungata sa carieră de dirijor, el a colaborat cu personalități culturale ale timpului cum au fost: G. Musicescu, T. Brediceanu, D. G. Kiriac, S. Drăgoi ș.a.

Fiecare capitol al lucrării prezentate este urmat de o anexă documentară. Pe lîngă interpretarea științifică a evenimentelor este meritul autorului că a inclus în circuitul istoriei transilvănene și un material arhivistic de o mare bogăție informațională.

Ioan GODEA

„ARTA POPULARĂ DIN NORDUL TRANSILVANIEI"

Rod al unei temeinice munci de documentare, lucrarea pe care încercăm să o prezentăm s-a bucurat de o largă prețuire din partea specialiștilor și a unui public larg, iubitor de frumos.

Academicianul Constantin Daicoviciu în „Precuvîntarea" pe care o semnează scrie: *„Răspunzînd unor superioare exigențe științifice de specialitate, Arta populară maramureșeană completează, de fapt, volumul de același autor „Portul popular din regiunea Maramureș", prezentînd tot restul creațiilor artistice populare din zonele etnografice ale nordului Transilvaniei (Maramureș, Lăpuș, Chioar, Codru, Cîmpia sătmăreană), cu o străveche cultură populară autohtonă".*

Partea introductivă a lucrării cuprinde două subcapitole, de fapt două mici studii, care într-o formă concentrată comunică numeroase date a căror cunoaștere este indispensabilă înțelegerii fenomenului de artă populară în general. În primul, intitulat, *Cu privire la originea artei* sînt analizate unele teorii privind nașterea și caracterul artei primitive, subliniindu-se că pentru momentul inițial nu se poate despărți creația artistică de cea orală, de muzică și de dans.

„Arta populară, precizează autorul, *a luat naștere o dată cu procesul muncii, o dată cu necesitatea confecționării obiectelor utilizate în viața de toate zilele, ca una din singurele posibilități de exprimare și concretizare artistică a gustului, mentalității și aspirațiilor poporului".*

Amplu și bine documentat, al doilea subcapitol al introducerii, *Privire istorică asupra meșteșugurilor artistice populare românești* prezintă această problemă începînd cu secolul X, insistînd asupra meșteșugurilor din mediu rural. Autorul jalonează principalele momente ale dezvoltării meșteșugurilor din țara noastră, urmărind evidențierea diversificării acestora cît și a creșterii numărului meșterilor de la sate, de pe domeniile feudale și din orașe.

Cu multă dreptate, considerăm noi, se insistă asupra satelor specializate în anume meșteșuguri, scoțîndu-se în evidență cauzele economice, în primul rînd, care le-au determinat apariția și o îndelungată existență.

Polispecializarea unor anume sate, *„roirea"* meșteșugului în localități învecinate, sau specializarea satelor limitrofe centrului meșteșugăresc în ocupații anexe meșteșugului de bază, existența unor sate care produc obiecte destinate unei anume naționalități conlocuitoare, factorii istorici și economici care au determinat dispariția unor meșteșuguri sau a unor sate specializate, sînt probleme extrem de interesante, a căror tratare sumară, impusă de însuși caracterul volumului, ne face să simțim din nou lipsa unei lucrări ample, care să trateze temeinic, exhaustiv, aceste aspecte.

În continuare, în cadrul aceluiași subcapitol, autorul punctează evoluția documentară a fiecărei categorii de meșteșuguri artistice.

Dorim să subliniem că o calitate de seamă a lucrării ni se pare tocmai faptul că problemele ridicate sînt tratate și din punct de vedere istoric. Nici un moment fenomenul creației populare nu este privit „în sine" strict descriptiv, ci ca o componentă organică a întregii dezvoltări istorice a poporului român. Căci, așa cum se sublinia, într-o lucrare nu de mult apărută, *„Cultura este întreaga creație colectivă a societății. Ea cuprinde tot ceea ce este unitar de-a lungul veacurilor în viața unui neam, tot ceea ce devine un obicei de viață, o formă de viață deosebitoare, moștenită de generații, specifică acelui neam"* [1].

Manifestările artistice nu sînt limitate nici în timp, nici în spațiu, analizarea lor depășind astfel etapa simplei consemnări, întîlnită atît de des în literatura noastră de specialitate.

Capitolul II, *Meșteșugurile artistice din nordul Transilvaniei* tratează, în urma unei ample documentări, evoluția istorică și artistică a fiecărui meșteșug în parte. Inserarea unei statistici a meșteșugarilor, pe specialități și centre, este nu numai utilă, dar are și valoare de document pentru cercetătorii vremurilor ce vor veni.

[1] P. P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, Edit. științifică, Buc., 1969, p. 11.

https://biblioteca-digitala.ro

Centrul de greutate al lucrării, căruia strădania autorului i-a conferit calitatea unui adevărat manual de artă populară transilvăneană, îl reprezintă capitolul III, a cărui primă parte *„Așezări-arhitectură-porți"*, a fost redactată de cercetătorul Paul Petrescu.

După stabilirea tipurilor de așezări, diferențiate atît de mediul geografic, evoluția istorică, cît și de condițiile social-economice proprii fiecărei zone, autorul se ocupă de succesiunea tehnicilor și materialelor folosite la construcția locuințelor. Se urmărește și evoluția tipurilor de plan caracteristice locuințelor țărănești din nordul Transilvaniei.

Temeinica analiză a motivelor ornamentale, atît de generos răspîndite de geniul creatorului-arhitect pe suprafața construcției, ne convinge că *„arhitectura țărănească din nordul Transilvaniei este una din cele mai reprezentative ramuri ale arhitecturii în lemn românești, înscriindu-se totodată în realizările de seamă ale artei lemnului în Europa"*.

În continuare, Paul Petrescu se ocupă de bisericile de lemn și de masivele porți maramureșene, cu decorul lor unic, *„adevărate arcuri triumfale ale fiecărei gospodării"*.

Următorul subcapitol, organic legat de cel prezentat anterior, tratează creația artistică în lemn. Alături de fîntîni, garduri, pîrleazuri, obiecte de cult, instrumente muzicale, jucării, o atenție deosebită este acordată mobilierului, cu dubla sa calitate, utilitară și estetică. Se prezintă modul de lucru, tehnicile de ornamentare proprii fiecărei categorii de obiecte.

O altă problemă pe care Tancred Bănățeanu o cunoaște și reușește să o trateze la un nivel superior o constituie analizarea raporturilor și influențelor dintre produsele nord-transilvănene și cele similare din țările învecinate.

O deosebită atenție este acordată țesăturilor. Tehnica, motivele ornamentale, cromatica, influențele, terminologia, sînt probleme pe care autorul le rezolvă cu multă competență. Multă atenție este acordată covorului care *„...dă impresia unei adevărate pictograme ce însumează toată viața, plină, bogată în viețuire, idei și sentimente a maramureșenilor"*.

Bazat pe valoroase documente de arhivă, după ce menționează evenimentele principale din activitatea satelor de olari, autorul tratează în cadrul unui subcapitol amplu caracteristicile artistice ale fiecărui centru.

Tot în cadrul acestei părți a lucrării mai este analizată și organizarea artistică a interiorului.

Ultimele două capitole *Problema procesului de creație în arta populară și a îndrumării acestuia* și *Posibilități de valorificare ale creației artistice populare din nordul Transilvaniei în arta decorativă*, accentuează utilitatea volumului.

Scurta noastră prezentare nu ar fi completă dacă nu am evidenția faptul că dr. Tancred Bănățeanu s-a bucurat de colaborarea graficianului Vladimir Șetran și a artistului fotograf Dan Er. Grigorescu. Aceștia au reușit să demonstreze încă o dată că înțeleg specificul artei noastre populare și că reușesc să selecteze ceea ce este reprezentativ și cu adevărat frumos, făcînd din această lucrare științifică și un album de artă populară românească.

Un cuvînt bun trebuie spus și despre inițiativa Casei județene a creației populare din Baia Mare care a reușit să asigure apariția acestei lucrări în cele mai bune condiții.

M. DUMITRESCU

„MANUSCRIPTUM" nr. 2 1971

Prima satisfacție pe care ne-o oferă cel de-al doilea număr al revistei „Manuscriptum" este faptul că a reușit într-un timp atît de scurt — de la un număr la altul — să convingă că o publicație de bibliotecă, de studiu, trebuie să beneficieze de hîrtie bună și de bune condiții de tipărire. Altfel — paradoxul nu ne aparține — fotografiile inedite și facsimilele de documente rămîneau într-un fel tot inedite, reclamînd o tipărire clară, din care cititorul să înțeleagă ceva.

Numărul 2 continuă publicarea romanului de tinerețe al lui Mihail Sadoveanu, „Mariana Vidrașcu", adăugînd paginilor inedite din opera sadoveniană trei poeme scrise „către amurgul vieții scriitorului", cu o prezentare de acad. D. Panaitescu-Perpessicius.

Capitolul de literatură mai cuprinde comedia-fabulă a lui Eusebiu Camilar „Confrații Mus" și o filă din poezia lui Ion Minulescu.

Ca și numărul 1, volumul de față comunică un mare număr de scrisori de un deosebit interes pentru cunoașterea unor reprezentanți de frunte ai literaturii române (C. Dobrogeanu-Gherea „Scrisori familiale", Lucian Blaga „Douăsprezece scrisori către Octav Șuluțiu", Panait Istrati „Scrisori către Romain Rolland", Alexandru Odobescu „Două scrisori", Marcel Proust „Scrisoare către Anton Bibescu") etc.

Prezentarea de față nu epuizează cuprinsul nr. 2 din care ținem însă să mai amintim notele de conferință ale lui Ionel Teodoreanu „Cum am scris Medelenii" și convorbirea cu academicianul Șerban Cioculescu despre binecunoscuta pasiune de colecționar a domniei sale: „Eu nu colecționez orice autograf..."

Sînt publicate cîteva scrisori ale cititorilor, urări de „drum bun", aprecieri asupra calității revistei și asupra necesității și rolului ei pe tărîmul cercetării literare.

Raluca SIMIONESCU

https://biblioteca-digitala.ro

Începînd cu acest număr, în cadrul rubricii „Poşta redacţiei", se va răspunde întrebărilor, problemelor ridicate de lucrătorii din muzee, în legătură cu organizarea muncii interne a instituţiilor muzeale.

Tovarăşii Iulian Antonescu, directorul Muzeului de istorie din Bacău şi Gh. Bodor, directorul Muzeului de etnografie a Moldovei din Iaşi, cer să li se facă unele precizări asupra regimului de folosire a publicaţiilor tipărite de muzee.

Răspunde tov. Pavel Cănănău, directorul Direcţiei Economice din C.S.C.A.

Care este regimul de folosire a exemplarelor-gratuităţi (140 ex.) care revin din tirajul general al unei lucrări, redacţiei sau instituţiei (muzeului) care a editat-o?

1. Regimul de folosire a celor maximum 140 exemplare care se editează peste tirajul planificat al oricărei lucrări — inclusiv a celor editate de muzee — este reglementat prin instrucţiunile C.S.C.A. nr. 1229/4.XI.1966, cu modificările şi completările care au fost făcute ulterior prin dispoziţiile C.S.C.A. nr. 174/1967, 1671/1968, 936/1969 şi 1070/1970.

Din multitudinea precizărilor conţinute de actele normative sus-menţionate, care reglementează în amănunt modul de folosire al celor 140 exemplare, trebuie reţinut că, în principiu — după satisfacerea obligaţiilor de trimitere la cei în drept a exemplarelor-semnal, de serviciu şi depozit legal, care totalizează cca 60 ex. — restul exemplarelor pînă la 140, vor fi folosite pe baza actelor de dispoziţie ale directorului muzeului pentru: informarea presei, îndeplinirea obligaţiilor faţă de autori, asigurarea nevoilor de serviciu ale organului ierarhic superior, pentru schimb cu străinătatea, schimb cu alte instituţii muzeale, informarea radiotelevizIunii, asigurarea nevoilor interne de serviciu şi pentru propagandă.

Difuzîndu-se fără plată, evidenţa celor 140 exemplare sus-menţionate se va ţine extracontabil (cantitativ) de către gestionarul magaziei de materiale şi tipărituri sau de altă persoană desemnată de conducerea muzeului.

Care este regimul exemplarelor folosite la schimburile cu străinătatea sau schimburile între muzee (cum se justifică contabil aceste exemplare)?

2. Regimul exemplarelor folosite la schimburile cu străinătatea sau la schimbul între muzee nu are o reglementare specială, el fiind cuprins — aşa cum s-a arătat mai sus — în regimul de folosire a celor 140 exemplare care se editează peste tirajul planificat al oricărei lucrări.

Baza legală pentru difuzarea gratuită a celor 140 exemplare o constituie instrucţiunile şi dispoziţiile arătate mai sus, care au fost emise de C.S.C.A. în temeiul prevederilor art. 89 din *Normele de remunerare a autorilor* aprobate prin H.C.M. nr. 632/1957 şi a prevederilor art. 20 şi 41 din Decretul nr. 17/1949 pentru editarea şi difuzarea cărţii.

Direcţia Muzeelor din C.S.C.A. a trimis tuturor instituţiilor muzeale o circulară prin care cere ca un număr de 10 ex. din orice tipăritură să fie trimise la redacţia „Revistei muzeelor" pentru un fond al Direcţiei. În unele muzee serviciul contabilitate refuză să aprobe descărcarea contabilă a celor 10 exemplare. Care sînt dispoziţiile Direcţiei economice a C.S.C.A?

3. În circulara trimisă de Direcţia muzeelor din C.S.C.A. tuturor instituţiilor muzeale s-a precizat că cele 10 exemplare solicitate a fi trimise la redacţia „Revistei muzeelor" — pentru constituirea fondului documentar al direcţiei — vor fi difuzate din cadrul celor 140 exemplare editate peste tirajul planificat.

În această situaţie, apare total nejustificat refuzul serviciului contabilitate (de la unele muzee) de a nu aproba „descărcarea contabilă" a celor 10 exemplare, întrucît — după cum s-a arătat în răspunsul de la pct. 1 — evidenţa acestora se ţine extracontabil, iar difuzarea lor se face pe baza dispoziţiei directorului muzeului.

Există o situaţie supărătoare în legătură cu imposibilitatea de a difuza tirajul întreg al unor materiale de popularizare în decursul unui singur an. Avînd în vedere că aceste materiale, prin conţinutul lor, nu au valabilitate în funcţie de o anumită perioadă consideraţi că este necesar să fie socotite stocuri supranormative la consumarea unui an de la editare?

4. În legătură cu problema ridicată aici, trebuie să precizăm de la bun început că nu poate fi vorba de a considera materialele de popularizare nedifuzate după consumarea unui an de la editare drept „stocuri supranormative", întrucît nu a fost stabilit de nici un organ o normă de timp în această privinţă.

Aceasta nu înseamnă însă că la editarea materialelor de popularizare ale muzeelor nu trebuie avută în vedere necesitatea stabilirii unor „tiraje optime" — difuzabile într-o perioadă de cca 2—3 ani maximum după părerea noastră — ţinînd seamă atît de considerentele economice, cît şi de necesitatea de reîmprospătare la intervale cît mai scurte de timp a acestor materiale.

Sîntem de părere că fiecare muzeu trebuie să stabilească tirajele materialelor sale de popularizare în funcţie de elementele concrete şi specifice activităţii lui, cum ar fi de exemplu: fondurile de care dispune, frecvenţa vizitatorilor, preferinţele predominante ale publicului pentru anumite genuri de materiale (ex.: cărţi poştale ilustrate, pliante etc.), preţul de vînzare al materialelor, stocurile existente în magazie etc.

Tot în legătură cu această problemă, recomandăm ca în toate situaţiile contabile sau statistice privind stocurile de materiale, valoarea materialelor de popularizare sau a celor cu caracter documentar

https://biblioteca-digitala.ro

— științific editate de muzee să se evidențieze separat, astfel :

— stoc de materiale existent la data de . . .
total = ...lei
— materiale editate de muzeu . . . .lei

Această delimitare permite efectuarea unei analize corespunzătoare a resurselor financiare imobilizate în stocurile de materiale ale fiecărui muzeu și poate evidenția astfel numai acele stocuri cu adevărat „supranormative".

Cîțiva directori de muzee ne întreabă :

Cum poate fi interpretată prevederea nomenclatorului de funcțiuni privind încadrarea îndrumătorilor de muzeu? Ținînd seama de faptul că nomenclatorul prevede obligativitatea unei vechimi de 5 ani în specialitate și studii superioare și că învățămîntul superior, cu excepția Institutului de Arte Plastice, nu pregătește cadre pentru muzee, iar Ministerul Învățămîntului neacordînd transfer, plecarea prin transfer înseamnă pierderea drepturilor de vechime pentru cei în cauză, care ar fi totuși modalitatea de rezolvare a acestei probleme în cadru legal?

Răspunde tov. A. Koffler, de la Direcția de personal din C.S.C.A.

1. În legătură cu stagiul cerut pentru ocuparea funcției de îndrumător în muzee, vă facem cunoscut următoarele :

Potrivit anexei nr. 1 C din H.C.M. nr. 47/1970, privind experimentarea noului sistem de salarizare și majorarea salariilor la unitățile de cultură, pentru funcția de muzeograf, restaurator, conservator, îndrumător muzee, se prevăd studii superioare de specialitate și condițiile prevăzute în Decretul nr. 158/1970 privind repartizarea în producție a absolvenților prin învățămîntul superior.

În concluzie, funcția de îndrumător se poate ocupa de către absolvenții învățămîntului superior de specialitate, cu examen de stat, chiar din primul an de activitate, prin repartizare.

MARIUS BUNESCU (1881—1971)

Oricît de amară și nedreaptă ni se înfățișează realitatea pierderii pictorului Marius Bunescu, reculegerea se impune pentru a putea aduce ultimul omagiu și a comemora pe maestrul nostru în muzeografie, a cărui desprindere din viață s-a petrecut atît de neașteptat.

Ne promisese de curînd că va sărbători cu noi cei 90 de ani de viață pe care urma să-i ajungă la 15 mai. Dar în această crudă luptă dintre ființă și neființă nu și-a mai putut îndeplini promisiunea, lăsîndu-ne sarcina de a-i deplînge lipsa și a-i cinsti memoria.

Artist care în timpul vieții nu a știut ce este capitularea, creator de elită și conștiință de luptător, Marius Bunescu a fost unul dintre cei mai entuziaști pictori, cronicar și reprezentant de cinste al peisajului românesc, creator a cărui concepție realistă a fost un permanent exemplu de dăruire pasionată în slujba țării sale.

Ne este hărăzit să ne prețuim înaintașii pentru că vedem în ei tradiția spiritualității noastre, înțelepciunea experienței acumulate în timp și convingerea că această experiență este sortită continuării. În muzeografia românească, pictorul Marius Bunescu este un deschizător de drumuri.

Director al Muzeului Simu din anul 1920, el are meritul de a fi închinat tinerei noastre muzeografii de artă 46 de ani de muncă. Vicepreședinte al Consiliului superior al Muzeelor în 1946 și director al Galeriei Naționale în anul 1949, Marius Bunescu a fost un eminent muzeograf, păstrător al valorilor de artă și priceput propagandist al acestora. Într-o epocă de confuză înțelegere a rosturilor artei, el s-a străduit neobosit să-i creeze acesteia un climat prielnic de relații cu un public cît mai larg aducîndu-și contribuția sa la democratizarea instituțiilor muzeale. În aceeași măsură el a sprijinit acțiunea de creare a unei temeinice baze științifice pentru muzeografia românească, fiind unul dintre principalii organizatori al celui mai mare muzeu de artă al țării.

Om de aleasă formație culturală, pictorul Bunescu a fost un însemnat donator, prilejuind în orașul Caracal înființarea pinacotecii care-i poartă numele și îmbogățind colecțiile unor muzee de artă ca acelea din Constanța și București.

Deși n-a fost ceea ce se cheamă în mod obișnuit un titular de catedră, pictorul Bunescu a deținut în schimb prestigiul unui făuritor de școală în domeniul muzeografiei românești. Cu finețea și cu ponderea care-l caracterizau el a contribuit timp de un deceniu și jumătate la pregătirea a numeroase cadre de specialiști care-i datorează astăzi formația lor temeinică.

Reacțiile maestrului Bunescu alcătuiau un amestec de sensibilitate și echilibru, care făceau laolaltă ființa acestui om de o curtenie perfectă și o distincție remarcabilă.

Avea un fel de a se purta amabil și binevoitor dincolo de care cei mai perspicace aflaseră calea spre o inimă caldă și delicată ce ascundea o reală timiditate și o constantă nevoie de afecțiune.

Noi toți l-am iubit și l-am stimat, apelativul de „maestru" devenind în conștiința noastră sinonimul tradiției pe care ne-am angajat să o dezvoltăm.

Aducîndu-i un ultim omagiu, durerea tinde să se înscrie într-o emoționantă promisiune că vom păstra amintirea perpetuîndu-i învățămintele și transmițîndu-le urmașilor așa cum el însuși ne-a învățat : cu modestie, cu discreție și cu devotament.

Georgeta PELEANU

https://biblioteca-digitala.ro

I N M E M O R I A M

Sîntem prea adînc copleşiţi de moartea lui Perpessicius pentru a ne deda acum exegezelor minuţioase şi docte privind opera sa şi locul pe care-l ocupă în cadrul culturii româneşti. Gîndul ni se întoarce, iarăşi şi iarăşi, la omul Perpessicius de care ne-am despărţit, şi pentru totdeauna — în acea zi, vai nu îndepărtată, (zi crudă, de timp vijelios, aspru, iernatic în plin început de primăvară). Dar rămînînd la acest cadru al evocării, nu credem că greşim, întrucît, sînt puţini creatorii, la care viaţa să sfinţească, într-o asemenea măsură opera, ca în cazul său.

Îmi răsfoiesc fişele şi dau peste un citat dintr-o conferinţă ţinută la Arad, imediat după primul război mondial şi prin care tînărul Panaitescu -Perpessicius îşi inaugura activitatea de profesor. Cuvinte neaoşeşti, paletice, cu tot clocotul vîrstei tinere: *„Noi am venit aici pentru a răspîndi cultura şi a ne face datoria de apostoli. Ne-am făcut-o şi pe cîmpul de luptă şi dacă picăturile de sînge au stropit pămîntul Aradului, dacă sîngele nostru a cimentat legătura dintre noi, azi vă aducem cultul României şi acest cult îl vom propaga tinerelor vlăstare...”.*

Datoria de apostoli! Mă gîndesc că poate modestia-i proverbială, însingurarea-i în lumea mută a cărţilor, dorinţa-i de anonimat ne-a influenţat într-atît încît n-am putut sesiza totdeauna ceea ce alcătuieşte esenţa muncii sale: apostolatul întru înălţarea unor monumente spirituale care nu puteau fi practic decît opera mai multor generaţii. M-am întrebat cîndva ce anume va fi moştenit maestrul Perpessicius din spiritul locurilor de unde a purces: Brăila şi Dunărea cu cunoscutul lor îndemn spre o perpetuă aventură. Şi-mi răspundeam că desigur numai atracţia secretă spre orizonturile misterioase, mutate de el în împărăţia artei. Îmi dau însă seama că greşeam, căci în fond mucenicia unor eforturi istovitoare, supraumane, îndrăzneala generoasă în cuprinderea infinitului literaturii române, totul îl situează în descendenţa firească a temerarilor porniţi să cucerească lumea.

Şi cu toate acestea, cu toate că au fost puţini oamenii de cultură ai anilor noştri care să revendice un atît de mare şi de necontestat prestigiu în cercurile cele mai largi ale cititorilor, Perpessicius — cel ce-a privit nu doar o singură dată, în faţă, veşnicia — a ştiut să rămînă totdeauna un om neasemuit de simplu. Sau, cumva, crizele de orgoliu nu caracterizează decît talentele slabe şi cei cu adevărat mari rămîn veşnic nişte copii mari? Am rostit cuvîntul copil şi nu mi-l retrag, pentru că eruditul Perpessicius, cel experimentat în extragerea esenţelor subtile ale fenomenului de artă, dezvăluia curăţenie morală şi o rară ingenuitate. Nu pot uita graba şi încîntarea cu care comunica, celor din cercul colaboratorilor de la muzeu, impresiile de lectură de la o carte sau alta — pentru el lumea cărţilor era o continuă sursă de miracole, pe care le întîmpina cu o continuă prospeţime şi virginitate a sufletului.

Să mai amintim şi atîtea dovezi de dăruire totală din activitatea pe care a dus-o ca director al Muzeului literaturii române?

Bunăoară, şedinţele comisiei de achiziţii care ameninţau să nu se mai sfîrşească, într-atît îi plăcea să se cufunde în lumea vestigiilor literare — ca un arheolog în prospectarea Văii Regilor, cu tezaurele lor inviolabile.

Sau entuziasmul tineresc manifestat (în pofida zîmbetului sceptic, arborat pentru cei neaveniţi), ori de cîte ori lua act de vreo iniţiativă izvorîtă din dragostea pură pentru literatură. N-a publicat oare „Revista muzeelor”, acum un an, un excelent articol în legătură cu un monumental proiect al complexului de la Ipoteşti?

Perpessicius era o fire irremediabil poetică, din rîndul acelora care se rătăcesc de pe drumurile largi şi rămîn cu ochii aţintiţi la cer, o plantă delicată şi singulară, perpetuînd virtuţi primordiale ale speţei umane pe care alţii le pierd hîrşiţi cu rigorile şi conformismul existenţei. Că toate aceste calităţi la va fi apărat şi salvat în confruntarea cu necazurile cotidiene, cu răutatea semenilor, cu suferinţele fizice de care a avut parte din plin — cine nu ştie?

Casa lui de pe strada Eminescu adesea îmi apărea ca o insulă a lui Euthanasius sau ca o citadelă a moravurilor patriarhale. O casă simplă, bătrînească, izolată de un gard înalt de fier, cu o minusculă grădină, cu diferite accesorii gospodăreşti, cu o căţeluşă alintată, numită „Fetiţa” sau „Domnişoara Panaitescu” ş. a. m. d., pe scurt o mică Brăilă, transplantată, pentru uz propriu, în plin centru al Bucureştiului. Camere mici, cu mobilă veche, supraaglomerate de cărţi, totul degajînd o atmosferă de caldă, de adîncă intimitate peste care domnea surîsul lui bun.

Apostolat în cuprinderea spaţiilor vaste ale culturii româneşti şi o excesivă modestie, mergînd pînă la a-şi ascunde numele sub un pseudonim „hîrsut” (cum singur spunea într-o poemă), o întinsă erudiţie, o adevărată ştiinţă a degustării farmecelor inefabile ale textelor literare şi o incomparabilă ingenuitate — iată cîteva trăsături care în interferenţa lor îl pot defini pe cel ce a fost — şi va rămîne în memoria noastră — marele om şi cărturar Perpessicius.

Al. OPREA

https://biblioteca-digitala.ro

VI

JUDEȚUL ALBA

MUZEUL DE ISTORIE ALBA IULIA

Alba Iulia, str. Mihai Viteazul nr. 12—14
Program de vizitare: 10—17; luni închis

Înființat la 2 octombrie 1887 de Societatea de istorie, arheologie și științe naturale a județului Alba. Reorganizat în 1968, cu prilejul aniversării semicentenarului Unirii.

Muzeul are două clădiri: sala Unirii și clădirea Babilon — monumente de arhitectură.

Colecții — *arheologie*: monumente epigrafice, reprezentări bahice și obiecte ilustrînd viticultura în epoca romană, reliefuri și statui de zeități romane și orientale (*Jupiter, Diana, Mithras*), lucerne (opaițe), tegule și cărămizi ștampilate, piese de

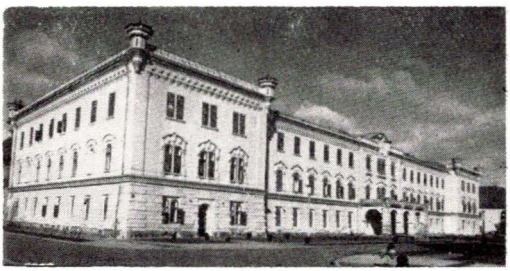

arhitectură (capiteluri, coloane), tuburi de apeduct; *istorie*: documente și cărți vechi românești, documente privitoare la Unire (în Muzeul Unirii); *etnografie și artă populară*.

Publicații: „Apulum", volumele I—IX; pliante.

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL DE ȘTIINȚE NATURALE AIUD

Aiud, str. 11 Iunie nr. 1
Program de vizitare: 9—17; luni închis

Este cel mai vechi muzeu din țară, fiind înființat în 1796 sub denumirea de „Ravitatum et naturalium Museum". În Anuarul colegiului Bethlen (1872—1876) erau menționate colecțiile: mineralogică, geologică, numismatică și arheologică.

Reorganizat în 1951, cu două secții: mineralogie și zoologie.

Colecții: mineralogie, paleontologie, oologie, insecte, fluturi, ierbar.

Publicații: „Calendarul plantelor medicinale" (sub tipar).

MUZEUL DE ISTORIE AIUD

Aiud, Piața Republicii nr. 24
Program de vizitare: 10—13, 16—18; luni închis

În 1950 s-a separat de Muzeul de științe naturale, iar în 1966 a fost reorganizat.

Clădirea este monument de arhitectură, integrată în complexul Cetății Aiud (sec. al XVI-lea).

Colecții — depozite de bronzuri, piese scitice și celtice, monumente romane epigrafice și sculpturale.

MUZEUL ORAȘULUI BLAJ

Blaj, str. Armata Roșie nr. 2
Program de vizitare: 7—14; luni închis

Înființat în 1939, reorganizat ca Muzeu al orașului Blaj în anul 1964.

Se află în castelul Giorgiu Bogdi, monument istoric din sec. al XVII-lea.

Colecții — obiecte arheologice, documente referitoare la Școala ardeleană, la Revoluția de la 1848 și la tipografia din secolele XVII—XVIII.

MUZEUL MIXT SEBEȘ

Sebeș, Parcul 8 Mai nr. 4
Program de vizitare: 1 septembrie — 1 mai 8—16; 1 mai — 1 septembrie 9—17; luni închis

Înființat la 15 martie 1951, funcționează în „Casa Zapolya", o construcție ce datează din secolul al XVI-lea, fostă proprietate a principilor Transilvaniei.

Colecții — *științe naturale*: plante, mineralogie și animale naturalizate de pe Valea Sebeșului; *istorie*: materiale din comuna primitivă până în epoca modernă, obiecte și unelte ale breslașilor, sabia călăului orașului, arme medievale, tipărituri vechi românești etc. *artă plastică*: o colecție de

picturi de Sava Henția; o colecție de *etnografie africană* adusă de călătorul Franz Binder, în secolul al XIX-lea.

MUZEUL MEMORIAL „AVRAM IANCU"

Comuna Avram Iancu
Program de vizitare: 9—15; luni închis

https://biblioteca-digitala.ro

Înființat în 1924 de Asociația „Astra", cu ocazia centenarului nașterii lui Avram Iancu.

Clădirea, declarată monument de arhitectură populară, datează din 1801—1802, fiind casa părintească a lui Iancu.

Colecții — *comemorativă*: leagănul de copil al lui Iancu, o ladă de haine, blide și linguri de lemn, două buzdugane, tunul și săbii ale lui Iancu, fotografii, documente de familie, arme, drapele și documente referitoare la pregătirea și desfășurarea revoluției din Transilvania; *etnografie și artă populară*: piese de port și vase de lemn din zona Munților Apuseni.

MUZEUL ETNOGRAFIC DIN COMUNA LUPȘA

Comuna Lupșa
Program de vizitare: zilnic orele 10—18

Înființat în 1938—1939, reorganizat în 1969—1970.

Clădirea datează aproximativ din 1800.

Colecții — obiecte ce prezintă ocupațiile localnicilor, din trecut pînă în zilele noastre, culesul din natură, păstoritul, agricultura, transportul, meșteșugurile; interioare de locuințe, costume și piese de port popular, ceramică.

MUZEUL ETNOGRAFIC DIN COMUNA RIMETEA

Comuna Rimetea
Program de vizitare: 10—17; luni închis

Înființat în 1952, reorganizat în 1965—1966.

Colecții — obiecte ce prezintă ocupațiile de bază ale locuitorilor, mineritul și prelucrarea fierului; un interior de casă din localitate; costume populare complete și diferite piese izolate de costum.

JUDEȚUL BISTRIȚA-NĂSĂUD

MUZEUL DE ISTORIE BISTRIȚA

Bistrița, str. Armata Roșie nr. 53
Program de vizitare: 1 septembrie — 1 mai 10—15, 17—20; 1 mai — 1 septembrie 10—20; luni închis

Înființat la 1 octombrie 1950, reorganizat în 1962.

Muzeul are două clădiri: una în care se află sediul (datează din secolul al XVI-lea) și Casa Argintarului, în str. Dornei nr. 5, monument

https://biblioteca-digitala.ro

istoric de arhitectură, ce datează din sec. XV—XVI, restaurat în ultimii ani.

Colecții — *științe naturale, arheologie, istorie* (obiecte de bresle, numismatică), *etnografie*.

Din colecții se remarcă : un paloș scitic de bronz, descoperit la Posmuș în 1955, și un ferăstrău chirurgical pentru practicarea trepanației, descoperit în 1953 la Galații Bistriței.

MUZEUL NĂSĂUDEAN

Năsăud, b-dul Republicii nr. 19
Program de vizitare : 9—19 ; luni închis

Înființat în 1931 din inițiativa unor intelectuali năsăudeni.

Din 1946 a fost mutat în clădirea cunoscută sub numele de „Svarda", monument istoric.

Colecții — păsări naturalizate, obiecte de arheologie, numismatică, mineralogie și roci, etnografie și artă populară românească (port popular din zonă, țesături, obiecte legate de ocupații, icoane pe sticlă și pe lemn).

MUZEUL MEMORIAL „GEORGE COȘBUC"

Comuna Coșbuc
Program de vizitare : 1 septembrie — 1 mai, 10—16 ; 1 mai — 1 septembrie, 10—20 ; luni închis

Înființat în 1949, reorganizat în 1966.

Clădirea — declarată monument istoric — este construită în prima jumătate a secolului al XIX-lea de tatăl poetului, preotul Sebastian Coșbuc.

Colecția — obiecte de bucătărie țărănească, leagănul, pupitrul și scaunul de școlar ale lui Coșbuc, fotocopii ale revistei „Virtus romana", editată de Societatea școlarilor năsăudeni, unde Coșbuc

a publicat pentru prima dată, obiecte personale ale poetului (pelerina și trusa de voiaj, o pălărie, țigaretul).

MUZEUL MEMORIAL „ION POP REȚEGANUL"

Comuna Rețeag
Program de vizitare : 10—19 ; luni închis

Colecția — piese din mobilierul casei, manuscrise, scrisori autografe și cărți editate în timpul vieții sale, la Gherla.

MUZEUL MEMORIAL „LIVIU REBREANU"

Comuna Liviu Rebreanu
Program de vizitare : 10—13, 15—17 ; marți și vineri închis

Muzeul a fost organizat în casa în care scriitorul și-a petrecut adolescența.

În colecție se află : cămașa, pălăria și șerparul lui Ion, zadia, mărgelele, năframa și furca de tors ale Anei, biroul lui Rebreanu și fotografii de familie, un panou cuprinzînd 18 fotografii cu personaje și locuri descrise în *Ion* ; boneta purtată de Emil (fratele scriitorului), portretul pe care îl avea în ziua execuției, așchii din spînzurătoare, actul cu sentința de condamnare la moarte a lui Emil ; o schiță cu mersul răscoalei din 1907, întocmită în vederea elaborării romanului *Răscoala* ; masca mortuară a scriitorului, fotografia casei din Valea Mare (Argeș) unde s-a stins din viață scriitorul, fotografia mormîntului său din cimitirul Belu (București).

https://biblioteca-digitala.ro

JUDEȚUL COVASNA

MUZEUL DIN SF. GHEORGHE

Sf. Gheorghe, str. 16 Februarie nr. 10
Program de vizitare: marți-vineri 10—18; sîmbătă 10—13; duminică 10—14; luni închis

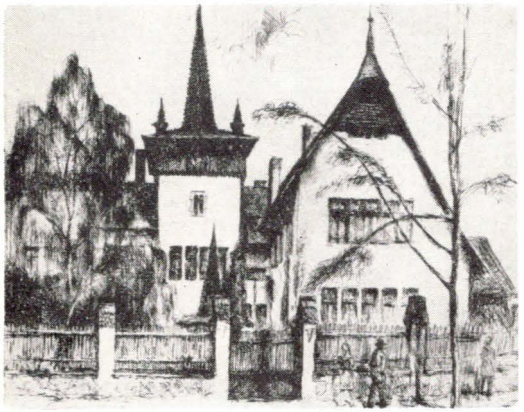

Înființat în 1879; în anii 1912—1913 s-a construit o clădire specială pentru muzeu, în care se află și în prezent; reorganizat în 1949—1950.

Clădirea este monument de arhitectură.

Colecții — *științe naturale*: mineralogie, petrografie, paleontologie, păsări și colecția de fluturi a lui Diószeghy László; *arheologie*: obiecte din epoca paleolitică pînă în secolul al XII-lea, remarcîndu-se materialul din așezarea neolitică de la Ariușd; *etnografie*: obiecte legate de ocupația țăranilor și de meșteșugurile din zonă, precum și costume și piese de port; *artă plastică*: opere ale artiștilor moderni și ale pictorilor locali (Barabás Miklós, Gyárfás Jenö etc.).

Publicații: 3 anuare, un almanah (1955) și „Aluta" (2 vol.).

EXPOZIȚIA PERMANENTĂ „GÁBOR ÁRON"

Tîrgu Secuiesc
Program de vizitare: 10—18; sîmbătă 10—13; luni închis

Înființat în 1969 în clădirea unde a existat turnătoria lui Gábor Áron (1810—1849), comandantul artileriei secuiești în timpul revoluției din Transilvania de la 1848.

Colecția cuprinde: facsimilul tunului, turnat recent la Tîrgu Secuiesc (originalul se află la Muzeul de istorie al R. S. România), fotocopii referitoare la activitatea revoluționară a lui Gábor Áron, cîteva arme din timpul revoluției (săbii, pistoale, puști).

EXPOZIȚIA PERMANENTĂ „ISTORIA BRESLELOR DIN ORAȘUL TÎRGU SECUIESC"

Tîrgu Secuiesc
Program de vizitare: 10—18; sîmbătă 10—13; luni închis

Înființat în 1969.

Colecția cuprinde: documente referitoare la breslele din localitate (tîmplari, cojocari, olari, cismari), precum și diferite obiecte (lăzi de breaslă, steaguri, obiecte mai mici).

CASA MEMORIALĂ „BENEDEK ELEK"

Comuna Bățanii Mici
Program de vînzare: 10—18; sîmbătă 10—13; luni închis

Înființat în 1969 în casa în care a locuit publicistul și scriitorul Benedek Elek (1859—1926).

Colecția cuprinde: obiecte privitoare la viața și activitatea „marelui povestitor", mobilă, documente originale și fotocopii, exemplare din cărțile sale tipărite).

JUDEȚUL HARGHITA

MUZEUL DIN MIERCUREA CIUC

Miercurea Ciuc, str. Doja nr. 2
Program de vizitare: 10—17; luni închis

Înființat în 1950, pe baza unor colecții anterioare și a colecției alcătuite în 1930 de Societatea Muzeistică din Miercurea Ciuc; în prezent se află în curs de reorganizare.

Clădirea este monument istoric, cetatea Mikó, un castel medieval întărit cu bastioane și ziduri, construit în anii 1611—1621; se găsește în curs de restaurare.

https://biblioteca-digitala.ro

Colecții — *arheologie și istorie*: obiecte ce redau viața din neolitic și pînă în prezent, evidențiindu-se cele din prima vîrstă a fierului, precum și vestitul tezaur dacic de argint aurit descoperit în 1953 la Sîncrăieni-Ciuc; *etnografie*: port popular, țesături, cusături, crestături în lemn și ceramică populară; *artă plastică*: sculpturi și picturi medievale, xilogravurile pictorului Nagy Imre, precum și aproape 30 de desene și acuarele ale pictorului Márton Ferenc; *biblioteca*: 16 341 volume, dintre care 3 543 cărți vechi și manuscrise.

Publicații: „Comunicările" muzeului din anii 1956—1957, 1958 și „Bîte și furci cu crestături".

MUZEUL DIN ODORHEIU SECUIESC

Odorheiu Secuiesc, bd. 1 Mai nr. 29
Program de vizitare: marți și duminică 10—13, 17—19; miercuri, joi, vineri și simbătă 10—14; luni închis

Înființat în 1949 pe baza unei colecții ce datează din 1772.

Colecții — *științe naturale*: mineralogie, roci, fosile, plante, păsări și mamifere mici naturalizate; *istorie*: material arheologic, istoric, arhivistic din paleolitic și pînă în anul 1848 inclusiv (ex.: privilegiile breslelor din localitate de la sfîrșitul sec. al XVI-lea și începutul sec. al XVII-lea), numismatic (trei monede din aur Kozon); *etnografie și artă populară*: textile, broderii, dantele, obiecte de lemn sculptat, de metal, de os, de ceramică (ulcioare, cahle), jucării, obiecte referitoare la îndeletniciri și obiceiuri, o colecție de ouă încondeiate, piese de port popular; *artă plastică*.

MUZEUL DIN GHEORGHIENI

Gheorghieni, str. Republicii nr. 1
Program de vizitare: marți, joi și vineri 9—13, 16—18; miercuri, simbătă și duminică 10—13; luni închis

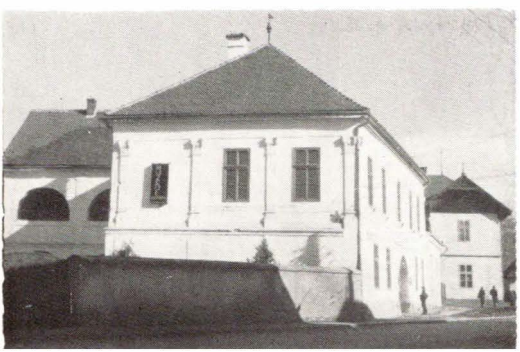

Înființat în 1952, reorganizat în 1962.

Clădirea este monument de arhitectură, construită în 1787 în stil baroc.

Colecții — *științe naturale*: mineralogie și zoologie; *istorie* (în bastionul castelului Lázár din Lăzarea, castelul este în curs de restaurare); *etnografie*: obiecte legate de meșteșugurile și ocupația locuitorilor din zona Gheorghieni, în special referitoare la exploatarea pădurilor; *artă plastică*: creația pictorului local Karácsony János.

Publicații: „Comunicările" muzeelor Miercurea Ciuc și Gheorghieni, Miercurea Ciuc 1958.

MUZEUL DIN CRISTURU SECUIESC

Cristuru Secuiesc, str. Libertății nr. 45
Program de vizitare: 1 septembrie — 1 mai, marți, miercuri, vineri și simbătă 10—15; joi și duminică 10—18; 1 mai — 1 septembrie, 10—18; luni închis

Înființat în 1946, reorganizat în 1960 în clădirea fostului Cazinou.

Colecții — *științe naturale*: mineralogie, faună (mamifere, păsări) și un valoros ierbar; *istorie*.

https://biblioteca-digitala.ro

piese arheologice din neolitic, din epoca bronzului (ceramică și obiecte de bronz), din perioada dacică (bijuterii de argint), din perioada romană (piese din castrul roman de la Inlăceni), obiecte din epoca feudalismului timpuriu (sec. VII—IX); *etnografie*: (în curs de organizare) unelte specifice ocupațiilor locuitorilor din județ, instalații tehnice de industrie populară.

JUDEȚUL MUREȘ

MUZEUL JUDEȚEAN TÎRGU MUREȘ

Tîrgu Mureș, str. Horia nr. 24
Program de vizitare: marți și joi 17—20; miercuri, vineri, sîmbătă și duminică 10—13; luni închis

S-a format din contopirea Muzeului de artă industrială a secuimii, deschis în 1886, și a Muzeului de arheologie și etnografie, înființat în 1934. Muzeul a fost reorganizat în 1968.

Cele două clădiri ale muzeului sînt monumente de arhitectură. Cea din str. Horia nr. 24, unde se află și sediul, este construită în stilul Renașterii italiene, iar cea din Piața Trandafirilor nr. 11, cunoscută și sub numele de Palatul Toldalagi, a fost construită între 1759—1772 în stil baroc.

Colecții — *științe naturale*: faună și floră din regiune; *arheologie și istorie*: depozitul de bronzuri de la Suseni, ce conține și o fibulă cu pandantive, depozitul de bronzuri de la Band — Valea Rece, ceramică romană provincială de la Cristești, depo-

zitul de unelte romane de fier de la Mărculeni, „Iuno de la Cristești" — sculptură din alabastru reprezentînd capul zeiței, obiecte de uz și arme feudale, relicve privind breslele meșteșugărești (monede, argintărie, documente); *etnografie*: port, țesături, cusături specifice zonei.

Publicații: „Studii și materiale" I și II; Ghidul expoziției permanente.

MUZEUL DE ARTĂ TÎRGU MUREȘ

Tîrgu Mureș, Piața Eroilor Sovietici nr. 1
Program de vizitare: marți, joi și sîmbătă 17—20; miercuri, vineri, duminică 10—13; luni închis

Înființat în 1913 în clădirea Palatului culturii, ce datează din același an. Reorganizat în 1971.

Clădirea este monument istoric de artă, construită în stil secesion, între anii 1911—1913.

Colecții — artă românească de la Theodor Aman la pictorii moderni și artă maghiară din perioada 1860 — 1915 (N. Grigorescu, *Apus de soare*, St. Luchian, *Trandafirii albi*, N. Tonitza, *Pagliacci*, N. Dărăscu, *Peisaj din Balcic*, Nagy István, *Portret de bătrînă*, Ferenczy Károly, *Coborîrea de pe cruce*, Munkácsy Mihály, *Spălătorese*).

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL DE ISTORIE TÎRNĂVENI

Tîrnăveni, str. Stadionului nr. 2
Program de vizitare: marți, joi, vineri 10–14; miercuri, sîmbătă, duminică 10–14, 16–20; luni închis

Înființat în 1966.

Colecții — *științe naturale*: fosile cuaternare (mamut, rinocer lînos, bizon, cerb megaceros); *arheologie*: toporașe șlefuite și perforate din epoca neolitică, un depozit de bronz format din lingouri, cîrlige de pescuit, seceri și obiecte de podoabă, vase din epocile hallstattiană și La tène, opaițe romane, o inscripție și un relief funerar roman; numismatică (monede romane republicane și imperiale și trei tezaure feudale).

MUZEUL ETNOGRAFIC REGHIN

Reghin, str. Vînătorilor nr. 51
Program de vizitare: marți, joi și duminică 9–13, 16–19; miercuri, vineri și sîmbătă 9–13; luni închis

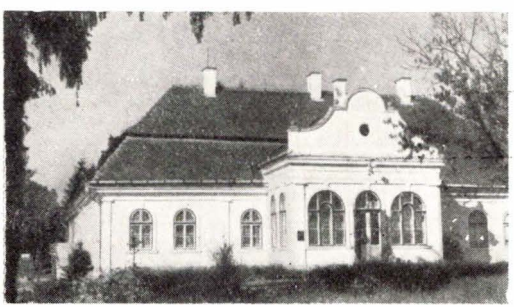

Înființat în 1960, reorganizat în 1971.

Colecții — obiecte legate de tehnica populară de pe Mureșul superior și Cîmpia Transilvaniei, instalații de industrie țărănească, construcții țărănești, mobilier țărănesc, troițe, stîlpi de mormînt, blide, cahle, cancee, vase din lut, port popular și textile.

Muzeul are aproape 4 000 de obiecte, 13 000 fotografii și diapozitive, 7 000 m peliculă cinematografică, laborator cine-foto, laborator de conservare, atelier de restaurare.

MUZEUL DE ISTORIE SIGHIȘOARA

Sighișoara, Piața Muzeului nr. 1
Program de vizitare: marți, joi și sîmbătă 9–13; miercuri, vineri și duminică 9–13, 16–19; luni închis

Înființat în 1899, reorganizat în 1960.

Clădirea, Turnul cu ceas, construită în secolul al XIV-lea, este monument istoric.

Colecții — *arheologie și istorie, etnografie, artă* și o *colecție de ceasuri*. Materialul arheologic, monedele, documentele, uneltele, armele, obiectele privind dezvoltarea breslelor și a comerțului, ilustrează istoria cetății de-a lungul veacurilor.

MUZEUL MEMORIAL „ALEXANDRU PETŐFI"

Comuna Albești
Program de vizitare: 10–13, 16–20; luni închis

Înființat în 1899, reorganizat în 1969.

Colecția este alcătuită din fotografii, fotocopii și opere ale poetului, care înfățișează participarea sa la revoluția din 1848, cuprinde lucrări de artă și literatură, în care este prezentată personalitatea lui Alexandru Petőfi.

https://biblioteca-digitala.ro

- dr. Florian GEORGESCU, Vasile IACOB, Panait I. PANAIT — Muzeul și publicul (197)
- I. ORDENTLICH, N. CHIDIOȘAN, V. BUȘILĂ, T. SINIGALIA — Muzeul Țării Crișurilor (202)
- Károly KÓS, Viorica PASCU — Expoziții speciale ale Muzeului etnografic al Transilvaniei (216)
- Petre OPREA — Muzeul memorial „Ion Jalea" (220)
- Paul PĂLTĂNEA — Muzeul memorial „Costache Negri" (222)
- W. HERMANN — Casa memorială „Stephan Ludwig Roth" (224)
- Grațian JUCAN — Colecția etnografică și numismatică a prof. Ioan Țugui din Cîmpulung-Moldovenesc (226)
- Mircea DUMITRESCU — Muzeele și monumentele din județul Vrancea (228)
- Veronika GERVERS — Colecția de port și țesături populare românești a Muzeului Regal Ontario din Toronto (Canada) (234)
- Panait I. PANAIT — Așezare și locuință în bazinul mijlociu al Argeșului (sec. XIV — XVI) (238)
- Mircea BĂLTESCU — Contribuții privind crearea secțiunii din Brașov a Partidului Comunist Român (iulie 1922) (243)
- Pia Vera ANASTASIU — Restaurarea ca mijloc de identificare (249)
- Mircea Mihai MĂTIEȘ — Contribuții la cunoașterea migrației carpatice a păsărilor (251)
- S. PAȘCOVSCHI, L. MANOLACHE — Buteo lagopus menzbieri Dementiev, 1951, subspecie nouă în fauna României (255)
- Medeea WEINBERG — Diptere din colecția Muzeului Brukenthal-Sibiu (Familia Conopidae) (257)
- G. POENARU BORDEA, Cr. M. VLĂDESCU — Denari romani republicani descoperiți la Rumbești, județul Gorj (259)
- Ștefan CHIȚU — Tezaurul monetar roman de la Drăghiceni (261)
- Silvia ZDERCIUC — Un document al breslei olarilor din Baia Sprie (262)
- Anatolie TEODOSIU — Cataloage manuscrise semnate de dr. F. Bamberg, descoperite în arhiva Galeriei universale a Muzeului de artă al R. S. România (263)
- Alexandra RUS — O lucrare de Ernst Barlach la Muzeul de artă din Cluj (268)
- Maria GRIGORUȚĂ — Expoziția „150 de ani de la mișcarea revoluționară condusă de Tudor Vladimirescu" (270)
- M. D. — Manifestări închinate personalității lui Tudor Vladimirescu (271)
- M. Ș. — Expoziția „Artă militantă românească" la Galați (271)
- Lucian ROȘU — Realizări și perspective muzeale la Constanța (271)
- V. BUȘILĂ — Muzeele sătești (273)
- Maria CHIRA — „Expoziția achizițiilor" la Muzeul de artă din Cluj (274)
- Ioan GODEA — „Contribuții la cunoașterea istoricului Bihorului", I (275)
- M. DUMITRESCU — „Arta populară din nordul Transilvaniei" (276)
- Raluca SIMIONESCU — „Manuscriptum" nr. 2/1971 (277)
- * * * — Poșta redacției (278)
- Georgeta PELEANU — Marius Bunescu (1881—1971) (279)
- Al. OPREA — In memoriam (280)
- * * * — Repertoriul muzeelor din Republica Socialistă România (281)

43 474

Lei 7

https://biblioteca-digitala.ro

СОДЕРЖАНИЕ • SOMMAIRE • CONTENTS

Док. Флориан ДЖОРДЖЕСКУ, Василе ЯКОБ, Панаит И. ПАНАИТ — Музей и посетители (197) • Н. КИДИОШАН, И. ОРДЕНТЛИХ, В. БУШИЛА, Т. СИНИГАЛИА — Музей „Цара Кришурилор" (202) • Каролы КОШ, Виорика ПАСКУ — Специальные выставки Трансильванского этнографического музея (216) • Петре ОПРЯ — Мемориальный музей „Ион Жаля" (220) • Паул ПЭЛТЭНЯ — Мемориальный музей „Костаке Негри" (222) • В. ХЕРМАНН — Мемориальный дом „Стефана Людвиг Рот" (224) • Грациан ЖУКАН — Этнографическая и нумизматическая коллекция Иоана Цугуя из Кымпулунга — Молдовеняск (226) • Мирча ДУМИТРЕСКУ — Музеи и памятники уезда Вранча (228) • Вероника ЖЕРВЕРС — Коллекция румынских народных костюмов и тканей в Регальном музее Онтарио в Торонто (Канада) (234) • Панаит И. ПАНАИТ — Поселение и жилище в бассейне среднего Арджеша (XIV—XVI вв.) (238) • Мирча БЭЛТЕСКУ — Относительно создания Брашовского отделения Румынской Коммунистической Партии (июль 1922 г.) (243) • Пиа Вера АНАСТАСИУ — Реставрация как средство идентификации (249) • Мирча Михай МЭТИЕШ — Относительно изучения карпатской миграции птиц (251) • С. ПАШКОВСКИ, Л. МАНОЛАКЕ — Buteo lagopus menzbieri Dementiev, 1951, новый подвид в фауне Румынии (255) • Медеа ВАЙНБЕРГ — Двукрылые насекомые в коллекции Брукентальского музея в Сибиу — семейство Conopidae (257) • Ф. ПОЕНАРУ — БОРДЯ. Кр. М. ВЛЭДЕСКУ — Римские республиканские денары, найденные в Бумбешть, уезд Горж (259) • Штефан КИЦУ — Клад римских монет в Дрэгичень (261) • Сильвия ЗДЕРЧУК — Документ цехa гончаров в Бая Сприе (262) • Анатолие ТЕОДОСИУ — Рукописные каталоги, подписанные док. Ф. Вамбергом, найденные в Универсальной галлереи Музея изобразительных искусств СРР(263) • Александра РУС — Работа Эрнеста Барлаха в Клужском музее изобразительных искусств (268) • ХРОНИКА, РЕЦЕНЗИИ, ИНФОРМАЦИИ.

Dr. Florian GEORGESCU, Vasile IACOB, Panait I. PANAIT — Le Musée et le public (197) • N. CHIDIOȘAN, I. ORDENTLICH, V. BUȘILĂ, T. SINIGALIA — Le Musée de „Țara Crișurilor" (202) • Károly KOS, Viorica PASCU — Expositions spéciales du Musée Ethnographique de la Transylvanie (216) • Petre OPREA — Le Musée Mémorial „Ion Jalea" (220) • Paul PĂLTĂNEA — Le Musée Mémorial „Costache Negri" (222) • W. HERMANN — La Maison Mémoriale „Stephan Ludwig Roth" (224) • Grațian JUCAN — La collection ethnographique et numismatique du Prof. Ion Țugui, à Cîmpulung-Moldovenesc (226) • Mircea DUMITRESCU — Les musées et les monuments du district de Vrancea (228) • Veronica GÎRVERȚ — La collection de costumes et tissus populaires roumains au Musée Royal Ontario, de Toronto (Canada) (234) • Panait I. PANAIT — Agglomération et habitation, dans le bassin moyen de la rivière Arges (XIV—XVI siècles) (238) • Mircea BĂLTEȘCU — Contributions concernant la création de la section de Brașov du Parti Communiste Roumain (juillet 1922) (243) • Pia Vera ANASTASIU — La restauration en tant que moyen d'identification (249) • Mircea Mihai MĂȚIEȘ — Contributions à la connaissance de la migration carpathique des oiseaux (251) • S. PAȘCOVSCHI, L. MANOLACHE — Buteo lagopus menzbieri Dementiev 1951, nouvelle sous-espèce dans la faune de la Roumanie (255) • Medrea WEINBERG — Les diptères de la collection du Musée Brukenthal Sibiu — Fam. Conopidae (257) • G. POENARU-BORDEA, CR. M. VLĂDESCU — Les deniers romains républicains découverts à Bumbești, le district de Gorj (259) • Ștefan CHIȚU — Le trésor romain de monnaies de Drăghiceni (261) • Silvia ZDERCIUC — Un document de la corporation des potiers de Baia Sprie (262) • Anatolie TEODOSIU — Catalogues manuscrits signés par le Dr. F. Bamberg, découverts dans l'archive de la Galleric Universelle du Musée d'Art de la République Socialiste de Roumanie (263) • Alexandra RUS — Une oeuvre de Ernst Barlach au Musée d'Art du Cluj (268) • CHRONIQUE, COMPTES-RENDUS, INFORMATIONS

Dr. Florian GEORGESCU, Vasile IACOB, Panait I. PANAIT — Museum and public (197) • N. CHIDIOȘAN, I. ORDENTLICH, V. BUȘILĂ, T. SINIGALIA — The Museum of „Țara Crișurilor" (202) • Karoly KOS, Viorica PASCU — Special exhibitions of the Ethnographic Museum of Transylvania (216) • Petre OPREA — The Memorial Museum „Ion Jalea" (220) • Paul PĂLTĂNEA — The Memorial Museum „Costache Negri" (222) • W. HERMANN — The Memorial House „Stephan Ludwig Roth" (224) • Grațian JUCAN — The ethnographic and numismatic collection of prof. Ion Țugui of Cimpulung-Moldovenesc (226) • Mircea DUMITRESCU — The museums and monuments of the Vrancea district (228) • Veronica GÎRVERȚ — The collection of Romanian folk costumes and tissues of the Royal Museum Ontario, of Toronto (Canada) (234) • Panait I. PANAIT — Dwelling and house in the middle basin of the Arges-river (XIV—XVI cent) (238) • Mircea BĂLTESCU — Contributions concerning the creation of the Brașov section of the Romanian Communist Party (July 1922) (243) • Pia Vera ANASTASIU — Restauration as an identification method (249) • Mircea Mihai MĂȚIEȘ — Contributions to the knowledge of the Carpathian migration of birds (251) • S. PAȘCOVSCHI, L. MANOLACHE — Buteo lagopus menzbieri Dementiev, 1951, a new subspecies in the Romanian birdfauna (255) • Medrea WEINBERG — Diptera of the collection of Brukenthal Museum Sibiu — Fam. Conopidae (257) • G. POENARU-BORDEA, Cr. M. VLĂDESCU — Roman republican denars discovered at Bumbești, Gorj-district (259) • Ștefan CHIȚU — Roman coins treasure from Drăghiceni (261) • Silvia ZDERCIUC — A document of the potter guild of Baia Sprie (262) • Anatolie TEODOSIU — Manuscript catalogues signed by Dr. F. Bamberg, discovered in the archives of the Universal Gallery in the Art Museum of the Socialist Republic of Romania (263) • Alexandra RUS — A work of Ernst Barlach in the Art Museum of Cluj (268) • CHRONICLE, REVIEWS, INFORMATIONS

COLECTIVUL REDACȚIONAL: Valentina BUȘILĂ, Mircea DUMITRESCU Ion GRIGORESCU (secretar de redacție), Olga MĂRCULESCU, Tereza SINIGALIA, Margareta ȘIPOȘ

PREZENTAREA GRAFICĂ: Gheorghe MATEI

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „INFORMAȚIA" — BUCUREȘTI — c. 2309

https://biblioteca-digitala.ro